

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ляхами, бо це нелегальний орган!

Ціну "зб' сот.
Проситься складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

— ОРГАН —
Української Військової Організації.

ч. 1—2 (28-29)

СІЧЕНЬ—ЛЮТЕНЬ.

1930

Марш боєвиків.

Зродились ми великої години
З пожеж війни і з потуми вогнів
Плекав нас біль по втраті України
Кормив нас бунт і гнів на ворогів.

І ось ідем у бою життевому
Міцні, тверді, незломні мов ґраніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави ні заплати.
Заплатою нам розкіш боротьби;
Солідне нам у бою умирати,
Ніж в путах жити мов німі раби.

Доволі нам руїни і незгоди;
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під синьковим прапором свободи,
Зєднаєм весь великий народ свій.

Велику правду для усіх едину
Наш гордий клич народові несе:
Батьківщині будь вірний до загину
Нам Україна винча понад все!

Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий та приказ:
Соборна Українська Держава
Міцна й одна від Сяну по Кавказ.

У роковини.

Дванадцять років тому назад була проголошена незалежність Української Держави. Був то час, коли український веліт збудився із вікового сну й гуркотом крісів та гармат упінувся за своє право. А в рік пізніше, коли українські національні війська зі зброєю в руці боронили рідної землі перед наступаючими зі всіх сторін ворогами, проголошено в столиці Української Держави другий вікопомний акт—злуку всіх українських земель у одну цілість.

Богато дечого від тоді змінилось. Не має ні Української Держави, ні українського національного війська. Українські землі загарбані й розділені ворогами, що намагаються розіднати український народ унутрі. Між нами безліч груп і партій, які йдуть кожна окремою дорогою, збившись із одиночного шляху, що веде до визволення Батьківщини—шляху безоглядної боротьби з всіма ворогами. Одні з них, зневірившись у найвищі ідеали нації, пішли на службу до ворогів, другі, зневірившись у власні сили народу, думають визволити Батьківщину хто при помочі полягів, хто болшевиків, інші в союзі з московськими соціалістами чи монархістами або покладають надії на ворожі парламенти, чужі інтервенції, та ін.

Неважк прийдеться нам загибати в неволі?!
Чи дійсно бродить нація в безпросвітній темряві
І не бачить шляху визволення?

Ні!

Бо існують не одиниці а сотки й тисячі тих, що глухі на голос лже-пророків та непохитно переконані, що **ніхто нам не поможе, доки ми самі себе не визволимо**. Вони ніколи не примиряться з ворогами та ніколи не погодяться на вічну не-

волю й смерть нації. В їх кров і кісті вжерлося заперечення ворога та сьогоднішнього стану поневолення українського народу. Вони знають, що **нема сили, яна знищилаб націю, коли вона поставить опір ворогам** та, що народа які стратили волю до життя гинуть нікчемно, з власної вини. Іх лице палені соромом, що в часі, коли кілька-мільйонові народи своєю **волею, працею й солідарністю** здобули державну незалежність та зажили свободно у власних хатах, сорокмільйонний веліт, якого землі своїми богацтвами забезпечують йому найсвітлішу будучість, сьогодні немічний та ожебражений. Вони знають, що **можний успіх може здобути народ тільки за ціну жертв**, що ті жертви мусить бути понесені й вони перші їх ноносять. Вони бачать, що сила в нас самих, що ворог безсильний супроти одноцілого фронту нації; тому не час тепер на наші внутрішні спори, коли наші вороги є солідарні в нищенню українського народу. Вони знають, що ворог силою забрав нам свободу та тільки силою можемо її назад здобути.

Вони є єднінням нації, носіями її ідей, строжками неувязненого її духа. Тому вони є зарукою нашої остаточної побуди. Бо не можна знищити нації, яка не погодиться з плястуком ворога; бо не втримається фізична неволя, коли дух нації вільний.

Вони—не національно-революційний табор.

Це ті, що наближають час революційного зрыву українського народу, коли то знову серед крісівих стрілів та гармат буде проголошено продовження існування Української Самостійної Соборної Держави.

1930

Боєвик і творення фронту.

Як тільки, по розвалі Австрії зачали українці в Східній Галичині організувати свою державу, зараз спостережено намагання місцевої польської меншості виступити зі зброєю в руці проти правної української влади. Тоді то не мали ще поляки ніяких регулярних військ, лише поодинокі **узброчні групи**, що складалися із студентів, робітників, військових, тощо.

Вже в перших днях листопаду, у Львові, можна було пізнати ціль поляків та їх воєнну тактику. Кожний **поодинокий поляк**, мушкана чи жінка старий чи молодий, старався через саботажі, шпіонажу та всячими іншими способами підпольної роботи, як найбільше шкодити українському військові. Внедлові обеднювалися одиниці у **боєві групи**, що обсаджували важні об'єкти, доми, тощо, а потім і цілі вулиці та дільниці. Не тривало довго, а ті поодинокі, розгорашенні по цілім місті групи були обеднані, що рукою енергічних провідників, у **військові відділи**, що підлягали одній команді, яка вела проги нас ширші операції на підставі суцільного пляну. В той спосіб утворено **польський фронт**. Замість того, щоб уже в перших днях розігнати польських боєвиків та в разі потреби вжити як найостріжших засобів проти кожного, що безправно носив зброю, ми допустили до того, що перед нашими очима утворилася через співпрацю польських революціонерів з військово вишколеними елементами воєнна сила, що вкінці, не тільки вигнала нас зі Львова, але контролювала нас життя тисячів наших ховнірів.

Таке було й на провінції. В часі, коли наші війська боролися на фронти від Сокала через Львів аж по Карпати, ріжні польські бойки, саботажники та шпіони наносили нам за фронтом, в запідлі, всякі можливі шкоди. Зновуж у хвилі, коли на-

чався відступ наших військ на Схід, робота поляків міняється. У всіх містах, а навіть по деяких мазурських селах, організують члени П. О. В. (польська організація військова) та укріті там польські старшини босі відділи, які досить часто, ще тоді, коли фронт був доволі далеко, розоружували поодиноких українських стрільців та малі відділи, то знов розсіванням неправдивих вісток або нічною стріляниною спричинювали заміщення між українськими військами та обозами, а вкінці, по відступу наших військ, сейчас **творили польські військові відділи**.

Така тактика мала для надходачих із Заходу польських регулярних військ велике значення й давала неабиякі користі; вони могли поповнювати свої сили тими відділами, що були в українському запідлі; далі ті люди, як місцеві, приносili ім великі послуги як розвідчики та провідники; вкінці арешти українських полонених, вишукування українських людей, зброї та засобів належало до таких відділів. Так отже польський боєвик із польської меншості, був передовим відділом польської армії, був тим, що перший у Східній Галичині творив фронт проти українців.

Яку науку можемо мати з поведінки польських боєвиків-революціонерів у боротьбі. проти нас в рр. 1918—19?

Підпольна боротьба, це тільки перший етап визвольних змагань. Із закінченням підпольної боротьби не кінчиться обовязок та завдання національно свідомого революціонера, члена підпольної військової організації. Коли він в часі ворожої окупації має за обовязок при помочі саботажів та інших способів підпольної боротьби розсаджувати чужий режим, то в хвилі, коли ворог зачинається хитати або його сили є увязнені на іншім місці,

Атентат на царя.

День 16-ого квітня 1866. р.—це день першого замаху на короновану голову в Росії, переведеного без особистих мотивів, бо до того часу всі замахи були звязані із т.зв. палатними революціями, організованими самими членами царського двору. Цей атентат виконав студент Дмитро Каракозов в часі проходу царя Олександра II. Хоч місце, де проходжав цар, було бережене поліцією, а сам цар був окружений юрбою адютантів, то все ж таки Каракозов вдалося підійти до царя, витягнути заза пазухи револьвер і стрілити. Стріл однаак не попав. Каракозова арештовано і передано в розпорядження 3-ого відділу царської канцелярії.

Росія задріжала з обурення. Офіційні чинники попали прямо в дур, бо по їх здогадам атентат мав ніби бути виконаний за згодою і в користь одної високопоставленої особи, а саме брата царя, колишнього претендента до царського престола. Ці здогади спиралися на обставині, що атентати в Росії до це пори мали на очі боротьбу за владу поміж поодинокими членами царської родини..

Цар передав ведення слідства в руки ославленого «вешателя» Муравйова, відомого смирителя» польського повстання в 1863. р. Муравйов забрався до діла з цілим своїм поспіацько-поліційним досвідом. Але Каракозов не хотів зізнавати правди і поставив сильний опір на слідстві. Раз подавав себе за німця, раз за поляка, подав фальшиве імя, не називав ніяких спільників, а цілу вину брав

приходить для боєвика друге завдання: **творити власний військовий фронт**.

У тім моменті не сміє молодий боєвик чекати на «накази» та «вказівки», що встравалися у всі подробиці, лише як тільки видано зазив до поетання, повинен він також і без приказів, з **власної ініціативи**, створити коло себе, по можливості, найближчіші боєву групу і з нею обсадити найближчі відтинок фронту чи об'єкт, висунені проти ворога. Він повинен постаратися, також без ніяких приказів, вирядити та узброти, як найскоріше, свою групу, шукати звязку з іншими подібними групами навколо як рівної налагодити звязок із найближчою військовою командою. Табій приклад ініціативи та рішучості заохотить та запалить також хитких, що в початках лише критикують, чи «чекають на накази».

Подібна поведінка не має нічого спільнога з «атаманією» та творенням заміщення; навпаки, вона вимагає як найбільшої дисципліни та зрівноваження в кожного поодинокого провідника. Є предінь зрозуміле, що якраз у перших днях по перевороті найліпший навіть військовий провідник не може звязатися з всіма й найбільші віддаленими відділами та видаєти такі прикази, що були пристосовані до кожнечасних місцевих обставин. Отже, від ініціативи кожного провідника залежма, та від його зрозуміння загального положення залежить, в першій мірі успіх.

Тому й нашим завданням є створити з членів У.В.О. «кістяк», якого кожний член не тільки був більше вишколений, але також знав, чи в хвилі перевороту тяжить на ньому обовязок стати військовим провідником та співпрацювати над організацією наших **фронтових частин**. Лише в той спосіб буде можна й у найбільші віддалених околицях без підрибних приказів організувати відділи, що зможуть швидко, ще перед початком ворожої простиакції, створити фронт для охорони Батьківщини.

І не важилося більше до нього заходити. Серед невідомих тортур віддержал Каракозов повних 8 днів і ночей. Муравйов тратив нерви.

І лише завдяки спілому припадкові вдалося натрапити на деякий слід. Що перед атентатом Каракозов мешкав в однім готелю, якого власник однак не зімінив імені Каракозова. Цей власник ніколи навіть не допускав такої можливості, щоб запідозрівати свого гостя в такім ділі, як атентат. Коли однак гість через кілька днів не вертав, занепокоєний господар подав це до відома поліції.

Поліція перешукавши кімнату, не нашла нічого підозрілого; навіть білизна, яку найдено не мала ніяких знаків згл. ці знаки були вже усунені. Однак найдено дрібну на око річ: малу деревляну коробку, на дні якої був дрібнесенько порізаний клаптик паперу. Це стало «каченем преткновенія» в цілій справі. Складені до купи вирізки дали

адресу студента московського університету Ішутіна. Його зараз арештовано й окремим поїздом перевезено до Петербурга. Ішутіна приведено до келії Каракозова, де він вступивши не міг повзіти сиджі, якого не зімінив, що цей викнаєв атентат. В той спомін атентат з атентатчиком, а постійно стверджено звязок Ішутіна з атентатчиком, а потім й тогожність Каракозова.

Тепер починається доба масових арештів людей, що мали якнебудь відношення до Каракозова та Ішутіна, доба усиленого слідства, переслухань, тортур і вимушених протоколів. Але не зважаючи на це все, із кількох соток увязнених вдалося

провіднику боєвої групи повинен в такій хвилі поставити при помочі своїх людей рій або сотню, відділ машинових крісів або інший військовий відділ, який міг би обсадити чи частину міста, чи село чи якийсь відтинок фронту. Але члени У. В. О. будуть потрібні не тільки як комandanти фронтових частин: вони повинні вміти виконувати також і технічну роботу, що більше і функції адютантів та булавних старшин. Хто сьогодні ще перетинав телефонічні дроти ворога, може завтра вже доглядати робітників, що мають поставити поlevий телефон для нашого власного вжитку. Рука в руку з вишколеними військовими людьми (старшинами й підстаршинами) помагає він при творенні власної національної армії та мусить бути цінним співпрацівником, бо він представляє собою найближчий звязок з народом, звязок військової теорії з національно-революційною практикою.

А коли вкінці вестиме зорганізований ним відділ до бою, то повинен бути й **командантом** в правдивім того слова значенню. Тоді запорукою його успіху буде не тільки сама воля, але й потрібні військові відомості. Вже сьогодні повинен кожний з наших молодих, будучих військових провідників здати собі справу, що в боротьбі будуть хвилі, коли в його руках спочиватиме життя сотскі близьких йому людей.

Мусимо рівно ж рахуватися з тим, що більшу частину наших старших військових і політичних провідників, що до початку боротьби, ворог унішкідливить. Та народні маси повинні буті приготовані на то, щоб підняти рішаючу боротьбу і без них. Шікто з нас не знає, на яке місце поставить його долю. Однак кожний член У. В. О. свідомий відповідальнosti в тій рішаючій хвилі, повинен мати ясну ціль перед очима; знищити ворога та **створити власний воєнний фронт**.

в часі судового процесу тільки шістьнадцятьох притягнути до відповідальності, хоч процес виявив, що Каракозов виконав свій вчинок з власної ініціативи та без відома і співучасти інших арештованих. 14 осіб мішаного пола засуджено на каторжні роботи в Сибірі, а Каракозова на шибеницю. Ішутіна «уласкавлено» в цей спосіб, що замуровано його в підсільбурській тюрмі, оставляючи тільки малий отвір для подавання нужденних харчів. Після кількох років невиносимих муки він помер страшною смертю.

Розмова.

— То ви політичний... — сказав із якимсь спочуванням у голосі.

— Політичний... — повторив іще раз і похитав головою. — Пізнат я вже не одного політичного. Надивився на них... Я звичайний злодій. І на політиці не розуміюсь. Може тому я вас поєднавши не можу зрозуміти. Чого ви хочете? За літніх не можу зрозуміти. Чого ви хочете? За літніх не можу зрозуміти. Я знаю за що сиджу: я краду, я хочу жити; я не поведеться — сиджу. А ви? Ви кажете: цілий народ хоче жити... Я цього не розумію... Де той народ? Я ходжу поміж людьми, що живуть одні ліпше, другі гірше, але цього „народу“ — не бачу.

Старий злодій закашлявся сильно. Лице налилося крові і ціле хиряве, хворе тіло здрігахилось. По хвилині зачав наново:

— Недовго мені. Та це мені байка: вже

Фінляндія. після березневої революції.

Революція 1917. р., що полумям обхопила Росію, була також несподіванкою для фінляндців, як і світова війна. Вправді фінляндці надіялися ріжких потрясень в Росії, але щойно після закінчення війни а ніколи в її розгарі. І тому коли представник тимчасового російського правительстваявився в Гельзінгфорсі, щоб переговорювати із визначними фінляндськими політками відносно наладнання співпраці, ці політики спромоглися тільки на дуже скромні вимоги, як привернене правного ладу, назначення нового сенату та генерал-губернатора, скликання сойму й видання амнестії. Авторами цих домагань були старі люди, що з кілем пасивного спротиву вступили на шлях боротьби проти царської Росії, тож і не ливно, що вони захистувалися від радоців, читаючи маніфест тимчасового російського правительства, яке сповіщало, що «вільний шляхотний народ російський принесе в дарі фінляндцям це все, за що ціла Росія боролася».

Але коли тимчасовому правительству було можливим зedнати собі прихильність старшої генерації, то за те всякі приемні, солодкі слова та московські обіцянки не приймалися на молодій, здоровій почві, що на ній прозябала непохитна воля здобути батьківщину державну незалежність. Нею була молодь, заступлена в т. зв. студенській делегації, що була дальшим звеном в організації активістів. І коли в часі т. зв. пасивного спротиву ця організація осудила методи, що ними послуговувалися пасивісти і на превелике згіршення цих останніх йшла в ділі терору і саботажів рука об руку з російськими революціонерами, вважаючи за доцільне використовувати всяку нагоду для валення російської держави а між тим і союз з російськими ре-

волюціонерами, то тепер ця організація не вдоколилася поваленням царської Росії. Бо вона зрозуміла, що на місце царської Росії, виринула інша перешкода для незалежності Фінляндії в формі Росії—республіки, проти якої годі було взятий з якою небудь, навіть найбільш радикальною російською партією. Проти неї треба було поставити власну силу. Міжтим проти становища активістів виступило не тільки тимчасове російське правительство, але й поважні круги фінляндського громадянства. Що більше для успішної боротьби з т. зв. сепаратизмом повстал окремий політичний відділ «забезпечення народної свободи», яка то установа мала на цілі паралізувати всі активістичні почини. У відповідь на це активісти, зосереджені в студенській делегації, передали тодішньому міністрові юстиції Керенському меморіял, в якому отверто висловили свою незалежницьку програму з рівночасним підкресленням, що для зреалізування її вони не завагаються перед ніякими средствами і жертвами. Керенський недвоясно заявив, що «Фінляндія, як незалежна держава становитиме постійну загрозу для Росії і що сповнення фінляндського домагання створилоб прецеденс для інших національностей, що заселяють велику російську територію».

Заява Керенського була визовом кинсним в сторону активістів. Вони відповіли на неї прогляміями, якими заповідали безоглядну боротьбу. І прийшлося їм станути проти двох фронтів: одного зовнішнього—російського а другого—внутрішнього який творили ветерани—пасивісти. Цей другий надзвичайно ускладнював якунебудь акцію активістів, коли взяли на увагу, що вся впливова фінляндська преса, всі поважні установи, що були під впливом

п'ятьдесятія дотяг. А от таким, як ви... Дивлюся на вас та нагадуються мені один. Так само політичний і такий молодий, як ви. Якось то він називався... Яремічук, здається. Він був зі мною в домі для невільничих. Мені полекшало й я вийшов відтам, щоб іще раз зайти до криміналу, а звідти назад до невільничих. От тоді він помер при мені. Сам був на світі. До вас приїжджають, присилають вам щось, пишуть листи, а він нікого не мав. Я не знаю, чому. Батько, мати померли—але думаю, що десь мусили бути якісні товариши, якісні також політики. Але він помер сам, у мене на руках...

— Дуже гідний був чоловік. Учений... Усе мені вияснював. І як люди живуть на світі і як давно жили й як той світ збудований... Тільки останніми часами не міг богато говорити. Мав він скришку і що був його найбільший приятель. Тільки сили вже й до скрипки не мав. Я старий чоловік і злодій (кажуть, що це вже найгірше), а мені нераз слізоза капнула, коли дивився на цього чоловіка, — ні, на ту хвору дитину зі скришкою...

Приступ кашлю друге перервав старому оповідання.

— Так само він кашляв — промовив урешті—видно й мені вже недовго. А думаете він пожалувався коли, сказав хоч, що йому жаль вмірати? Ніколи слова не промовив про це. Я питався його раз, за що він властиво гине. А він відповів... от так як ви сказали! «на те, щоб жив мій народ». Я йому нічого не сказав — але вам

— Не знаєте? Там сьогодня розправа Штайгера.

— Ага!

Всім стало ясно. Ніхто не питав більше.

— За народ!... Той жідок, що його сьогодня судять, і не думав про народ і взагалі ні про що не думав і нічого не робив — а його народ прийшов за нього відміниться... А за що ви сидите — я не знаю.

— Але я це знаю: на те, щоб мій народ став також народом. Він стане ним і тоді — прийде на наші могили.

— Гм!... Може. Ви вчені... Ви краще зпасте. Я на політиці не розуміюсь.

старшого громадянства, ревно виступали в обороні програми націвітів, обкідуючи акцію незалежників закидом чужої—німецької інтриги і безвідповідального авантурництва. Активісти за німецькою допомогою оснували кілька часописів, до яких прискачили деякі провінціальні часописи і начали на сторінках цієї преси пропагувати в широких масах народу державну незалежність. До того не мало причинувалися всякі новозасновані клуби та товариства, що час до часу випускали всякі листочки і уладжували публичні відчiti, тощо.

І хто зна, чи пасивісти не були вже таки остали горою з своєю російською орієнтацією, якщо не виринувши був в міжчасі новий чинник, що всі опортуністичні, боязкі й малодушні настрої до «матушки Росії» не підорзували. Цим чинником був зорганізований й вишколений, в огні боротьби вже хрещений, курінь фінляндських стрільців. Цей чинник був не тільки сильним аргументом для німецької орієнтації, але рівночасно з цею реальною силовою, на якій могла опертися незалежницька думка. Саме в цім часі виявилось значення цеї малої горстки людей, яка хоч числом своїм і матеріальною боєздатністю у відношенню до великого казана світової війни була нічим, але якої моральна сила й вага мала для рідного краю надзвичайно велике значення і полонила громадські настрої в користь незалежницької програми активістів.

Безумовно, що у вицадках, коли ходить про оцінку громадських настроїв, нераз дуже важко зорентуватися точно про їх широчину чи глибину. Тут по найбільшій частині рішає провідницький гурт, який дані настрої формує й їх репрезентує. Фактом є, що в часі боротьби пасивістів з активістами більшість народу а навіть освічених шарів спочувала душою максималістичній програмі активістів, але по інерції йшла за «випробованим» старим проводом. Що думка активістів вийшла на цей час побідою в змаганнях, то не мало тут заслуги й по стороні соціал-демократичної партії, що стояла тоді на чолі сойму і правительства, та активістів належно підтримала. Однак робила вона це не з принципових причин, а тільки ради тактичного маневру. Вона найшлася в спільному патріотичному таборі тільки тому, що революційна Росія, як ідея, не заспокоювала їх соціалістичних домагань. Для соціал-демократів всякі незалежницькі затій були зовсім чужі а їх однокою програмою була—класова боротьба. Всеж через свою гостру поведінку проти російського тимчасового правительства вони прибрали собі в широких шарах велику популярність патріотичного чинника і треба було цілої низки подій, щоб здерти з них маску та виявити їх у правдивім світлі. Бо станувши на становиці класової боротьби, вони че завагалися для скріплення своєї позиції, після роз'язання сойму, шукати підперти в жовнірських російських радах, піддаючи тим самим ціле життя Фінляндії під зверхність здеморалізованих революцією російських жовнірів. Під їх крилами начали вони організувати червоні гвардії з революційною центральною радою на чолі, які поселяли всяким експресам, насильству і бандитизмом. Рівночасно в цій гвардії звязалися з російськими большевиками і від них одержували транспорти зброї для ширення внутрішньої розпірі. Події, що тоді мали місце в цілій Фінляндії, викликані поведінкою здеморалізованих російських жовнірів і бандитів, членів червоних гвардій, були дуже жахливі. Щастям

було, що тоді у Фінляндії був також один здисциплінований полк драгунів, який виділився з поміж інших російських частин, в окремий український полк; він в кожнім випадку збройного насильства протидіяв дуже енергічно і своєю карністю ставив гати рознудданню. Щойно тепер керовництво партії соціал-демократів зрозуміло, що моральні сили її найшлися над берегом пропасті. Воно хоче завести в партії сякій такий лад, однак надарено. Переягув взяв у ній безвідповідальний елемент—чернь, над якою міг мати вплив тільки цей, хто йшов на зустріч її бандицьким інстинктам. Згодом ціла партія опинилася під тяжким чоботом «радикальної» меншості, тобто суспільного шумовиння. Що більше, коли тимчасове правительство впало а до кириї у Росії прийшли большевики, то навіть фінляндський сойм та сенат були під постійною загрозою червоної гвардії. Щоб протиставитися їх руйніцьким затіям треба було сконсолідувати всі сили для спільної протиакції.

За це діло взявся Свінгуфвуд, визначний представник незалежницького табору, людина великої сили волі; йому вдалося зібрати біла себе розпорощені сили та перебрати кириу у руки. Першим конкретним завданням його було намітити шляхи для нереведення в життя державної незалежності Фінляндії. Очі всіх звернулися в сторону Німеччини. Невпинним зусиллям професора гельсінгфорського університету Едварда Гельта вдалося запевнити допомогу від німців при вивіненню стотисячної фінляндської армії. В листопаді 1917. р. на нараді відбутій між відпоручниками німецького генерального штабу а фінляндськими порішено, що з огляду на майбутнє німецько-російське перемиря, Фінляндія мусить заявити перед світом свої стремління до незалежності і домагатися усунення російських військ з фінляндської території. Німеччина зобовязалася підтримати ці домагання, а рівночасно ген. Людендорф підкреслив, що при найближчих німецько-російських переговорах справа Фінляндії найде окреме узгляднення. При цім добавив він, що всі розрахунки на посторонню поміч можуть мати тільки спомагаюче значення, а основоположним чинником у вирішенню остаточної долі Фінляндії мусить бути власна сила фінляндського народу та його спроможність здобути собі право на незалежність.

В кілька днів після цеї наради відбулися переговори німецько-російські, в часі яких фінляндці отримали відомість від німців про необхідність проголосити незалежність фінляндської держави через сойм. Дня 4-ого грудня 1917. р. проголосив президент Свінгуфвуд в соймі відповідну декларацію й після цього розпочав акцію в цілі добуття визнання акту незалежності з боку інших держав, а головно з боку большевицької Росії; таке визнання давало можливість входити у взаємовідносини з іншими державами й моральне право домагатися від большевиків стягнення з території Фінляндії російських військових частин. Троцький однак заявив, що нічим не можна обґрунтувати цього, немовби незалежність Фінляндії була висловом волі й бажань фінляндського народу. Щойно під натиском Німеччини пішов він на уступки, після чого большевицьке правительство визнalo формально незалежність Фінляндії, щоб не зражувати до себе Німеччини тоді, коли не почувалися ще на своїх позиціях сильними. Так отже проголошення незалежності Фінляндії набрало правної сили.

Не говоріть про справи У. В. О. на публичних місцях!

Значіння розвідки.

Український загал надзвичайно мало знає про розвідку. З одного боку мало знає про теоретичний бік справи тому, що про розвідку не маємо взагалі ні одної української книжки, а й на чужих мовах є їх надзвичайно мало та крім того дуже поверховно писаних, бо кожна держава старається працю і методи розвідки тримати в тайні. Не знає рівно ж розвідки з практичного боку, бо як недорігавний народ не мали ми змоги пізнати на практиці як слід державного апарату з всіма його установами, отже і з розвідкою, як його складовою частиною.

Не без ваги буде вказати, що в часах княжої чи гетьманської української держави, так князі як і гетьмани мали своїх розвідників. Так н. пр. київський князь висилав своїх людей на двір галицького князя, щоб слідити за розвитком могутньості останнього. Знов гетьман Хмельницький не починав скоріше повстання, доки не довідався від своїх розвідників про настрої українського населення; тими розвідниками були тоді бандуристи, діди-лірники, та ін., що йшли від села до села, розпитували про ворога та збирала відомості про місцеве населення й про все це доносили гетьманові. Ті бандуристи в часі татарських нападів охоронили не одне село перед заглою, сповіщаючи заздалегіть про прихід татар. Гетьман Мазепа висилав своїх розвідників до Москви, до шведського короля Карла та польського короля Лєсінського, щоб вивідати про їх наміри; його визначними розвідниками були — езуїт ректор Залєнський та одна княгиня, яка ріжні відомості з Польщі пересилала гетьманові шифрованими листами.

В обставинах довголітнього поневолення, український загал, що найвище, знає про розвідку з негативного і боку, отже односторонньо та до того дуже поверховно, як про щось надзвичайно скідливе для нас, як щось, що приносило нам тільки великі нещастя. При згадці слова «розвідка» приходить зараз на думку царська охрана, польська поліція, чрезвичайка чи сігуранца та наші провокатори і зрадники. Слово «розвідка» викликувало досі в пересічного громадянина нервовий неспокій як щось невловиме, надирородне, страшне, що кожний стравився оминати та не мати з ним нічого спільного. Загал зінав, що розвідкою занимаються наші вороги у боротьбі проти нас. Все це було й даліше є причиною упередження цілого загалу до розвідки, дарма, що ніхто не завдасть собі труду на стільки, щоб основніше над нею застановитися.

Міжтим таке становище влови неправильне. Як раз обставина, що розвідкою послуговуються наші вороги, повинна вплинути на нас, членів поневоленого народу, щоб, як вайосновніше, пізнати що може найстрашнішу зброю в боротьбі проти нас. Лише той, що нізняв небезпеку, може її оминути. Не знаючи розвідки, неможемо пізнати того лиха, що його ворог нам кожного дня готує. Не знаємо де шукати ворожих розвідників, щоб перед ними охоронитися та парадіжувати працю, наших людей — провокаторів, що помагають ворогові у розвідуванню. Не диво, що не інтересуючися тим всім, потім дивуємося, звідки ворог знає так довоно про кожний наш крок та про всі наші наміри. Крім цього, ту саму зброю, що ворог уживає проти нас, можемо звернути проти нього; тоді ми не тільки виминемо небезпеку, але й можемо її противставитися. Тоді то розвідка, як найстрашні-

ший засіб у боротьбі проти нас, може стати не тільки засобом нашої оборони, але й тим, що допоможе нам **нищити ворога**.

Знаючи розвідку що найвище з негативного боку, не можемо як слід оцінити позитивну її вартість для кожного, в чию користь вона працює. А її значіння доказують навіть факти з дуже давньої історії. Так розвідкою послуговувався карта гінеський вожд Ганнібал, що підготовляє кампанію проти римлян і вислав наперед розвідчиків, щоб довідатися про настрої римського населення. Римський вожд Цезар перед віправою до Британії наперед провірив, іри помочі розвідчиків, доступ до острова. Розвідчиками послуговувався македонський вожд Александер Великий, як рівно ж грецький вожд Епаміонд, який висловився, що вожд необхідно повинен знати докладно сили ворога й його пляни. Тоді то розвідчиків висилано під маскою послів або політичних вигнанців, яким додавано старшин перебралих за невільників. Правильну розвідку зорганізував французький міністр Рішельє за часів Людвіка ХІІІ, а Наполеон дійшов до своєї слави, в немалій мірі, завдяки добре поставленій розвідці; так і прим. відніс він побіду над австрійським маршалом Маком завдяки геніальному розвідникові Шульмайстерові, який удавав, що зірвав з Наполеоном і вступив на службу до австрійського головного штабу звідки доносив про кожний рух та плян австрійських військ Наполеонові. І Наполеон, розуміється, відносив одну побіду за другою! Відомий є вислів німецького цісаря Фрiderика II: «Маршал de Soubise окружаетеся сотокою кухарів, а я беру зі собою на війну сотку розвідників».

Кілька примірів з новіших часів кине ясне світло на значіння розвідки. Ген. Штакельберг так відповів на питання, чому москалі програли війну з японцями в р. 1905: «Ми мали богато кінноти, а мало розвідників і тому були ми цілій час мало інформовані й ніколи у відповідному часі. Наш противник мав мало кінноти, але мав тайних агентів і знав про все у відповідну пору». Як мало москалі цінили у тій війні розвідку свідчить факт, поданий ген. Мартіновим: «На початку кампанії, богатий китайський купець Тіфонтай, що мав склади, магазини і торговельні бюро майже у всіх містах Манджурії, запропонував нам, що зорганізувє розвідчу службу, за ціну 3 міл. рублів; але ціна видалася надто високою».

Знов таку подію, як приступлення Америки у табор Антанти в часі світової війни, що у великій мірі передрішло програму німців, спричинила переловле та розшифрована англійською розвідкою телеграма німецького державного секретаря Цімермана. Телеграма містила в собі пропозицію Мексиків заключити союз проти Зединених Держав.

Мілітарну побіду антанти у світовій війні рішила почтова картка, найдена у німецького вояка, з якої союзники довідалися про намірену німецьку офензиву в травні 1918 р. Старшина англійської розвідки кап. F. Touhy так про це пише: «Що сталося із Францією, союзниками та зі світом, коли не найдена картка, над Lys той травневої ночі!»

Знов, причину побіди німців над кількою разів більшою російською армією слід добачувати в тім, що завдяки добре поставленій розвідці німці знали довоно всі пляни ворога, та приготували їм все належну відправу, а з другого боку заскакували

ріжними несподіванками москалів, які не мали добра поставленої розвідки і вдаряли ворога на сліпо. Так прим. німці мали на своїй службі рос. іллодж. ген. штабу Мясоєдова, який був начальником стації на границі російсько-німецькій і передавав німцям щодня шифри, уживані москалями на фронті, так що німці знали про кожний рух та намір свого ворога. Що більше, на німецькій службі був тодішній рос. міністр війни Сухомлінов, який фальшивував рапорти про стан резерв та амуніції; не знати що сталося з центральними державами в р. 1914., в часі офензиви Ніколи Николаєвича, який загнався аж на угорську низину, коли не факт, що мусів він виофати свої війська, бо на домогання прислати амуніцію, що його тепер показалося, що в магазинах амуніції не має.

Полк. Кравс у своїх споминах пише, що Австрія програла війну та розпалася у великій мірі, тому, що не прикладала відповідного значіння до політичної розвідки; наслідком того влада була політично незорентована відносно поодиноких народів в Австрії та підбирала невідповідних людей до праці на полі національної політики; не диво, що Австрія попирала все ті народи, які явно виступали проти неї та тільки ждали нагоди, щоб відлучитися від неї.

Дуже цікава є причина капітуляції німецької флоту. Коли тільки англійці дістали перші відомості про більшевицькі розрухи в німецькій маринарці, вислали до німецьких портів своїх агентів, що між моряками та робітниками розсівали відомості про те немовби англійська флота, в якій зачинається рівно ж ширити більшевізм (ніби деякі поважні кораблі вивісили вже червоні прапори), чекає тільки на сигнал німецької флоти, щоб здучитися з нею та завести більшевицький режим. Наслідки були такі, що 21.XI.1918. р. німецька флота в силі 13 панцирників, 6 крізляків, 49 дестроєрів з 17.000 людьми прибула до англійського заливу форт, при чому моряки перед виїздом позамікали своїх старшин до кабін, де тримали їх в часі цілої дороги. На питання, як це все могло статися, відповідали потім німці: «ми думали, що ви, англійці, вивісили червоні прапори та чекаєте на вибух революти у нас. Ми й піднесли бунт».

Другим прикладом на співпрацю пропаганди з політичною розвідкою (до якої належить також підюджування ворожого населення до демонстрацій, повстань, тощо) є слідуючий: коли в 1917. р. посталі в Турині (Італія) розрухи та було богато вбитих і ранених з цивільного населення, німці вистаралися листи убитих, які потім розкидали з літаків під Капоретто, де стояв туринський корпус, з долученими відозвами, в яких між іншим було: «Ви тут боретесь на фронті, а ваших безборонних дітей та матерей убивають дома. Ось маєте список ваших рідних, убитих в Турині». Вислід був той, що в офензиві 23.X.1917. р. майже цілій туринський корпус, а з ним і ціла північно-східня армія, над Іонцем, піддалася німцям.

Вже з тих примірів видно, яке велике значіння має розвідка у війні. Мусимо признати, що одному з членів англійської розвідки, який пише: «Розвідча служба під час війни обнимала у $\frac{2}{3}$ це, що можна назвати розумовою частиною війни. Вона шукала та провіряла, що противник думав, проектував та виконував».

У недоцінюванню розвідки лежить причина невдач нашої армії, незважаючи на її геройства, посвяту та великих жертв. У нас вправді існував розвідчий апарат, але який? При Начальній Команді УГА була розвідча централія, яка мала свої

відділи по корпусах та підвідділи по бригадах. У бригаді був один, найбільше двох старшин. Що при такому стані не можна було думати про ширшу працю, є більш, ніж ясним. Місто охороняти армію перед несподіваними випадами ворога та вказувати команді, коли й де можна наступати з найбільшим успіхом, праця розвідки обмежувалася здебільша на переслухання полонених та дезертирів. Не диво, що ми часто не знали, які сили ворога стояли проти нас, а що більше нераз навіть не знали, де стоять наші частини. Невдалий похід на Київ має причину як раз у поганій розвідці; до останньої хвилі ми не мали ніяких відомостей про Денікіна, де він находитися, які його сили та які його заміри; що ж кінні стежі наткнулися на денікінців; наслідок того був такий, що хоч украйнські війська мали більші сили, ніж Денікін, мусили залишити Київ. Або другий випадок з тим же Денікіном: військова команда заключила з ним перемиря та союз в тому часі, коли його військо було в розкладі. Хто зна, якими шляхами покотилася наша історія, колиби цього не було. Це все було тоді, коли вороги були про нас докладно інформовані та ніколи не вдаряли на сліпо.

ІІ. Сопотніцкі в книжці «Кампанія польсько-українська» пише, що наступ українських військ під Городком Ігайлонським не повівся як раз із за браку розвідки та звізу. Міжтим польська команда знала докладно про наші сили та, на кілька днів наперед, про наші пляни так, що могла підготуватися до оборони. Той же Сопотніцкі пише, що 26.XII.1918. р. український панцирний поїзд був змушений до відвороту, бо поляки мали про нього вістку день перед тим, так що підготували свою артилерію на його приняття. Чи можна дивуватися, що маючи далеко сильнішу армію, не змогли викинути ворога з нашої землі? Поляки всіх верств, віку та полу, ловили кожне слово й сейчас доносили польським штабам. Польські дівчата й з найліпших родин раз-у раз переходили фронт та доносили про все потрібне полякам. Це що у поляків було загальним явищем, у нас було виїмком. У нас скоріше були випадки, що наші військові перед тими польськими дівчатаами, що заликалися до них з розвідчими намірами, вихвалювалися, де то вони не були, чого не зробили або що зроблять!

Обставина, що цілій польський загал став на поміч своїй армії у характері розвідчиків є дуже повчаюча. Річ у тому, що той загал не тільки розумів багу розвідки, але й методи її праці. Во треба знати, що успіх розвідки залежить не тільки від фахових людей, що нею кермують, але й від участі цілої суспільності. Майор польської жандармерії Ходкевич пише, що «розвідча праця не може дати позитивних вислідів, оскільки її значіння, ціль і методи не будуть мати належного зrozуміння так у військових, як і у цілого загалу». Як раз цього зрозуміння не було у нашого загалу. Наш загал ставився й до сьогодня ставиться до розвідки з крайним упередженням. Він ставився критично до самого факту, не розираючи причин ведення розвідчої праці, її значіння та її наслідків. Загал не тільки не хотів знати того, що всі засоби спрямовані на те, щоб знищити ворога та у висліді принести волю батьківщині, є доцільні та оправдані, але не цікавився своєю обороню перед найстрашнішою зброєю ворога. Він зінав та знає що тою роботою займаються наші вороги й тою міркою міряє розвідку. А рівночасно з тим зазнав він вже численних невдач та нещасть і до нинішнього дня угинається під ударами розвідки ворога

та зради й провокації своїх людей, не знаючи як їх вишукувати та розпізнавати. Французький сенатор Ранке сказав ще в р. 1891. у французькому сенаті: «Народ, який має всюди зрадників та шпіонів, то незважаючи на як хоробре військо й навіть добре узброєне, згори засуджений на загибель». Щоб однак остеречися перед чужою розвідкою, треба передусім про розвідку знати.

Хроніка.

Собаці собача смерть. По вбивстві польського запроданця Сидіра Твердохліба, який згинув в. р. 1922. з рук членів У. В. О. та по покаранню смертю інших менших хрунів та провокаторів, малими в Галичині довший час спокій від явної польської хруніяди та від польських рептильок, видаваних на українській мові. Аж ось в листопаді 1929. р. почала виходити у Львові нова польська продажна рептилька п. з. «Селянин» «тижневик табору маршала Пілеусудського». Рептилька ця, писана вульгарною українською мовою та вловні безграмотно оплюгувала все українське. Та хруні не мають щастя! Вже по кількох тижнях номер наглою смертю редактор «Селяніна» — Микола Величковський. І тим разом приложила тут своїх рук У.В.О., вибрали для цього зрадника та шкурника найвідповідніший спосіб смерті: тому що він хотів свою підвою роботою затроївати моральною гангроеною український національний організм, згинув сам від отруї. Польські лікарі ствердили смерть наслідком отруї, яку найшли у внутренностях; лише, розуміється, не ствердили, завдяки кому вона там дісталася. Признаємося до того вчинку та підкresлюємо, що так як доси, так і на будуче будемо придергуватися засади—собаці собача смерть!

Напади. У селі Варяж, на Сокальщині, замасковані особи напали вночі на поштовий уряд та забравши готівку, втікли безслідно. «Львівські Кур'єри Поранні» пише, що цей напад є ділом У. В. О.

Голодівна політичних вязнів. Українські політичні вязні в тюрмі «Бригідки» у Львові розпочали дія 1. лютня голодівку. Причина, перетягання слідства в справі замахів на «Таргі Всходні», яке ведеться вже від вересня мин. року. Голодівку перервано дія 3. лютня на запевнення судових владей, що слідство буде покінчено до 10 днів.

Протибольшевицькі протести. По ріжких місцевостях Зах. Земель та еміграції продовжується протестна акція проти червоного терору на Україні. Ця акція началася від демонстрацій української молоді під большевицьким консульятом у Львові, в листопаді минулого року. Не реєструємо поодиноких протестів тому, що робить це українська легальна преса.

Ревізії та арешти. 12.XII. м. р. переведено ревізію в будинку «Просвіти» в Підгайцях, де міститься ріжні українські установи. Арештовано І. Панькова, якого однак незабаром випущено на волю.

— З кінцем грудня м. р. в звязку з проти-московільськими демонстраціями в Перемишлі арештовано кільканадцятьох українців, яких вже, по короткім часі, випущено на волю. Деякі з арештованих, що здебільша складалися з елементу при-нагідного, не принадлежного до ніякої організації, заховувалися в арештатах нище всякої критики, хоч і в найгіршім разі не грозила їм велика кара: вони при конфронтації вдавали один другого а на-віть ...плакали!

— В селі Сушно, пов. Радехів, арештовано дочку священика, М. Гарухівну й Е. Кордубу за співання церковних пісень на стрілецьких могилах та за організацію збирки на пам'ятник поляглим борцям з 1917. р. По 7-тижневім держанню їх у вязниці вкінці випущено їх на волю.

— У Коцляках, пов. Збараж, арештовано 8.1. господаря Р. Сікору в підозрінню, що він ще в. р. 1923. підпалив фільварок у Коцляках, що однак арештований заперечує.

Рано, в сам день свята Йордану, переведено у Львові кільканадцять ревізій, зокрема в «Академічнім Домі».

— У селі Яструбичах, пов. Сокаль, арештована членів «Луга» Михайліюка, Іващенка та Старашука в підозрінню, що це вони обстрілювали польський військовий літак та брали участь у нападі на польську поліційну станцію, де вивісили синьожовтий прапор.

— З кінцем січня арештовано в с. Паршиківці, пов. Чортків, чотирьох парубків за недозволене ношення зброй; при тій нагоді польська преса пише, що арештовані стріляли на поліціянтів.

— Старство в Тернополі покарало арештом від 10-14 днів учениць — С. Роговську, В. Яворську, Г. Фалендину, та учеників П. Стадника, М. Сокола, В. Лемця за те, що в часі панахиди 1.XI. м. р. на могилах сгрілців в Тернополі співали українські національні пісні. Від засуду зголошено спротив до суду.

Вийшли на волю. Арештованих у звязку з демонстраціями перед більшевицьким консульятом у Львові, випущено на волю.

— 23.XII. м. р. звільнено з вязниці дочку проф. унів. С. Кордубівну, про яку польська преса в часі її арешту перед 4 місяцями писала, що ніби вона є Поля Бронфман, яка брала участь у нападі на листаря мин. року.

— По 5-річній тюрмі вийшов на волю І. Паславський, засуджений в процесі «почтовців».

Судові розправи. 21. I. б. р. відбулася в суді в Зборові розправа проти О. Багрія, о. В. Кулика, М. Кимкевичівної та С. Кулчика за переступства §§ 285, 287 за недозволене основання «Пласти»: суд звільнив всіх, бо доказано, що поліція чіпається невинних людей.

— 21. I. відбулася перед апеляційним трибуналом у Львові розправа проти о. М. Ріпецького, засудженого городським судом у Белзі за провину з § 314, за те що не послухав візвання поліції перервати спів національного гимну на Шевченківськім святі; трибунал звільнив обжалованого.

Додаток «Сурми». З біжучим числом висиласмо нашим заокеанським читачам окремий додаток. У залежності від напливу матеріалу будемо старатися заливати такий додаток до кожного дальнього числа «Сурми».

Додаток „Сурми“

для заокеанських українців.

ч. 1—2

СІЧЕНЬ — ЛЮТЕНЬ.

1930

Від Редакції.

Зацікавлення та надзвичайно прихильний відгомін, що його знайшла «Сурма» — орган Української Військової Організації між українським громадянством і численні привітні листи та зазиви наших членів і прихильників, спонукають нас не тільки збільшити наклад, але теж і обем «Сурми» осібним додатком.

Велике значення, яке мають і мусить мати в наших визвольних змаганнях наші земляки за океаном, щораз то більше їх заінтересовання правою У.В.О. наказують нам в першу чергу присвятити цей додаток справам нашого громадянства в Америці й Канаді, його подвигам і поступам в співпраці з нами над визволенням Української Нації.

Будемо реєструвати в тім додатку всякі прояви українського життя за океаном, їх додатний чи відемний вплив на розвиток подій в ріднім краю, з другого боку реєструватимемо теж ріжні прояви життя краю, щоби в цей спосіб скріпити ту духову звязь, що повинна бути між матірним пнем, його боєвою частиною, а нашою заокеанською еміграцією. При тім будемо ставляти за примір ті організації та тих громадських діячів та провідників в Америці й Канаді, які зрозуміли суть революційної

боротьби взагалі, а вагу і значення УВО зокрема і поставили собі метою не тільки словом, але й ділом нас підтримувати і в цей спосіб творити тверду основу для дальніої нашої визвольної боротьби.

У статтях і дописах нашого додатку будемо поширювати між найширшими кругами нашого громадянства Америки й Канади ідею збройної розправи зі всіма ворогами, що розслились на наші землі. Рівно ж подаватимемо приміри з визвольних змагань других народів Америки й Канади, їхню співпрацю з їх матірною країною і вказуватимемо на ті можливості, якими повинно прислужитись українській визвольній боротьбі наші заокеанські свідоме громадянство.

Відомості з місць, листи до редакції, відповіди на них, комунікати УВО, а врешті викази збріоф на фонд УВО, поміщувані в цьому додаткові, будуть образом живого звязку поміж всіма активними членами Української Нації за Океаном та УВО і будуть першим признанням для тих, що не тільки словом, але й ділом скріплюють боротьбу УВО проти окупантів на українських землях.

Надімось, що той додаток знайде ширій відгомін серед всього свідомого нашого громадянства і в тій глибокій вірі пускаємо його в світ, за океан.

До українських громадян Америки і Канади.

Шлях боротьби нашого народа за своє вільне життя вкритий безліччю жертв і політичної кровю найкращих наших синів. Але своєї держави ми дотепер не осягнули. За мало було в нас послідовності у чинах та за мало однодушної організованості в наших стремліннях. Нині Україна знов під насильним і брутальним чоботом ворога. Вороги знову суть, як ненаситні галапаси, всі живі соки із національного нашого організму, нищать наші національні надбання і безоглядно топчуть усі наші змагання до самостійності. Стан нашого посідання на українських землях постійно меншає.

Наше населення в тісноті й нужді. **Край наш у щораз грізнішій небезпеці.** Нинішнє положення на українських землях вимагає нового рішучого спротиву всіх українських сил. Незважаючи на всі жертви в минулому — перед українським народом **нова боротьба.** Боротьба не за якісь привілії в межах чужих нам держав, не в обороні дрібних і примітивних потреб в нашему житті, але жорстока і кривава боротьба за найсвятіші наші права, за вільний і ніким не обмежений розвиток наших фізичних і духових сил, за нашу вільну і незалежну Державу.

Якщо миємо в останнє і успішно розправитись з нашими ворогами, то муситьстати до боротьби **міліони**, мусить підготовлятись до неї не тільки

край, але й еміграція, мусить кожний член Української Нації зрозуміти своє відвічальне завдання в цей підготовчий час.

З думкою боротьби треба кожному з нас по-годитися. До збройного судару між нами, а нашими окупантами мусить прийти. Зависіть над нами чесні чесні прокліття, які що знов із за нашої байдужності застав він не підготованими. Для того треба нам усім — й краєві й еміграції — не тільки плекати між собою думку активного спротиву і відплати за всі страждання довгих поколінь нашого народу, але **приготуватись** до остаточної нашої розправи. **Ми мусимо перемогти.** Ми мусимо на-зад добути все втрачене та нам загарбане. Українська Нація мусить найти в собі настільки сили, щоби успішно приставитись чужому насильству. **Нам треба згинути всякі сподіванки на чужу поміч.** Ми маємо всі дані, щоб при скріплений праці створити **власними засобами** незломну силу. Але до цього всі ми в теперішнім часі мусимо бути свідомі своїх обов'язків. Має їх не тільки край, але має їх й еміграція. В добі організації народів наших миємо кожний з нас обов'язки перед цілою Нацією. Кожний член Нації мусить заняти в боєвому ряді одно місце, відповідне до його власних сил, здібностей і оточуючих його можливостей.

Підготовку збройного виступу на українських землях передягнала на себе Українська Військова Організація. Цій підготовці віддає вона всі свої сили. Її праця вже позначена кровю, жертвами і тюрою. В своїй діяльності має вона за собою вже не один далекосяглий успіх, але ця діяльність мусить бути ще дальше скріпленою і ще більш поширеною. І тут саме починається роля нашої еміграції на полі української визвольної акції. Край творить ряди боєвиків, а еміграція хай використовує кожний іх чин між чужинцями. Край готов примисти на дорозі своїх змагань дальші жертви кропи, а еміграція наша хай дасть необхідні засоби на акцію краю. Хай настане у нас час спільніх змагань одного великого Народа, свідомого своєї великої майбутності. Хай вже закінчиться у нас доба нацизму до жертвенности з одного боку, а обтяження одиниць з другого боку.

Тому Українські Громадяне Америки і Канади—виявіть і скріп'ть свою активність в добі визволення Української Нації. Творіть організації для визволення рідного Краю. Творіть ці Відділи ясно і сміло. Творіть їх як найбільше, громадно, приєднуючи до неї членів. Відділи ці будуть доказом Вашої сили, а тим самим і сили Українського Народа. Зірвім з так частям у нас явищем недокінчування наших праць і замірів. Дайте належну відсіч нашим ворогам, які схочуть перешкодити у Вашій організації. Такі Відділи мають допоможове завдання. Їх ціллю є повести органі-

зованим способом ту збіркову акцію, яка ведеться явно поміж нашою еміграцією в Америці вже від ряду літ. Членами можуть бути не тілько поодинокі особи, але також й цілі вже існуючі організації. Кожний член Відділу хай наложить на себе незначний місячний податок. Це буде **український революційний податок**, що творитиме фонд на набуття матеріалів для наших боєвиків, що низили все вороже сміття на наших землях.

Ставайте тому в ряд, українські емігранти! Хто твердить, що любить «старий край», хай доказує це ділом! В теперішній організаційній підготовці хай не стають поміж Вами перешкодою ні політичні, ні релігійні, ні особисті ріжниці! Перед лицем закутої в кайдани України ми всі маємо один найвищий обовязок—її **визволення**. УВО приймає в свої ряди кожного, кому дорога українська державність і воля Українського Народа. УВО є підпольним військом Української Нації, якого найвищим наказом є вмерти за свою Батьківщину. Хто вимагає ще чогось більшого від наших боєвиків?

Тому приєднуйтесь всі до нашого поклику! Творіть все нові Відділи допомоги УВО! Вступайте громадно в членів вже існуючих Відділів! Ми кличмо до Вас всіх, Українські Громадяне, що розкинуті живете на широких просторах Америки і Канади,—громким голосом: **ставайте в ряди для прискорення української національної революції!**

Вперед, за волю і народ!

Українські земляки за Океаном та УВО.

Будоби великою похибою, а навіть кривдою твердят, що українське громадянство Америки і Канади не інтересується долею Батьківщини та її боротьбою проти окупантів. Наш загал в Америці і Канаді, а головно та його частина, що сама відчула пластик ворога на власній спині або з оружжям у руці брала участь в нашій визвольній боротьбі, є овіяна любовю до своєї Батьківщини, переповнена ненавистю до ворога і проявляє своє заінтересовання долею рідного краю.

Заходить одне питання: чи те заінтересовання є інтенсивніше, чи воно прибрало ті форми, які мало таке заінтересовання у других народів, коли їх батьківщина кровавилась в боротьбі з наїздниками? Ніде правди діти, що те заінтересовання по провалі нашої державності було дуже зменшилось і то в першу чергу тому, що українська еміграція в Америці та в Канаді замоталась безліч критик на тему причин невдачі наших державницьких змагань, стративши з перед очей так дійсну творчість тої доби нашої історії, як теж її значення для підліх грядучих поколінь, з другого боку розбити партійними, церковними, а навіть особистими спорами вона почала займатись більше льокальними справами на заокеанському терені, а свій зв'язок з рідним краєм і допомогу цьому обмежила до підтримки поодиноких старокраєвих установ, що були її вправді дієвою остоюю проти польських наступів, не творять однаке тої пробової частини, необхідної в напному визвольному русі.

В останніх часах діється запримітити вже певний зворот до кращого. Мирні договори, дотеперішні поведінка Ліги Націй та ін., дали пізнання нашим землякам за Океаном, що ані самі панерові протести, ані жалоби, ані теж ініціація на кризу не повернуть нам власної державності, але що для цього треба буде чину—а саме збройної розправи з ворогом. Це пізнання причинилося в першу чергу

до того, що наші земляки в Америці і Канаді стали пильніше прислухуватись до революційних вчинків УВО і тим же пояснюється, що кождий заклик УВО почав знаходити в широких кругах українського населення Америки і Канади зрозуміння.

Широкі круги населення почали розуміти важу та значіння УВО для здійснення ідеї державності Українського Народу, як представниці революційної національної боротьби та видимого доказу відпорності чароду проти всяких ворожих затій. В парі з тим мусіла виринути серед українського громадянства справа моральної та матеріальної допомоги тому революційно-визвольницькому рухові. І коли в минулому періоді та матеріальна підтримка УВО зі сторони заокеанських земляків була в більшій або меншій часті спорадичною, залежною дуже часто від якоїсь події в краю (як приміром нові арешти, нові засуди, чи нові акти терору), або від активності і доброї волі якоїсь людини, дуже часто навіть від менші або більше святочного настрою зібраної громади, одним словом—несистематична, то в останніх часах дається вже чути голоси між нашою еміграцією, що та допомогова акція мусить вестись в **організованих формах і систематично**. щоб вона стала базою не тільки для переведення поодиноких актів протесту проти чужої займанщини, але для **систематичної підготовки всенародного збриву та його переведення**, як це собі поставила за ціль УВО.

Ключ систематичної допомоги рідному краєві, а саме його боєвій акції знайшов вже частинний відгомін. По ріжких місцевостях в Америці і Канаді повстали цілі ряд окремих організацій, чи то в формі «Комітетів допомоги рідному краєві», чи то в формі «Ліги Визволення України», чи осібних «Відділів УВО». Всі ті формациї визначують собі певну програму праці для вищеної цілі

та стараються в середовищі розбіжностей, які зустрічаються у всіх заокеанських кольоніях, обединити себе без сумніву найкращий елемент.

Попри новоутворені вищезгадані організації, цей кліч матеріальної допомоги УВО находить теж відгомін в інших існуючих організаціях, товариствах і клубах, які хоч стоять на становищі коначності натуралізації українських емігрантів, не хотіть однаке забувати на старий рідний край: від нихчується бажання не тільки плекати між собою українського духа, але й чином дати доказ своєго патріотичного почування.

Безперечно, що зrozуміння того кліча, як теж творення поодиноких організацій допомоги боєвій акції є дуже відрадне явище. Це є перший етап до систематичної розбудови цілої співпраці. Щоби ця праця прийняла вповні зорганізовані форми, мусить наступити в поодиноких стейтах обєднання тих поодиноких організацій у **стейтові комітети**, на чолі яких опісля стане **центральний уряд**; цей уряд, будучи в тісному звязку з УВО буде мати на підлі обєднувати всі місцеві організації чи комітети й буде мати лішшу спромогу повести систематичну і зорганізовану акцію так моральної як і матеріальної допомоги УВО. Безперечно, що така систематична розбудова вимагає часу: бо в центральному уряді можуть увійти тільки такі люди, які дійсно мають поперти в як найширших кругах,

як теж свою діяльністю дадуть запоруку, що наложені обовязки будуть як слід сповнювати: всі ті прикмети дадуться пізнані доперва по певному періоді праці—це для кожного ясно.

Не треба теж закривати очей, що той рух незважаючи на його ідеологічне й моральне оправдання буде мати скрітих і явних ворогів. Так впрочім було у всіх визвольних рухах інших народів. І ми маємо нині признаки, що проти тієї нашої акції вже виступають ріжні особи, хапаючись ріжніх засобів та метод, а навіть погроз, що будь-тоби така акція допомоги УВО була на американському ґрунті забороненою чи навіть каригідною. Що таку акцію вели і ведуть хочби Ірландці в Америці і за це Іх ніхто не карав—цего ті особи не згадують. Впрочім і доси акція на цілі УВО велась від ряду літ легально й явно. Щодо цього прийдуть ще ріжні неоправдані закиди на адресу УВО, на це треба бути також приготованим.

Наши американські земляки мусить здати собі з цього справу, що вони стають тим запіллям для цілої боєвої акції в краю і що вони мусить ту акцію попирати, якщо вони хочуть, щоб прийшло визволення рідного краю і щоб вони заняли в історії наших визвольних змагань таке почесне місце, яке займала ірландська чи друга еміграція в визволенні їх батьківщини.

Лист з Америки.

До Команди Української Військової Організації.

Останні події у Львові під час «таргів всходніх» зробили на нас велике враження. Цим актом виразно показало УВО світу, що на українських землях під Польщею далеко ще до тієї згоди, яку голосить на всі боки підла ляпня. Ті бомби, що там впали, звернули на себе увагу не лише тих чужинців, що прибули на «тарг», але всіх культурних держав. Всі зрозуміли, що український народ рішучо протестує тим способом проти теперішньої ляцької окупації. Дуже помилувались ляхи, якщо вони думали і думають, що українське громадянство погодилось з теперішнім станом поневолення. Цього ніколи не буде, як довго буде битись хоч одно українське серце. Український народ же тільки відповідного часу, він же гілько нагоди, щобі піти слідами нашої славної Армії, яка однайцяль літ тому зірвалась боронити наших границь і нашої держави. Земля наша,—злита кровю і засяяна кістками наших найкращих борців, тільки до часу зносить наругу катів. Настане ще день, в якому ляхи зложать твердий і точний рахунок за всі ті зневаги кинені на святі могили наших поляглих героїв, зложать рахунок за викидування їх костей з могил, за кривдження наших інвалідів, за рабовання наших земель, за колонізацію, за школи, за напушту, за всі кривди, інсанені цілому українському народові. Бомби, які вибухли тепер у Львові вказують, що наш народ готовиться до того великого дня та що він не забуває за своє право до державності і волі. Нам смішно стає з вісток, які голосять ляхи в своїй пресі, що будівімо їм вдалося вилапати цілу Команду УВО, позамикати всіх наших революціонерів, зліквидувати цілу Українську Військову Організацію. Вони не хотіть собі представити, що до УВО належить уся свідома частина українського народа, яка розкинена по всіх просторах українських земель, що належать до неї всі верстви нашої чисельної еміграції, яка готова на

кожний поклик підати руку УВО. Такої сили не зломлять ніякі катування, ніякі засуди, не зломлять всі ляцькі тюрми. На місце тих десятків арештованих людей стають нові лави, які провадять далішне намічене діло.

До Вас, неустримі борці, ми українські емігранти звертаємося із зазивом: стійте непохитно далішне в обороні прав нашого народу, не дозвольте першому-лішому зайдіти над ним, не жалійте куль і зализа тим, що відважується катувати і нищити Вас, бороніть святоців наших могил, гоніть кожного мазура, бо він не гідний того, щоби ступав своїми брудними ногами на нашу землю, а не то щоби вона його годувала. Сергеєвкає кровю, як бачиш, що наш брат-селянин в краю в нужді і горю доживає віку і в голоді з дрібними дітьми очікує смерті, а під боком коло не го розсівся на моргах зайдіть кольоніст-мазур і пасеться на прадідній землі нашого селянина та плодить ляцьких щенят. Однока рада видусити всю ту язву, щоби по ній у нас й сліду не стало. Ми віримо, що УВО цього доконає, так як доконала вже неодного діла. Ми віримо, що наши революціонери не дозволять на далішне безчещення могил наших славних Січових Стрільців. Добре запамятайте собі, боєвики, тих ляцьких постерункових, які важуться розкопувати кости наших борців, які здирали з могил хрести, здирали з них вінки і написи та присягніть їм страшну непідличну пімету. Кладіть трупом кожного, хто розбіпашаючи рукою посягне на могильний хрест наших борців. Це нечувана в світі зневага. Такої зневаги не повинен пережити жадем шануючий себе чоловік. Навчіть всяку зводочі шанувати нашу релігію і наші святі місця. Побачите, що аж тоді, коли впадуть біля могил ляцькі трупи, полягли брати Ваші будуть мати тих посмертний спокій.

Де не може досягнути ляхів рука УВО, там мусить піднести пластику цілої української маси; там також мусите розправлятись з ними передусім

Ви брати-селяне. Во хтож знає Вашу кривду ліпше, ніж Ви самі? Хто знає Ваші щодені болі і нещастя? Вам напихають до села кольоністів. Вам не дають змоги придбати собі кусок землі, вам відбирають школу, здирають податки. Вами торгують і тиснуть Вас у глухий кут, тому Ви мусите стати до власної оборони. Вам нема чого страхатись. Коли станете всі як один муж, то своєго певно досягнете. Ви мусите памятати про долю Ваших дітей. Земля ляцьких панів і кольоністів—то Ваша земля і вона мусить до Вас належати. Проти одних і других виступіть як найрішучіше і не жалійте їх на трохи, бо вони й Вас не жаліють. Нищіть їх на кожному кроці де й як тілько можете. Вся та ляцька наволоч хай забирається в глибину Польщі. Там

її місце, а не у нас. Вже досить розпирава їїм боки українська пшевиця і вже досить набивали вони кипені нашою кривдою.

Наша земля, зрошенна кровю наших дітей і слізми наших вдів та сиріт, що скитаються нині голодні і неодіті, жде ще на своє визволення і ми твердо віримо, що завдяки УВО той день воскресення мусить наступити. Тому хай живе і розвивається Українська Військова Організація! Хай живе Українська Народ, хай прожене всіх наїздників зі своїх земель і хай здобуде собі Самостійну і Соборну Державу.

ІІ. Чепига, Нью-Йорк.

До наших Вш. Читачів.

В одному з попередніх чисел «Сурми» переслали ми листок з рядом запитів звернених до наших читачів. Для вияснення подаємо тут, що тим способом хочемо ми: 1) усталити листу наших американських передплатників; 2) ствердити до якої міри цікавиться краєвою революційною роботою наша еміграція та до якої міри можливим є дальнє поширення «Сурми» поміж нашими прихильниками за океаном, від чого залежне є дальнє усталення

Хто приєднав для „Сурми“ нових передплатників.

М. Хандога, Пітсбург 1 передплатника, М. Чагарин, Вунсакет—3. П. Левицький, Кієрак—5, А. Когут, Клівленд—2, П. Бінь, Клівленд—2, І. П. Глестонбері—4, В. Апонюк, Гурт. Стр. Гром. ч. 2.—5. Стрілецька Громада, Віннег—10, В. К. і О. М. Ансонія—14. Н. З. Асторія—32, С. М. Шікаго—35.

Хто злонів дар на боєвий фонд в Старому Краю.

Обєднання Українських Організацій в Америці: 100.—дол., на що зложились такі пожертвування: Збірна Н. Задерецького і В. Форемного в домі І. Чайки, Клівленд; по 1 дол.: В. Форемний, І. Кухта, П. Чайка, Н. Кісіль, Н. Задерецький, Й. Цобан, П. Головчак, Е. Бровка, І. Патковський і П. Ольховий; по пів долара: А. Кухта і П. Чайка; І. Байл, Український Січовий Стрілець 3.—дол. Разом 14.—дол. Збірна О. Курочки в домі давнього і цирого прихильника УВО А. Патри. Гемтремк. До збирки дав заклик п. П. Войтович, а занялися нею А. Стеткович і панночка Козаченко, М. Машталір і Ю. Войтович. Зложили по 2.—дол. А. Патра і Юстина Горішна; по 1 дол.: П. Войтович, П. Семуляк, М. Савчук, В. Туркевич, Й. Морозовський.

Всім Вш. жертвовавцям складаємо ширу подяку.

А. Холєвка, В. Крушельницький, Т. Михальчук, Гавринюк, А. Скула, П. Тихий, І. Заблєцький, Н. Морозовський, І. Андрушко, І. Луцишин, М. Куличич, М. Машталір, А. Васильчук, К. Нановський, Г. Федчишин, Н. Герасимик, П. Роздовський, Л. Білик, М. Сосновський, П. Войтович, Н. Тимів. Й. Прешда, Ю. Мосімчук, Я. Білецький, І. Чайківський: по 0,75 дол. Д. Д. С.; по 0,50 дол. М. Шаран, Ю. Вітенко, А. Машталір, К. Яцуря, Б. Корпик, С. Шумна, Й. Бугай, О. Сігда, М. Манастирський і Соледкевич; по 0,25 дол. М. Савчук, Мудрак і Н. Н. Разом 47,50 дол. Збірна М. Данькова в домі Г. Туркевича, С-и. Зложили по 1 дол. Г. Туркевич, М. Дидик, П. Новий, Н. Мішак, М. Клюсик, І. Фрайда, А. Бусько, А. Яворський і М. Даньків: по 0,50 дол. Анастазія Туркевич, Антін Бусько, Л. Гева; по 25 центів: Пазя Клюсик і Юлія Даньків. Разом 11.—дол. Дар п. Минити Магуна, Темес—дол. Збірка Ю. Ясінчука в домі гр. Дмитра Якубова, Вунсакет, з нагоди хрестин сина Павла. Зложили по 1 дол.: Д. Якубів, новонароджений Павло Якубів, М. Черкас, М. Кльован, П. Казан, Ю. Ясінчук і В. Пророчок; по 0,50 дол.: А. Лапчинський, Л. Лочіс, Евдокія Чупка, М. Севєцький, О. Кухаришин і Катерина Сірко, Евдокія Іжовська 0,25 дол. Разом 10,20.

Підписи: ...

Не забувайте на Українських Політичних Вязнів які караються у ляцьких тюрмах!!

Видає пропагандивий Відділ Української Військової Організації.
Редакційна Колегія.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ляхами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Проситься складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

10 річниця
Української Військової Організації.

ч. 3 (30)

БЕРЕЗЕНЬ.

1930

У шесту річницю.

I. Спомин.

... Сьогодні рано
Шарпали Й тіло!
Тепер же закусила губи
Стиснула сильно зуби:
Бо там! Незверщене ще діло!
Бо там народ заковано в ярма

... Дарма!
Тюрма—
Тюремні грани!
Пручалась
Билася об них
В безсилю серед муки
Домила білі руки
Томила ходом ноги.
А лиця стали камяні
і дики

І тінь знемоги наслала
на уста,
Внутрі скувала крики:
Вже знала, що тута пуста!

...
«Клянусь на листопад!

На гордії мрії!

На волю України

На славу і на честь

І на майбутню месть!»

І не скінчила,

Бо в допит закликали.

Насутилися брови.

Докола губ присіло

завяття:

«Будуть смагати тіло

І скочуть крові!

... Садисти!

Проклін! Прокляття!

... Де Ти!? Христе!..»

повели...

... і не вернула!

II. Панахида.

П'ять літ
Молилися люде
... в спокою
Зітхали в них груди
... журбою.
Гей!
У юнацтві засміявеся клич:
До бою!
Розударив сновій млявий

Член Української Військової Організації
Ольга Басаробова,
закотована в тюремних казаматах у Львові
ляцькими поспіаками дня 12. II. 1924. р.

Повний слави листопад!

Гей похміяля!

А сліплячий блеск заграви

Заловів новий лад:

У підпілля!

III. Візія.

«Гей гармати!
— Заревіть!
В ряд ставати!
Отсі хати
запаліть!
Динаміту
під «Orlęta»
Підложіть!
Слави міту
Не бажали!»
Закричали:
«Досить чули
Слово раб!
Бої були!

В нас герой:
Ольга Басароб!
В нас іранори
злототіли
В крові морі
забагріли!
За хотіли
ми вже мести
збутися оков!
І добути Ненці честі!
В чеснім бою літи
кров!»
— «Вже? Готові?!

— Ряд рівнати!
Гандранати!
Ну біжть!
Закричіть!»
Урра! Урра! Урра!

IV. Панахида.

Молилися люде
... туюго!
Манили їх труди
... до бою!
Гей!
Вдарте в дзвони!
На пежежу!
Хай веде нас в бій Пречиста
Божа Мати!
За знуціання кров садиста
Треба ляти!
Розспіваемось піснями
І свяченими ножами
Норахуємо з катами
Як засяють нам пунами
Стріхи наших хат!
Нам дорогу в бій покаже
Славний Листопад!
Хай гранати
і шрапнелі
Розвалять нам
наші хати
і оселі —
Ми здобудемо палати
на руїні!
Гей на славу Україні!
Месть кроваву веї чужині!
Бо ми мілимось туюго
За змаганням, боротьбою.
Всі у ряд!

У запіллю.

У часі повстання не менше значення, ніж воєнний фронт має організація етапу чи там запілля т. є. тої частини краю, що лежить чи безпосередно за фронтом, чи далеко за ним.

В р. 1917-18 пізнали ми на власній практиці як необхідне є скоре та енергічне організовання народи поза фронтом, щоби сам фронт або поодинокі його частини не заломалися наслідком недостачі відповідної підтримки. Правильно поставлена організація запілля мусить видобути із запілля все потрібне для від馈ання фронту, отже для підтримки поодиноких фронтових частин. Тут належить передусім переведення мобілізації, яка повинна обійтися сільським річникам, скільки зараз можна узвійти та сформувати у поодинокі відділи, які доповнили чи змінили фронтові імпровізовані війська. Тут також належить роздобуття та достава коштів, возів, одіння, зброї, муніції та всіх інших предметів, потрібних військові на фронти. Дуже важним є управильнити доставу та розподіл харчів на фронти, як рівнож розподіл їх між цивільним населенням. Урухомлення промислу, необхідного для ведення війни (т. зв. воєнний промисл) має за завдання виробляти воєнні матеріали чи направляти їх до фронтів. Вкінці післявоєнне та безперервне функціонування перевозу та способів зв'язку (залізниця, телеграф, телефон, автомобільні лінії, тощо) має уможливити постійну доставу речей аж безпосередньо до лінії фронту.

Щоб однак це виконати є необхідна згідність пілінгів і дій військових команд на фронти та в запіллю: рівнож і цивільних влад. Спори за «комітети» потягають за собою страгу часу та матеріальні втрати, які кінець кінців кончатуя життя людей на фронти.

Як впідказала організація запілля в останній нашій визвольній війні?

Ні на Східній Україні ні в області галицької армії вона не була систематично підготована. З розпадом російської та австрійської армії повертали до батьківщини зі всіх фронтів та в таборах полонених великі маси українських військових, яких наслідком недостачі відповідної підготовки не можна було зараз належно ужити в українській армії. Знову по чужих військах остали воєнні матеріали частинно в магазинах, частинно на заліз-

ничих ділянках, містечках та селах у таких масах, що у випадку нечайної зборки тих матеріалів та належної їх консервації могли би відійти з наших ворогами. На жаль, брак відповідного планин а передусім недостача фахівців людей привела до того, що велика частина матеріалів в короткому часі знищилася чи була розкрадено. Хто не пригадує собі, як то від сідел відрізувано шкіру, а відтак через брак сідел не могли ми виставити потрібної кількості кінноти, яка в партизантці та взагалі у рухомій війні могла бути великою помочкою для змушеній безнастанними маршами піхоти. Навіть не говоримо про кріси та муніцію, яку позабирали давні військові зі собою до дому та дуже часто нерозумною стріляниною, вночі, викликували серед військ паніку чи здіннення.

Подібно було і з людським матеріалом. Коли оголошено загальну мобілізацію йшли із всіх сторін, частинно під законним примусом, частинно добровільно, великої тисячі до збрінних станиць, щоб депонувати чи змінити фронтові частини. Має людських не бракувало, зате недоставало відповідних технічних апаратів, старшин і підстаршин, коротко, бракувало попередньої підготовки до прийняття мобілізованих мас. Наслідком того покликані до війська часто цілими днями, а то й тижнями, волочилися по казармах та по вулицях без жадного заняття, до того найчастіше без відповідного забезпечення та опіки. Не дивно, що вже в короткому часі почалося «критиковання», що зверталося проти власного правителства й військового проводу та підготувало добре підложжя для ворожої, передусім, для більшевицької пропаганди. Остання вела до того, що велика частина змобілізованих утікала до домів, при чому дезертири не тільки забирали зі собою зброю та інші військові речі, але й робували державні магазини, а то й приватне майно.

Були вправді вилки: були округи, де завдали енергії та знанню командантів панував вірцевий лад, де було повне зрозуміння того, що залізляє лінією частиною цілого, частиною, якої завданням є підпірати фронт та працювати для його скріплення. З таких округ панували правильно транспорти резервів на фронт, кожний предмет військового виряду збирало й консервувало: закладано запасові мага-

Прорвались...

(Із споминів члена У. В. О.)

Із заїзничого, дрантивого, галицького ділянки чим чакувала наша пятка в напрямі ліса. Йшли ми на «роботу». Їх мали ми перевести слідуючого дня досвіта. До цього часу мусіли ми задержатися в лісі, положенім недалеко місця нашої роботи.

Сутінки осіннього вечера щораз більше згущувалися, а з нашим приходом до лісу настала ніч. Вишукавши затишний куток, ми розташувалися, підготовлючи нічне леговище.

Заспокоївшись принесеними з собою запасами голод та поспівши якийсь час на тихій гутірці, начали ми відчувати холод осінньої ночі, що поволі почав нас переймати дрожжю. Ми загорнулися сяк так «продувними» плащами, а деято тільки «гумаком» та збилися в купу, отримуючи один другого.

Почали дрімати.

Охороняла нас «застава», на яку виходили ми по черзі. Треба було забезпечитися перед несподіванками, які можливі й тут у лісі...

Однак холод дошкілював щораз більше. Не помогла й фляшочка коняку, що ми її мали з собою на всякий випадок. У зморених сном і зимному почутті почали працювати уявлення: тиха, тепла кімната... бурлацький тапчан...

«Коби так трошки вогню...» — півголосом каже один.

Біля цього кружили думки всіх... Вогонь, що розігрівши закостеніле тіло, стає непереможним бажанням. А внедові вже раду радіть, якби це «обережно» й «незамітно» розклести маленьку ватру. Ніхто вже не спить; кожний бере участь у «роздушуванню проблем» вогню.

Вкінці провідник пятки дає свою згоду. За хвилину з нанесеного трица заносить маленьким димом, а потім показуються перші язички вогню. Всім стає відрадніше.

Доручивши товаришів на «заставі» панtrувати й за вогнем, знов закутуємося в свої «перини» та поволі засиплемо, несвідомі цього, що за хвильку радості з тепла над нашими головами залишається небезпека.

Зини, в яких находилися до кожночасного вжитку зброя, муніція, одяги та харчі. Також приймання та вишкіл мобілізованої мужви йшло в таких окрузах цілковито. Функціонувала там залізниця та пошта. Завдяки добре зорганізованій військовій жандармерії в окрузі панував спокій та безпека. Цивільне населення слухало охочо строгого, але справедливого окружного команданта, якого заступника своєї влади.

Яку науку можна витягнути з минувшої? Яка роль припадає в майбутності боєвикам?

Практика показує, що в будуччині не лише фронт буде полем діяльності тих, що підготовили повстання і революцію, але що також треба нам буде підготовити їх призначити частину наших найліпших та найбільш енергічних сил з посеред молодих боєвиків для обсади найважливіших місць в запіллю; зацілля мусить відповісти тим ускладненням, що до них ставляє фронт. При тому треба

дбати, щоб за фронтом не зяли місце спекулянти чи нездари, що дбають про власні інтереси, замість старатися про фронтові частини. Під тим оглядом треба буде переводити грунтівні «чистки» та залишитися лад. Боєвик буде відчувати потреби фронту, бо він сам є частиною фронту, частиною, що має бути мостом між фронтом та запіллям, звязковим, який на цілі свою працю дивиться з становища національної боротьби. Він залишиться і в запіллю боєвиком, бо при нашій будучій війні досить часто треба буде боротися в запіллю з ворожими саботажами, пропагандою та шпіонажем.

Служба в запіллю для кожного з нас, що до неї буде призначений, не буде означати «пониження», але навпаки, велике та відповідальнє завдання, якого виконання принесе користь товарищам на фронти.

Фінляндія.

Після березневої революції.

ІІ.

Фінляндія виправді стала незалежною державою, визнаною іншими державами, але все ж таки далеко було її до справжньої незалежності. Яким доказом цього було, що більшевики не стягнули своїх військових частин а навпаки че їх скріплювали. Небезпеці заведення «диктатури пролетаріату» можна було запобігти лише через створення боєздатної національної армії. Потрібний для цього закон ухвалено парламентом, незважаючи на демагогічні протести соціалістів. Однак тоді «червона гвардія» видала заклик до піднесення «червоній революції». Це було рівнозначне з виповідженням війни домашньої. Правительство рішило скоро діяти, щоб у заразі зупинити деструктивну течію. Воно передало військовий провід талановитому полководцеві й організаторові генералові Маннергеймові, який переніс свій осідок до Вази, осередка цеї області краю, де громадилися сили для відпера терору червоного. Туди також перенеслося й правительство, щоб остеронь від червоного терору порядкувати державними справами.

Фінляндське правительство, організуючи збройну силу, все ж не минало ніякої нагоди, щоб мир-

ним шляхом приневодити червоних вандалів вийти з території Фінляндії. Вкінці воно звернулося до європейських держав в окремій ноті з домаганням інтервенції в користь Фінляндії та видало відозву до народу, в якій представило подібний стан справи та закликало всіх патріотів протиставитися безвідповідальному починові червоних гвардистів і їх покровителів — московських більшевиків. У відповідь на це заявив Покровський, тодішній більшевицький комісар для військових справ, що, по його відомостям, у Фінляндії візріла доба соціальної революції, а тому більшевицьке правительство вважає своїм святим обов'язком підтримати фінляндський пролетаріат у боротьбі проти буржуазії не тільки що не відкличе російських червоних частин, а навпаки, виїде ще й підмогу.

Фінляндіям стало ясно, що тут ніякі ноги, протести, нічого не вдіють. Тоді то т. з. Активний Комітет (в скороченні А. К.), який разом з ген. Маннергеймом занявся організацією збройної сили, приступив до широко закроеної акції. Найважливішим завданням цього комітету було: 1) творення бойових організацій 2) роздобування зброї та муніції а 3) підготовка військових провідників. Ак-

ці сну вирвав нас крик: «Ренце до тури!» На нас сунули перстенем польські поліції з виціленими на нас крісами. Здавалося, що з грізного положення немає ніякого виходу.

Та зважише всі вспілки зорентуватися в несподіваній ситуації, товариш Л., узброєний двома револьверами, з якими не розставався й в часі сну, бліскавкою зірвався з землі та звернувшись в напрямі одної частини поліцейського перстеня, начав «сипати» стрілами.

Серед поліції счилася паніка. Вони не могли стріляти до нас замкнених у середині перстеня, щоб себе взаємно не розбити вогнем. Перстень розірвався й лююю, що в наслідок цього повстало, вискочили ми із окружуючого нас перстеня.

Щойно тепер поліції начали стріляти. Ми розсочилися від себе та якийсь час відстрілювалися, а відтак «наливали цятами». За нами бігла погоня. Вибігши з лісу, опинилися ми на чистому полі, де мусіли ми зручно маневрувати, щоби не бути на лінії стрілів погоні, яка переважала нас скіль-

костю та вирядом, та щоб затерти за собою сліди; вступати в бій із переважаючим противником буде недоцільно, впрочім дістали ми інструкції оминати непотрібних супічок з поліцією.

Наши «маневри» поведлися. А після цілоденної майдані мандрівки, всі ми смертельно втомлені опинилися в «своїсах».

Як опісля виявилось, побачив нашу малу ватру у лісі, а потім і нас побережник. Він сейчас дав знати до найближчої поліцейської станиці, яка в свою чергу заалармувала інші доколичні станиці. Спільними силами вислали вони до лісу стежки, що нас окружили.

Колиб не рішучість та бравурний висхуд тов. Л., що збентежив та заекочив непріпітовані на таке поліції, будиб ми доволі дорого заплатили за наш так нерозважний крок, як розложение в лісі ватри, та за занедбання обов'язку нашого стійкового, який при вогни заснув...

тивний Комітет це не була ніяка нова установа. А. К. продовжував роботу давніх активістів, послуговуючися при цьому тими всіми осередками, що створила їх група активістів ще в минулому. Слід сказати, що згадана група активістів, що перед вибухом революції, створила для закриття перед москалями своєї конспіративної роботи т. зв. «Нове лісіве бюро», в якому під покришкою ріжних справ, переводилася організаційна робота. І хоч при допомозі той централі поставлено на ноги цілий ряд організаційних осередків, то все ж таки ця організація була доволі слабка з приводу браку підготованих військових провідників. Тому А. К. звернув тепер на підготовку військових провідників свою головну увагу. В цій цілі покликав Комітет до життя військову школу, яка випускала потрібну кількість провідників. Найкращими провідниками однак остали учасники курсів в Німеччині, що час до часу обіздили поодинокі центри й викликували зеред боєвиків велике захоплення та піддерчували їх духа.

Доволі важко представлялася рівнож справа роздобуття зброї й амуніції. Готі було добути її від шведів. А. К. радів собі в цей спосіб, що закуповував її у російських солдатів і таким шляхом придбав вже в короткім часі понад 1.000 крісів. Крім того дуже дешевим способом придбав він значний запас збрії, перелюлючи транспорти, що їх большевики висилали на підмогу червоній гвардії. А. К. зорганізував навіть із залізничників окремий відділ, що поінформований про прихід транспортів спримовував їх на якусь подальше умовлену станцію, де відпоручники А. К. (замість червоного гвардистів) їх перебирали. А. К. був однак свідомий, що для покриття повного запотребовання треба шукати інших джерел і тому звернувся до німців. Останні справді пішли назустріч фінляндцям і вислали з Данцига один корабель з транспортом зброї, який тихо і незамітно ввійшов у ботнійський залив, де стояла російська флота, на умовленому місці причалив до берега. При допомозі селян вигружено цілий ладунок корабля (6.500 крісів, 6 мільйонів набоїв, 30 скорострілів, 4.500 ручних гранат, ріжні вибухові матеріали, кілька мотоциклів, та інш.). Другий транспорт наспів з Німеччини підводною лодкою під командою ім. кап. Вісмана який мусів переїхати дуже небечлечну дорогу, бо перейти через мінове поле, щасливо передавши ладунок, в поворотній дорозі корабель натрапив на міну й вже на повернію не виринув. Жива ще до сьогодні між фінляндцями пам'ять про відважного кап. Вісмана. Фінляндці працювали рівнож самі виробляти ріжного рода зброю, однак це не дало великих виступів.

Роздобуті припаси зброї та амуніції розділювалося при допомозі зорганізованих залізничників по всіх важливіших місцях. Так отже в тому часі, коли червона гвардія розпоряджала великими воєнними засобами, що їх доставляли большевики, фінляндські патріоти мусіли з великим накладом енергії та самопожертви здобувати мінімальні засоби, щоб при їх допомозі протиставитися червоному теророві.

А червоний терор захопивши вже раніш Гельсінгфорс йшов побідним походом дальше. Легка зпочатку побіда, почала відривати червоним ренегатам-командантам до голови. Бож і розпоряджали вона значною як на цей час силою 300.000 війська, зорганізованого при допомозі большевиків. Коли взяти на увагу, що тоді на території фінляндії було кромі того понад 40.000 російського війська,

то дивним мусить здаватися факт, що така сила не була в стані захопити цілої Фінляндії. Пояснюються це тим, що ті війська стояли на дуже низькім моральнім рівні й не мали дуже великої охоти битися та проливати кров; скоріше вони хотіли грабити: не диво, що занимали ці частину краю, що були позбавлені всякої оборони.

Червоні заняли певну область Фінляндії враз із Гельсінгфорсом, приступили до творення своєго правительства на большевицький зразок. Не щадили вони всяких обіцянок, як знесення бюрократії, знесення независимості судів, соціалізацію державних і приватних підприємств, тощо. Однак найживішшу діяльність проявило це правительство у «фінансовій» ділянці, наперед обсадили вони банк, в якому сподівалися найти грошеві запаси; при допомозі досвідчених вітомників добралися до середини сталевих тресорів: та стрінуло їх розчарування: грошей там не було, за виймком облігацій на 160 мільйонів. Цей запас однак не вистачав на довго. Тоді давай грабити поодинокі установи, та людей, що до яких червоні мали певність, що розпоряджають грішми. Однак і це не дуже то помогло. Тоді зачали вони друкувати гроши, підроблюючи підписи директорів банку. За недовгий час своєго панування встили надрукувати біля 78 мільйонів. Гроши йшли, бо треба було платити і червоним гвардистам, і ріжним достойникам, котрі хоч нічого не робили, хочби тому, що не знали, що й як робити, але гротей таки домагалися. Цей недовгий час червоного раю у Фінляндії вповні вистарчив, щоб раз на завсігди остатити в пам'яті фінляндців незатертий образ рознуданості, садистичного терору, насильства і грабіжі большевиків.

Вміжчасі покликані до життя через А. К. військові партизанські відділи зливалися в більші групи і начали виступати офензивно — одна зі сходу, друга зі заходу. Ясно що ці групи зле одягнені, без належного узброєння і без відповідного проводу, не могли встояти перед ворогом і з кожного такого дужання виходили як не поторощеними, то розпорощеними. Але їх праця мала в наслідках незвично великі користі, бо вони припевлювали червоних відтягати увагу на себе та дозволяли таким робом організуватися правильним військовим відділам, що були під безпосередньою командою ген. Маннергайма.

Велике значіння мала в тому часі діяльність пропагандивного відділу А. К. що летючками, відозвами, тощо, піддержував в населенні віру в недалекий кінець червоного терору. Завдяки діяльності цього відділу переведено навіть частину серед населення організований, пасивний відпір. Рівнож із успіхом закликав відділ до жертвенності в користь національного війська; жінки, дівчата, старці а навіть діти виконували з нараженням власного життя ріжні завдання, як перекрадалися до своєго війська з вітками, доставляли одяги, бітля, тощо. Не менш великі застути віддав національному війську розвідчий відділ, що його покликав до життя А. К., а то збиралням відомостей, наладнанням звязку між поодинокими групами а головно наладнанням звязку між ген. Маннергаймом і тими, що були замкнені в червонім колі.

Цей час партизанських боїв, що їх вели фінляндські «цивілісти» в червоними, використовує ген. Маннергайм для зорганізовання правильних військ, приготовляючися до рішучого удару червоній язві.

Хто працює в розвідці?

Наши вороги не перебирають у засобах у боротьбі з нами. Вони стараються втягнути до служби в своєму розвідчім апараті наших людей, що за юдин гріш доносять ворогові про всю нашу працю та про наші наміри. Всі ті відомості збирають вороги й на українських землях і всюди там за кордоном, де перебуває більший гурт еміграції.

Будоб одначе мильно думати, що розвідчий апарат кожної держави в зasadі складається чи повинен складатися тільки з найбільш темного шумоміння, із самих суспільних сподів та що лиш у тому випадкові той апарат є найліпший.

Кожній розвідці залежить на тому, щоб дістати найбільше інформацій, й тому старається кожна з них використати людей, що мають загальне довіря у своєї суспільності та мають найбільші можливості вгляднути у ріжні, важні справи. А це є більше верхи суспільності, ніж низи. Розуміється, що це не легка справа. Для досягнення цілі примінюються підступ (прим. підставляється жінок-розвідчиків), робиться ріжні обіцянки, негрози будь дається матеріальні користі. Зрозуміло, що легкий доступ є до людей хоробливо амбітних, розтратних, задовіжених, налогових картярів, та інш. Хоч такі винахи зради власного народу через визначних людей не трапляються кожного дня, все ж в історії розвідки зареєстровано й богато. Навіть з нашої давної історії можна навести знамені приклади: так за наших гетьманських часів московський цар Петро Великий уживав то розвідчої праці українських старшин, що попали в неласку гетьмана, а будучи на ріжніх генеральних старшинських нарадах і знаючи пляни тодішніх гетьманів, доносili про все цареві; таким шпигуном був прим. генеральний суддя Кочубей, якому в цій зрадницькій праці помагала його жінка. Система зради розвинулась сьогодні у нас під большевицьким режимом. Щодо інших народів, можна як приклад навести знану перед війною велику шпіонську аферу шефа розвідчого відділу австрійського генерального штабу Редля, що стояв на услугах Москви. В часі війни, крім рос. підп. ген. штабу Мясоєдова, був на услугах німецької розвідки російський міністр війни Сухомлінов. По війні подібною афорою була справа старшини чеського ген. штабу Фальвата, що був на услугах німецької розвідки, а ще більше розголосу наробила справа шефа чеського ген. штабу ген. Гайди, що мав продавати большевицькій розвідці матеріали, що дотичили французької армії.

Історія розвідок подає приклади на це, як то розвідка послуговувалася також князями, а навіть коронованими головами. Кап. англ. розв. служби Touhy пише: «Посадіть княгиню на чужоземнім престолі, а будете мати в цій країні тайного агента, певнішого й крапцого від найспритнішого дипломата. Будете мати шпиона, що має доступ до міністерських документів і засідань кабінету, агента стало чинного, на обідах і бенкетах, коли тайни здобувається легко навіть від найзручніших дворян і найбережніших дипломатів». Він вказує, що в часі світової війни німецькі та австрійські жінки були на престолах Росії, Греції, Швеції, Іспанії, Румунії та Болгарії, а німець був при владі в Голяндії. Він вказує далі, що шведська королева була замінена в справу південно-американських каблів, якими пересилано шведською шифрою відомості для німецьких підводних лодок. Щож до іспанського двора, то цитує він таку телеграму з Мадриту з р. 1918: «На дворі вплив королевої матері переважає. Порозумівається вона з Ватиканом працює телеграфу без дроту та інших середників. Король перебуває стало в товаристві молодого німецького аташе». Королева Греції створила цілу розвідчу сітку, в якій сама брала активну участь, проти антиантані а зібрані відомості пересилає німцям: англійці пересловили були її шифровані телеграми до Вільгельма II та дісталі в руки богато ріжних документів.

Розуміється, що в останніх випадках мотивом розвідки не були **матеріальні користі**. Розвідка може мати й ідейні мотиви, а не лише опиратися на **грошах** або на **зраді**. Як раз на ідейнім принципі старалася працювати англійська розвідка. Для неї було засадою: «Не уживати сумнівної особи! Скоріше чи пізніше зрадити!» Згаданий вище кап. Touhy пише: «Треба числитися скоріше з інформаціями, що походять з достовірного джерела, такого як амбасади, посольства і конзулятати. Є мало річей, дійсно важних, що не звернули уваги офіційних представників В. Британії за границею. Вони працюють для своєї батьківщини та не жадають окремої нагороди. Коли визначні подорожники, знані промисловці, урядники на відпустці будутьуважати за відповідне доставляти всікі відомості — тим ліпше!» Англійська розвідка старалася притягати до своєї служби визначних англійських патріотів, найбільш ідейні, моральні та інтелігентні елементи, які віддавали, їх свої услуги безкорисно. До розвідки не міг дістатися хтонебудь. Не диво, що праця в розвідці вважалася за велике відзначення, яке можуть дістати заслужені люди. Незважаючи на це, що наслідком побудовання розвідки на ідейних елементах, видатки англійської розвідки були помірно малі (так прим. коли Англія в р. 1914. видала на розвідку 50.000 фунтів штедр. річно, Німеччина видала 12 разів більше), була англійська розвідка не тільки найбільш **«чиста»**, але й найбільш **«успішна»**.

Загально здана є розвідча праця основника «Пласту» ген. Baden-Powell'a, який віддав для Англії неоцінені услуги ще далеко до світової війни. Видані ним спомини з розвідчої служби, це заразом фундаментальна книжка про розвідчу працю. У світовій війні ще більші услуги віддав 74-літній ректор університету в Единбурзі Альфред Ирвінг, що розвязував шифрові ключі німецької флоти (кораблів, підводних лодок і аеропланів) та вмів рівнож на підставі переловлених телеграм означити точно місце перебування корабля, який висилав депешу; завдяки йому англійці знали не тільки кожний рух німецької флоти, але й зміст кожної її телеграми; зокрема вони перехопили німецьку диспозицію перед морською битвою біля Ютландії, донесення підводної лодки «У—20», що затопила «Люзитанію» та телеграму німецького правительства з пропозицією Мексикою заключити союз з німцями проти Америки. Знов у Швайцарії завдяки старанням англ. адмірала, льорда Фішера, створили англійські фінансові та промислові круги за власні засоби розвідчу централю, яка переловлювала всі шифровані рапорти (враз із ключами для їх розвязки) чужих амбасад і конзулятів, висилані з Берна. Англійська розвідка, перед війною, висилала до ворожих держав своїх людей, зокрема богато старшин, які чито туристи чито як вчені-дослідники розібрали по ріжніх частинах ворожого краю та верталися до батьківщини не лише з колекцією ріжніх рідких наукових окремів, але й з цінними розвідчими матеріалами. Крім того англійці мали по ріжніх країнах своїх осіліх

агентів, що як купці, промисловці, торговельні агенти, перебуваючи постійно в данім краю, не викликували проти себе ніякого підозріння.

Розуміється, англійці уживають також платних та менш інтелігентних агентів, однак ці платні агенти не були основою англійської розвідки, яка старалася бути від них найменше залежною. Зате німецька розвідка далеко відбігала від англійської. Так прим. німці послуговувалися в Англії здебільше платними розвідчиками й то низької якості, як готелеві службаці, гувернантки, торговельні поміщики, акторки, кабаретові співаки, покойники, тощо. Хоча слід признати, що мали вони й агентів ліпшої якості, прим. члена парламенту Trebitch Lincoln-a, а навіть так ідейних, як Карль Льоді, що перед англійським воєнним судом заявив: «Я не благаю вашої ласки й не соромлюся цього, що робив. Честь моя а також присяга своєму народові не дозволяють мені зрадити своїх співробітників. Я не беру ніякої заплати за свою працю; я мав тільки на оці щастя і добро своєї нації. Що через свою працю наразив я життя, був я цього свідомий. Кожний англієць зробивби те саме для Англії, що я для Німеччини». Про цього розвідчика самі англійці висловлювалися з признанням, як про великого патріота, що згинув як жовнір, чесно й мужно за свою батьківщину.

Навіть у Росії вміли цінити ідейного розвідчика. Так прим. заслужених та найбільш інтелігентних старшин висилано за кордон на розвідчу службу; така місія вважалася великою почестю. Зате французька розвідка мала досить дивні під тим оглядом методи: вона виправді послуговувалася й платними й ідейними розвідчиками, але одні й другі ставали її невигідні з хвилею, коли вони «знали за богато»: тоді просто резигнувало вона з їх дальших услуг, а то й позбувалася їх безоглядними способами.

Ріжниця між ідейним а платним розвідчиком є наглядна. Як у кожній праці, так і в розвідці чоловік ідейний, що працює з внутрішнього переконання, із любові до батьківщини та з ненависті до ворога, зможе досягнути далеко більших успіхів та принести далі більші користі, ніж цей, що працює тільки для наживи. Для такого, що продає свої відомості за гроши, буде міроздатно висота суми, яку одержує, а для того нерідко може прода- вати він відомості тому, хто більше за них запла- тить. Саме тому як раз, платні агенти можуть зрадити справу та організацію. Крім того платний розвідчик може подавати фальшиві інформації, боходить йому тільки про гроші. З твої причини треба стало провірювати правдивість донесень платних розвідчиків, як рівно ж контролювати, чи не працює він на два боки. Людина, що працює ради грошей, може використати брак, чи труднощі контролі, та продавати відомості не тільки своєму хлібодав- цеві, але ще й другому, навіть ворогові. Історія розвідки знає багато таких випадків. Вже прим.

Ріжни.

Із практики польських «струхув безпеченства». Дня 3. жовтня 1929. р. у м. Долині поліцай А. Сорочинський забрав на постерунок Теофіля Вірстюка і там намагався вимусити на ньому зізнання, хто в Долині належить до У. В. О. Коли Вірстюк не дав йому таких зізнань, поліцай Сорочинський та другі присутні там поліцай побили його сильно а потім кинули в одну порожню кімнату на постерунку. Вірстюк використав прихо-

в р. 1896. R. Суєрс був рівночасно на услугах французького й німецького ген. штабів. Нерідко здемаскований розвідчик, якомугрозить смерть чи тюма, щоб ратувати себе, переходить на службу ворожої держави, проти якої доси працював. Англійська розвідка в часі війни сама пропонувала приловленому, чужому розвідникові йти до неї на її службу. Світова війна взагалі принесла богато прикладів зради, чи дволичної служби розвідників. Що більше, тоді розвинувся тип інтернаціонального шпиона, який пропонує продажу своїх відомостей кому попаде. У Швейцарії була своєрідна шпіонська біржа: розвідники різних країн вимінювали або продавали свої відомості по різних таксах. З новоєнних інтернаціональних шпіонських бюр богато шуму наробило здемасковане в р. 1929. бюро бувшого члена Ордова в Берліні, яке підробило лист Зіновєва до англійських робітників; останній факт потягнув за собою велике дипломатичне непорозуміння, розстріли людей в Росії, тощо. Це бюро здемаскувало себе підробленням документів, що мали компромітувати американського сенатора Бораг—а мнимим звязком із більшевиками.

На підставі дотеперішнього видно, що при підборі людей для розвідчої праці треба бути надзвичайно обережним. Тому й засада англійської розвідки—оперти працю на ідейних людях мас повне оправдання. До розвідки слід ангажувати людей, що віддають свої услуги з любові до батьківщини, чи з ненависті до національного ворога, в якого державі живуть. Такі люди можуть бути членами державного народу, що веде розвідку в інших державах або членами поневоленого народу або особами, з тих чи інших причин незадоволеними з влади держави, в якій живуть. Щож до поневолених народів, то вони свою розвідчою роботою можуть принести необчисливі шкоди своєму гнообителеві та велики користі його ворогам, а кінець-кінців користі й собі. Польські революційні організації на чолі з Пілсудським, віддавали услуги австрійській розвідці та пропонували її також Японії в часах російсько-японської війни; тим способом старалися ширити національному ворогові та зискати моральну й матеріальну підтримку чужих держав, використовуючи це для свого внутрішнього посилення й росту. З ідейних мотивів працювало богато чехів, у часі світової війни, на користь антиантанським тому щоб розсадити Австро-Угорщину. Знана є розвідча праця чеської мафії, на чолі якої стояли проф. Масарик, теперішній міністр закорд. справ Бенеш, Крамаж та богато інших загально відомих осіб; безпосередні розвідчи услуги віддав член мафії, власник електротехнічного заведення та знаний винахідник мінометів Оченашек, а дальше на терені Америки редактор Роска. Розвідча праця комуністів різних національностей та горожан різних держав на стільки відома, що не треба над нею розписуватися.

йому не відчинив. За пів години знов стукнув різкий «урядовий» тон: «проше отвіжиць, поліція!» Коли браг побитого — Михайло Вірстюк (виступав два роки тому як обжалований в процесі о вбивстві Собінського) підійшов до вікна а пізнавши поліцая Сорочинського, перебраного по цивільному, сказав: «Пане Сорочинський! Вночі до хати нікого не пускаю! Прону прийти рано!» В тій хвилі блиснуло світло електричної ліхтарки та виав стріл: куля ранила Михайла Вірстюка в шию. Напасник утік.

Внедовзі, по нападі на Вірстюків, мав місце в долині другий подібний напад на кількох українських робітників. Одного вечора робітник Ів. Левтюх зайнів після праці до реставрації Вайгартена, де стрінув двох своїх товаришів та почав з ними балачку. Українська розмова не подобалася агентові Стецулу, що встав від сусідного стола, приступив до Левтюха та зі словами «чего кжичиш» вдарив його в лиці. Коли на запит — чи вільно в Польщі бити, Стецула відповів «так!», кинувся Левтюх на агента, щоб уненікідливити його. Та в тій хвилі присутні там Кульчицький та поліцай Сорочинський, з якими запівався Стецула, напали з багнетами на Левтюха та його товаришів, братів Слюсаренків, що поспішили Левтюхові на поміч. Началася бійка, в якій поліція покололи робітників; все ж останнім виявилось розбройти поліції. Та зараз же на це влетів заалірмований під час пострунок поліції в Долині з комісарем Вінзаком, відомим зі своєї «спрингестосці»; українські робітники віддали їм забрану у поліції зброю. Рівночасно внесли скаргу проти поліції за напад.

Та їх скарги, подібно як скарга Вірстюка, остали до винішнього дня без відповіди а поліцай Сорочинський та його компаніони дальше безкарно виконують «службу».

Справа політичних вязнів в польськім соймі. С загально відомо, що по більшевиках має Польща найбільший відсоток політичних вязнів. Та в польськім соймі, дн. 18 січня, заявив міністр Сечковський, що в Польщі ... нема політичних вязнів, а с тільки ... протидержавні злочинці. Що це? Намагання закрити подійний стан річей перед заграницею, чи бажання відобрести політичним вязням і ті мінімальні права, якими вони користуються навіть в царській Росії?

Відомін «Таргув Всходніх». Стаття в «Сурмі» про «Таргі Входні» викликала правдиву скаженість польської преси. Крім різних епітетів в роді «нечувана безличність», «авантурники», «божевільні», тощо, ляцька преса сідає на свого старого улюблених конника, мовляв, «бойовни» «травлять час серед бряскоту американських долярів та

шелесту німецьких марок», що боєвики не заперечать «польської» Львова, задокументованої боротьбою з «добре узбрисним!» українським! найзником! у р. р. 1918—19.» («Слово Польське» 10.I.30.). То знов «Газета Порана» (16.I.) заявляє, що «належить припустити, що й українська! сусільність, яка зовсім інакше! оцінює дієність, даста належну відповідь тим авантурникам з цією стягою У. В. О.».

Нова ляцька провокація. Щоб скомпромітувати У. В. О. ляцька поліція пустилася на таку безличну та при тому дуже глупу провокацію. До одного знаного українця, власника віллі в Гребеневі, що стало мешкає у Львові, надійшов лист мени більш такого змісту: Українська Військова Організація жадає від нього зложение в означенному місці та речинці суму дол. 200.—, з тим, що гропні ці мають бути вживі на українських політичних вязнів, що караються в польських тюрях: коли це не станеться, його вілля піде з димом а його самого постигне лихо. Розуміється, згаданий українець жадних гропей не зложив, знаючи, що У. В. О. не примінює та й не потребує примінювати таких способів супроти власного громадянства: крім цього зміст та форма листа вказували не двозначно, що мається тут до діла з польською провокацією. Та справа на тому не покінчилася. Одної ночі почув завідатель віллі якісь кроки й коли знакомий завідателя віллі вийшов на двір, посиналися на нього стріли, з яких один ранив його в рамя. Справа стала голосна. І от поліція, щоб ратувати свій «гонор», зачинає переслухувати Богоу духа винних людей, розуміється українців, шукаючи нібито за виновниками; безперечно не маючи проти них підіймок доказів, вищукавши їх на волю. На ховзьку дорогу ступили ляхи! Не такими очевидними, та й до того глупими провокаціями, можна скомпромітувати У. В. О!

Порахунки ляхів між собою. Перед кількома роками люде Пілсудського вбили польського ген. Загурського. Про цю справу писала своєчасно досить обширно «Сурма». Пригадуємо, що ген. Загурський, занятий перед війною в П. Відділі австрійського генерального штабу, находився в посіданні документів, якими хотів скомпромітувати Пілсудського за звязок з австрійською розвідкою та за ріжні скандаліні вчинки. Справа вбивства зачала поволі йти в забуття. Аж ось в останнім часі вбито в загадочний спосіб у Варшаві капітана К. Крушинського, бувшого адютанта ген. Загурського при чому із поменікання вбитого зникли переховані там ріжні документи. Розуміється, нема ніякого сумніву, що й це вбивство виконали люде Пілсудського за відомом і дозволом останнього.

Нема то як у Польщі!

Хроніка.

Напади, бійни. 11.II. у Лісниках, біля Бережан, хтось стріляв до поліцая, що вертав з Лісник на постерунок в Раю. В звязку з тим переведено ревізію у І. Макара, якого арештовано, а 19.II. переведено в сели дальші ревізії та арештовано хорога М. Мединського.

— 1.III. у Комареві, пов. Сокаль, стрілом з револьверу ранив Ярмолюк П. Сапегу, якого син працює в «Т-ві Школи Людовій». При втечі Ярмолюк був також ранений стрілами, що впали з хати Сапеги. Зловлений не хотів поліції нічого зізнати, а перевезений до шпиталю, помер.

— 2.III. прийшло у Львові, біля Преображен-

ської церкви до бійки, яку спровокували кацапсько-сельробівські юноші, що вийшли з церкви витягнули червону плахту та зачали виголошувати промову. Вірні, розуміється, потурбували юноші, яких з сильної опресії виратувала щойно польська поліція.

Арешти й ревізії. 15.II. переведено ревізію у М. Мотника в Зашкові.

— 25.II. переведено трус у Повітовім Союзі Кооператив у Ярослав, в пошукуванні «матеріалів, звязаних із приватністю до У. В. О.», а дальше в помешканнях Др. Прибітківського, В. Серкізовського, Г. Кукаля, І. Грицюшки та особисті ревізії

у І. Крайчика та М. Перекапі. Всі ті труси не дали ніякого висліду.

— 11.III. У Рівному на Волині лихи викликали великий скандал на шевченківськім святі. Коли публіка зачала співати національний український гімн, позаміано всі двері, а поліція, що впала на салю, зачала масакрувати людей. Арештовано 192 осіб, між іншим був посол Серветника, якого поліція на приказ старости таки на салі збила; крім нього змасакравано ще понад 30 осіб.

— 15.III. арештовано у Львові студ. В. Кожухівського.

— 18.III. арештовано на Знесінню П. Франчука і Д. Данилюка (оба волиняни), П. Водницького й О. Малиновського; всіх обвинувачуються в протидержавній агітації.

Судові розправи. 21. I. почалася перед судом приєднаних у Львові розправа проти 9 українців зі села Вербіж, пов. Сокаль. Акт обвинувачення закінчив їм належність до УВО, читання й коль портажу «Сурми», підготовку повстання, а вкінці вбивство П. Гриціва, що ніби мав бути «сідлю в оці УВО». Як показалося на розправі, всі ті історії з УВО видумав вбивник (розуміється не без помочі поліційних та судових властей!), сподіючись тим способом зменшити свою вину, бо вбивство мало чисто приватний характер (заздрість до суперника, що відбрав йому дівчину). Це все однак не перешкоджало польській пресі роздути цілу справу до небувалих розмірів та накидатися не тільки на У. В. О., але і на ...«Просвіту», «Маслосоюз» та інші установи, що, мовляв, є «місцями зібрань, де виховується молодіж у фатальнім дусі культу зла й злочину» («Львівський Курір Поранні» 23.I.30.).

— 30.I. почалася перед львівським судом приєднаних розправа проти І. Пасіка, обвинуваченого за вбивство С. Твердохліба в р. 1922. Яккаже акт обвинувачення вбитство інспірувало У. В. О., а виконав його Пасіка, якому помагали Садовський та Дзіковський; останній по заарештованню втік із тюрми у Львові. Пасіка ніби мав звіритися з вчинку М. Пшитоцькій в таборі в Юзефові, яка вернувшись до Польщі все це передала поліції. Розправу відложено з причини відсутності головного свідка. Слід зазначити, що польська поліція та суди не залишають своїх старих методів—послуговуватися найгіршого сорта провокаторами. Подібно як Стецюкова в процесі о вбивство Собінського, яка **видумувала** ріжні річи проти арештованих, так і Пшитоцька це здана віддавна **провокаторка**. Вона ще в р. 1923. перебуваючи в таборі в Юзефові, як проститутка, з пімсті проти одного старшини, зробила до чеської поліції донос з **видуманими** нею історіями, мовляв українці в таборі в Юзефові приготовляють повстання проти чехів і т. д. Чехи, які повірили провокаторці, та видали відповідні зарядження для... здавлення повстання, лише тим скомпромітувались а за фальшивий донос викинули Пшитоцьку за межі ЧСР. Про все це писала своєго часу укр. преса. Провокаторка вернувшись до Польщі мститься **дальніми фальшивими доносами**, тим разом, перед польською поліцією.

Панаходи по героях У. В. О. 5.III. відправлено в церкві св. Юра у Львові панаходи для вшанування пам'яті полиглого в боротьбі з ляцькою поліцією в р. 1929. члена У.В.О бл. п. Ярослава Любовича. У часі панаходи в дооколичних вулицях

чатали сильні відділи кіної та пілої по-ліції.

— 15. III. відбулося поминальне богослужіння в Преображенській церкві у Львові в 6-ту річницю смерті члена У. В. О. бл. п. Ольги Басарабової, що згинула мученицькою смертю, закатована в тюремних казаматах ляцькими поспаками. Богослужіння, що його правило 8 священиків з праватом о. Кунецьким на чолі, відбулося при асисті хору «Сурма» та при участі великих мас народу, що не тільки виновнили вицерть церковні забудування, але й площу перед церквою.—На виходячі з церкви маси кинулась поліція, що приїхала на 2 автак та вбилася в товту, обсадавши перед тим брами дооколичних домів. Повстало велике заміщення, в часі якого придергано кількох людей. Лики навіть не дають в спокою віддати честь поглядливим героям!

Голодівка політичних вязнів. У першій половині березня українські політичні вязні в тюрмі «Бригідки» у Львові відбули голодівку, щоб добитися відділення від звичайних злочинців. Головні домагання вязнів сповнено.

— 10. III. всі (16) політичні вязні в Коломиї почали голодівку наслідком невиносимих відносин у тюрмі та безконечного продовжування слідства.

— 17. III. політичні вязні в Самборі приступили до голодівки, щоби вимусити тим способом зміну тюремних відносин, а зокрема добитися спільногого проходу й поліпшення харчу.

Вийшли на волю. Із арештованих у підозрінню участі в замахах на «Таргі Всходні» вийшли на волю дальші слідчі особи: Ф. Яцуря, Р. Мостович, В. Андрушків, Огороднік, О. Волошуківна, Я. Клінівна і П. Пікасівна. Так отже з кілька десятків людей, арештованих за участі у замахах на «Таргі Всходні» остала в тюрмі маленька частинка. Та й проти оставших у тюрмі прокуратура має подібні «докази», які мала також проти винуватців на волю. З тієї нагоди пригадуємо всі ті алярмуючі повідомлення польської преси про «виаренитовання всіх справників замахів», про «ліквідацію У. В. О.» та ін., які безкритично передруковувала українська легальна преса. Найцікавіше, що українська преса, що так обширно реєструвала всі арешти, помінула повною мовчанкою факт випущення більшості арештованих на волю.

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжних підпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо. З нинішим числом починаємо подавати наголовки книжок з ріжних областей, які допоручаємо нашим членам.

У. В. О. Видання Української Військової Організації, 1929.

Конспірація. Видання. У. В. О. 1929. Кречет: Лицарі нерівного бою. 1930.

Ю. Р. Крук-Мазепинець: Дурні діти. Вл. Бурцев: Борьба за свободную Россию. Мои воспоминания. Берлін, 1924.

Kautsky: Irland. Nakladnia «Фрайтайн». Берлін, 1922.

С. Степняк: Джузеппе Гарібалді. Київ. Держ. Вид. України.

Додаток „Сурми“

для заонеанських українців.

ч. 3

БЕРЕЗЕНЬ

1930

Клич Нації.

Колиж добудеш правду до дна моря,
Народе мій без ціли, без завіту,
Без віри в свого Бога в пеклі горя,
Що став тепер як папороть без квіту?!

Колиж добудеш правду до дна моря

Під голос труб: держава або смерть?

За гріх розвалля впав Ти у поругу,
Аби в землі батьків став чужениця—
І скинув з духа свого осоругу
І сцілився у націю як криця...
За гріх провалля впав Ти у поругу...

Здійми знак свого Бога повен віри
Любов і правда всім!—Його скрижалі...
Явились зміж народів дікі звіри—
Христос питає: люди чи шакалі?
Здійми знак свого Бога повен віри...

Зови борців розвіяніх по світу,
Що винесли з огню подерті стяги:
Будьте борці визвольного завіту,
Що родиться із нашої зневаги!
Зови борців розвіяніх по світу
Під голос труб: держава або смерть!

I будьте всі як перші християни:
Несіть гельотам слово Боже всюди,
I благовістю дум гоїть їм рани

Як вдарять труби—стануть нові люди.
I будьте всі як перші християни
Під голос боєвий: держава або смерть!

I підіймуться з рас усіх народи
I скинуть петлю праць для Вавилону,
Зітрутъ Ассура змішані породи,
Любов і правда всім!—заграє з дзвону.
I підіймуться з рас усіх народи...

Народ, що носить знак Володимира
Розкриє світові завіт обнови,
Що створить космос людів без ясира
З лицем до Бога правди і любові.
Народ, що носить знак Володимира...

Г'раль Київа засяє сонцептівом
Усім народам Господу на славу,
I Бог збере Вас вічним заповітом
У рідну землю під свою державу.
Г'раль Київа засяє сонцептівом
Під голос труб: держава або смерть!

I вернє срібний ключ Вам до терему
Через загарбані батьківські гори—
I вернє золотий ключ до Едему
Через тризубом відоперте море
Під голос труб: любов і правда всім!
У мирі світовім.

У сему річницю безправства.

(З приводу рішення Ради Амбасадорів 11 березня 1923 року).

Сім літ тому назад вдарила в українське громадянство ненадійна вієтка про признання Східної Галичини полякам. Неваже світ може бути так несправедливим? Дехто ті пункти Вільзона про право самовизначення народів? Де подільські клічі Льойд Джорджа про конечність вкорочення польського імперіалізму? Такі і тим підібні запити викликав той новий акт світового насилля над нашим народом.

А Польща раділа. Сім літ минуло від того часу, сім літ легалізованого державами Заходу насилиства рабівничої Польщі над нашими землями. Сім літ нашого пасивного і тільки частинно активного спротиву проти окупантської влади. Методи Муравьова, Століпіна, австрійських Баденів та Потоцьких супроти українського населення переняли на переміну вшхопольський генерал Сікорський, хлопський політик Вітос з Грабськими, а вкінці Пілсудський зі своїми маріонетками Бартлем, Світальським та іншими. Посипались нові закони, нові постанови ад майorem Польські гльоріям. Забулися всі приречення дані Польщею в Парижі про охорону прав других народів. А Союз Народів мовчав. Польські тюрми раз в раз заповнювались новими

політичними вязнями. Поліційний морд над Басарабовою, довголітня тюрма на так званих басарбівців, засуди над «почтовцями», наглі суди, перевідслідування і засуди за чигання «Сурми», розвязування «Просвіт», «Лугів» та «Пластів», десятки політичних процесів за приналежність до УВО, це тільки маленька частинка білянсу польського насилия.

Коли сьогодні ціла Польща трясеться під ударами економічної кризи, коли в польському соймі відбуваються події, що нагадують часи зперед 1772 року, коли на Сході Європи назрівають нові події, що допrowadити мусять до зміни існуючих границь і коли ціла Європа хитається в своїх основах, чи ж є причина попадати нам в зневіру і призначати стійкість боржневого рішення, яке нам накинено й з яким ми не погодилися?

Геройські подвиги наших стрільців в роках 1918-19 живуть ще надто в нашій пам'яті, а наша самостійність, хоч вправді тревала дуже коротко, але ще надто жива, щоб ми могли на неї забути та помиритися зі станом неволі. Лягли вправді десятки тисяч наших героїв в нерівному бою, але

на їх місце вступають нові борці, нові mestники народу.

За мало їх, скаже якийсь слабодух. На це відповімо словами Масарика: «Нас було мало, але й апостолів не був цілий легіон; отверта голова, зрозуміння справи, непохитна воля готова до вчинку, відвага в обличчю смерти—це гігантна сила, що чудес доконує».

Така сила в нас росте. До скріплення її звено теж наших заокеанських земляків. І віримо, що скоро чи пізніше мечем перечеркнемо верзальське

Після листопадових свят.

Численні дописі в українських американських та канадських часописах, а ще численніші листи, що надходять зза океану до Команди УВО, вказують, що в нашому національному житті в Америці й в Канаді настуپив дуже відрядний прояв—нове оживлення у відношенні до старокраївих справ. Апатія і слабе заінтересовані долею рідного краю, які по наших невдачах спробах здобути власну державу, огорнули наше заокеанське громадянство та затирали почуття спільноти з рідним краєм, уступають. На їх місце приходить щораз то більше зацікавлення не тільки подіями в краю, а й перебіgom та плянами нашої дальніої боєвої і визвольної акції. На численних публічних вічах, а навіть на родинних сходинах обговорюється справу допомоги рідному краєві та передумується над способами, як зацікавити найширші круги нашого американського громадянства долею рідного краю. Що раз то більше затиснюється звязок з рідним краєм. До скріплення цього тісного звязку причинюються в немалій мірі листопадові свята за океаном.

Ключ святкувати листопадові роковини найшов в останньому році о много більший відгомін, ніж у літах попередніх. І не тільки міста, в яких живе доволі велике число наших земляків та існують численні організації, але навіть поменші громади вважали своїм обовязком присвятити один день споминам 1 листопада 1918 року—того великого дня в історії нашого народу, та памяти тих знаних і незнаних борців-героїв, що положили свої голови для здобуття волі Батьківщини.

Годі в короткій статті вичислювати імена тих всіх діяльних і свідомих одиниць, що віштовували ті листопадові роковини. Дописі в ріжних україн-

березневе рішення, перетнемо теж ті цута, якими сковано наш народ.

Говард, британський амбасадор сказав про Америку: «Я подивляю надзвичайну енергію та велику організаційну силу, конструктивного генія, а найбільше подивлю ще, що в Америці ніхто не узнає програної, тут кождий готовий в кожді пору починати, щоб добитися за всю ціну до успіху». З тими думками вступаємо в осьмий рік боротьби проти польського насильства.

знайшов зрозуміння і послух в як найширших кругах українського населення та видав реальні, а не тільки словні успіхи. 11 літ промінуло від тої хвили. На місце упавших стрільців прийшли нові невідомі стрільці, що в пілчю повному не-безпек ведуть дальну важку боротьбу з польським наїздником і на ту боротьбу не сміє забути наша заокеанска еміграція. Примір нової посвята того незнаного українського стрільця, якого пам'ять святковано в листопадових роковинах, як теж приміри тих геройських подвигів тих наших нових жовнірів, членів УВО, що борються з польською окупуючию, накладають на заокеанську еміграцію обовязок теж ставати в ряди тих невідомих жовнірів в бою за наше визволення. Боротьба за власну незалеж-

ність вимагає дуже широкій праці на всіх ділянках та на всіх територіях. І нагода до праці знайдеться теж за Океаном. Коли заповіт стрільця з 1918 року віде в кров та кістку не тільки очевидців нашого національного зриву, але теж в їх покоління і зацалить їх огнем любові і посвяти для нашого визволення, тоді безперечно приде час, коли листопадові роковини святкуватиме Українська Надія не тільки по закамарках в краю, крадьком перед штуком польського поспілаки, або далеко за Океаном, але теж на своїй вільній Україні. І згадуватимемо тоді не тільки імена тих геройів в молитвах чи піснях, але поставити їм мавзолей та тверді кришеві пам'ятники, як примір до наслідування для грядучих українських поколінь».

Січ ім. К. Трильовського в рядах УВО.

5. січня 1930. р. на річних зборах «Січі ім. К. Трильовського» в Шікаго одноголосно ухвалено вступити в резервові ряди УВО з тим, що «Січ» задержує свою дотеперішню назву, опираючись далі на своєм статуті та чартері стейту Іллінойс. Свою заяву вступу умотивувала «Січ» слідуюче:

1. Народня «Січ» уважає, що побіч всіх інших конечних ділянок у нашім визвольнім русі побіч таких чинників установ і товариств як «Рідна Школа», тов. інвалідів «Просвіта», Комітет д-р. Політичним Вязням та ін. УВО являється найконечнішим чинником, бо своєю підпольною роботою не дає спокійно спати ворогові на наших землях, завдає удар ворогові та чинно протестує перед світом проти окупації наших земель, а що найважніше підготовляє нову будучу збройну силу України.

2. Народня «Січ» опирається на тому, що нам як американським горожанам українського походження можна завати матеріальну піддержку рідному краєві в його боротьбі за незалежність так як це робили і роблять інші народи, пр. Чехи, Поляки, Італії, Жиди, Ірландці та ін.

Куток дописувачів.

Дорогі Брати.

В першу чергу прошу Вас вибачити, що так відносно мало фондів на Вашу працю зміг я зібрати в часі минулого коляди. Але повірте, Дорогі, що з моєї сторони зробив я все, що було можливим. Спільними стараннями молоді в Стрий, Альта змогли ми зібрати 24,75 дол. Малий це дар, але відданій з глибини душі.

Зі своєго боку заявляю, що мій обовязок відносно УВО виконюю на всі 100 процент. Тепер, бачите, я покищо тут ще зелений імігрант, а імігрант це те, що у війську рекрут. Духом я не упадаю, а навпаки йду вперед і не зважаю на всі на погляд некорисні для мене обставини.

Маю тверду постанову помагати Вам не тільки матеріально, але сповнити кожне Ваше доручення з посвятою усіх моїх сил! Во УВО є живчиком нашого національного життя; так, як в людськім тілі, тільки поки живчик беться, доти людина живе, так і у нашому українському житті, поки УВО існує, доти наш народ може відважно і гордо дивитися в будущість. Тому чим більше будемо йти назустріч УВО, тим швидче ми, Українці, зможемо здобути Українську Самостійну Соборну Державу.

На коляду жертвували по 2 дол.: Г. Т.; по 1 дол.: Тхір, Ваврик Підлужний, Луць Підлужний,

що рік-річно висилали міліони долярів для ратунку своєї батьківщини.

3. Народня «Січ» є переконана, що наша збройна поміч з Америки є неможлива; зате наша поміч може заключатися у матеріальній і моральній підтримці нашої збройної сили там на місці, в краю.

Тому теж Народня «Січ», яка вже богато причинилась до висилки грошей на таку ціль, буде й в будущчині старатися всіми можливими засобами піднімати боєву акцію в краю.

Те рішення підписане С. Мусійчуком-кошовим, Д. Островським-осаулом, Леськом-писарем чекордовим, Скульським-писарем фінансовим і М. Леськовим-скарбником.

УВО з великою радістю витає цей вчинок «Січі ім. Трильовського» в Шікаго. Це черговий крок до створення трівкої організації для тісної співпраці з нашою боєвою організацією в краю. УВО надіється, що за шікагівською «Січчю» підуть і другі українські організації, що опісля обєднані в одній центрі створять тверду основу для нашої боротьби з польським наїздником.

Із наліндариною політичного вязня.

Краків, тюрма св. Михайла.
Під Зелені Свята р. 1927.

... Ніч була горяча, душна. Відчиненими вікнами знаєдвору вливався в тюремну келію нічний віддих міського життя. Приносив із собою сміх, хіхітання з міського саду, приносив звуки скрипок, що тужно вигравали десь близько, гейби за стіною. Голосив про життя без журне, сповіщав про щастя тих, що не знали тюремницьких гараздів.

В келії було тихо... Часом тільки хтось то повернувся на тапчані, то вітхнув. Рівний віддих міжканайця та грудей говорив про те, що всіх огорнув сон і переніс їх—як кажуть поети—в підсінок забуття.

Вже на замковій вежі видзвонила десята година. Сміхи на дворі не вгавали, життя поза тюр-

мою кипіло. Лиш у келії, здається, ніхто не чув того...

Та ні! Бо ось хтось ворохнувся. Не як сонний, ні, а так... як цей, що на силу хоче заснути і не може. Черкнув сірником, щоб закурити папіроску й тоді можна було бачити його лице, лице тюремницьке немовби заморожене постійним болем і немодаганням душі...

Сірник погас і лице потонуло знов у глибокій, нічній пітьмі. Малий червоний вогник папіроски то розярувався то погасав, а з цього як він закреслював ріжні кола можна було догадатися, що рука, яка його держала, спокійно не була.

Вкінці вогник паліроски впав великим луком на середину келії, розгорів ще раз, останній, розбиваючися на сотки дрібних іскор і погас.

А з місця, звідки він вилетів, дався чуті в цей мент глухий, тихий та зате тим болісніший ні то стон ні то плач...

Хтось не спав.

Зі щирим серцем Гриць.

До Команди Української Військової Організації.

Отсім подаю до Вашого відома, що спільній баль Українського Горожанського Клубу і Українського Товариства «Січ», від 282 У. Н. С. в Сиркюз відбувся тут дня 9. листопада 1929 р., з котрого було чистого доходу 76,50 дол. За 80 чисел «Сурми», котрі переслав до нашого Клубу п. В. К. зібрали 8— дол. розподілючи кожне число по 10 центів. Крім цього розпродав я ще

40 броншур УВО і зібрав з тої розпродажі дільших 10.—дол. Місцевий Українсько-Американський Жіночий Горожанський Клуб ухвалив на УВО зі своєї каси і передав мені суму 5.—дол. Даліше приєднав я для «Сурми» 9 нових передплатників, з яких кожний зложив на наш революційний орган по 1 дол., разом 9.—дол. Передплатниками тими є: І. Камінськ, А. Яворський, О. Шмокалюк, Ст. Шкляренко, В. Дячук, М. Клюсик, Віктор Осухівський, Г. Туркевич і І. Кравчук. Всі зборки разом творять суму 108,50 дол., которую я переслав до Вас через «Обєднання».

Сиринюк, Н. Й.

Г. Т.

Коляда на рідний край.

Як минулого року, так і цього року Організація Державного Відродження України (бувши Демократична Сотня) пішли з колядою на боєву акцію в краю. Правда цього року коляди не дописала головно тому що тут велике безробіття, все ж свідоміший елемент нашої колядні зрозумів вагу рідної справи і зложив для неї що хто міг. Нище подаю ті жертви, які ми отримали.

Зложили по 7 дол.: Й. Штельмах: по 5 дол.: Піпл Реставрант, М. Акімів (з того 3.—дол. на Рідну Школу), А. Пребила (всё на Рідну Школу); по 3 дол.: Дм. Дирбак; по 2 дол.: В. Седляр, І. Заблоцький, Д. Войтишин, Н. Стаків, Й. Кульчицький, Т. Мусій, І. Івасюк, І. Дума і Девісон Аптека; по 1 дол.: І. Рунька, Й. Солодкевич, Й. Чайковський, П. Штобрин, О. Чепак, В. Глухий, Ст. Простий, Н. Машталлер, Ст. Шумник, Й. Морозовський, К. Нановський, О. Курочка, А. Патра, І. Чайковський, М. Кулинич, О. Курчак, Д. Рубаха, М. Савчук, В. Крушельницький, о. М. Кашуба, М. Сосновський, М. Шаран (всё на інвалідів) і М. Черній. Загальна сума з коляди 66.—дол., з того призначено згідно з волею жертвовавців 57.—дол. на Боєвий Фонд, 8.—дол. на Рідну Школу і 1 дол. на Фонд інвалідів.

Гемтремк, Міц.

Данило Рубаха.

Сиропляймо боєву акцію в Краю.

По розданню «Сурми» о. А. Пристаем на церковній галі, де відбувався наш парафіяльний баль, шановний громадянин Олекса Йордан промовив до присутніх кілька горячих слів про значення красової УВО та про те, яка ціль і яка робота наших Героїв в старім Краю, а рівночасно звернув увагу на те, що завданням нашим в Америці зложить при кожній нагоді хоч малу жертву на ту бортьбу, ака там ведеться. По тім завізванню перейшла Вл. П—і Ярусович поміж присутніми за збіркою. Зложили по 1 дол.; О. Йордан, П. Драпак, Т. Локоть, Л. Угрин, П—і Бутирмен, А. Ганкевич, С. Вакалюк, а решта дрібними датками. Я думаю, що наша громада в Гартфорд ніколи не забуде за військову тайну організацію і доти буде їй помогати, доки не осягнемо визволення нашої рідної Батьківщини. Теперинне число «Сурми», яке ми одержали свідчить ясно про незломність наших боєвиків, про їх тривку боєздатність мимо вся ляцьких утисків. Поміж нами є ще досить Українців, які важуть, що краєва справа їх не обходить. Не дивуємося, коли так каже «мний й непросвічений наш чоловік, бо він може ще пізнати свою блудну дорогу, але зате зневажливо і з погордою дивимося на

всіх інтелігентів, які ві трохи не хочуть причинитись до народньої роботи. З такими осібняками треба інакше поступати.

Здоровимо з Гартфорд всіх дорогих наших Братів з УВО і засилаемо Вам нашу збірку 12.—дол., лепту малу, але ширу і бажаємо Вам всім «Веселих Свят».

Гартфорд, Конн.

П. Д.

Кто приєднав для «Сурми» нових передплатників.

В. Апонюк, Стріл. Гром. Гурток ч. 2. Едмонтон—2, передплатники, Г. Туркевич, Сиракуз—9, Д. Рубаха, Дітройт—5, С. Мусійчук, Шікаго—8, Г. Тижук, Стрий—11, Н. Закалюжний, Нью-Йорк—1.

Кто злонів дар на боєвий фонд в Старому Краю.

«Різдвяний дар з Едмонтону» 100.—дол. Ліга Визволення України в Пітсбург 149.—дол. Обєднання Українських Організацій в Америці 400.—дол., на що зложились між іншими слідуючі пожертві: збірка «Запорізької Січі» при Українській Православній Церкві в Монреал з листопадового свята 75.—дол.; збірка п. Шуцького з листопадового свята в Перт Амбай 50.—дол.; з парохіального пікніку в Гартфорд 15.—дол.; посила о. Кушніра з пікніку Української Православної Громади і злучених Товариств в Нью-Арк 52.—дол.; жертва Т-ва ім. І. Франка в Дітройт 57,50 дол.; збірка А. Патри в панства Войтовичів з нагоди 25-літнього ювілею їх подружжа. Зложили: Павло Войтович 5.—дол., І. Курчак 2.—дол., по 1 дол.: Й. Морозовський, Л. Біллек, Д. Войтишин, В. Крушельницький, Петро Войтович, М. Сосновський, А. Холявка, А. Патра, І. Заблоцький, О. Курочка, Н. Тимків, І. Луцишин і А. Бабак. Разом 20 дол.; збірка Л. Біліка в домі п. О. Курочки 13,50 дол.; збірка Н. Сиріпця, Нюарк, зложили по 1,50 дол. І. Кучер, по 1 дол.: Д. Кізіна, Г. Безкоровайний, О. Вовк, І. Прийдун, С. Свербивус 0,45 дол. і Д. Машицький 0,25 дол., з розпродажі «Сурми» 4 дол., цілоденний заробіток в дні 1. листопада 4 дол., разом 14,20 дол.: з пікніку Братства св. Николая, Братства св. Петра, Т-ва ім. І. Франка і парохії в Бофало 11 дол. Дар Петра Свінчака і Теодора Малецького з Черемицького повіту по 7,50 дол.; дар Павла Войтовича, Дітройт 7.—дол.; збірка п. Чорнія в домі п. Семенкова, Балтімор 9.—дол.; жертва п. Москаля, Спрінг Валей 2,50 дол.; жертва І. Зазуляка, Вустер 5.—дол.; жертва Й. П. Гластонбюри 2.—дол.; дохід з вечірка українського національного танку В. Авраменка в Нар. Домі в Н. Й. 25,35 д. датки сінів—дітей школи українського танку В. Авраменка 5.—дол. Українська Стрілецька Громада, Філадельфія 25.—дол., Невідсміт 129,50 дол.

На Пресовий Фонд і передплату «Сурми» зложили: Стрілецька Громада, Філадельфія 10.—дол. Читальні «Пресвіти» в Буффорд, 2,50 дол. І. Воркун в Ледук 2,50 дол., А. Присяжний, Н. А. 2.—дол. П. К., Н. Й. 2.—дол.; Г. Левин, Елмайра 1 дол.; І. Бородайкевич, Трентон 2.—дол.; по 2.—дол. А. Пелех, І. Тхір, В. Пілдужний, І. Романчук, Т. Карпишин, Т. Крокош, Ф. Гайдук, М. Пелех, А. Сторожинський, Д. Панає і П. Королюк: по 1 дол. І. Рунька, І. Старух, А. Красіцький, Н. Триш і Д. Дирбака.

Всім жертвовавцям складаємо ширу подяку.

передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте «Сурму» перед ляхами, бо це підлегальний орган!

Цінуєте? Проситься складати в краю на
«Політичних Вязнів»

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 4 (31)

КВІТЕНЬ.

1930

Слабодухам.

Чого спинились ви серед шляху борби
Неначе путник той, що вибився із сил?
Чого склонились ви немов раби
І свій прапор до низу похилили?

Ви тремтите? Така страшна вам смерть?

Ви стогнете від втоми і болю?
Не жаль вам стільки трудів, стільки жертв?..

Вперед! Назад немає воротя...
За вами шлях, повний могил.

Революційна праця поміж військом.

У кожній державі військо являється головною опорою існуючого державного ладу а тому революційна праця в війську вдаряє по самих основах цього ладу. Коли раніше революції могли переводитися без участі війська і навіть проти війська —то тепер, при сучаснім розвої техніки узброєння, жадна революція не може мати успіху без того, щоб військо, хочби частина його, не брало в ній активну участь, виступаючи по боці революціонерів.

Недавні революції відбулися будь при участі війська будь при його невтільності. Російська революція 1917 р. вдалася тому, що вибухла під кінець світової війни, коли майже ціле населення було узброєне, коли фактично армія злилась із населенням. Большевицький жовтневий переворот був переведений узброєними матросами та «червоногвардійцями» при невтільності решти армії.

Фашистський «похід на Рим» вдався тому, що узброним загонам фашистів не стала на перешкоді регулярна армія. «Куп-дата» (переворот) Нісідецького рішила перемога прихильної йому частини армії над другою—противною. Можна навести більше подібних прикладів.

Українська національна революція проти окупантів буде мати успіх лише при умові участі війська чи при такім стані війська, який не дозволить йому боротися проти українських революційних загонів. Першого чекати тяжко—бо чужі національні війська не будуть битися за українську справу, а українських частин у ворожих арміях або не маємо або коли вони й існують, то розміщені звичайно на чужих теренах (на пр. в ССР Українські частини відсилаються до Москви та Сибіру, а за ту по українських містах складаються із москалів, сибіряків, тощо). Тому мусимо рахуватися необхідністю формувати українське військо в самім процесі революційної боротьби, яку розпочнуть українські повстанчі загони. Але це не значить ще, що не маємо вести працю поміж чужим військом, розташованим на наших землях. Ми не можемо вправді розраховувати на допомогу цього війська, але зате деморалізуючи

їого всіми можливими засобами мусимо довести його до такого стану, при котрому воно виявилось найменшим опір нашим революційним виступам.

Тут нема що балакати про моральність або аморальність цих засобів. Треба памятати, що одна капля крові українського революціонера для нас мусить бути дорожішою, ніж ціла мораль світа. Тому, що не можемо приєднати цих чужих нам воянів пропагандою ворожі або в данім випадку, чужої ім української національної ідеї—тому в наших інтересах е підтримувати у ворожих касарнях де перебувають не українські частини, навіть пропаганду анархізму, комунізму, толстовства, пацифізму, тощо, бо воно ослаблює дух армії та руйнує її боєздатність.

Зокрема на пропаганду братерства націй повинні звернути велику увагу. Чужий вояк мусить бути переконаний, що боротьба не ведеться проти його особисто і що він збереже своє життя і свою свободу—наколи не буде виступати проти наших революційних змагань.

Ця тактика не є ніякою новістю; треба памятати, що Німеччина надзвичайно підкоряла боєздатність російської армії під час світової війни, перепустивши через свій фронт большевиків: Леніна, Троцького та інших і взагалі потуранням, а то й помочию большевизму.

Зовсім іншу тактику треба застосувати супроти українських частин у ворожій армії або супроти поодиноких українців, які виконують службу в чужому війську на наших землях. Між ними треба, навпаки, пропагувати національну ідею, вказувати безнастінно на його притягнене положення й на його обовязки перед Українською Насією. Треба переконувати, що кожний українець має служити в чужому війську на те, щоб використати цю службу в інтересах Української Насії: чи то для придбання військового знання, яке придається йому при творенню української армії, чи то для руйнування ворожої.

Кожний вояк-українець повинен добиватися як найбільших впливів в своїй частині, посувати-

ся як найшвидче на командні посади—бо ці впливи й ці посади, у слішний час, полекшать йому працю, яку буде вимагати від нього Батьківщина. Такий вояк буде мати подвійну вартість для Нації—і тому, що він своїм знанням допоможе, в майбутньому, організації власної української армії і тому, що займаючи командні посади зможе лікше розіладати та нищити ворожу армію знутра а знаючи більше військових таємниць та передаючи їх своїм військам облекшити їх боротьбу з ворогом.

Кожний українець-вояк мусить руїнувати ворожі армії ще й непослухом під час боротьби, а далі дезерцією з поля бою до українських військ. Однак перед своїм віходом повинен він начести ворогові як найбільше моральних і матеріальних шкод.

Вояни-українці, деб вони не були, мусять

пам'ятати, що прийде час, коли Нація буде вимагати від них послуг та знання а тому вони мусуть бути приправлені до цього моменту як най-ліште.

У тому також вояки-українці повинні бути зорганізовані. Всі українці по сотнях, полках, дивізіях і корпусах мусуть бути звязані з «Українською Військовою Організацією», в одне тіло; це не тільки підготує переведення праці в мирні часи, саме підготовки до боротьби, але й дозволить пляновому нищенню сили ворога в час боротьби і прискорить створення Української Національної Армії.

Англійці мають для своїх пластунів боєвий клич—«будь готов». Треба, щоб це гасло було рідним і для кожного українця, що мусить тимчасом служити в чужих, ворожих арміях.

«Будьмо готові!»

Боєвик і перевозові средства.

Не треба підkreślувати важливість комунікаційних середвіків, особливо залізниць, на час мобілізації. Шляхом уміло переведених саботажів (нищення залізничних мостів та іншого залізничного уладження, ушкодження паровиків і вагонів) можна нанести ворогові дуже великі шкоди, які можуть знівечити навіть найкраще випрацювані ним плани. Та перевозові средства є важливі для воюючої сторони не тільки на початку війни, при мобілізації, але й далі, і розвиткові; без них не можна обйтися при перекидуванні військових частин з одного відтинка на інший, при доставці харчів, муніції й усіх інших знаряддя

у фронтову полосу, при перевозі хорих, ранених і полонених та при транспорти всякої зважитої матеріялу. Беручи це на увагу, не можемо обмежитися на цьому, щоб тільки нищити перевозові средства в рога, але вже сьогодня повинні ми старатися також підготовити основи для майбутнього поставлення нашого військового перевозу.

В усіх державах існують при військових міністерствах або генеральних штабах окремі т.зв. транспортні відділи, яких завданням є, вже в мирні часи, випрацювати докладні інструкції, що мають відповідати мобілізаційним плянам. Ці інструкції є призначенні не тільки на перші дні за-

На могилі друга...

(Відвідини могили бл. п. В. Шумського, члена У. В. О.)

Під рівномірні удари колес поїзду мчимо ген далеко в підгірську околицю. Ідемо у відвідини до нашого незабутнього друга, що на тихому гірському цвинтарі ляг від життєвої утоми.

Він жде нас. Деж бо, вже кілька років лежить самтній. Не довелось йому так довго очікувати серед нас, радіти нашими досягненнями, сумувати нашим горем!

На крилах злетіли ми до нього, щоб тільки скорійше бути ча місці, близько нього. Поїзд однак не поспішає; йому байдуже до нашої нетерплячки. Розважаємо себе: хтось розказує про сердешного Дунця, про його тиху, повну посвяти працю, а там далі ллється сумом овіянна пісня: «Видиш брате мій...»

Станція. Підводою їдемо дальше. Раннє сонце золотить вершки гір і серед тишин розливається тужливий голос трембіти. Незабаром і ціль нашої мандрівки перед нами: гірське село із деревляною церковцею й цвинтарем опадалік.

Вічливий старенький пан-отець веде нас на могилу нашого друга. Нічим вона не відріжняється від інших, хоч лежить у ній один із цих, що під прaporом волі промошують шлях до незалежної соборної держави.

Він ще дитиною з крісом у руці пішов боронити рідну землю перед ненаситними ворагами. Перебуває цілий час у рядах армії,

опинюється в польському полоні, звідси утікає на чужину та береться за науку. Події однак на рідній землі не дають йому довго перебувати на еміграції. Вийздить до краю і стає тут в ряди нашої організації. Повний запалу і самовідречення неохоронив себе перед лабетами польських посіпак. Попадає в тюрму, виступаючи в процесі 12-ох. Після виходу на волю тіло його наслідком перебутих тюремних зліднів не відержує. Смерть косить його молоде життя...

Минають хвилі на тихій молитві... Чуємо, як над цею могилою наші душі сповиває якась крицева міць, кріпшає завзяття, а бажання чину так і розсаджує грудь.

Після молитви, порядкуємо могилу, насаджуємо квіти та вміщуємо на ній мармурову таблицю.

Пан-отець відправив панаходу, яку ми вислухали на вколішках. А думки наші забігали в недалеке майбутнє, коли то на кістках наших героїв повстане велика Українська Держава, що подбає за тлінні останки народніх мучеників і примістить їх у народному пантеоні.

Жалібна пісня закінчила це наше свято...

Дорогий незабутній Дунцю! Не похилилися над Твоєю могилою блакитно-жовті прaporи. Не заграли в останнє сурми.. Пішов Ти від нас так тихо, як тихий Ти був за життя, як тихою була Твоя повна самопосвята праця в наших рядах.

Цей спомин хай буде скромною китицею над Твоєю домовою.

тальної мобілізації, в якому то часі треба перевозити військові відділи із запідля на фронт, але вони відносяться до перевозового руху в цілому, на цілий час війни, навіть у відношенні до мирного населення. Згідно з ними цілий перевозовий рух має бути підпорядкований військовій установі, яку можна назвати «керівництвом воєнних транспортів». Ця установа творить звено між начальним командуванням а міністерством комунікації з його підлеглими органами. Відповідно до обсягу її діяльності має ця установа вишколених старшин генерального штабу, інженерів і усіх родів фахівців, яким назначує функції в поодиноких залізничних дирекціях, варстатах, тощо. До її органів належать також команди залізничних двірців, при помочі яких вона слідкує за правильним ходом і забезпеченням транспортового уладження.

Але на цьому не кінчиться діяльність цеї установи. Вона не тільки має даги про правильний хід комунікацій у власній країні в часі війни, але й підготує відповідні пляни для урухомлення перевозу на випадок заняття ворожої країни чи звільнення своєї від ворогів. Це останнє завдання відповідає тим умовинам, в яких ми можемо найтися з хвилею, коли вдається нам звільнити наш край від чужої окупації. Тоді станемо перед необхідністю, подібно як це було в р. 1918. сейчас урухомити всі перевозові середники, виправити всі перевозові середники, виправити всі знищення та постаратися, щоб перевіз відповідав потребам фронту; інакше наслідком неуправильного руху та злой доставі людей і матеріалів на фронт можемо понести необчисимі шкоди. Роботи з тим звязано не зможуть виконати тільки залізничники та взагалі цивільні залізничні уряди, але й ті, що підготувляють національний здвиг.

Тому мусимо вже сьогодня знати цілу нашу залізничну сітку й то в подробицях. Отже не тільки уладження двірців, сигналізацію, залізни лінії,

мости, але також кількість і якість паровиків, ваг, варстатів, складів, словом, все, що є потрібне для поставлення залізничного руху. Не менше важливим являється те, чи зможемо розпоряджати власним персоналом (урядники, інженери, палачі, машиністи, тощо), щоб не обмежуватися на чужий, нам ворожий, та схильний до всяких саботажів, як це мало місце в недавньому минулому.

Вже тепер повинні ми ствердити, до якої міри зможемо в слішний час використати залізничну сітку, бо без того найкращий штаб не в силі виробити пляну для розвязки складного питання перевозу боєвих частин і транспорту воєнного матеріалу та харчів на фронт. Треба нам рівно ж, заздалегідь, подбати про створення окремих відділів для охорони залізниць перед ворожими саботажами, щоб на випадок ворожих затій ми могли їх в керівні та безоглядно здavitи.

З повищого бачимо, що необхідним являється вже сьогодня виділити відповідну кількість здатних боєвиків і познайомлювати та підготувати їх до завдань у діянні військового перевозу. Б'є в часі творення цілості державного життя, головно в початках, в часі повстання чи війни, коли ті транспорт особливо набирає великої ваги, мусить ці випоклоні вже передтим люді взяти на себе обов'язок практичного переведення нимічених, теоретичних плянів. Безумовно, що до переведення тих справ, чи та характері команда залізничного двірця, чи як наставника у варстатах, або звязкового старшини між військовою а залізникою установою, тощо, потрібно немало енергії та послідовності, щоб виконати як слід доручені завдання, вдертати лад і створити гармонійну пілість у всіх тих на око дрібних, а на ділі незвичайно далекосяглих справах, що в остаточному впіншують, у лінії чистині, кріваві змагання воюючих сил у фронтовій лінії.

де не було молоді головного активу цих партій.

Коли так порівняти ту стару молодь із сучасною українською молоддю, то на жаль, це порівнення не вийшло на користь останньої. Тодішня молодь жила революцією. Ні спорт, ні кохання, ні всяки розваги молодого життя не були для неї цінностями. Цілий час, цілу енергію, ціле існування вона несла на жертьвеннік революції, віддавала себе всеціло боротьбі проти царської влади.. То вона—ци молодь підготовила і перевела російську революцію 1917. р., то вона боролась пізніше із новими тиранами—більшевиками, то вона гинула в підвалях чека.. Ця «стара» молодь не вимагала для себе ні пишних революційних тигулів, ні командних посад в організаціях, і почестей. Її задоволенням праця, яку вона призначали, її задоволенням свідомість ціли, для якої вона працює.

От в ріди цієї молоді довелось й мені попасті в початках 1905. р. в розгарі революційній боротьби, «піти в підполя», як говорили тоді. Після короткої підготовки в «пропагандивних гуртках», одержав я від районового комітету партії соціал-демократів меншевиків, до котрої я тоді належав, перше відповідальне завдання; переводити партійну працю у війську в Петрограді, де перебував я на студіях.

В нашім «Франко-руssком» районі, який

Фінляндія.

Після березневої революції.

III.

Властва збройна боротьба, до якої підготовлювало фінляндське правительство свою імпровізовану армію на чолі з Маннергаймом, розпочалася в половині березня 1918. р. Сили, якими розпоряджали фінляндці, були невеликі: всього 22.000 імпровізованих військ, 114 скорострілів і 42 армати, проти вчетверо сильнішого ворога червоних ренегатів і їх покровителів—більшевиків. Фінляндці однак рахували ще на німецьку допомогу, яка їх і не завела.

Вправді Маннергайм не дуже то прихилявся до думки просити у чімців помочі й думав що фінляндці власними силами можуть здушити червону революту; все ж таки під впливом жахливих відомостей із другої частини краю дав наклонити себе до цього кроку. Прохання це було тільки формальним актом, бо й без того вже фінляндці, що жили на еміграції в Німеччині, зокрема Едвард Гельт, на власну відповідальність підготовлювали справу німецької допомоги. На спільній нараді в головній німецькій кватирі дня 28.II.1918. р. згодилися німці прийти з військовою помочию Фінляндії.

Сейчас після цього приступили німці до підготовки виправи та забезпечили висадку своїх військ, що переправлялись морем з Данцигу і причалили до південно-західних берегів Фінляндії. На чолі тих німецьких військ стояв генерал Ґар фон дер Гольц, людина надзвичайно талановита і зорентована у всіх політичних питаннях Фінляндії.

Фронтова лінія, що розвернулася в початках воєнних операцій Маннергайма, ділилася

на 3 головні відтинки, зноміж яких середній мав найбільше значення і на ньому заняли місця німецькі війська під командою ген. гр. фон дер Гольц у силі одного корпусу. Завданням цього відтинка було відтяти червоним можність відвороту на схід. На східному відтинку мала отже розігратися кровава дія під кінець цілої акції. Західний натоміст, відтикок був цим полем, на якому зпочатку відбувалися найтяжчі бої. Цей відтинок був обсаджений фінляндцями.

Вже в перших днях вспів Маннергайм викинути червоних із занятих ними позицій біля Вільпулі, причілка залишнодорожнього узла Гельсінгфорс—Таммерфорс і в цей спосіб захопити в свої руки залишнодорожню лінію, яку ще перед війною російське правительство уважало зі дуже важну із стратегічних зглядів. Відкинувши червоних, посувався Маннергайм в напрямі великого фабричного міста та залишнодорожнього узла Таммерфорс, де червоні враз із своїми покровителями, московськими большевиками, сконцентрували найбільші свої сили. Бій, який тут розгорівся, тривав цілий тиждень, був найтяжчим із усіх тодішніх боїв та потягнув за собою найбільші жертви в людях. Але він рівночасно становив близьку побіду армії Маннергайма.

Вміжчасі німецькі війська наближаються вздовж залишничої лінії в напрямі на Гельсінгфорс. У місті кружляють ріжні суперечні по-голоски. Ніхто не знає, що є на ділі. Мешканці попадають у тривогу та не мають навіть відваги протиставитися червоним. Річ у тому, що червоні погрожують, що російська флота

так називався по назві велітенського металургічного заводу, що був у нашім районі, було росташованих кілька піхотних гардейських полків, один кінний та два морські відділи.

Праця, мечі призначена, була як на мій «дебют» дуже тяжка, не говорячи про те, що була небезпечна. Військова організація в нашім районі лише починалася, а до того перед кількома тижнями чоловік, що її вів, «провалився» разом з групою 20-ти організованих вояків, залишився лише один звязок з 14-м флотським відділом через матроса Балаєва, старого та випробованого члена партії.

Товаришу Андрій,—казав мені член Комітету, даючи наказ—майте на увазі, що це наш останній звязок. Наколи ви з Балаєвим провалитеся зам буде дуже тяжко найти нові звязки в г. лках. Крім того, мусите знати, що на випадок провалу, вас чекає найменше доживотне слання до Сібіру, а Балаєва розстріл. Не є легким серцем йшов я до касарень, маючи на карку ці застереження...

Балаєв був немолодий уже матрос, понурий, малограмотний, але зате надзвичайно добрий конспіратор, «рішучий» при виконанні наказів комітету, впливовий серед молодих матросів, яких він умів тримати в жмені. Наша перша зустріч не була для мене дуже симпатична: Балаєв з місця категорично запротестував проти призначення на працю «немовлятка» (було мені 17. р.); лише гумором

врятував я положення... обіцюючи Балаєву надіслати до нього «старого паралітика генерала».

Настрій між матросами після недавнього «провалу» не був дуже придатним для пропаганди. Лише з трудом вдалося нам зібрати першу групу й розпочати заняття в ній. По інструкції, що її дав Комітет не можна було організувати великих груп (більше «п'ятьки»). Моїм завданням було роздмухувати незадоволення в касарнях проти касарняного режиму, харчування, суворости дісціпліни, відношення до матросів окремих старшин, тощо. Крім того моя праця в гуртках мала за ціль підготувати пропагандистів, агітаторів і керовників зоміж самих вояків.

До «гуртків» притягалося виключно надійних та здібних вояків, читалося в них програму партії, окрім статті та брошури лідерів партії (Плеханова, Дана т. і.), знайомилося слухачів із положенням вояків в арміях демократичних держав, тощо. Все це доповнювалося популярною літературою, яка масово випускалась тоді ріжними видавництвами. Памятаю одну таку брошурку—переклад Лібкнєхта—«Павуки та мухи», яка була видана на українській мові і саме це видання мало великий попит серед матросів, в більшості українців по походженню.

Царський уряд проти своєї волі допомагав нашій революційній праці.

яка находитися в пристані, на випадок якогось заворушення, спрямує дула гармат на місто та зрівняє його із землею. Та ніхто з мешканців не знає, а разом із ними й більшість червоних, що ген. фон дер Гольц звернувся до команди російської флоти із жаданням, щоби вона, на підставі постанов берестейського договору, опустила пристань. Рівночасно німецькі літаки кружляють над містом, розкидаючи летючки з повідомленнями, що коли червоні складуть зброю будуть помилувані, інакше досягне їх строгість воєнних законів. Однак червоні, боячись внутрішніх заворушень, поширюють вістки, що жадних німецьких військ нема, що це позірне німецьке військо, нічого іншого, як переодягнені «білі», які хотять в цей спосіб відобрести робітникам відвагу до боротьби з буржуазією. А міжтим більшевицька флота готовилася по від'їзу, забираючи із собою більшевицькі війська, що вважали за відповідне завчасу виофатися із міста й околиці. Більшевицькі покровителі в рішаючій хвилі оставили збламучених червоних фінляндців на ласку долі.

Червоні, хоч і полищені самі собі, приймають боротьбу з німецьким військом та сфератизовані більшевицькою пропагандою, густо застелюють вулиці міста трупами. Іх поразка є цільковита, беручи на увагу, що мешканці Гельсінгфорсу скріплені на дусі наступаючими німецькими військами, зорганізували, на скору руку, відділи міліції, яка в свою чергу вступає в бій з червоними. Дня 12.IV.1918. входять німецькі війська у Гельсінгфорс.

Із здобуттям Таммерфорсу й Гельсінгфор-

су, двох найважніших і найсильніших точок опори червоних, начинається їх панічний відворот на схід. Навантажені поробованим добром вози, перевалюються туди, де жде їх несподіванка: перекинені тут відділи німецького війська й Маннергайма замикають червоних в залишних обручах. Богато полонених, майна й воєнного виряду попадає в руки переможців.

Тепер начинається чистка від усякого червоного елементу. Два тижні тревала ще ця робота, доки не забрано в полон або не розпорощено решток війська червоних варварів. Фінляндська земля стала вільною. Вільною від усіх страхіть червоного божевілля; вільною від чужого салдацтва й від чужої перемоги.

Безпереривно через 20 літ боролася Фінляндія за волю Скромні були початкові її бажання, зпочатку вона не линула думкою про самостійність, про необмежену волю правити сама собою. Ніякий однак народ не може на віки жити як раб-невольник, як що душа його не спорохнявляла. І фінляндський народ, який вступив на шлях боротьби проти російського насильства й одного дня опинився в положенню призначеної на смерть жертви, зрозумів, під впливом життєвої дійсності, що на насильство треба відповісти тільки насильством. Зрозумів він, що цей принцип може захистувати поодинока людина, але цілий народ, що хоче жити й розвиватися, цього не сміє. Кожний народ має право на вільне життя й коли йому відмовляють цього права, то може здобути його на насильниках тільки — силою.

Що загал не знає про розвідку?

1. Жінки — розвідчики.

Непоінформований загал має переконання, що найліпшими розвідчиками є — жінки. Такий

погляд виливає з цього, що—як це стверджує Фішер, автор праці про розвідку—дуже часто, під час судових розвідчих процесів, виступають

Памятаю одно урядове розпорядження, яке штовхнуло в наші ряди навіть таких вояків, які були досі готові віддати «за батьшку царя» своє життя. У Петрограді було декілька невеликих садків і бульварів—улюблених місць, де вояки в вільній від «служби» час, приходили пофліртувати з кухарками і няньками. І ось по наказу «начальства» при садках цих і бульварах зявляється «голосення»: «Собакам і воякам вступ заказаний...». Можна уявити собі обурення вояків, позбавлених улюбленої розривки, особливо цією поясненням нашими образливості цього напису...

Події розвивалися швидким темпом і наш Комітет засипав мене ногами інструкціями. Поразки на фронті (це був час японсько-російської війни) дали нам підставу «грати на патріотизм», приписуючи всі ці невдачі царському урядові. До того революційні події вимагали скорої організації війська для масового збройного виступу.

За півроку я міг уже бути гордий успіхами праці у своєму районі: оба морські відділи вже були заагітовані до кінця; роблено вже різкі виступи проти місцевого «начальства», праця вже перекинулась і на піхоту, лише «твердолоба», як її називали матроси, кіннота не подавалася майже перед нашими зусиллями. Наші «учні» так добре вже вивчили конспірацію, що часті труси в матроських скринках були лиш зайвими випадками... поглумитися

над фельдфебелями, які ці труси переводили. Віддавання пошани старшинам стало настільки рідким, що за невиконання цього перестали було вже й накладати карі. Вже навіть зложено «на випадок» окремий військовий комітет, який мав би керувати збройними виступами матросів і піхоти.

А між тим події розвивалися... Повстання кружляка «Готемкін» на Чорному морі, одеське повстання лейтенанта Шмідта, повстання «Аврори» на Балтиці—от випадки які свідчать про успіх революційної праці поміж військом...

Та не вдалося нам уповні закінчити праці. «Начальство» опамяталося і вжило рішучих заходів... На весні 1906 р. касарні обох морських відділів окружено «вірною» кіннотою... Матроси зразу не хотіли піддатися і навіть «насадили» на голову комandanта кінноти великий портрет царя з вікна другого поверху... Але боронитися було тяжко—набої до рушниць ще два дні взад відібрано ніби для праці; матроси мали голі рушниці і не могли устояти проти узброєнної до зубів кінноти та артилерії.

Відділи піддалися. Розброєно їх і під ескортую виведено з Петербурга... Заарештовано десятки матросів, але... тут виявилась «революційна дисципліна». Жадному з арештованих не доказано нічого, ініціаторів «бунту» не знайдено і після двохмісячного слідства випущено всіх на волю...

жінки, й то як головні дієві особи. Загал однак не завсіди здає собі справу з того, що саме колиб це жінка, то у багатьох випадках... не буlob процесу. Вправді жінками, як розвідниками послуговується кожна розвідка, слід однак зазначити, що не кожна послуговується ними в однаковій мірі. Помірно найбільше вживає їх французька розвідка просто тому, що Франція має найбільше інтелігентних та гарних жінок. Зате англійська розвідка має засаду: «Не послуговуватися особами сумнівої вартості, а вже ніколи жінками». Уживаючи жінок, розвідчі централі не роблять це тому, що вважають жінок за найліпших розвідчиків, а тільки використовують їх до цих завдань, яких не можуть виконувати муцини. Жінка як любовниця чи проститутка може без усяких труднощів робити знакомства з мужчинами, ще перед хвилею зовсім їй чужими. Елегантні та гарні жінки можуть мати доступ і до старшинських та дипломатичних кол.

Жінка-розвідчик здебільше (тож не все) має 2 заняття разом: розвідку й проституцію. Передусім у воєнних часах послуговуються проститутками, яким доручають переглядати чи викрадати папері військовим особам або випитувати їх про потрібні сировини. Жінка любовниця може зискати й найбільше довіря мукини та нерідко може віддати великі услуги, коли її жертвою є військовий старшина чи дипломат.

Буває й таке, що жінки-любовниці не все ви-
тримують у своїх ролях до кінця; бо з хвилею,
коли жінка полюбити зраджуваного нею мужчину,
кінчиться її розвідча роль. Таких випадків істо-
рія розвідки знає багато. Ось один із випадків,
коли англійська розвідка відступила від своєї за-
сади: в р. 1916. приїхав до Копенгагена молодий
старшина німецького ген. штабу з важкою місією.
Шеф англійської розвідки в Данії заангажував до
нього дуже гарну жінку, якій вдалося зискати
симпатії німця. Та вже внедовзі прийшла ця
жінка до бюро англійця, положила на столі пачку
банкнотів і вибухнувши плачем заявила, що не
буде нічого дальнє витягати від німця, тому що
його любить! Або другий приклад: у Ціріху анг-
лійська розвідка заангажувала як помічницю аген-
та молоду австрійку й доручила їй бути «прия-
телькою» ріжних визначніших мужчин, якими ін-
тересувалася розвідка. Зпочатку працювала вона
добре, однак згодом рапорти її ставали щораз гір-
ші, а то й не було їх зовсім. Коли загрожено її
викиненням, рапорти поліпшилися, але після про-
вірки в централі показалося, що були це самі ви-
думані історії. Наслідком того відклікано агента
а жінку звільнено. Показалося, що жінка полюби-
ла свого шефа-агента й розвідча праця, що була-
також проституцією з ріжними ексцепленціями,
стала для неї невинносимою.

Не можна заперечити, що жінки в дечім перевищують мужчин: мають більшу інтуїцію, вміють ліпше удавати та мають більший вплив на свої жертви. Але разом з тим, вони є надто імпульсивні, щоб терпеливо збирати відомості, брак їм зимної крові, пересаджують відомості та в більшості є за мало дискретні, щоб можна було їм повірити великі тайни. Слід зазначити, що розвідка в модерній добі, дуже мало має в собі сензаційності та авантурництва: це монотонне й нудне заняття, базоване на **витревалії**, **методичній** та **конспіративній** праці. Тому жінок можна вживати тільки у виїмкових випадках та до конкрет-

в Бельгії в р. 1915. (66 людей) попала в руки німцям з вини жінки.

Нерідко примхуватість та непослідовність жінки може попсувати й найкращий плян. У світовій війні французький літак висадив ночю жінку-розвідчика недалеко окупованого німцями Брюсселю зі завданням бавитися ночами з німецькими старшинами, а після тижня вернути на те саме місце, щоб літаком відіхнати та скласти звіт французам: в тиждень після цього даремно чекав пільот на неї: жінка засмакувала в новому житті і розвідка впілотіла її з голови.

Кромі того жінки, далеко лекше, ніж мушчини є здібні до зради, бо даються скоріше опанувати почуванням (страх, ненависть, любов), то знов використовують своє становище для приватних порахунків. Так A. Aubert, бельгійка, що була на услугах німців, фальшиво обвинила та видала на смерть своєго чоловіка, щоб могти віддаватися німецькому старшині; інша з тих самих причин видала свого тестя, якась A. Herpson обвинила сусідку, бо ця не хотіла... продати їй цвяхів, а друга сусідку зі злости за те, що... ця мала... ровер.

Розуміється, з повищих примірів, не належить робити заключення, що всі жінки-розвідчики є тої самої вартості. І між жінками є особи, що можуть виконати своє завдання добре та сумлінно, під умовою, що дається їм завдання, відповідне їх природі та здібностям. Приняти відповідні міри осторожності не тільки не зашкодить, але є це необхідне супроти всіх платних розвідчиків, а передусім жінок.

2 Чи розвідка є поплатне заняття?

Другий хибний погляд, що його має загал, є цей, що розвідчики дістають за свою працю дуже богато грошей. Самособою зрозуміле, що не приходять тут під увагу **ідейні** розвідчики, що працюють безкористно. Що до **платних** розвідчиків то їх винагорода є ріжна, в залежності від функцій, що їх сповняють, або від осягнених успіхів. Зовсім інакше є платний шеф розвідчої централі в якісь країні, інакше прим. помічник, що має обсервувати транспорти війська, ще інакше старшина ворожого ген. штабу, що видає важні тайни, а юнакше агент, що підслуховує розмови вояків, щоб довідатися дешо про пересунення військ, тощо. Розвідчики можуть бути гонговані стало або за конкретну прислугу. Всеж в порівнянні з небезпекою, на яку вони наражуються, винагорода є дуже низька. От що пише про це кап. англ. розвідки Touhy: «Коли взяти на увагу небезпеку, постійні напруження нервів й ума, надзвичайні вимоги щодо хитrosti та розвідчих здібностей (не дивлячись на нитання особистої гідностi), шпіонажа як ремесло є мало поплатним за-

няттям. Часто шпіон продав життя за кілька фунтів штерлінгів». Він наводить численні випадки для підтвердження цього. Так одна німкіня, Фосс, розстріяна французами, одержала на протязі 2 місяців всього 14 фунтів. Інша німкіня, Шмідт, рівноож розстріяна, дістала 200 франків разом із квестіонарем для ставлення ріжних запитів французським воякам. Один французький агент, що мав висісти за німецькими лініями дістав 250 фр. зачету та обіцянку виплати 500 фр. після повороту, а один флямандець з околиць Poperinghe дістав ...5 фр. за перешукання річей підозрілого типу.

Німці взагалі тримали своїх агентів дуже копотко та як впевняє кап. Тонію, платили їм 2 мі-

яці пізніше; просто, ті залегlostи тримали людей при праці, яку вони покинули інакше, бачуши, що зиск не є варт труду. Один із керманичів англійської розвідки в одній нейтральній країні так писав: «Засадничо не платив я за інформації згори, а щойно після провірки їх. Часом це трвало кілька тижнів. Мав я нераз 150 агентів, записаних у нотесі. Одні отримували регулярно платню, інші тільки за місяць, ще інші одержували зворот коштів та певну надвишку, коли приєсли щось інтересного». Такої методи використовування тримаються й большевики сьогодня.

Розвідка використовує передусім зрадників-шпіонів. Вправді зпочатку, раз—другий, заплатить їм добре, щоби втягнути їх у працю; розвідка будь-вишукує людей сильно задовжених, що стоять на відповідальних становищах, і матеріальними обіцянками чи першими більшими виплатами втягає їх у свою роботу. Нерідко такі люди самі голосяться в надії на великі користі. Так прим. рос. міністр війни Сухомлінов так оправдував своє поступлення на службу до німецької розвідки: «Мав я дуже розтратну жінку, якій треба було богато одягів та дорогоцінностей до тої ступені, що життя стало для мене тягарем». Така сама була причина ради старшини чеського ген. штабу Фальовта. Однак було помилкою думати, що винагорода за цю зрадницьку працю так експонуваних людей була відповідна до небезпеки та ганьби, на яку вони наражувалися. Прим. Фальовт мав дістати за більше, ніж піврічну працю, всього Мк. 8.000, з чого мусів покривати кошти кількох поїздок літаком до Німеччини. Менші розвідчики є зовсім залежно плачені. Німецький розвідчик, жінка А. Aubert, вислана до Женеви дістала за одногодяне 200 фр. а за подорож до Парижа, де має обсервувати пересунення військ, 600 фр. Німецький розвідчик Тоце, що підшукував французів до розвідчої служби за французьким фронтом, одержував 6 фунтів шт. місячно. Якийсь Lemoine видав укритих французьких полонених за Мк. 50.—

3. У розвідці нема сентиментів.

Кожна розвідка використовує зрадників та не
уже то лбає про них з хвилею, коли має їх
своїх руках. Раз опинившися на дорозі зради,
шпіон є вповні залежний від волі ворожої розвід-
ки, яка може на ньому вимушувати дальшу працю
ногрозами. Відвороту для такого зрадника нема.

Брак сентименту у розвідці потверджують ще інші факти. Коли розвідчик стає невигідним, розвідка безоглядно викидає його зі служби або навіть ріжними пляново-необережними кроками направаджує ворога на його слід, або прямо денунцює його. З таких методів є знана французька розвідка.

Може найбільше жорстокою стороною розвідної праці є так звані фальшиві розвідчики. Вправді розвідча централя вживає до того здебільша зрадників, яким доказано шпіонажу, але нерідко і своїх людей, менш здібних, на яких їй не дуже залежить. Доручає їм н. пр. виїхати до ворогової країни та там із даної області збирати відомості; даний розвідчик сповняє це завдання, але дістается (завдяки старанням самої розвідчої централі) в руки ворога; арештований зправила візнає, хто й які дав йому доручення. Та це було чик раз ціллю розвідки, якій залежало на тім, щоб ворог був зле поінформований, отже щоб був перевонаний, що дотичній розвідці залежало дуже на таких то а таких інформаціях, та щоб відвернути його увагу від інших областей, на яких даній розвід

відпі дійсно залежить. Були випадки, що фальшивих розвідчиків уживається, щоб ратувати особи, на яких централі дуже залежало. Н. пр. в часі війни в одній нейтральній країні кілька десять німецьким розвідчикам грозило арештування; тоді вислано з Берліна підставлених людей, яких там арештовано, а правдиві розвідчики продовжували свою працю. Деяло відмінного характеру приклад на фальшивого розвідчика є слідуючий: один англійський урядник запропонував обняти посаду при англійськім посольстві у Швейцарії: англійська розвідча централя беспосередно потім впала на його звязки з німцями; однак не арештувала його, навпаки, виславши його до посольства, де приділено йому таку роботу, що через його руки переходили матеріали, спеціально випрацьовані в Лондоні, розуміється, з фальшивими інформаціями. Всі ті матеріали дотичний урядник передавав німцям. По якімсь часі арештовано урядника та доказано йому вину; але не розстріляно; запропоновано йому виїхати до Німеччини та там зібрати інформації для англійської розвідки. Розуміється, цей урядник виповнив завдання блискучо, бо інакше Англія булаб для нього раз на завсігди замкнена.

X p o n i k a.

Американські українці протестують проти большевицького терору.

В суботу дня 15. березня устроїли американські українці о 12. год. в полудне демонстрацію перед більшевицьким торговельним представництвом Нью-Йорку. Демонстрація ця відбулася на найбільшій улиці Нью-Йорку в часі, коли всі вертають зі своїх занять. В поході несено українські прапорці, плякати а крім цього розкидувано спеціальні листючки в англійській мові. Коло торговельного представництва зустріли демонстрантів повідомлені вже раніше, комуністи. Началася бійка. Прибувша поліція не могла довший час привести порядку; вдалось це їй зробити доперша після приходу помочі. При цьому арештовано одного більшевика і чотири українські жінки, а саме: П. П. З. Лисюк, С. Абрамовську, А. Віntonяк і М. Боднар. Після зложення кавції їх випущено на волю 19. березня відбувся суд, який звільнив обжалованіх. З приводу цього американська преса почала знов широко писати про більшевицький терор як також помістила фотографію арештованих українських жінок. На кінці слід додати, що демонстрацію а опісля оборону арештованих українських жінок провалив п. К. Лисюк.

Рівнож українці міста Чікага та його околиць
рішили виступити спільно проти сучасного більшо-
вицького терору та проти суду над 45 українсь-
кими діячами в Харкові. Вагу цього виступу зро-
зуміли всі українські організації, які обєдналися
для приготовання такого виступу та вибрали до
цього окремий Комітет, на чолі якого став др. Ске-
гар. Комітет порішив уланітувати «масове націо-
нально-протестаційне віче» на день 30. березня
ц. р. На вічу мають виступати з промовами от.
Гарнавський і от. Коцан. Після віча має відбу-
тися похід всіх українців улицями міста Чікага.
Рівнож запрошено, як промовців, на це віче трьох
американців.

Судові розправи.

— 17—19.П. перед судом присяглих у Львові відбулася розправа прости О. Кушкевича з Янова,

обвинуваченого за злочин з §§ 58 і 65, яких він мав допуститися через виголошення промови на листопадовім святі. Обжалованого звільнено від вини й кари.

У Кутах, пов. Золочів, за співания «Не пора» та «Ми гайдамаки» в часі посвячення «Про-світи», місцевий староста засудив В. Цебровського на 250 злп. кари а кромі того віддав 10 учасників свита під суд за злочин з § 283.

Лист з Америки.

ВІШ. Заряде Української Військової Організації. Я отримав два останні числа «Сурми». В звязку з моєю попередньою посилкою назначую, що я, як бувши Старший Стрілець У. Г. А., постановив підтримати нашу боротьбу з ляхом і іншими ворогами, але тому що я не маю тепер машинового криса, який я мав колись, то посилатиму гроші, призначуючи їх на кулі для УВО. Тоді постанови буду триматись її на будуче. Отже я вислав попередню суму через Обєднання і призначив її на кулі для УВО проти ляшні. Коли ж Ви, ВІШ. Заряде УВО, висилаєте до мене «Сурму», то я передаю Вам за це від себе щиру і правдиву стрілецьку подяку. Я буду старатися всіми моїми силами піднімати таку акцію, яку веде УВО а зокрема буду спрагатись розповсюдити «Сурму» поміж як найширшою українською громадою, буду стреміти щоби щиро пригорнули її до себе, всі як один, добре і віданні народні робітники, гутешні нащі патріоти. Кінчно і остаю зі стрілецьким привітом та з правдивою поманою. Желаю Вам як найкращих успіхів.

Лобур.

Дітройт, Міш.

Оповістка.

На боєвий Фонд зложили в чеських коронах: Андрік 40.50, Ной 7. --, Др. Ірко 13, Микух 23, Суля 10, Щасний 9, інж. Люжка 16, Др. Куба 5, Зарко 2.50, Вальчук 7.50, Манькович 5, Клен 10, Фор 5, Гурток Юнаків 20, Мілько 2, Гурток Юнаків ч. 2.30, Хидро 10, Доф. 2, Неофіт 100, Куб. 5, Сергій 10, Оферма 5, Сторож 5, Менько 2,

Щас 1, Суслик 11.60, збірка П-ка 100, збірка Ржевицє 21.20.

Всім жертвам складаємо щиру подяку.

Читайте книжки!

- 8) Stefan Rowecki: Walki uliczne. Warszawa, 1928. Wojsk. Instytut Nauk. Wydawniczy,
- 9) Hans Mayer-Gwensen: Französische Spionage und Propaganda. Berlin, Scherl, 1923.
- 10) Prof. W. Lindeman: Walka chemiczna w przyrodzie. Warszawa, 1924.
- 11) X. Y. Stuletnia walka narodu polskiego o niepodległość. Lwów, 1894.
- 12) A. Małyszko: Wojna wpółczesna, Warszawa.
- 13) B. Вензиновъ: Извъ жизни революционера, Парижъ 1919.
- 14) F. Touhy: Tajemnice szpiegostwa podczas wojny światowej. Warszawa, 1929.
- 15) V. Stranders: Die Wirtschaftsspionage der Entente, Berlin, Mittler Vlg. 1929.
- 16) И. З. Штейнберг: Нравственныйлик революции. Берлин, 1923.
- 17) Gustaw Olechowski: Wódz. 1927.
- 18) St. Grabski: Rewolucja. Warszawa, 1921.
- 19) Новиков: Воспоминания подпольщика. Вид. Истпарт. Москва за 1900—1913 р.
- 20) Dr. Rotenfelder: Kezment in Deutschland. Augsburg. Reichel Vlg. 1917.
- 21) I. Г. Масарик: Світові революції. «Черв. Калина», Львів. 1930.
- 22) П'єр Бенуа: Шлях величів (з визв. боротьби Ірландії), Львів.
- 23) Халіба Едіб: В огні (з турецької визв. війни), Львів.
- 24) А. Лотоцький: За волю Ірландії. Львів.
- 25) Полк. Е. Коновалець: Причини до історії укр. революції. Прага. 1928.
- 26) Ген. Омелянович-Павленко: Українсько-польська війна. Прага, 1929.
- 27) Ген. В. Петрів: Спомини з часів укр. революції. Львів. 1927. (4 т.).
- 28) Др. С. Шухевич: Спомини з У. Г. А. (5 т.). Львів 1919.
- 29) Б. Монкевич: Чорні запорожці. Львів.

Передавайте в рук до рук, з хати до хати!

Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Щи 20 сот. Просить складати в іраюна
«Політичних Вязнів»

СУРМА

орган
Української Військової Організації.

ч. 5 (32)

ТРАВЕНЬ.

1930

Наші могили.

Від Дону тихого й зеленої Кубані
Не злішиш їх по срібнопінний Сян...
Без ліку їх, без краю... Чи ж се останні?
— Ні! Не злішиш тих кріявих ран...

Степи, степи! Колись прадавніми часами
Блукали вами тьми ворожих сил.
Мечі скрекочучи стиналися з мечами...

І вийшла слава наша з тих могил.

Віки минали... І мов із моря скелі
Зіпнялись башти горді в степовій пустелі...
На пострах всім засяла булава.
Минулося... На обрії сумним узором
Розорані могили, а в степовому морі
Червоним маревом блука Москва.

Розширюймо фронт!

З розпадом московської та австро-угорської імперій кордони, що ділили українську територію, пересунулися: північно-західні землі (Волинь, Холмщина, Підляшшя і Полісся) дістали можливість безпосередньо стикатися з Галичиною. Сокальський кордон упав. Але, на жаль, тільки формально, а не фактично.

Віддавна говориться про високе посланство північно-західних земель, що мали заснувати дві частині України, віками розділені кордоном. Але, на жаль, праця на північно-західніх землях та у східній Галичині йде далеко й далеко не одним темпом, що й перешкаджає пілківітому засипанню сокальського рова.

«Проблема Волині!» Як Волинь, а з нею і інші українські землі під Польщею, що входили до складу колишньої російської імперії, дотягнути до загальнюю краєвого темпу праці в усіх галузях? Тюремні впливи російської імперії ще не вивітрилися на цих землях, хоч і пролетіли над ними бурі війни, революції й польських утисків. Дух почайського рабського «послушання» ще й досі глибоко вкорінений у душах «тутейших обивателів», а найхарактеристичнішою ознакою цього духа є прославлена легальщина-звичка робити тільки те, що не тягне за собою переслідувань, що навіть не дає поліціантам приводу подивитися зазим оком. Епископ Антоній та Євлогій, ці московські полковники в чернечих рясах, привчили смиренних «тутейших» підставляти свою шию під усі ярма, спаралізували здібність реагувати на утиски силою пиястру. Старі міста Дубно, Луцьк та ін., що бачили колись славу Богданівського походу, віддавна позбулися Богданових способів реагувати!

Опинившися під владою «блізкого ожелка», північно-західні землі стали перед конечністю виявити своє обличчя при парламентських виборах. І здається, тільки ці вибори й передуть, як світла сторінка, до історії північно-західніх земель. Нечисленна українська інтелігенція на цих землях докол-

нала, як на тодішні обставини, чуда! Але незабаром виліз на верх хам, вихований почайськими можновладцями. Почалося хрунівство, зпочатку московське, а потім і лядське, що знівчило гарний почин. Почалася вакханалія що продовжується й по сьогодні. Санация пілсудчиків створила сприятливі для того умовини. Все, що було здатного на покірне вислугування Польщі, посунуло на Волинь, як до екзотичної країни, де можна сісти на голому «тутейшим» і робити те, що накаже пан воєвода. Країна, де воля воєводи є *suprema lex!* Де ніхто не наважиться збудити соннутишу револьверовим стрілом.

Виплив на денні світло зі своїми панегіріками на адресу Пілсудського Певний та збив докупи коло себе чималий гурт хрунів, реакцією на це звіялося ще більш розпанощене радіофільство. Отже, надано північно-західнім землям своєрідного кольору двобічно: хрунівської країни.

Треба шукати виходу з цього положення способами випробуваннями, способами єдино доцільними, способами **силового реагування**, а не способом перевітання язиків. Конче треба заходитися коло організації сили з окремих одиниць, що перестали бути тільки «тутейшими», а стали українцями, що вміють не тільки обходити букву закона, але вміють його й ламати.

Північно-західні землі тоді перестануть бути такими, якими вони є тепер, коли позбудуться духа «староруської» легальщини і стануть в ряд боєвиків, для яких чужий закон не існує і які вчачають закон у збройному кровавому чині.

Молодь усюди є! Не бракує її на північно-західніх землях. Однаке, не знає ще вона шляхів організованої революційної роботи. На цей шлях її треба направити. Раз натрапивши на цей шлях, вона з нього не зайде, бо робота пунко тримає біля себе майстра, а це є роботи на північно-західніх землях аж надто багато.

Перший стріл, що впаде зі зброї нашої боєвої

„Читачам „Сурми“, тим що
на волі й тим, що у тюрмах,
засилаємо бажання „Щас-
ливих Свят“.

організації та червоні півні в осадницьких стріхах напевно потягнуть за собою кадри нових боєвиків, що їх батьків ще виховував лояльний Союз Русского Народа!

Ця робота потрібна для того, щоб припинити нечесану ганебну роботу Певних та його прихильників, що хрунять у бік Варшави, як рівнож і московських запроданців. Вона потрібна, щоб волинський, холмський, поліський, підляський і галицький живчики били одним темпом, щоб перешкодити викривлюванню нашої визвольної ідеї та щоб нарешті цілковито засипати сокальський рів. Поки північно-західні землі не дадуть активних революціонерів, доти вони не приступлять до виконання свого історичного завдання, що полягає в поєднанні віками розділених українських земель.

Кожний чин супроводиться рівносильним і протилежно національним протичином. Північно-західні землі скорше чи пізніше мусуть скоритися ціому

законові. Нелюдське гноблення московських і польських наїзників мусить викликати на цих землях організований оборонний чин.

Чи є на цих землях дані до революційної законспірованої роботи? Є! Ці землі під тим поглядом є не в гірших, а навіть у кращих умовах у порівнанні з іншими частинами соборної України. Не треба забувати, що північно-західні землі—це, такби мовити, українські прерії, джунглі, де боєвик може легко знайти собі притулок. На кожний випадок тут багато догідніці умови, ніж, наприклад, у Галичині. Сучасна цивілізація ніби навмисно оминула ці землі для того, щоб тут можна було робити велике діло української національної революції. На жаль, воно ще тут не започатковане. Його треба розпочати! Слупний час настав давно!

Голос наших боєвих сурм мусить швидко пролунати по лісах забутого краю.

Розширяюмо фронт!

Воєнні алями.

Цьогорічна весна почалася знова певінію воєнних алямів. Заговорив Рим, заговорила світова преса або большевики вдарили на сполох, мовляв, західно-європейський капітал підготував горячково хрестоносний похід на союзників. Разом із воєвничими промовами комуністичних комісарів на вічах та на військових парадах запанувала знова в Совітах доба воєнного комунізму з терором, жертвою якого падають головно наші українські діячі по тому боці Збручча. Арешти, що доходять до тисяч, численні розстріли, ніде не подавані до відома, виселювання на Соловецькі острови й на далекий Сибір та політичні процеси—це буденні явища на території України.

Воєнні алями піднесли також найближі сусіди большевиків—румуні та поляки; заяви естонських й латвійських військових і політичних керманичів про грозу конфлікту на Сході, прогноза

Вальдемараса, бувного прем'єра литовської Держави, що до війни має прийти на весні або в осені, характеризують ту воєнну психозу, що запанувала тепер на Сході Європи.

Воєнні алями на Сході Європи не нове явище. Вони повторюються вже від кількох літ; народжуються з весною, кінчаться з початком чи в половині літа, щоби знова відродитися наступної весни. Однак, не можна піддаватись опортунізму, що, мовляв, це тільки поголоски й на поголосках скінчиться. І вже ця обставина, що ці поголоски що року систематично відживають, вказує на те, що до оружної розправи на Сході Європи може прийти, та що вирішення ріжких спрінних питань не прийде аж дорогою мирних переговорів в Лізі Націй, ані ніякими пактами, але тільки шляхом оружної розправи. Та це не значить, що війна мусить за тиждень чи за місяць вибухнути; і початку світової

війни ніхто точно наперед не визначив, що більше, обчислюваної її на кілька літ пізніше, як вона вибухла; однак і тоді подібно наростали конфлікти між сторонами—суперниками; поодинокі держави горячково готувались до війни, творили антитанти та союзи, встановлювали таємні військові договори, а війство в Сараєві було тільки малою іскрою, що довела передчасно до ексільозу накопичений вибуховий матеріал. Чи ситуація тепер інша? В добі перед світовою війною говорено про боротьбу між пангерманізмом та західною демократією, що мусить довести до збройного конфлікту. Тепер знова говорять про боротьбу між двома світоглядами, між комуністичним та капіталістичним, які також мусить довести до збройного конфлікту. І звичайні смертні здають собі справу, що в тому конфлікті між Заходом та Сходом українська земля буде тим тереном, на якому відбудеться ті приєднані події, що український народ попаде у страшний млин, іміж два велітеські журна, та що українцям треба бути відповідно підготованими, коли вони хотятъ, щоби історія не перейшла знова попад іх головами.

Чи ми підготовані до грядучих подій? Робимо підготовку до них? Чи є в нас вироблений план нашої діяльності? Сама критика чи орієнтація та надія на чужу поміч за рецептами університету або чужий протекторат за рецептами певних кол у Канаді, чи совітофільська орієнтація, або нарешті заяви, що нам війни не треба, нашої власної держави нам не дадуть!

Безперечно, що літа повоєнного лихоліття та всі наші невдачі і на політичному, і на військовому полі багато нас навчили. Самаж ідея Самостійнії Соборної Української держави, що в 1914. році жила в головах невеликої кількості українців, освічена кровю на побоєвищах, закорінюється серед широких шарів нашого громадянства. Однак, тим ще справи нашого визволення ми не вирішуємо. В майбутніх подіях не вистарчить тільки

життя. Вступаючи тоді в ряди ватаг, він боровся до загину. Там законспіровано лише працю, протилежно тому, як це є в нас, де боєвик має не тільки законспірювати працю, але й самого себе. Та річ в тому, що там боротьба йшла у більших розмірах—ватагами, та що грузини мали до партизанів дуже підхожий терен.

Грузини мали дуже добре поставлену розвідку. Це було конечністю, хочби тому, що большевики залишили край шпиками, конфідентами та чекістами. Наприк. місто Тифліс було поділене на 450 розідлічних округів. Бувало нераз, що двох зовсім мирних громадян, що розмовляли собі на вулиці, розділювали несподівано шпіки й питали зосібна кожного про тему балачки. І горе було їм коли їх зізнання не годилися. Тому увійшло у звичай що при зустрічі, навіть, на зовсім безпечному місці, боєвики умовлялися, звідки вони знаються й про що говорять. Та коли грузини працювали з посвятою й почуттям обов'язку то більшевицькі шпіки робили це за грубі гроші. І нічого не можна було укрити від чуйкого ока героїв—ні довірочної комісарської кореспонденції, ні директив централі, ні. навіть, приватних розмов. Повстанці знали про все.

Повстанчі ватаги укривалися в горах, а провадирі районів удержували з ними звязки через членів, які ані себе взаємно, ані проводирів не знали. Пізнавали один одного з гасел, найчастіше зі знаків і предметів, прим. з роздергих надвое візитових

карточок, перстенів, зброї й т. п. В разі потреби ватаги сходили з гір і громили наїздника, завдаючи йому важкі втрати. Таку акцію вели деякі відділи по кілька літ. Між іншим один грузинський князь дався своєю ватагою гак у знаки большевикам, що сталася ночувана річ: вони почали з ним навіть переговори. Кінець—кінець зобов'язалися покласти в одному місці велику суму грошей, щоб тільки лишив їх у спокою й вийав собі закордон, де йому ще обіцяли купити віллю. У відповідь на це командант одновів цілою низкою терористичних актів. Діс сьогодня круїлять про нього легенди по цілій Грузії.

Іншого разу вибралися п'ятитисячна червона армія на «остаточний підбій» Грузії. Перед Владикавказом задержалися біля Даріяльської ущелини, що нею треба було перети. Її берегло 32 грузини. Біля неї жив князь Кустан-Казбек. Большини зажадали від нього посередництва. Князеві не всміхалася ролі парламентаря, але він згодився, щоб мати можність обнати провід над своїми. З білим прапором у товаристві двох комісарів перейшов він ріку Терек і дійшов до початку ущелини.

— От товаришу й ворота, й ми не малі б проходити крізь них!—усміхнувся іронічно коміsar.

— Колись не такі пробували, от Александр Македонський...

— А чи в нього були гармати й кулемети?—іспіть коміsar.

пасивного бажання й, навіть, волі. Тут треба сили, щоб ту нашу волю вміти накинути іншим а іх примусити улягти їй.

Останніми роками звілься в світовій літературі багато споминів визначних політиків та полководців; ми й собі маємо спроби висвітлити нерівність нашої історії. При порівнанні нашої праці з іншими, поминаючи вже геройські вчинки нашої армії, наша визвольна акція випала дуже мізерно: ми не були приготовані, не вміли поборувати труднощів, що були на нашому шляху, не вміли теж використати моментів, які могли заважити на корисному вирішенні нашої справи.

Два головні чинники — говорить Масарик у своїх споминах — були рішаючими для чеської самостійності; творення власної оружної сили та відповідно поведена акція закордоном. Анабазис чеських легіонів через Сибір, кілька тисяч жертв у перестрілці з большевиками здобули для чеських легіонів признання в західніх державах, саме тому, що була відповідно поставлена закордонна акція. Скільки ж то було — каже Масарик — мандрівок по світу, скільки інтервенцій по закордонних урядах західніх держав та Америки й Японії, скільки відвідин у впливових людей, скільки меморіалів, телеграм та листів, і скільки статей та доносів по чужих органах — але без тій пропаганди, без тій політичної праці ледви чи кров чеських легіонерів була могла здобути чеську самостійність. Оружна сила та акція закордоном взаємно себе доповнювали й обидві принесли остаточну самостійність чеському народові. Подібне бачимо теж і в інших народів, що по світовій війні здобули самостійність.

Цей досвід мусить лягти в основу також і нашої підготовки. Щраця над створенням власної оружної сили на теренах найближчих воєнних подій, з другого боку — розбудова нашої закордонної акції мусить лягти в основу нашої підготовки, а від успішності переведення цього залежатиме

— Так, але ті що бережуть, не стріляють на марно. Не пройде.

— Побачимо!

Незабаром ізявилось двох повстанців. Обидва підібігли до князя й циро привітали його. Комісари здивувалися.

— А що, годяться капітулювати?

— Кажуть, що це пусті бажання. Будуть боротися.

— Шалені, та ж нас п'ять тисяч! Вертаймо!

— Щасливо, але я ишаю зі своїми...

Тепер комісари щойно побачили, що стрілили дурницю, але вже було запізно. Забрати князя як закладника вже не могли. Повстанці по-лицарськи дали йому вернути. І розпочався завзятий бій 32-х проти 5000. Кожний грузинський стріл добре влучав. Вислід був такий, що 400 большевиків лягло, решта розбіглися. Так геройсько боролися грузини.

Колишні большевики зайдли до гірського племені хеврузів то стрілили там вже сивих вождів. Ці відкінули предложення миру; на них пішли карні експедиції, та хеврузи розбивали одну по одній. Большини почали переговори й читали, чого вони властиво хотять.

— Ми від вас нічого. Це, мабуть, ви від нас щось хочете.

Хеврузи не обмежили оборону своїх гір. Вони прилучилися до повстанців і боронили так цілій край.

ї долі нашої Батьківщини. Цю працю мусимо вести пляшово і притягнути до неї всіх і вся, бо для кожного знайдеться в тій величеській роботі місце й завдання.

Боєвий і воєнний промисл.

У звязку з поступом техніки та винаходами в ділянці військового виряду та зброї набирають щораз то більшої ваги, з огляду на майбутню війну, помічні воєнно-технічні середники. До них належить не тільки зброя (рушиці, револьвери, гармати, міномети, кулемети, шаблі, багнети, ручні гранати, набої та вибухові матеріали), але також літаки, танки, авта, вози та інші засоби перевезу, далі—цілий виряд війська: убрація, бідля, узуття, санітарний матеріал, технічний матеріал (човни, вибуховий матеріал, дріт, тощо) коротко—велика кількість предметів, що їх означають збріною назвою—**воєнний матеріал**. І що ліпше є військо за безпечене воєнним матеріалом, то більша є правдоподібність, що воно з успіхом видержить затяжну війну. Тому військовий провід дбає вже за мирного часу зробити великі запаси воєнного матеріалу.

Так само, як численні є роди воєнного матеріалу, так численні є роди **фабрик та варстатів**, де його виробляють. Деяких предметів навіть не виробляють на одній фабриці, а ріжні фабрики постачають складові частини, з яких вже й виготовляють цілістю щойно в військових магазинах.

Всі ті фабрики, які доставляють ріжні потрібні речі для війська чи їх уживано під час миру чи війни, отже, цілий **воєнний промисл** існує та розвивається на підставі певних напрямних, випрацьованих окремим відділом генерального штабу. В деяких державах існують навіть централізованого промислу, де заступники війська та промислових кол разом працюють для підготовки потрібнішої виконності промисловості під час війни; наприклад, деякі галузі промисловості щойно під час війни змінюють свій рід чинності: фабрика, що в мирний час виробляла господарські машини чи машини для

Між повстанцями було богато жінок. І вони часто-густо дуже впливали на проводірів руху. Раз, прикл., під час бою стрічає дівчина хорого команда-князя і закидує йому бездіяльність тоді, коли інші гинуть.

Ходи з нами, бо нам цінна кожна рушниця.

Князь усміхнувся і сказав, що недужий, але таки не видержав і опираючися на палиці повів відділи в бій. Його посвята дала перемогу. Вбито кількасот комісарів і комуністів, а кілька тисяч розбросено і програно.

Геройство й посвята повстанців були все дуже величими. Раз, прикл., трьох боєвиків розбило дві ес-адрони кіннотчиків. За знищення одного грузинського села нищено цілі відділи большевиків. Про п'єставу селян до повстанців круїзяють ще й сьогодні самі похвали. Зброю, каміння, лопати з засохлою ворожою кровлю переховують як реліквії. Ще сьогодні лишуть вони до «Грузинського Комітету» в Парижі запевнення вірності й готовності до нової боротьби. Зброя захована на новий зрыв і Грузія не спить.

Однак, тодішнє грузинське повстання, мимо великого геройства та жертв грузинів, не принесло Грузії визволення. Грузія у своїй боротьбі проти війська була осамітнена та не дісталася тоді ні звідки підпори. Затяжко було тоді боротися жменці завзятців проти пілої армії большевиків, що, завдяки спокою в інших підбитих ними країнах, могли

шиття, може в часі війни при певних перемінах в урядженні виробляти кулемети, частини літаків, тощо.

Кожна держава сьогодні стремить виробляти всі роди воєнного матеріалу сама, а тому буде всі роди фабрик та варстатів, потрібних для виряду свого війська. Рівночасно з тим вона стремить мати і своїх **вишколених інженерів та фахових робітників**, які могли працювати в тих фабриках. Тому й бачимо, що новоповсталі держави, як, наприклад, Чехословаччина, Польща, Литва, держави, що в перших роках свого існування накуповували з закордону велику кількість воєнного матеріалу для виряду своїх армій, незабаром починають створювати власну промисловість. Рівночасно з тим вони вжили відповідних заходів, щоб забезпечити її чи від ворожих нападів (наприклад, бомбових літаків) чи від саботажу. Наприклад, у Польщі встановлено «промисловий трикутник» повстав у б. Конгресівці, далеко, отже, від кордонів та від непевних меншин, при чому вже й у мирний час перебувають там окремі військові охоронні відділи, які під час війни, напевно, будуть підсилені.

Коли йде про воєнний промисл, то дуже важливо є справа **постачання сирівців**. І найліпша фабрика нічого не буде варта під час війни, коли не буде мати до обробітки потрібної кількості сирівців. Тому кожна держава намагається мати власні сирівці, а коли це неможливо, заздалегідь спровадити з закордону та приготувати потрібні запаси. З другого боку—кожна держава намагається приладнати виряд до тих сирівців, що їх вона має на своїй території, щоби бути як найменше залежною від закордону; тут широке поле для винахідників у царині хемії, техніки, тощо. Наприклад,

кинути до Грузії величезні військові сили. Грузини мусили бути припинити боротьбу, приховуючи націю, що прийде ще відповідальні час для остаточної розправи вкуш з іншими поневоленими народами з людим ворогом.

Недобитки грузинських повстанців перейшли до Туреччини, деято до Західної Європи. Решта лишилася на місці. Тим, що лишилися, помагали й помагають усі громадяні. Жінки й діти давали й дають поживу, проводять куди треба і мріють про новий зрив. Батьки зреагують тих синів, які в повстанні не брали участі. І всі шанують героїв, навіть большевики поважають їх і бояться. Ось, приклад, у Парижі чекісти зловили якось одного проводія і привели його до совіцького конзулату та його товариші телефонічно вимагали негайної звільнені, інакше зруйнують ціле посольство. Посольство негайно звільнило цього грузина.

«Не варто було жити на світі—кажуть грузини—коли б ми не вірили, що скоро будемо вільними». І вже недалеко та година, коли 10 зпадуться кайдани неволі і грузинський народ заживе власним вільним життям.

Для нас ця безмірна посвята й геройські вчинки є прикладом і товчком до боротьби в нашими наїздниками—ляхами і москалями. Тревога боротьба й оборонний терор загартують наші сили й дадуть нам скоріше станути в лави нової української армії.

Щоби не бути залежними від довоzu гуми, вживають штучної гуми або заступають її іншими середніками. У краю, де є джерела нафти, а немає копальень вугілля, вживають нафтових двигунів у промисловості, на залізницях, тощо, щоб під час війни можна було обйтися без довоzu вугілля. Абож, коли є подостатком водяних сил, переводить електрифікацію, щоби дерево й вугілля можна було вжити для інших цілей. Подібне відбувається і з одягом, озброєнням, тощо. Саме та держава, що побіч морально та психічно сильної армії, має ще і власний воєнний промисл, побудований на достатніх власних сирівцях та засобах, отже, незалежна від довоzu з закордону, зможе виграти війну. Світова війна дала на це приклад: центральні держави, що під оглядом стратегічним перевищували противників, мусили уступити Антанти, що їх перевищала багатством технічних матеріалів. Тим то добре зорганізований воєнний промисл та забезпечене постачання сирівців для неї є першою умовою перемоги.

Які висновки з того для нас?! Передусім слід нам указувати нашому, здебільша, хліборобському населенню, на **конечність створення власної промисловості**, як рівної сильної класи ремісників та робітників, що в майбутньому працювали в націй воєнній промисловості, щоби не прийшлося нам шукати потрібного в чужинців; можливість саботажу з їх боку створювалася постійну загрозу для нашої армії.

Розуміється, що розбудова нашої промисловості є можлива тоді, коли матимемо відповідну кількість інженерів та фахових робітників, що повинні використовувати кожну нагоду для **вишколення себе** вже у мирний час у ріжніх підприємствах. Вже в мирний час рівно ж мусимо встановити, які підприємства матимуть для нас військове значення, та які треба створити зараз же по відновленні нашої держави.

Зноваж на випадок повстання перед нами стоять 3 важні завдання, для сповнення яких мусимо належити всі сили:

1) Передусім мусимо старанно зібрати ввесь **войськовий матеріал**, який залишиться по окупантах, та силасти його в магазини, щоби тим способом **утворити резерви** для виряду новоорганізованих військ. Не сміємо допустити до того, що було під час нашої визвольної боротьби перед 10 роками, коли величезні запаси зброї, одягу, муніції, санітарного матеріалу пішли намарно, а наслідком їх браку арміятратила свою боєздатність. Ніодна рушниця, ніодин набій не сміє попасті до непокликаних рук, а мусить належати армії й ті служити.

2) Всі **варстати та фабрики**, які в тому часі будуть находитися на обсадженні нами території та будуть потрібні для ведення війни, треба поставити під **військовий догляд** та негайно привести в руки, щоби зараз же почали доставляти військові свої вироби, як рівно ж треба пильнувати щоб під час повстання, власне населення не знищило цих фабрик, не розуміючи їх ваги. Тим то **обсадження важливих підприємств**, поки створиться впорядкована державна влада, все буде завданням **боєвих відділів**.

3) Негайно по тому маємо приступити до будови нових варстатів та фабрик, що виготовлювали увесь потрібний для війська матеріал. Коли в запіллі промисл не задоволить потреб армії, то не багато поможет відвага армії! Богато наших боеvikiv є ремісниками, техніками, інженерами, хеміками, тощо. Саме вони покликані «кувати зброю», отже, працювати над розбудовою нашої воєнної промисловості. Чим скоріше й ліпше це завдання вдастся нам в рішучу хвилю сповнити, тим більші будуть вигляди на кінцевий успіх. Та над тим завданням треба вже в мирний час подумати!

Роди розвідки.

A. Загальний поділ.

Розвідка має два головні напрямки діяльності: 1) **розвідчу службу** в вузім розумінні слова або т.зв. **офензиву** та 2) **протирозвідчу** або т.зв. **дифензиву**.

1) **Розвідка-офензива** має завданням зібрати відомості про противника для пізнання його військових, політичних, економічних та технічно-промислових відносин. Зібрані загальні й підрібні, одні менш, другі більше вартісні відомості з тисяч ріжніх джерел, розвідка систематизує їх, одні відкидає, інші узгіднює зі собою й порівнює зі знаними вже фактами, і на тій підставі приходить до тих чи інших висновків.

2) **Протирозвідка-дифензива** — це боротьба з ворожою розвідкою, отже є це **охоронна розвідка**. Її завдання: 1) відомити організації, методи й наміри ворожої розвідки й узагалі таємних ворожих організацій, та спаралізувати їх діяльності; 2) вказувати способи охорони державних і військових таємниць од ворожої розвідки; 3) контролювати власних розвідчиків.

B. Спеціальний поділ.

У залежності від предмету розвідки, отже, від роду відомостей та від поля діяльності офензиви й дифензиви, розріжняють: 1) військову розвідку, 2) політичну, 3) економічну, 4) технічно-промислову та 5) загальну.

Ціла організація військової розвідки є операція на централізації керма (генеральні штаби) та на поділі праці. В розвідчій централі є поодинокі відділи, напр., закордонний, унітрушній; вони й собі поділені на поодинокі реферати (військовий) політичний, технічно-промисловий, економічний, й дальшим поділом на офензиву та дифензиву. Внутрі країни розвідчі експозитури знаходяться

при корпусних командах, закордоном органами розвідки є представники загорянських амбасад і консульств, яким підлягають сітки конфідентів.

Під час війни завданням військової розвідки є пізнати склад, розміщення та стан ворожих військ, їх озброєння, виряд та стан резервів, доводатися про заміри ворога та його операційні плани, зібрати відомості про його моральні сили та його господарське й політичне положення, коли воно має вплив на військові операції.

Всі ті відомості збирають а) чи в самій боротьбі на фронті при помочі війська (патрулі піхоти й кінноти, летуни, фронтові розвідчики, обсерваційні стіки, пізнавання позицій ворога на підставі голосу стрілів та світла, провірка неексплодованих набоїв, тощо), б) чи при помочі розвідників у ворожій країні, в) чи в себе в зашлілі, а то через 1) переслухання полонених, 2) провірку паперів, добутих у ворога, 3) почтеву контролю, 4) провірку чужої преси та 5) перехоплювання ворожих телеграм.

Щож до протирозвідки, то до її завдань мирного часу долучаються ще такі; 1) зосилений додгляд за населенням у своїй та в обсадженні країні, 2) контроля руху у працівницькій смузі, 3) контроля залишниць, 4) догляд за поштою (листуванням, телеграмами та телефонічними розмовами), 5) цензура преси, 6) охорона фабрик, копалень, магазинів, тощо, 7) контроля представників невітряльних держав, та 8) організування саботажів у ворожій країні (нищення залізничних торів, паротягів та залізничного уладження, ніщення копалень, військових об'єктів, радіостанцій, гангарів, складів зброї та вибухових матеріалів, тощо).

2. Політична розвідка.

Завданням політичної розвідки—доставляти відомості про внутрішні та зовнішні політичні відносини ворога, а завданням протирозвідки—ті відносини ворога як найбільш ускладнюювати. Зокрема в мирний час і під час війни; наслідок тут:

1) пізнавати політичні групи ворога, їх заміри та впливи на уряд, на військові кела та на населення;

2) стежити за ворожою пресою та її становищем до уряду й впливом її на населення;

Хроніка.

Ім'яни Пілсудського. Ще так недавно поляки находилися в московській неволі. Іх приневолювали тоді гнути спину перед царськими поспілаками, їх молодь змушували звеличувати все московське та примушували брати участь у ріжких московських державних святах та імпрезах. Проти того поляки боролися та кричали на весь світ, що ворог викривлює душі їх дітей. І минуло кільканадцять літ і всі ті методи огидного насильства, проти яких поляки так протестували, примінюють вони до українців, а навіть пішли в них далі за москалів. Пілсудські не є ніякий ціsar чи цар, а колишній революціонер, що саме проти царя боровся. Він навіть не голова держави, а ні прем'єр міністер. Але на його честь улаштовують ріжні свята, «ім'яни», «поранки» та інші шопки, в яких примушують брати участь молодь українських шкіл та гнути спину перед його поспілаками.

Та українська молодь не хоче кривити душою та єдобувається щораз частіше на чинний протест. Вже за минуліх років були ріжні виступи молоді на святах Пілсудського, та й поточного року в день

3) студіювати настрої населення ворожої країни у відношенні до уряду та його мирні чи воєнні тенденції;

4) між національними меншинами в ворожій країні впливати на поглиблення національних почувань та стремлінь до здобуття національних ідеалів та витворювати ворожнечу між меншинами і державою;

5) підіджувати населення ворожої країни до страйків, розрухів, забурень, замахів та повстань;

6) студіювати настрої населення своєї країни, зокрема національні меншини (політичні групи, пресу, організації легальні й таємні) та нищити ріжними способами (арешти, підкуп, провокація, терор, тощо) всаку діяльність, намірену проти держави.

3. Економічна розвідка.

Вона має зібрати відомості про економічно-торговельні відносини ворога, для відповідного їх використання; а зокрема вона:

1) слідкує за станом ворожої торговлі, за її положенням на закордонних ринках, здобуває інформації про стан поодиноких важливих підприємств та про їх кредитові та торговельні здібності;

2) дізнається про стан харчових засобів ворога та середників щоденного вживання;

3) веде акцію в напрямі торговельної блокади ворога під час війни;

4) веде акцію для знищіння харчових засобів і посівів, затроєння худоби та коней, тощо.

4. Технічно-промислова розвідка.

Ії завдання подібні до попередніх, тільки вони в технічно-промисловій галузі. І так вона:

1) збирає інформації про державні і приватні фабрики зброї та воєнних матеріалів у ворожій країні;

2) здобуває відомості про винаходи й технічні покращення, що служать для воєнних цілей;

3) розвідує про організацію перевозу, способу їх будови, спрвіність залишниць, телеграфів, телефонів, радіостанцій, каблів, тощо;

4) веде саботажну акцію для дезорганізації ворожого промислу, зокрема—нищення фабрик, варстатів, тощо.

ноцького, Кобринського, Лозинського, Лоточинського, Пісецького, Базилевича, Головного, Степаняка, Колянківського, Остафіїва, Придаткевича та Степаняка. Слава їм усім! Хай вони стануть прикладом, гідним наслідування для інших! Хай наші всі педагоги підуть слідами проф. Новосельського!

Саме протилежний тип педагога бачимо у Львові. Це проф. Клапоушак, до якого мусіла була молодь ужити засобів терору. 11. IV. б. р. настало 2 людей на Ст. Клапоушака, професора української гімназії у Львові, коли він вертав до свого помешкання при вул. Курковій. Один із них ударив його дулом револьвера в лиці і зламав йому носову кістку, а потім ударив ще раз у голову. За напасниками пустився в погоню якийсь бількарський учень, що нагодою там проходив. Напасники стріляли, ранили його в ногу та зникли безслідно. Польські часописи пишуть, що напад «зараїжувала організація українських націоналістів у відплату за слідство, що його проф. Клапоушак вів як секретар гімназії у звязі з інцидентом, що приключився в одній класі гімназії під час іменин Пілсудського». Додамо, що при побитті проф. Клапоушака дістав од одного з хлопців-месників таку картку: «За слова: «Пілсудські дасть вам Україну», «наши визвольні змагання—купа гною», «піда нація» й богато подібних вульгарних слів. Вважаємо се за перший ступінь упімання. На другий раз просимо уважати на свої слова. Львів, 3. квітня 1930. р. Екзекутива Юнацтва Організації Українських Націоналістів».

Ляхи не дають навіть споніжено відправити панаходи! На Великдень прийшло до авантур на цвінтари в Хирові. Під час панаходи та співу пісень місцевим хором почала втрутатися поліція. Тоді хтось крикнув «ганьба!», а за ним повторили це інші. Заарештовано І. Тритяка. Та зібрані вчинили великий галас. Поліція випустила тоді Тритяка, але заарештувалася В. Гірняка; коли останнього ведено до міста, то учасники свята йшли демонстративно за поліцією та співали. Заарештованого відвезено до Ст. Самбора. До Хирова приїхав відділ поліції, та арештував братів Коронеїв, М. Пеленського і М. Першака, яких теж одвезено до Самбора.

Труси й арешти. В Бережниці арештовано студ. Гошовського, при якому мали найти відозви У. В. О., учительку Любінську та кількох членів «Пласти», у яких мали найти агітаційні листочки. — 3. V. хтось знищив польські вивіски в селі Конюхів, пов. Стой. Заарештовано кількох людей, між іншими О. Іосина, студ. унів.

— 5. IV. Заарештовано в Теклівці, пов. Скалат, П. Голояда, А. Голояда, П. Стадника та В. Олійника.

— В половині травня заарештовано на Волині 113 чол.; поляки пишуть, що це є У. В. О., та що забрано багато документів та зброї. На ділі заарештовані нічого з УВО спільногого не мають.

Плянований замах на большевицький консул в Львові. 22. IV. 1930. р. один із поліціянтів почув стрілянину що її власниковали собі на Великдень хлопці на вул. Сенявській у Львові. Йдучи в тому напрямі, поліціянт насмочив припадково на 2 чоловіків, що несли тяжку валізу: поява поліціянта, видко, стурбовала їх. Не одержавши рішучої відповіді на запит: «що пагове несуть?», поліціянт покликав їх обох із собою до комісаріату; та дорогою один із них утік. На комісаріат зроблено ревізію вагізи та найдено в ній вибухові матеріали; рівночасно встановлено, що затриманий, якій відмовився відповісти, називається М. Лазичук, із професії різбар. Коли поліціянт описав його товариша, який утік, то рішили, що це правдоподібно Салак, помічник інтролігаторський, якого поліція минулого року по замахах на «Тарії Всходнє» інвігілювала. Салака внедові заарештовано, а з ним і Б. Степиціна, торговельного помічника, з яким Салак часто сходився. Ці **несподівані** для поліції арешти, стались наслідком численних ревізій та заарештовання у Львові та на провінції ріжних підозрілих поліції людей. Зокрема зроблено ревізії в переплетні Гевака у Львові, у М. Штаєра, каменярського майстра, якого заарештовано. Рівноож заарештовано рушника Р. Щура, робітника П. Жидачівського, фрізієрського помічника Б. Паука, пореєплетника І. Ткача, Короля, студ. Врецьону, членів Т-ва «Зоря»—В. Старібу, І. Токія, В. Малиновського і А. Ткача; зновуж у Перемишлі заарештовано гімн. учня В. Орши, К. Рудавського і С. Козика. Деяких вже по кількох днях випущено на волю. У деяких із заарештованих несподівано для поліції найдено ріжні вибухові матеріали: екразит, запальники до бомб, ручні гранати, лъонти, тощо, та ще й нелегальну літературу.

Як повідомляє польська преса, «У. В. О. засердила у Львові та довкола Львова значну кількість вибухових матеріалів, що були призначені для низки замахів, між іншими **мав бути виконаний замах на большевицького консула Лапчинського та на будинок конзуляту ССРР** при вул. Набеляна; позатим були плановані терористичні акти під час недалеких Міжнародних Стрилецьких змагань у Львові. **Замах на совітський консул** **мав бути відповіддю на харківський засуд**. (Chwila, 27. IV.)

Польська преса вдарила на сполох, стверджуючи, що «фактом є, що терористична акція була підготовлювана на ширину скалю», що «стоїмо в обличчу спроб зіслення активності законспірованих терористів», (Slowo polskie, 27. IV.), що «власти безпеки, шукаючи джерел, звідки ріжні темні елементи, в роді ріжних саботажників, членів Української Військової Організації, дістають зброю й вибухові матеріали, станули перед загадкою, тяжко до розвязання» (Dziennik lwowski, 26. IV.); вона вказує далі, що сконфісковані матеріали, це, найправдоподібніше, «лише частина арсеналу У. В. О.» та що «дані повіщиц. наказують віднести поважно до спроб відновлення явної протидержавної акції» (Slowo polskie, 27. IV.).

У зв'язку з тим поляки вказують, що 21. IV. б. р. вночі 2 невідомих людей всіло до авта шофера Нідергофера у Львові та казали себе вести до Винник, а в Лісиничах стеризували шофера револьвером, привязали його до дерева та закиблили уста й, заявилиши, що завтра найде шофера своє авто на одній із львівських рогаток, відіхали; авто це покинене, знайшли другого дня в Рудниках біля Перемишля. Преса вказує, що сміливий рабунок авта стоять у звязку з акцією УВО та заходить підозріння, що ті два осібняки, по конфіскаті вибухових матеріалів поліцією, всеж таки частину матеріалів вивезли на провінцію» (Chwila 27. IV.).

Мимо численних арештів та упливу місяця від їх початку, слідство не дало вже ніяких дальших «сензажів» для польської преси. Зате за браком «сенсації», фабрикує її сама поліція, яка хапається провкативних методів. Саме через польську пресу вона роздзвонила, що в Науковім Товаристві ім. Шевченка найдено «магазин» вибухових матеріалів, проксили, мелініт, екразит, бомби, цілі паки матеріалів». Illustr, Kurjer Codzienny з 28. IV. навіть писав, що «кількість екразиту, замага-

зинованого в переплетні, була така значна, що в випадку вибуху бувши знищений цілий величезний будинок Товариства ім. Шевченка, не говорячи вже про сусідні». Тоді як у Т-ви Шевченка найдено кільканадцять декаграмів каліхльорну та порожню пушку з під штоком, які річи піднімала сама поліція, щоби фальшивим сполохом про «магазини» екразиту в культурні установи викликати проти УВО обурення української супільноти. Другий намір провокації—це розсівання директором львівської поліції неправдивих тверджень, мовляв, «УВО плянувалася замах на польські культурні установи, як, прям., «Панораму Рацлавіцьку» у стрийському парку. Це знову має на меті поставити на ноги цілу польську супільність та підняти її на самочинні кроки проти українських інститутів, як це вже мало місце в 1927. р. під час листопадових подій. Та тим разом провокації ляцької поліції не вдалися!

На кінці слід додати, що під час згаданого «планованого» замаху на конзулят у Львові, припадково викрито плянований замах на боляшевицький конзулат у Варшаві. 26. IV. глядач дому, сусіднього з боляшевицьким посольством, натрапив на електричні проводи, що вели на дах будинку совітської амбасади, де в коміні була укрита розривна бомба. Слідство й донині не викрило учасників.

Судові розправи. Перед судом в Рівному відбулася 25-27. IV. розправа проти б. посла Л. Серветника, С. Семенюка, І. Гористюка, О. Драчука, Х. Звінчуків і Б. Бабія, обжалованих за злочини з арт. 262. III. 142. I. і 129., яких допустилися тим, що 11. III. під час шевченківської академії, коли хор зачав співати «єще Польська не згінела», кричали «нехай згине!» та криками, свистом та співом перервали академію, а деякі з них ставили поліції чинний опір. Засуджено Семенюка на 3 міс. тюрми, І. Гористюка на 6 міс., а Драчука та Звінчуків на 2 міс.

— Перед трибуналом присяглих у Львові відбулася 2. V. розправа проти Ф. Фалендіша, обвинуваченого в злочині державної зради, якого допустивши ширенням протидержавних летючок під час богослужби за бл. п. Басарабову. Судді затвердили

Листи із заокеану.

Вірець громадського робітника.

... По одержанні від Вас книжок У. В. О., попалася одна така книжка молодому юнакові п. В. К. Він, перечитавши її, зрозумів тяжке теперішнє положення нашого поневоленого народу та пізнав властиві заміри наших ворогів, які звернені на вічне загарбання українських земель. Книжка зробила на нього таке враження, що ніхто того не сподівався. Він, не кажучи нічого жадному з членів С. Г. ан. Тов-а «Просвіта», занявся сам збиркою на Українських інвалідів у Львові і на боєвий фонд У. В. О.

Я ніколи не думав, що знайдеться тут такий новий працівник із так ширим серцем для народної справи. В самій річі п. В. К., скінчивши свою нічну працю в майні, не спить довше як 3 години. Його будить народний обовязок, який почуває він супроти Батьківщини; виходить із мешкання із хати да хати, чи на вулиці, чи в сторі, чи то свій чоловік,

питання з § 65 (порушення публічного спокою), наслідком чого засуджено підсудного на 6 міс. вязниці.

26. V. зачнеться у Львові перед судом присяглих процес проти 17 українців, обжалованих за злочини з §§ 58, ц, 59 б, (державна зрада, приналежність до УВО), §§ 4, 5, 6 (динамітові) та §§ 166 і 167 (підпал), яких мали допуститися у звязку з замахами на «Таргі Всходнє».

Большевицький суд. 19. IV. боляшевицький суд виніс в процесі Спілки Визволення Україні засуд, загально на 203 років тюрем та 7 виселень поза межі України; зокрема засуджено акад. С. Єфремова, керманиця автокефальної церкви В. Чехівського, члена Академії Наук А. Ніковського та студ. М. Павлушкова на 10 років тюрем кожного; інші дістали кару тюрем від 3-8 років.

Ляцькі варвари. Ляхи постійно профанують наші найбільші святощі—стрілецькі могили, найцінніші пам'ятки наших визвольних змагань. І так, у Шоморянах, пов. Зборів, ляхи на самі величодні свята поламали на стрілецьких могилах хрести, поздирали написи та порозкидали могили так, що кости померлих валялися по землі. Це робота польського «Стichelца», який постійно авантюрується, а це недавно 4. V. напав на читальню «Простіти». У відповідь на це українське громадянство влаштувало 17. IV. величну богослужбу з походом, в якому брали участь 7 священиків та населення довколишніх місцевостей. Зноваж у Козовії, пов. Бережани, ляхи порозкидали 5. V. впорядковані стрілецькі могили, поломали березовий хрест, а терновий вінець здерли з хреста. Рівнож у Княжії, пов. Золочів, за оздоблювання могили ст. булавного УГА, Глушка, поліція списувала протоколи з селян, а 10. V. невідомі злочинці (здається, сама поліція) поскидали вінки з хрестів та могил до рова. Нарешті в Білобожниці, пов. Чортків, поляки 3 рази скидали хрест та дерли вінки на могилу Січового Стрільця С. Кутного; українці оправили спрофовану могилу та поставили варту з членів місцевого «Лугу».

Громадине! Шануйте могили наших героїв та безпощадно мстіть ляцьким вандалам за їх профанацію!

Передавайте „Сурму“ з руки до руки.

Шановна Адміністраці! Минулого року був я в Петерсоні і там зговорились ми за національний дух у краю, за революційну акцію й т. п. Я згадав при тім про «Сурму». Всі присутні дуже здивувалися, бо ще її не бачили і незвичайно раді були, коли я обіцяв їм її пересилати. З того часу я переслав їм уже кілька чисел. Також і в себе вдома я не тримаю «Сурми» в холодку, тільки, перечитавши її уважно від початку до кінця, пускаю в світ між люде. Той, що перечитає, назад віддає, а я знову даю іншому, і так воно йде далі—на мою думку—з користю для нас усіх. Розповсюджуючи наш революційний орган, я маю на увазі, щоби наші недбайли, яких тут чимало, добре знали, що хтось працює й кровавиться над їх визволенням.

«Сурму» прошу мені й на далі надсиляти. Передплату тут долучаю. Крім цього, буду старатися цього року зібрати дещо для Вас на пресовий фонд. Я цілою душою відданій Вашим змаганням до визволення нашого краю. Прижмуреним оком дивлюся на тих, що мають добрі доходи, але воліють тратити гріш у картти чи на піятику, ніж дати щось на народну ціль. Ще посміхаються з того, хто дає. Але з таких людей ніколи нікому добра не було й не буде—й ми на них ніколи не дивимось, тільки жаліємо, що український народ має таких блудних синів.

Остаю з високим поважанням
Г. Л.—Елмайра.

Скрепляймо боєву акцію в краю.

На нашу думку нам треба з Америки підпирати всіма силами боєвого духа в краю і класти підвалини під таку організацію, з якої вийшли нові борці. Бо без нової боротьби, без нової війни, чи революції не обійтися. Тому треба до цього готовитися, а це може й повинна виконати наша боєва організація. Громадянин М. А. Пипюк перевів малу збірку на боєву акцію і зібрав 10.50 дол., які вислано до краю. Жертвували по 1 дол.: М. Пипюк, Лесько Сисин, Володимир Білоруський, Іван Роздзябик, Григорій Копач, Дмитро Феньканин, Михайло Зазуляк; по 0.50 дол.: Іван Гладкий, Петро Харко і Пилип Закутинський; по 2 ц.: Іван Коваль і Лука Кіча.

Пасейк.

Призначив свою платню на боєву справу.

До Обєднання Українських Організацій в Америці надіслано такого листа:

Я, нижче підписаний, був цілий рік рекордовим секретарем Українського Демократичного Клубу в Нью-Йорку. За це дістав я титулом заплати за роботу 50.— дол. Та мені ніякож брати ту заплату, коли бачу, що наша рідна земля кровавиться, а тюрем заповнені нашими політичними вязнями. Ось тому й пересилаю в цім листі тих 50.— дол. і прошу «Обєднання» переслати цю суму до рідного краю на допомогу тим, що ведуть боєву акцію й боротьбу з окупантами.

Я. Г.—Нью-Йорк.

Приклад гідний наслідування.

Заміськ висилки святочних побажань зложили на боєвий фонд УВО: Петро і Марія Данчишин: 5.— дол., Олекса і Катерина Зелінські: 5.— дол., Антін і Анастазія Доровські: 5.—дол., Йосиф і Катерина Масляки: 5.—дол., Н. Н.: 4.— дол., Н. Н.: 50 центів. Разом зібрано 25,50 дол. і переслано до краю.

П. Данчишин, Дітройт.

Помагаймо нищити наших національних паразитів!

Дорога й мила У. В. О.! Повідомляю Вас, що «Сурму», ту цінну нашу часопись, далі отримую. Я переконуюсь і признаю, що така праця, яку Ви творите, є конче потрібна для нашого народу. Так само конечною є для нас «Сурма». Вона не дає нам заснути вічним сном невольника, раба. Вона будить нас у саму пору до боротьби за наше право, за нашу землю, за українське імя, на яке напосілися наші вороги.

Дотепер я не зміг богато Вам помогти. Дорогі, але коли відносини трохи поправляться, я свій обовязок згляdom УВО та «Сурми» точно виконую. Щоправда, як писав один громадянин з Америки в «Сурмі», много користи причисли рідній справі наші священики, якби тільки хотіли. На жаль, бачимо, що є тільки кількох душепастирів, які ділом дають примір своїм парохіям, як треба любити свій рідний край. Таке вже в нас принялось: одні хотіли зробити добре діло, та не в силі, другі знов можуть неодно зробити, та не дбають і тим дають злий примір другим.

Кінчаючи той короткий, хоч може й недоладний лист до Вас, здоровлю щиро всіх тих, що працюють в УВО та в «Сурмі». Бажаю Вам всім як найбільшого щастя. Хай живе, цвіте й овоч зрілий видає праця тайної нашої організації. Хай живе самостійна Українська Держава і її Нарід! Нехай згинуть вороги наші, кровопійці. Тих ріжкої маси паразитів український народ не позбудеться голими руками. На тих «насікомих», що лазять по нашій землі, треба досить «горячого бобу». Тому я кличу до наших американських громадян,—даймо засоби нашій підпольній організації, щоб вона могла до ноги винищити всіх тих галапасів, що підточують життя нашого народу.

Здорові були по крові і кости
Н. Костів, Н. И.

Тілько власна держава може поліпшити долю українського народа.

... Ми повинні вживати всіх можливих способів, щоби визволити рідний край з під чужого ярма. Тяжко робиться на серці, коли згадаю, що між нашим народом нема якось порозуміння для спільноти праці. На жаль і тут, місто спільними силами працювати для справи визволення, витрачується марно час, а навіть і гроши на внутрішні сварки і межисобиці. Я вірю однак, що все поліпиться. Дай Боже, щоби наші провідні мужі порозумілися для спільноти праці. Щоби всі ми були цієї думки, що тільки своя Держава буде могла поліп-

шити долю українському народові. Дай, Боже, борців нам, котрі відплатилися ворогам за кривди, заподіяні нашому народові, та станули в обороні належних йому прав.

Н. Закалюжний, Н.-И.

Дон-Суд, Аргентина.

... Бажання одержувати «Сурму» — у нас не до описання і Ви зробили нам велику рану, коли загально бажану і високо цінену «Сурму» Ви нам перестали висилати. Думаю, що не гніваетесь на мене за те, що деякі витяги з нашої «Сурми» переведу та поміщу в тутешніх чужих часописах. Щиро бажаю Вам дальших світливих успіхів. Нехай клич «Сурми» почують всі темні нищі і вищі рabi наші, а в короткому часі нехай під Вашим прaporом одною спільною лавою—лявіною залишать цей ляцький гніт.

З боєвим привітом

О. Вудневич.

Хвальна Редакція!

Залучаю тут дальшу передплату та широко бажаю, щоби наша славна часопись «Сурма» жила і розвивалась та щоби наших братів зі сну будила, щоби кликала їх до боротьби за волю і силу вільної самостійної Української Держави. Бо «Сурма» кличе «Сурма» каже,— побідимо тя лютий враже. Організується і гартується, славні українські Герої, скріпляйте духа всім вашим братам за океаном і не подавайтесь. Піднесіть високо в гору наш дорогий синьо-жовтий прapor і присягніть йому досмертну вірність. До клятих ворогів наших підходить не в плачем, але зі свяченім ножем. Огню та заліза їм не жалійте і ні хвилини не гайнуйте. Бийте без жалю і відважно, тоді певно ляхам буде страшно. На пусті слова часу не марнуйте, тільки з плугів і кіс зброя куйте. Тоді скінчиться наша недоля і скоро зійде золоте сонце нашої волі. Слава нашим незабутним Борцям і Героям.

П. Н.—Нью-Йорк.

Хвальна УВО!

Довший час я не писав до Вас, але завжди довідуясь о Вашій роботі з наших часописів. То-ж не можу стерпіти, щоби Вам не подякувати за ту роботу. Честь Вам і слава, вірні Сини України! Хочу і я Вам дещо помогти. Мені вдалося сколектувати 40—долярів, котрі Вам висилаю, щоби мали Ви за що купити трохи перцю для розбійної Польщі.

Колиби так кожний Українець зрозумів то, що він може зробити для свого краю і дав свою хоч малу жертву на бомби, кулі на лашню, то ми вже в недовзі оглядалиби, як вона губили патинки і з вітром втікалаб за Сян.

Здоровлю Вас сердечно і бажаю Вам щасливих і добрих успіхів та остаюсь Вам вірним
Павло Левицький, Мк. Кісракс.

Козацька вдача не вмирає.

Філадельфійські стрільці можуть почванитися одним, що більшість їх то жонаті люде. І звичайно по стрілецькі: незадовго по

весіллю справляють хрестини. І в більшості треба стрільцям призвати рацю, не хрестять «її», але «його» як й повинно бути, щоби ко-зацька слава не вмирала.

І от недавно знову парох української православної церкви мав нагоду хрестити ще одного «нащадка славних прадідів»—а то Богдана, сина тов. Гриця і Стефанії Грицишин. Батько Богданів неабиякій козак. Колись як ми воювали з ляхами та москалями, він був булавним десятником при українськім війську.

З нагоди хрестин, а заразом і уродин Богдана (йому минув якраз рік 2. лютого ц. р.) невеличке число гостей, щоби помянуть гідно оказію, зложило 20.— дол. на Боєвий Фонд УВО.

Хочемо старій войні з УВО надії додати, щоби не думали, що як стара братія повмирає, то нової не буде. Не журіться Товариши. Ми своїх дітей вже від колиски вчимо, «по чому хліб і сіль» і кажемо:—український хліб і сіль Українцям, а ляхам і москалям—камінь.

Гість, Філя.

Хто злонжив дар на боєвий фонд в Старому Краю.

Ліга Визволення України в Піттсбург: 500.— дол. Обєднання Українських Організацій в Америці: 900.— дол., на що зложились між іншими слідуочі пожертві: збірка п. Яечника в Клівленд 5.— дол.; збірка пп. Роножина, Бурана і Рана на весіллю гром. П. Любянецького: 14.— дол.; збірка на листопадовому святі в Стемфорд 110,97 дол.; жертви пп. Свинчака і Малецького в Ньюарк 15.— дол.; збірка на листопадовому святі в Рарітан 20.— дол.; жертва д. І. Грабара в Джерзи Сіті 10.— дол.; збірка в Гарра 37,75 дол.; в часі декорації Пропамятними Воєнними Відзнаками УГА в Мініаполіс 12,25 дол.; посилка д. Смібінського від Комітету Допомоги Рідному Краєві 50.— дол.; посилка д. Заблоцького з концерту в часі листопадового свята 50.— дол.; посилка д. Олексюка від української греко-католицької парохії в Джавантанн 20,45 дол.; збірка д. Левицького в часі забави в гром. Мазура 30.— дол.; збірка д. Левицького на листопадовому святі в Клівленд 55.— дол.: посилка о. Новальського з листопадового свята у Вілінг 10.— дол.; збірка в часі листопадового свята в Іонкерс 50.— дол.; з вистави «Гимн нужди» в Н. Й. 5.— дол.; посилка д. Шандровського з панаходи в Нортіс Бей 10,70 дол.; з панаходи і концерту в Бейон 10.— дол.; збірка Січового Стрільця д. Бдзіля в Клівленд 5.— дол.; збірка д. Зальопаного в часі листопадового свята 67,88 дол.; збірка Комітету Листопадового Свята в Елизабет 50.— дол. Дальше П. Драпян в Гартфорд надіслав 12.— дол., П. Левицький. Мек Кісракс 40.— дол., Вп. о. Л. Левицький 27.— дол., Невідомий 24,50 дол. В бельгійських франках: збірка п. В. Мокловича 65.— б. фр. В румунських леях: п. Б. Т. С. 10.— л.

Всім жертводавцям складаємо нашу ширу подяку.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Щиу 30 сот.
Просить складати в краю із
«Політичних Вязнів»

СУРМА

ТОРГОВИЙ
Української Військової Організації.

ч. 6—7

ЧЕРВЕНЬ—ЛИПЕНЬ.

1930

Земляни.

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі, її, ледачі,
Ведете до смерти!

Не хваліться, що жива ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала лукава!

Ваші предки торгували
Людськими правами,
Іх продавши, породили
Вас на світ рабами.

Не пишайтесь-ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви — рabi, хоча й пани ви
Над своїм народом!

Як живі покинуть мертвих
Приайде та година,
Що ділами, не словами,
Оживе Вкраїна!

Україна вам не мати:
Є вам інша пані,
Зрадних прадідів нікчемних
Правнуки погані!

Тільки той достойний щастя
Хто боровсь за його,
Виж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.

Виж давно не люде — трупи
Без життя і сили,
Ваше місце кладовище,
Ями та могили.

Як живі покинуть мертвих
Щоб з живими стати,—
«Ще не вмерла Україна»
Будемо співати:

Б. Грінченко.

З нагоди процесу за замах на „Таргі Всходні“.

У кожнім процесі проти членів УВО польська поліція та прокуратура старалася не тільки як найбільше обтяжити кожного обвинуваченого зокрема, щоби добитися як найвищої карі для них, але й скомпромітувати цілу УВО. Ця друга ціль була й є для наших ворогів далеко важніща; бо засуд торкається лише одиниць і не тільки не припиняє розвитку організації, але, противно, звичайно являється неначе олівою, долитою до вогню ненависті, що падає поміж українським і польським народами, а тому змушує до скріплення діяльності з спіленими зубами. Не те—компромітація цілої організації; вона підриває в самій основі існування організації через знищення довір'я та авторитету її між членами та між власним громадянством; що більше, вона взагалі понижує національно-визвольну ідею, а зокрема ідею національної революції. Не диво, що вороги намагаються тої цілі діпнити всячими можливими для них способами, мобілізуючи для того не тільки поліційний та будовий апарат, але й усю пресу. Вони для осягнення тої цілі можуть зрезігнувати навіть із високого виміру карі, а то й узагалі засуду підсудних.

Такої т.ч.тики тримаються не тільки ляхи.

Большевики у процесі проти 45 членів «Спілки Визволення України» довели її до досконалості. Вони змобілізували все: ч-ка, суд, прокураторів, пресу, партійний апарат, дібрали спеціальних оборонців для підсудних, обсадили судову салю своєю публікою, впорядкували віча, віддали до розпорядку суду радіо, використовували провокацію, фальшиві документи, підсудним обіцяли звільнення й. т. п., все те на те, щоби скомпромітувати в особах членів С. В. У. велику українську національно-визвольну ідею. Та надто білим ниткам був шийці цей чорний плин большевиків, щоб не добачила його українська суспільність по цей і той бік Збрucha. Хай члени С. В. У. не доросли до того історичного завдання, біля якого були заходилися, хай вони, як особи, навіть і справді скомпромітували себе, але національно-визвольна ідея українська залишилася не сплямленою та непорушною. Противно, вже сам факт, що на 12. рік панування большевицької окупації не переводиться процеси українських патріотів, а ще й початі в той факт, що вороги мусять аж таких підліх засобів уживати в боротьбі з ними, свідчить не на користь ворогів; це бо означає, що українська визвольна

ідея, поминаючи страшний утиск, не тільки живе, але й розвивається, охоплюючи щораз то ширші маси українського народу, що втрата 10-ох, 100 чи 1.000 патріотів може лише часово ослабити, але ніколи не зліквидувати українського національного табору, та що супроти росту того таки табору вороги цілком безсильні, бо на місце десятків за суджених заявляються сотки нових; кожний процес, мимо всіх зусиль ворогів, є, власне черговою пропагандою української національної ідеї. Боротьба ворогів із українським народом по кожній ворожій «побіді» не тільки не закічується, але противно: хоч зачинай її на ново, від самого початку, не начеб тих «побід» не було. Кількож то разів читаємо переможні вигуки ворожої преси про «остаточну ліквідацію» ось тої підпольної організації, «останнього» повстанчого загону, кількож то разів члахи писали про «остаточну ліквідацію» УВО на те, щоб за тиждень, два чи там більше довідатися про відкриття нової тайної організації, про виступ нового повстанчого загону, чи про нову «ліквідацію» УВО.

Український визвольний рух не є вже обмежений на ту чи іншу організацію чи групу людей. Вони є лише його викладниками, його оформленням, його організованим проявом. Тим то пояснюється те, чому місце одної організації чи групи людей, знищеної ворогами, не залишається порожнім, а його негайно обсаджують нові берці за народні права та mestники за національне поневолення. Во український визвольний рух охоплює вже широкі маси, ціла нація є його джерелом. Треба б до ноги ніщити фізично або духовно цілий український народ, знищити його історію, традицію, мову, пісню, зрівняти могили борців за волю з землею, викорінити все, що носить знамено українства, щоб вороги могли остаточно затріумфувати. Але це вже понад сили наших ворогів. Для них український визвольний рух неначе стоголова гідра, в якої на місці зрубаної голови вирастає дві нові. Іо і справді, ще перед кілька десятма роками на пальцях можна було перерахувати інтелігентів, що балакали українською мовою, а в тому часі широкі народні

маси пробували у глибокій темряві, не злаючи навіть хто вони—«русини», «малороси», «греко-католики», «православні», русські, «хахли», «тутешні», чи щось інше. А сьогодні? Сьогодні на пальцях можна почислити тих інтелігентів, які не боролися під час визвольних змагань чи з рушницею в руках, чи не сиділи у тюрях за українську визвольну ідею, чи якимнебудь способом для неї не працювали. А селянство? Для селянства нашого вже за мало тюрем, що їх так численно побудували на наших землях вороги; їх вивозять на Сибирь та Соловки; вони заповнюють повстанчі загони, що ж вони нищать сотками большевицьких запоранців, що вони рівно ж заповнюють ряди підпольних організацій, зокрема ряди УВО. Сьогодні навіть найменша, наша найбідніша духовна та матеріальна країна, доптана століттями мадярським чоботом, Підкарпатська Україна, видала борця за спільній національний ідеал у особі Ф. Татчинця, з якого руки впали още недавно револьверові стріли в представника ворожого режиму.

**

В останнім процесі за замах на «Таргі Входнє» члахи більше, ніж коли інде, намагалися скомпромітувати і підсудних, і взагалі «Українську Військову Організацію». Причиною було те передусім, що мова тут мовилася про замах на «Таргі Входнє», яким зацікавилася була чужина, бо—як казав прокуратор—«Таргі Входнє, розреклямовані по всіх європейських країнах, роблять велику пропаганду, та ні тільки собі але й для того факту, що находитися в Польщі». Ходило, отже, про те, щоб процес виказав, що замах на «польсько-сільські Львова і Малопольські» зробили найгірші суспільні покидьки, одиці, з якими українська суспільність нічого спільногого не має, та що взагалі з таких елементів складається УВО. Ходило, отже, про те, щоб виказати, що замах не був протестом української суспільності проти ляцької окупації, а вчинком безвідповідальних одиці, зробленим з наказу «чужих чинників», на послугах яких ті одиці стоять.

Не менш важним було ще і друге: в цім про-

Динамітовий замах у „Зимовій Палаті“.

Після невдалого замаху Каракозова на Олександра II. в 1866. р. збільшено охорону царя, а «третій відділ канцелярії його Величності» вжив усіляких заходів обережності особливо тоді, коли Виконавчий Комітет «Народної Волі» переслав цареві засуд смерті. Всіх незважаючи на те, а зокрема й на силу силенну явних і тайних шпіцлів, вдалося одному революціонерові, Соловійову, дістатися до «Зимової Палати» в одязі урядовця та зробити до царя Олександра 5 стрілів. Однак і цей замах був невдалий, бо завдяки притомності царя, що втікав од стрілів «зигзаками», вдалося йому уникнути смерті. По тім замаху слідували ще два, рівно невдалі, що їх приправляли на царя народовольці. Але все це так пригноблююче вплинуло на царя, що він звернувся до народу з маніфестом проти народовольців. Та останні в одновідь на це видали й собі маніфеста, де вимагали зміни автократичного устрою, у противіні разі грозили цареві смертю. Хоч їх погроза й виглядала на хвалюбу, але для її переведення приступили народовольці до підготовки.

Міжтим «олонецький мужик» виготовив точний плян. Над приміщенням столярських варстатів у підповерсі, було приміщення для

цесі була більш, ніж коганебудь інде, обтяжена сама ляцька поліція, а це наслідком неподільного побою заарештованих; поліція, отже, вважала, що найвідповідніше буде боронитися від закидів, коли сама буде наступати: почорнивші противника, сама, мовляв, на тому тлі буде біліще виглядати. В тім її ревно допомагала прокуратура, суд та польська преса, бо ходило про ратування «польського престіжу» з огляду на закордон.

Розуміється, що до того долучалося звичайні бажання поляків — найбільш спалюжити УВО й перед українською суспільністю, щоб ця остання втратила довір'я до власної організації, і тим способом захитити грунт, на якому УВО стоїть.

Виходячи з тих мотивів польська поліція, що катуванням витягала зізнання, а при тім ще й глувувала з обвинувачених, мовляв, «вони співали як канарки без ніякого биття», «засипували один одного», «поводилися не по джентельменськи, бо видавали й жінок»; що більше — поліція давала зрозуміти, що між членами УВО, а то й між заарештованими є провокатори, або ж знова цинічно твердила, що обвинувачені вступали до організації заради матеріальних користей, бо працювали за гроші, а навіть допускалися крадіжки організаційних грошей. Зноваж щодо УВО в цілому, то, мовляв, вона стоїть на послугах у Німеччини, бере гроші й од Литви, та що її відношення до большевиків теж дуже неясне; взагалі УВО працює тільки ради грошей й є на послугах в чужих чинників.

«Ось такі та багато інших закидів падало під час процесу з уст прокуратора, поліційних свідків, радн. Івахова та зі шпалт польської преси: остання до того ще й оголошувала великі статті з ріжними «ревеляційними» відомостями про УВО, які не одного змушували до запиту: «звідки це поляки так все добре знають?!

До того всього долучився ще й цілком несподіваний виступ оборонця Др. Ганкевича, мовляв, полк. Коновалець вступив у порозуміння з урядами Англії, Польщі та Румунії з метою утворити 4 легіони для боротьби з большевиками. Хоч ці нев-

далі адвокатські «гоцкі-кльоцкі» зроблені зрештою з добром наміром ратувати підсудних, і відмінав другий оборонець Др. Старосольський, знаючи що ляцький суд не піймає на той гачок, та хоч і без того відкликання кидалася у вічі неправдиність тверджень Др. Ганкевича просто тому, що колиби і було порозуміння між УВО і поляками, то хиба ж припиняли УВО свої виступи проти Польщі, а все ж, поминаючи це все, тих «гоцкі-кльоцкі» (а не спростовання Др. Старосольського!) чипилися наші противники, а зокрема большевицькі зміновіховці, щоб представити членів УВО, тим разом ще й як польських запроданців.

Уже під час розправи оборонці та обвинувачені довели брехливість усіх тих та багатьох інших наклепів та нападів на підсудних і УВО.—З огляду, однак, на те, що вороги та противники УВО й далі їх поширюють, вважаємо доречним подати наступне!

Твердження, що між підсудними або взагалі в організації був чи є провокатор, є цілком безпідставні. Сам процес це зрештою виявив. Автім на це також вказує обставина, що мимо всіх «ревеляцій» польська поліція знає про УВО надзвичайно мало. Зізнання рад. Івахова та ревеляції польської преси — це або річ загальної знані, з якими організація не криється та пише в «Сурмі», або відомості з минулості УВО, подані большевицькими запроданцями. Річ у тому, що колись УВО стояла близько до нинішнього оточення б. през. Петрушевича, яке знало не одну таємницю організації; коли ж УВО зірвала з тим оточенням, тому, що воно пішло на службу до большевиків, почалися в большевицькій та радянській пресі вже від 1926. р. з'являлися чи обмовні відомості про УВО, чи розкінспіровання поодиноких її тайн. Саме це польська преса передруковує з большевицьких продажних газет. Крім того, вона подає й деякі відомості (напр., про плянований замах на полк. Коновалця, про представників УВО в Литві, про редакцію «Сурми», тощо), які поза 2—3 особами з Команди УВО були відомі тільки оточенню Петрушевича. Тяжко приступити, щоб

військової сторожі, а щойно над ним була царська Ідальня. Халтурін постановляє висадити в повітря Ідальню під той час, коли там буде цар із родиною. Про свій проект він повідомляє члена «Виконавчого Комітету» Квятковського. Проект принят, хоч і не дуже налягали на його виконанні, бо панувало переконання, що замах на залізниці під Москвою, якого рівночасно підготовлювано, вдастся, а Халтуріна можна буде взяти до іншої роботи. Сподівання Комітету однак не віправдалися, бо цар із подорожі вернув цілій і здоровий. Щойно тоді зачав Комітет вимагати якнайскоршого виконання замаху в «Зимовій Палаті».

Та Халтурін опинився тепер у дуже тяжкому положенні. Річ у тому, що саме тоді заарештовано Квятковського, в якого до того ще знайдено ситуаційний плян царської палати з Ідальню царя, зазначеною червоним хрестиком. З одного боку поліція намагалася тортурами видістату зізнання від Квятковського, наслідком чого Халтурін переживав важкі хвили, побоюючися, що Квятковський його зрадить; з другого боку—«Зимова Палата» засідалася від шпіцлів та жандармів, що день і ніч всюди вешталися, перешукували кожну

закутину та переводили ревізії двірської служби.

Все таки Халтурін не відступив од виконання пляну. Ось дістає він од члена «Виконавчого Комітету» Желябова перший кавалок динаміту й переносить його до варстата в «Зимовій Палаті». Цікаво, що саме тої ночі переведено ревізію в варстата, та, на щастя, динаміту не знайшли, бо лежав він під подушкою на ліжку Халтуріна. Зчери зачалися дальші переношення динаміту до «Зимової Палати»; це було сполучено з великою небезпекою, бо ввесь персонал і при виході з палати, і при повороті до неї піддавано особистій ревізії. Тому також треба було переносити динаміт малими частинками. До того вісьою слід додати, що й од самого динаміту грозила Халтурінові небезпека; полишаючи на боці вже те, що динаміт вибухає при найменшім струсі, але він ще виділює з себе особливі гази, що дуже шкодять людському організму. Коли взяти на увагу, що Халтурін протягом кількох місяців підряд клав що-важче динаміт під голову, то не диво, що він був хорій та в постійній запоморочливій гарячці, хоч назверх мусів був удавати здорового, моторного чоловіка.

Команда УВО сама на себе доносила польській поліції, а легше припустити, що зробили це наші противники, що не перебирають способів у боротьбі з УВО. Бож не лежить у інтересі Москви, на службі якої є наші противники, існування й розвиток УВО.

Правда, за деякі відомості поліція має дякувати необережності членів УВО, згл., вимушенню їх нелюдським побоем заарештованих. Ми не похвалюємо поведінку заарештованих, але й далекі від твердження про провокацію, тим більше, що зізнаннями тими заарештовані **пошкодили лише самим собі**. Так, напр., Біда, якого до того на поліції ніхто не бив та проти якого не було прямих доказів вини, заявляє засуд смерті тільки сам собі.

Щож до тверджень, що УВО є на послугах Польщі, більшевиків. Німеччини, Литви чи кого ще там, то це зліні наклепи та **свідоме оббріхування**. Абсурність твердження про службу Польщі, проти якої УВО вже 10 років безперестанно бореться при великих втратах своїх та ворога, шкода доводити. Щож до більшевиків, то УВО вже нераз давала докази своєго негативного відношення до них; що більше, її бажанням є скоріше навчати свою діяльність із революційним рухом на Східній Україні, щоб повести обеднаними силами спільне діло визволення та шляхом національної революції створити велику Самостійну Соборну Українську Державу. Коли мова про Німеччину, то можна сміло

заявити, що УВО не відкидала помочі Німеччини, для якої Польща є також ворогом. Але, на жаль, ідея УВО не йдути у парі з основними лініями сьогоднішньої німецької політики, а тому на сьогодні не може бути й мови не тільки про якесь активну німецьку допомогу, але навіть про симпатії німецького громадянства до акції УВО. Щож до Литви, то кожний українець може ставитися симпатично до литовських змагань, подібно це можуть робити литовці супроти українців, але від цього ще далеко до активної допомоги Литви для УВО. Литва забагато має тепер своїх турбот, щоби могла активно підтримати змагання українського народу, а зокрема діяльність УВО! Та зрештою Литва здає собі справу з того, що підтримка УВО могла ускладнити її й без того тяжке міждержавне становище.

«Українська Військова Організація» існує сьогодні оперта винесено на поміч українського громадянства. Українське громадянство повинно собі це усвідомити, що лише від нього залежить розвиток УВО. Оперта діяльності УВО на сили власного народу дало досі та дає й нині тільки додатні висліди. Маючи свободні руки, незвязана ніякими зобовязаннями супроти чужих держав, УВО може тільки віправдати ті надії, які на неї покладають, і те довір'я, з яким громадянство до неї відноситься.

Роди розвідчиків.

1. Осілі агенти.

Осілими (сталими) агентами можуть бути або громадяне ворожій державі або свої люди, що осідають у ворожій країні, мають там якесь заняття, а при тім ведуть розвідчу діяльність. Не треба підкреслювати, що розвідча сітка набирає свого великого значення під час війни; тому звертають велику увагу на її підготовку ще мирного часу, а передусім на те, щоби розвідчики завчасно не

Кожна держава старається мати і під час війни, і мирного часу в ворожій державі свої «очі й уха». Розуміється, що приходять тут на увагу передусім ті території, які треба досліджувати, приклад, з огляду на твердині, обсаду військ, їх роди зброї, тощо. До того вона уживає т.зв. **осілих (сталих) агентів**, що перебувають стало в ворожій державі, та т.зв. **мандрівних (летючих) агентів**, які приїжджають на дочасний побут до ворожої країни.

По трьох місяцях Халтурін нагромадив у своєму ліжку 3 пуди динаміту. Хоч на оцінку «техніків» це вистарчало, щоби висадити у воздух їдальню царя із підпіверху, все ж Халтурін вимагав ще 2 пуди, побоюючися, що сила вибуху не досягне царської їдальні. Але Халтурін мусів був обмежитися первісною кількістю динаміту, бо зайдов такий випадок. Річ у тому, що Халтурін здобув собі симпатії одного старшого віком жандара з двірської сторожі, якому забаглося оженити Халтуріна зі своєю донькою, на що «добряга з олонецької губернії» розуміється, із захопленням погодився. Цей жандар майже постійно сидів у варстваті та все повчав свого майбутнього зятя про нігілістичну язву. Одного дня повідомив цей жандар Халтуріна, що поліція має намір перенести столлярський варстат у інше місце; що правда, додав він, все це недоцільне, бож годі припустити, щоби хтось із ремесників був непевний, та ж поліція саме від того, мовляв, щоб завсігди щось нового вигадувати.

Отже, над головою Халтуріна зависла нова небезпека. Він вправді вже перед тим сховав був динаміт з ліжка до скрині та при перевесі, це не ратувало ситуації, бо тягар скрині

міг би викликати підозру. Хоч переноси чомусь не відбулися, але ця небезпека все була й тому мусів він піти на зустріч «Виконавчому Комітетові» та приступити якнайскорше до виконання діла, тим більше, що все вже було підготоване. Зокрема хемік Кібал'чич зладив скляні урки до запалення динаміту; ці рурки були наповнені хемічною мішаниною, що горіла й без допливу повітря; цю мішанину мав Халтурін запалити в рурці сірником, потім заткати отвір рурки скляним корком та по-клсти рурку до скрині з динамітом. Обраховано, що Халтурінові по зробленні цього буде ще стільки часу, щоб вийти із двірських забудовань, заки наступить вибух. Передумовою, однак, при виконанні замаху було, щоб цар находився в їдальні та щоб у варстаті не було тоді нікого.

Довго очікуваний день надійшов. Пополудні 17. лютня 1880. р. Халтурін встиг ще сказати Желябову, який щодня очікував його на визначеному місці, слово «сталося», коли почувся страшний гук од вибуху «ладунку». Желябов швидко завів Халтуріна на приготовлену квартиру, де останнього опустили сили; він дріжав на згадку, що його можуть зловити, та заспокоївся щойно тоді, коли Желябов

виявili себе, бо з вибуком війни та із замкненням границь, надзвичайно тяжко вводити нових розвідників.

Німці перед світовою війною не добрали під тим оглядом усіх способів обережності при організації розвідчої сітки в Англії, бо розвідчикам, що мали залишитися в Англії для розвідчої праці під час війни, давали працю ще за мирного часу. Наслідком надто великої активності цілої німецької розвідчої сітки під час миру, англійці натрапили на її сліди та, не виявляючи того, почали за нею слідкувати; вони не заарештували німецьких розвідників, хиба що хтось із них так розкапеніравався, що не заарештувати його було надто підозрілим. Німці напевно з іронією глузували з «нездар» англійців, що за 10 років заарештували тільки 3 німецьких розвідників. Але такою тактикою англійці допняли того, що вони прекрасно знали цілу німецьку розвідчу сітку в Англії, перечитували всі її відомості про англійські воєнні та інші тайни, і—з одного боку—відповідно до того могли слушної хвилі перевести потрібні зміні (в воєнних плянах, фортифікаціях, обсаді військ, тощо), а з другого—напускали ману на ворожих розвідчиків умисно підготованими фальшивими відомостями, що «попадали» до німецьких рук. Однак, пайважніше те, що в день виголошення війни Англія виарештувала 20 головних німецьких розвідників, а 200 інших взяла під пильний догляд та тим зліквідувала німецьку сітку, рівночасно утруднюючи, а то й упрост не даючи зможи поставити нову розвідчу сітку під час війни.

Цілком навпаки робили англійці; вони підготували в Німеччині свою сітку, що мала почати працювати щойно з оголошенням війни; англійські розвідчики в Німеччині вже на кілька років перед війною, хоч нічого й не робили, одержували платню, чекаючи хвилі, коли настане час на їх службу. І, розуміється, не викликали ніякого підозріння, а про те під час війни дуже й дуже пристушилися Англії.

Загально думають, що розвідчик є звичайно синонімом того народу, для якого веде розвідку. Правда,

показав йому динамітовий набій, що боронив доступу до кімнати та систарчав, щоб цілий дім вилетів у повітря; це було заздалегіть приготоване на жадання Халтуріна.

Міжтим у «Зимовій Палаті» наслідком вибуху, варстати, їдальні, та приміщення для військової сторожі обернулося в руїни, де валялися трупи жовнірів, двірських лякеїв та кількох урядовців. Та цар і його родина залишилися живі. Річ у тому, що, під час вибуху, царя й його родини в їдальні ще не було; цар поїхав був на варшавський залізничний двірець зустрічати болгарського князя Олександра Баттенберга; наслідком сніжної заметілі поїзд спізнився, що невимісно всіх дратувало, та з тої причини припізнився й обід, що був приготований на пошану гостя. Цар приїхав щойно по вибуху.

Вістка, що цар не згинув, а впали тільки невинні жертви викликала у Халтуріна затяжну нервову хробру. Щойно повідомлення про велике враження, яке цей вибух викликав у Росії, та й у цілому світі, його дещо заспокоїли. Все таки він обвинувачував Комітет, що не сповнив його домагання та не дав ще 2 пуди динаміту; колиб це було сталося—

сталий розвідчик може бути громадянином держави, що приймає його на службу; однак, і це частіше, буває так, що він є громадянином ворожої держави (напр., німці, що мають польське горожанство), а то й зовсім не належать до того народу, на користь якого працює (напр., літвін у Польщі працює для Німеччини). В таких випадках розвідчик може працювати для ідеї (напр., член поневоленого народу або національної меншини), або для зиску. Німці перед світовою війною не добрали під тим оглядом усіх способів обережності при організації розвідчої сітки в Англії, бо розвідчикам, що мали залишитися в Англії для розвідчої праці під час війни, давали працю ще за мирного часу. Наслідком надто великої активності цілої німецької розвідчої сітки під час миру, англійці натрапили на її сліди та, не виявляючи того, почали за нею слідкувати; вони не заарештували німецьких розвідників, хиба що хтось із них так розкапеніравався, що не заарештувати його було надто підозрілим. Німці напевно з іронією глузували з «нездар» англійців, що за 10 років заарештували тільки 3 німецьких розвідників. Але такою тактикою англійці допняли того, що вони прекрасно знали цілу німецьку розвідчу сітку в Англії, перечитували всі її відомості про англійські воєнні та інші тайни, і—з одного боку—відповідно до того могли слушної хвилі перевести потрібні зміні (в воєнних плянах, фортифікаціях, обсаді військ, тощо), а з другого—напускали ману на ворожих розвідчиків умисно підготованими фальшивими відомостями, що «попадали» до німецьких рук. Однак, пайважніше те, що він може самодіянно за всім слідкувати, а вербує собі конфідентів, яких вибір залежить від завдань та місцевих обставин. Можуть тут приходити на увагу жовніри, старшини, урядники, священики, власники реставрацій, друкарі, залізничники, артисти, дозорці й т. д. Ті конфіденти можуть бути також ідейні або плачені.

Щож до організації розвідчої сітки на якісь території, то вона загально виглядає так: на чолі

твердив він—то хоч царська родина, що находилася тоді в сумежних апартаментах була сchezла з лиця землі. Слідство йшло фальшивою стежкою. Ніхто не мав підохри на «олонецького добрягу»; крім того було загальне переконання, що Халтурін згинув разом із іншими; річ у тому, що тіла забитих були так пошарпані, що тяжко було розпізнати поодиноких людей. Ціла вина за вибух у «Зимовій Палаті» впала на Квятковського. Протягом 8 місяців піддававано його рафінованим тортурам, щоби видобути зізнання, але марно. Квятковський згинув на шибениці, не виявивши нічого.

Халтурін виїхав незабаром до Одеси, де грідовжував працювати в підпольній організації. З нагоди вбиття прокуратора Стрельнікова його разом із Желябовим зловили. Одесському судові стала відомою його роль в замаху на царя; бо залишки народовольців подають, що один із революціонерів не відмежав був тортур та зрадив Халтуріна. Халтуріна, подібно як згодом Желябова засудили на шибеницю та присудили.

стоїть центральний агент, що є рівночасно й організатором цілої сітки; він підлягає розвідчій централі безпосередньо. Цей центральний агент добирає собі помічників, які один одного не знають; а вже ті помічники затягають конфідентів, отже розвідчиків другого ступеня, що рівноож не повинні знати один одного.

Тим, що місцеві розвідчики не знають один одного, запобігають можливості провокації, згл.— видання цілої сітки на випадок арешту одного з агентів. Однак цей спосіб організації має і свою невигоду при арешті центрального агента, коли централі не знає прізвищ підлеглих йому людей: тоді ціла сітка унерухомлена. Центральний агент запобігає нераз того тим, що пересилає централі списки всіх своїх людей, ризикуючи, однак, що коли списки попаде до ворожих рук, то ціла сітка буде не тільки знищена, але й усі люди виарештовані.

Центральний агент, що може перебувати в районі розвідки або у нейтральній країні є осередком, що дає інструкції та відбирає рапорти, пересилаючи їх своїй владі. Таким агентом має бути чоловік інтелігентний, енергійний та спритний, що має зла, а людей та потрібне військове знання. Зокрема повинен він знати організацію стілкованої армії, технічні урядження ІІ. склад гарнізонів у своєму районі, ріжниці між мирним і воєнним станом, ознаки жовнірів і старшин, тощо, а то на те, щоби міг пізнати найменші зміни, що вказували на пляновану мобілізацію, зіслення гарнізонів, та ін. Розуміється, що центральний агент, а рівно і його помічники, повинні перейти спеціальний вишкіл. Такий вишкіл охоплює на сам перед теоретичні курси, де розвідчик вчиться стежити за подіями в військовій діяльності, добре оцінювати їх та достовірно доповідати про них; зокрема як устновлювати кількість війська в якісні таборі, їх стан, стан магазинів, які подробиці з військового життя є важні для зіставлення загального образу армії; далі подається йому способи обсервації, впорядкування зібраних даних та передавання їх своїй владі, способи характеризації, заховання бережності, фотографування, шифрування, тайного письма й т. п. Побіч теоретичного навчання дають кожному і практичні завдання, напр., перевести розвідку у власнім гарнізоні, тощо.

Виконуючи свої функції, центральний агент усе постійно діє за інструкції та передає від розвідкої централі щодо добору людей, завдань, методів праці, тощо.

За чим, власне, слідкують розвідчики? Непісноформований загал звичайно має собі всіх розвідчиків в дуже романтичнім освітленні та в фантастично авантурничих ролях: вирядання воєнних плянів із сейфів генеральних штабів, підкуп міністрів війни, фотографування документів у габінетах шефів ген. штабу, подорожі по ворожім краю з ріжкою характеризацією, тощо. Безперечно, в розвідчики, що таке проробляють, але це виїмки, які розписує иноді преса та література цілого світу. Широкий загал, читаючи ці, часто густо перебільшенні та в формі фантастично-детективних романів подані історії, узагальнює їх на працю всіх розвідчиків. Під час війни на фронти зустрічаємо й такі геройчні та відважні вчинки одиць, що їх розписує преса та література; однак, помилкою було думати, що кожний жовнір є таким героєм, або що без тих геройств не можна було вести війни. Потім до звичайного заняття пересічного військового дуже буденна, прозаїчна, а навіть нудна, а і звичайна праця пересічного розвідчика; і роз-

відча праця однаково все веласьби незалежно від смілих вчинків розвідчиків-геніїв.

Розвідчики мають стежити за всім, навіть за найменшими дрібницями, та збирати навіть, здавалося, найнезначніші відомості, що мають якесь відношення до військової справи, та з яких можна скласти образ життя, стану й рухів даної армії. Розуміється, не кожний розвідчик зокрема має собі складати той образ: інформації-подробиці десятків і соток агентів, що мають точно обмежені завдання, приходять до централі, де їх перевіряють, сортують узгіднюють та щойно на підставі ціlosti приходять до тих чи інших висновків. Тому **розвідка не погоржує міякою інформацією**, бо все для неї важливе; не тільки хемічні формули нових газів, мобілізаційні пляни, нариси фортифікацій, та под., але і зміни персональні, прихід і відхід найдрібнішого військового від'їлу, вишкіл військ, настрий іх, відношення старшин до жовнірів, війська до населення, й навпаки справжність перевозу, скількість засобів перевозу, їх рух, будова мостів, доріг, розклади їзди, умундуровання військ, стан магазинів, закупи, реквізіції й т. д. одне слово **все**, що звязане з військом. В одній команді корпусу підкуплені сторож приносять агентам для перевідгуку папери, կидані до кошику шефом штабу, щоб хоч тим способом можна було довідатися про те, які справи переходили через руки шефа штабу.

Ось виїмок із інструкції для австрійських розвідчиків, щодо слідкування за гарнізонами, наказує звернути увагу на: «**зміщення стану залоги в полках** через поклик резервістів, збільшення запрягів у батеріях, тaborах; заходи коло збільшення гарнізонів (ремонт кватир, громадження поживи); з яких частин краю приходять рекруті. Щодо змін гарнізонів та прибуття, відходу або перемаршу військ: 1) маршове поготівля, дата наказу, місце призначення; 2) прибуття або відхід квартирмайстрів, коли з яких полків; 3) прихід або відхід чи перехід військ (дата, пора дня); склад і довжина кольон; 4) напрям і ціль маршу; 5) стан війська й тaborів: стан фізичний і моралічний людей, вирад та узброєння, тaborи й запряги».

Відповідно до таких інструкцій і працюють розвідчики. Напр., один (залізничник) нотує кожний рух на двірці та кожний транспорт війська, другий (купець) нотує числа голків на еполетах жовнірів, третій (кельнер) підслухує розмови старшин щодо напряму маршу, четвертий (вуличний гандляр) витягає під час розмов з жовнірами відомості про моралічний стан людей, п'ятий (студент) рахує числа відділів, що пересуваються, й т. д. Всі вони передають зібрані відомості своєму наставникові, той дає сумаричний звіт центральному агентові, а останній ділить звітів підвладних йому агентів передає до централі.

Ось, наприклад, рапорт агента в Бельгії, що його цитує кап. Touhy: «Год. 5. 30 три аероплані летять у напрямі Courtrai. Год. 6. Поважно упакований апарат пристав на летунській площі. Год. 8. пробний лет виконали 22 апарати. Год. 10. два апарати відлетіли в напрямі Bruges. Полуднє—інспекція генерала. Год. 14. три апарати злетіли на площі. Год. 15.30. Чотири апарати виконали пробний лет протягом години. Рефлектори функціонували цілу ніч. Під кінець серпня було 5.000 робітників, занятих у варстатах La Brugueoise. Списано направу гармат на сілкомом направи валізничного матеріалу. В Bruges викопано нові рови на муніципію; велика скількість матеріалу; праця триває день і ніч. Притулок Notre-Dame замінено на копарі; муніципія лежить на подвіррі. 7 цистерн

нафти, на яких 10.000 літрів лежить при сполученні лінії Ostenda-Zeebruge до Bruges. Три гармати протильтунські стоять на позиції в ліску Bruges Saint-Pierre».

Або ось спосіб, наведений згаданим кап. Touhy, коли звичайна каварняна дівчина може зробити неоціненні услуги: «Каварня щість миль за лініями під Ypres. Дівчина приносить вина старшинам та зачинає розмову:

— Панове недавно прибули сюди; не знаю нікого з панів.

— Приходимо власне згад Somme—відповідає хтось.

— А дівчина—продовжує панна—і йде тепер до Ypres? О, то страшне Ypres. Бідні хлопці! Іще то за полк? (підносить кашет та оглядає знак).

— Warwick...

— Ah, Vorrik, так, так. Знаю старшину з того полку.

— З якого баталіону?

— Того не знаю... може з того, що й ви... З якого панове?

— З осьмого.

Далі розмова точиться в іншому напрямі: чи великі мали ви втрати? чи довго залишитеся в Ypres? чи багато війська прийшло? чи не хотілиби ви зайди ще колись на вино, коли будете відвати? й т. д. Тепер панна може записати собі таку нотатку: «18. січня. Прибуття 8. Warwick. Згад Somme до Ypres. Стан дуже візький».

Вістка та, забрана агентом, поїде до Парижа, звідти швиденько до Базилея та звідти ще скоріше до Начальної Команди німецької в Charleville. По

відборі ІІ в Головній Кватирі старшини розвідкою служби перевірять рапорт, повідомлені його з іншими інформаціями, та напишуть до Начальної Команди: «Рапорт агента X. 25. Січня. 8. Warwick прибув 18. у смугу Ypres. З того виходить, що 17. дівчина пересунена згад Somme. Дівчина та понесла великі втрати, отже, відсутній її в лінію у Фландрії буде носити характер пасивний».

Дівчина з каварні дісталася за рапорт якихось 10 франків; але вістка могла мати для генерального Штабу неоцінну вартість».

Fischer (автор книжки про розвідку) наводить такий приклад: «На гарматних ляфетах одної держави зроблено певне удосконалення. Гарматчики мають заховати тайну. Одяй державі залишає на відкритті того удосконалення. Зроблено так: до одного льокалю, куди ходять підстаршини гарнізону, приходить розвідчик під виглядом торговельного агента, чоловік приємний, розмовний, якого кожний охоче слухає. Натурально, служив передтим у війську, при гарматах. Кілька днів попиває з підстаршинами; по кількох дальших днях довідується, що один із них має великі борги; агент поволі зближається з ним, оповідає йому, що має приятеля, що «дуже інтересується всіма винаходами в гарматній галузі», при чому цей приятель є досить богатий та не залежить йому на кількох банкнотах. Підстаршина проговорюється з якоюсь подобицею, що дотичить удосконалення гармат — а тоді розвідчик уже має його в руках. Жадає докладніших інформацій, далі шкіпу, а ще автентичної частини й обіцяє суму, що захоплює банкрута».

Хроніка.

Напади й саботажі. В Романові, біля Бібрки, невідомі особи підпалили стирти збіжжа власності Потоцького. Поляки добавчують у тому акт саботажу.

— 17. V. хтось укінув ручну гранату до салі польського «Сокола» в Бориславі в часі, коли там відбувався концерт із нагоди 11. річниці опанування міста поляками; хоч граната не вибухла, все ж спричинила велику паніку між пубlicoю, яка зі страхом втікала зі салі.

— 18. VII. у Вислобоках, біля Львова, в маєтку б. польського міністра війни, ген. Мальчевського, вибухла пожежа, що спричинила значну шкоду; сконстатовано, що обєкти підпалено з кількох боків. На місці пожежі найдено українські летючки з окликами—«За Сян ляхи!» та погрозами нових актів терору. Польська преса твердить, що це діло УВО.

— 22. VII. в Синевідську Вижнім, пов. Сколе, підпалено бараки польської фірми «Годулія», що спровадила робітників-мазурів. Поліція твердить, що це діло УВО.

Ревізії та арешти. У Перемишлі заарештовано в травні гімн. уч. В. Ориша, К. Рудавського й С. Козика—як підпалено міністерство війни. Арешти стоять у звязку з «відкриттям арсеналу вибухових матеріалів».

— 8. V. заарештовано в Майкові, на Рівенщині (Волинь), 23 молодих селян під закидом принадлежності до УВО. При ревізії найдено кілька прим. «Сурми». Арешти стоять у звязку з постріленням Д. Осадчука в листопаді 1929. р.—9 заарештованих випущено по тижні на волю. Задержано М. Сеніва та М. Гнатова.

— В Кнігиничах, рогатинського пов., відбулося кооперативне свято при участі 6.000 людей, під час якого прийшло до сутички з поліцією; заарештовано 5 людей.

— 26. V. в Гошеві, пов. Долина, заарештовано селянина М. Шияна під закидом приналежності до УВО та кольпортажі «Сурми». По двох днях випущено його на волю.

— З початком червня заарештовано в Рогатині Л. Прокоповича та студ. Осадчука. Закидають їм приналежність до УВО.

— 12. VI. біля Бенева заарештовано 6 пластунів, що вибралися на прогульку; за вимком Е. Плашовецького, інших випущено на волю.

— У Львові заарештовано Ю. Дудка під закидом приналежності до УВО; по кількох тижнях випущено його на волю.

— Заарештованих у звязку з плянованим замахом на большевицький конзулят у Львові, ремесників Малиновського, Ткача і Пелеха випущено на волю.

Судові розправи. 21-22. травня відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти І. Пасіки, обвинуваченого в убивстві

польського запроданця С. Твердохліба. Пасіку засуджено на 10 літ тюрми, даруючи йому на підставі амністії з 3. V. 1928. р. одну третину карти.

— 18. VI. відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти В. Шабана, обвинуваченого в приналежності до УВО. Шабана засуджено на 4 роки вязниці.

— В дніях 26. V.-28. VI. відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти 17 українців, обвинувачених за участь у замаху на «Тарії Всходнє». Засуджено: Р. Біду на кару смерті, Т. Крушельницького на три роки тюрми, М. Терещука на 4 роки, І. Вацика на 4 р., О. Наорлевича на 4 р., В. Махницького на 4 р., О. Кирилюка на 3 р. та Р. Качмарського на 2 роки тюрми. Інших, а то В. Попадюка, С. Сушкевичівну, М. Колодзінського, Л. Гошовського, В. Лемішку, С. Огородника, Ю. Онишкевича, Я. Кульчицького і Я. Клішівну випущено на волю.

Листи із заокеану.

Основання відділу О. Д. В. У. у Вілкс Баре.

У Вілкс Баре оснувався недавно відділ Організації Державного Відродження України. Ціллю цієї організації є підтримувати боеву акцію в старім краю через У. В. О. Відкриття відбулося без гамору і шумних оголошень. Члени відділу розуміють, що підтримка для УВО має йти ділом, а не гуком, тому збирають жертви для УВО, поширюють, її ідеї та її орган «Сурму». Своїми вкладками і жертвами вони стараються підтримувати організацію, котра несе трівогу людям і скріпляє духа нашим братам під ворожою скрупцією. Громадяне з околиці віднеслися до організації прихильно і відділ за короткий час зібрали поверх шістьдесят доларів. Тепер з краю приходять нові вісти про арешти, святотатські викидання костей українських героїв з гробів; організація є певна, що це причиниться до ще більшого спопуляризовання ідеї активної боротьби з нацизмом.

Г. Г.

Гартфорд і Колчестер—Українським Борцям.

Як Коллектор УВО посилаю Вам свою найновішу збірку 37.— (трийцятисім) доларів, яку то суму зложили для Вас українці з Гартфорд і Колчестер, помимо великого безробіття, яке тут тепер настало. Місто Гартфорд зложило дол. 19,40, а громада Колчестер, котра складається із самих фармерів, що мабуть перший раз в життю бачили між собою колектора, зложила дол. 17,60. Приємно мені згадати мій побут в Колчестер. Тамошні громадяне з цікавістю інтересом читали «Сурму» і радувалися, що в народі нашому не вмирає давня козацька слава, що поміж нашим народом є ще борці, котрі гідно стоять за нашу волю і наше право. Громадяне Колчестер не остали позаду інших українських громад в околиці, але підперли своїми жертвами теперішню боротьбу в ріднім краю і запевнили колектора, що й другим разом не відішлють його від себе з порожніми руками. Честь Вам за те, громадяне з Колчестер.

Колектор П. Д.

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.
Редакція Колегія.

... Ми заложили в себе відділ ОДВУ ставлячи перед себе одночасно ті завдання, які принесуть ход країні керисті українському народові в його визвольній боротьбі з ляцькими, московськими і іншими вандалами. Всім Боєвикам УВО пересилаемо наш братерський привіт.

В. Вій, Сиранюз.

Додаток „Сурми“ для заокеанських українців.

ч. 6—7

ЧЕРВЕНЬ—ЛИПЕНЬ.

1930

Старшинський корпус.

Остання наша визвольна війна, а також і постійна теперішня боротьба проти всіх окупантів на всіх українських землях причинилася до віднови в українському народі давнього, воєнного, козацького духу. Від хвилі створення першого легіону У. С. С.—ів іде це відновлення через українські армії аж до створення на їх традиції У. В. О., яка й собі знова промошує шлях для будучої української армії, що стала трівкою підпорукою української держави внутрішнім оборонцем на зовнішніх ворогів. Наша збройна сила має бути в майбутньому—як вона й була в минулому—найкращим виявом соборницької державної думки.

Можемо з гордістю ствердити, що в широких верстах українського народу на всіх українських землях вже вкоренилася думка про конечність ставлення оборонної гати, і цю думку годі вже окупантам здавати насильством. Кожний чоловік, що чує в собі мужність та силу, та навіть і жінки вже знають, що недалекий отой день, коли станемо ми до останніх змагань за волю. Широкі маси кожної хвилі готові хопитися за зброю, щоб оборонити святыни права народу та Батьківщини.

Можемо спокійно твердити, що наша молодь, яка в гаймавицьких арміях, під чужою ворожою командою, чи то на східніх чи на західніх українських землях одбуває військовий вишкіл, національно не викривається. Навпаки, освідомлена про свої національні обов'язки ще перед виконуванням військової служби, вона не боїться військового вишкілу в ворожій армії, і хоч приймає це як щось іншого накивенного, а все знає, що слушного часу її обов'язком буде служити не ворожим замірам, але власному народові. При забезпеченні потрібними боєвими засобами, ми, отже, могли спокійно дивитися в майбутність, коли не одно дуже важливе питання, що стає руба перед нами.

З хитрим розрахунком і маючи на меті тільки власні цілі та інтереси, займанці приймають до своїх армій дуже малий відсоток нашої інтелігенції, ще менши її відсоток допускають до старшинського вишкілу, а то й зовсім не допускають. Цей плян не важко злагодити: добре вишколені українські маси, ведені чужою командою, під червоним прапором або білим орлом, мають бути лише гарматним мясом, та не повинні мати своїх військових провідників, що керували б ними для добра цього власного народу.

Тому мусимо творити свій власний старшинський корпус проти волі окупантів.

Коли інші поневолені народи в минулому боролися за волю, то багато сьогоднішніх їхніх військових провідників служили як молоді старшини по ріжних чужих арміях цілого світу. Вони боро-

лися не тільки на європейських побоєвинах при кожній нагоді, але також і в Америці, Африці й Азії, щоб тим способом набути практичного знання провідників та військового досвіду, яких не могли набути на батьківщині від ворога, та яких вони проти нього при першій нагоді обертали. Вони служили в чужих арміях не гроша ради або для почестей, але з бажанням стати ось так у пригоді **своїму народові**. Часто творили вони на чужій службі власні партизанські відділи легіони, щоб таким чином виявити перед цілим світом свою охоту й готовість до боротьби.

Ось і ми сьогодні чуємо, що наші люди служать по чужих арміях, але, на жаль, тільки в характері—лікарів або санітарів (напр., в Америці), або як гарматне мясо та невільники чужих інтересів (напр., у французьких і еспанських чужинських легіонів). Бороться без імені та без слави, забираючи кров власному народові.

Де же ті, які з повною свідомістю національного обов'язку вступають до чужих армій, щоб вивчитися на провідників будучих високих завдань та посвятити своє життя військовій службі?

А нагод до того чимало. Коли це навіть тяжко в Європі, то далі більші можливості є в Канаді, Північній Америці або в арміях південно-американських держав.

Наша молодь повинна собі зясувати, що лише докторами та інженерами не збудуємо вільної держави; держава потребує також військових провідників, що будуть хоронити її границі. Наша теперішня воєнна генерація починає старітися, і старі провідники відходять від нас. Молоді добровольці і з великим воєнним духом не зможуть повести великих народні маси проти добре вишколених генералів та генеральних штабів, дарма що понашивають собі на кобнір одзнаки отаманів і генералів; їм бракуватиме **технічної освіти та вишколу**, яку не може заступити ні захоплення, ні революційний дух. Вони можуть і справді розбити ворога при першій зустрічі, але ніколи не зможуть утворити дужої регулярної армії та нею пляново керувати.

Сама книжкова теорія не може тут богато зарадити. Треба найти засоби та шляхи, щоб здобути собі доступ до чужих армій, і тим способом створити активний старшинський корпус ріжних родів зброй та ріжних ступнів. Революційний дух, національна свідомість та фахова освіта, це елементи, що їх повинен мати старшинський корпус нашої молодої генерації.

Щоби такий корпус створити, повинна співпрацювати з кожним нашим поодиноким боєвиком ціла суспільність, а зокрема наша еміграція з позаокеану.

Фальшиві грачі.

Львівський процес проти членів УВО за замах на «Тарії Всходнє», належить безпередачно до найбільших політичних процесів із доби нашої

боротьби з польським наїздником. Поминаючи певні, як це влучно назначив «Новий Час», гоцки-кльодки оборонців із метою ратувати підсудних од тюрми,

процес зробив своє корисне враження на українське населення, а рівною знайшов прихильну оцінку у пресі Західної Європи, ї то мимо божевільних нападів зі сторони всієї польської преси. Так, напр., нейтральна французька та англійська преса підчеркнула, що замах на «Таргі Всходнє» у Львові є тільки ланка в цілому ланцюгу акції терору з боку УВО, та що є він відзеркаленням тої тяжкої боротьби ї активного спротиву, що їх веде український народ та його боєва частина—УВО—проти польських зайданців. Процес і акція УВО—якже чужинна преса—є найліпшим довказом, що на Сході Європи є буде так довго замирення, доки справедливі доляння українців власної державної самостійності не будуть зреалізовані.

Не треба підчеркувати, яке значення можуть мати такі голоси світової преси, що до тепер ставилась до нашої самостійності байдуже або її вороже. Голоси ті набирають особливо значення тепер, коли ми є свідками змагань двох політичних напрямів, а саме—шоанкарізму, цебто, вдережання існуючих новосніх договорів, і ревізіонізму, значить—змін існуючих мирових договорів та державних границь.

Не дивниця, отже, що польська преса вдарила з приводу процесу на сполох. В довгошальтових статтях, попереплітах ріжними сенсаційними відомостями, прославляється з одного боку страх перед розбудовою та зростом революційного руху на західно-українських землях, якого носієм є УВО, а з другого боку—обурення на польську поліцію і владу, що їм не вдалось, поминаючи численні запевнення, здати і зліквідувати УВО. Алями польської преси з приводу розвитку українського революційного руху, можуть бути найліпшим признанням, що напрям праці УВО є добрій.

Львівський процес, як і взагалі діяльність УВО, знайшов собі відгук і в большевизуючій та большевицькій пресі й дав їй пригоду до ріжного рода нападів. Наступ на УВО повела зокрема «Українська Газета» в Берліні, яка навіть уболівала над тим, що польський суд засудив тільки одного члена УВО на смерть. Ту обставину бере «Українська Газета» в основу своїх провокаторських наклець, опираючися при цьому на неправдивих і недоцільних адвокатських «гоцках-кльоцках» Др. Ганкевича (ними думає він ратувати обжаловані перед високими карами; зрештою її негайно відкликав другий оборонець—Др. Старосольський), щоб пустити по світі брехню про якесь польсько-українське замирення з УВО та скінчити вигуком—«гть із УВО!». Інші радяніфільські, та большевицькі часописи, напр., «Український Прапор», «Рада», «Праця» й собі хопилися за ту саму зброю. Міжтим уже від довшого часу польська преса для дискредитації УВО оголошує статті з ріжними «сенсаційними ревеляціями», цитуючи при тому цілі шальти з большевицьких рептильок та додаючи при тому, що це «не польські однобічні голоси, а таки погляди самих українців на УВО». Та поза цим посереднім достарчуванням матеріалів полякам для поборювання УВО, берлінські «українські большевики» та «большевизуючі українці» постачають польській поліції безпосередньо інформації, розконспіровуючи наших людей та подаючи її свої довірочні відомості про УВО. На це недвозначно вказують останні «ревеляції» польської преси, які можуть походити тільки з оточення б. през. Петрушевича, що колись стояло близько до УВО та знає єдну із тайн. Зрештою це не вперше большевики та їх запроданці вживають провокації та зради супроти УВО. Згадуємо про все це мимохідь,

не навязуючи до того більшого значення. Бож відомо, що все це відбувається з наказу Москви. А що Москва ставиться вороже й негативно до всього, що українське, та радаб нас знищити навіть при допомозі та коптом згоди з вінчеполяками з під стягу Грабського, або з людьми з табору Пілсудського, це все загально відоме і стверджене споминами колишнього большевицького політичного експонента Бесселовського, радника большевицьких посольств у Варшаві та в Парижі. Тому провокаційні виступи большевизуючих часописів нас не дивують; вони не можуть мати іншої цілі, ніж нам шкодити.

Зате змушують до застнови виступи газети, що заступає одну українську політичну групу в Америці, та все підносить, що добро Української Нації її лежить на серці. Маємо на думці черговий виступ «Народної Волі» у Скрентоні. В числі 69. з 16. 6. ц. р. у статті під заголовком «Де від тепер» накидається редакція мокрим ріяном на американську еміграцію, що вона як слід не протестує проти польських насильств, проливає крокодилечі слози над недолею нашого поневоленого народу, щоби при тому накинутись теж на УВО, називаючи «ярмарковий замах у Львові невідповідальною, безконтрольною та партіцією роботою групки людей, що називають себе боєвою організацією УВО».

Ми навмисно навели голоси чужої преси, з яких ясно виходить, що УВО не є ніякою «групкою», що себе називає тільки «боєвою організацією», а що вона стала у краю символом нашої вільної боротьби, що її робота знайшла відгук навіть за-кордоном, та що ярмарковий замах—це не «невідповідальна робота», а мала ланка в ланцюгу актів відплати та оборони проти польської окупації. Порівнання виступу «Народної Волі» із голосами польської преси, а рівною преси наших комунізуючих, наглядно виказують, до якої компанії свідомо чи несвідомо докотилася «Народна Воля».

Припускаємо, що «Народна Воля» впала знова жертвою невідповідального свого співробітника. Виступ цього редактора «Народної Волі» проти УВО не новий. Він уже минулого року дозволив був собі на деякі виступи, на які «Сурми» дала відповідь в окремім своєм додатку. Здавалося, що діставши по пальцях, згаданий редактор замовкне. Прийшов, однаке, новий виступ УВО на західно-українських землях, а за ним численні труси та арешти серед українців, і знова «Народна Воля» дала волю і редакторів до нових наклепів. Зрада, провокація серед членів УВО—зарепетувала тоді «Народна Воля», бо, мовляв, тільки тим можна виправдати численні арешти в Галичині. Не згадала, однаке, згадана часою, що в революційній боротьбі по кожному новому терористичному акті настають численні арешти, та що органи ворожої нам держави арештують все направо й налево тому, щоб дістати у свої руки як-найбільше число людей та перехрещими питаннями видобути точку зацепу для викриття правдивих виновників; що нераз одно нерозважне слово, навіть зовсім неприченої до революційного діла особи, доводить до викриття певної групи учасників—це справа загально відома. Це знаємо з історії революційної боротьби російських, польських та інших революціонерів. Вживали такої тактики московські охоронники, вживаває московська чека, чому ж не може вживати і польська поліція? Коли до цього додати ще й тортури, як наприклад, кожного обвинуваченого в замаху на «Таргі Всходнє» бито деноночно гумовими пальцями по пятах, то не дуже то дивно, що одновідомому заарештованому могло вирватися якесь нерозважне слово. Не хочемо похвалювати поведінку обвинувачених у поліційних арештах, але не можемо й висувати тверджені про провокацію, як це залюбки робить «Народна Воля».

Ми, напр., не висуваємо поведінку п. Чижі в польському криміналі, ані способів його оборони перед польськими органами; а його-ж зовсім не били й не катували, як тих заарештованих за участю в УВО, бо за ним стояв американський паспорт. Але ж по повороті до Америки не міг п. Чиж кричати про зраду та провокацію ані писати великі статті на цю тему в «Народній Волі», як це робили перед його виходом із тюрми, його однопартійці в донісах зі Львова. Він хопився іншого способу. Почав іздити по поодиноких громадах українців та засновуючи положення у краю, линсувати думку, що 10 бандитів з Шікаго може скорше визволити Західну Україну з під польського ярма, як УВО з своїми атентатами та саботажними виступами. Що за ціль мали такі твердження? Тяжко припустити, щоб сам п. Чиж вірив у доцільність і успіх вжити шікагських бандитів для визволення українських земель. Ціллю було: дискредитувати УВО, та недопускати до зборання грошевих датків на її революційну роботу. Все це, однак, вода на польський млин.

Останній виступ у «Народній Волі» не є чимось одокремленим. Він є черговим у ланцюгу інших виступів редактора «Народної Волі» проти УВО. В ім'я чого це все діється? Коли рівняти писання «Народної Волі» напр., із промовою вінчепольського адвоката Перацького на львівському процесі, то тут

і там побачимо навіть ті самі фрази, як «невідповідальність», «безконтрольність» і т. п. Що Перацькі, як вінчепольський адвокат, таке говорив, це не дивниця. Йому ходило про строгий засуд, про нищення УВО, як чинника ворожого польській державі. Чи може ті самі мотиви бути в п. Чижі? Чи може хотів він приподобати польській владі? Пеані Перацького на честь Мирослава Січинського є дуже марантієм й дають багато до думання.

Є три можливі визначення для такої праці, яку веде редактор «Народної Волі»: провокація, ефільтрація або зрада, та геростратизм—нищення всюого хочи й найкращого, щоб тим способом здобути собі розголос. Усі три є все чорною плямою в історії осіб та народів. Що ж до метод, яких п. Чиж уживає, а саме: перекручування справжніх фактів, підшукування аргументів, які не відповідають правді, тощо, то вони нагадують методи фальшивого грача. Коли в товаристві приловлять грача на шахрайстві, то спокійні грачі показують йому двері, палкіці поламають на ньому палиці і тільки так назначеного викидають за двері. У громадському житті таксамо викидають грачі—шахраїв із рядів, бо тільки таким чином можна охоронити громадянство від втрат.

Коли забираємо голос у справі п. Чижі, то тільки тому, що діяльність редактора «Народної Волі» є злочинною дискредитацією нашої вільної боротьби з недопустимими засобами та безвідповідальною тактикою. А вже справа «Народної Волі» та «Українського Робітничого Союзу» зробити чинні висновки з того.

Вісти з Америки.

Звіт відділу ч. 4. О. Д. В. У.

Коллектори відділу ч. 4. О. Д. В. У. в Гемтрекі (бувшою Українською Демократичною Сотнею) не дармують. На забаві в гр. Николи Машталера з нагоди його іменин коллектор А. Патра зібрали жертву на б. ф. дол. 12.—, а на передплату «Сурми» дол. 2.—, разом 14.— дол. Крім цього коллектор І. К. Лобур зібрали на передплату «Сурми» дол. 12.—, а на б. ф. дол. 2.—, разом дол. 14.—. Коллектор Лев Білик зібрали на передплату «Сурми» дол. 3.—, на б. ф. дол. 1.—, з розпродажі «Сурми» дол. 8.—, разом дол. 12.—. Коллектор Данило Рубаха зібрали на передплату «Сурми» дол. 17.—, на б. ф. дол. 5.—, разом дол. 22.—. На забаві в кол. Льва Білка зібрали дол. 9.—. Всіх разом зібрали дол. 71.— (сімдесят один), які вислано для УВО через Обєднання.

Сер. Данило Рубаха.

Звіт Відділу Одву у Вілліс Баре.

Витяг з касового спрвоздання за місяці: березень, квітень і травень 1930.

ПРИХОДИ:
Вкладки за лютень 3,50 дол.
Вкладки і вступне за березень 4,50 "
Коллектор М. I. зібрали від:
Нестор Лекман дол. 1,—

Разом приходів 51,10 дол. словами: п'ятдесятъодин 10/100 дол., які в цілості вислано для УВО через «Обєднання».

Одночасно треба відмітити, що всі коллектори відділу вивязалися зі своїх завдань зовсім вдоволяючи, також їх праця заслуговує на повне призначення.

Г. Г.

Про дописі з місць та винази жертв.

Останніми часами появилися на сторінках української преси в Америці міркування на тему, чи доцільно вміщувати обширні дописи

з місць описом концертів, зборів чи сходин, а далі чи доцільно подавати списки жертв-давців, що складають свої лепти на народні

ціли. При тому підношено, що кожний член нації має моральний обов'язок нести допомогу і за це його нема чого дякувати, а з другого боку вказано навіть на небезпеку вміщування імен жертвовавців, що складають гроші на боєву акцію у краю. Якож бути?

Ми Українці живемо в невідрядних умовах, позбавлені власної державності, наражені на всякі перепони в нашій політичній діяльності, розкинені по цілому світу, мусимо боротися за наше існування як нації. Тому преса наша призначена не тільки для одної місцевості чи країни, але для всіх осередків, розкинених по цілому світу. Коли читаемо наші часописи чи здалекої Америки, чи з пралісів Бразилії, чи з Зеленого Клина, або ж із усяких інших розкинених центрів, на еміграції або під чужою займанчиною, то, попри події з цілого світа чи якусь програмову статтю та статтей про світову політику, інтересує нас передусім життя наших людей на місцях. Життя це найлучше відбивається саме в діяльності. Поміщування дописів із місць має, отже велике інформативне значення. З них можна бачити, як далеко певна ідея закорінилася в широких масах та які корективи в цілій роботі належить перевести. Попри це чисто інформативне значення мають дописі з місць ще й велике пропагандивне значення. Щирі слова признання все підбадьорюють. Вони вказують, що дана ідея знаходить зрозуміння в широких колах, вони заохочують других до подібної праці, і тут теж лежить їх вага і значення.

Щож до пресового органу У. В. О., що веде пропаганду в краю і на еміграції, військової штуки, як рівнож і організаційної праці то він, ясна річ, уважає дописі з місць за **средства пропаганди**. Сила й успіх праці УВО залежить од того, чи знайде ідея організації зрозуміння й послух у широких колах.

Щож до збірок і оголошування імен жертвовавців, то слід, передусім знати, що на вільну акцію збирають й інші народи в Америці, а тому страх у цьому випадку дещо переборшений. Однаке, можна імен жертвовавців не поміщувати, а подавати їх тільки одною буквою чи криптонімом, про що, до речі, Команда УВО у своєму обіжнику вже подавала. Та ще треба собі засувати, що вміщення імені жертвовавця не тільки дає йому певне внутрішне задоволення, але воно має ще й інше значення: воно дає жертвовавцеві ту певність, що його жертва прийшла до місця призначення, як рівнож заохочує його найближче оточення до подібної жертви, а нарешті має теж моральне й виховальне значення для самих боєвиків та членів УВО. Коли для боєвика є зовсім другорядна річ, чи буде його імя колись відомим, чи ні, то надзвичайно важливо для нього знати, чи його праця має підтримку громадянства, чи ні. Боєвик вживався в той момент і в ту ситуацію, серед якої відбувається збірка. Він знає, що американські пожертви дають його брати, може, навіть і товариші зброй, з тяжко запрацьованого заробітку. Це є, може, найбільшою заохотовою для нього до дальнішої вітревалості в його праці. Тому така мала лепта з Канади

чи Америки з дописом, звідки плинуть слова признання, слова заохоти до вітревалості, скріплюють більше боєвика в його завзятті та вітревалості куди більше, як статті про теорію революції або її вигляди.

Ці міркування були причиною того, що УВО почала навіть видавати при «Сурмі» окремий додаток із дописами зза океану та подавати там списи жертвовавців. Що ці міркування були правильні, свідчать численні листи та письма до команди УВО, та нарешті зрист заинтересовання нашою боєвою акцією серед наших братів ген за океаном:

Хто приєднав дальших передплатників „СУРМИ“.

М. Тимчишин, Н. Бр. 8 передпл. Д. Рубаха, Дітройт 29 передпл. В. Спібайло Н. Й. 3 передпл.

Хто підтримує революційну акцію в Старому Краю.

На боєвий фонд прислали: Чорноморська Січ, Н. Й. 356,60 дол. Ліга Визволення України, Піттсбург 99,50 дол. Комітет Ньюйорських Товариств збіркою на Святі Злуки 106.— дол. Редакція «Українського Хлібороба», Аргентина 91,70 дол. Відділ ОДВУ ч. 4. Гемтремк 71.— дол., з чого на пресовий фонд призначено 42,— дол. Відділ ОДВУ у Вілкс Баре 51,10 дол. Відділ ОДВУ в Навтікок 18,— дол. Відділ ОДВУ Саск. 19,50 дол. Відділ ОДВУ в Н. Й. збіркою 14,70 дол., на що зложились по 2,— дол. П. Михайлів і Т. Бульба; по 1,50 дол. М. Струсенко і В. Лисий; по 1,20 дол. О. Купчинецький; по 1,— дол. Г. Данкович, В. Острівський, І. Мазепа, Г. Уличний і П. Гетра; по 0,50 дол. Приступа, А. Загуля і А. Н. В. Український Демократичний Клуб, Н. Й. 25,— дол. П. Д. збіркою в Гартфорд і Колчестер 37,— дол. Г. Болюх, Пров. збіркою 7,75 дол., на що зложились Н. Храпливий 2,— дол.; по 1,— дол. Г. Болюх, Г. Дулеба і М. Свідер; по 0,50 дол. Дм. Лободяк, И. Мартиневич, А. Лех., А. Сидор і П. Колосовський; по 0,25 дол. П. Накопінський. Г. Тижун, Едмонтон 10,— дол. В. Монлович 85,— бельгійських франків і 10,— фр. фр. Гурт в Данцигу по 0,50 д. г. Т. Сл., Р. М—й, В. З., Б. М—к, Мк Ч—к, П. Б., Ю. Дз—н, Т. Г—а, О. Д—й, Л. К., Б. П., В. П., П. С—к, Е—я, Л—а, Ф. М—р., К—р., разом 8,50 д. г.

На пресовий фонд зложили: В. Тимчуки, Шик. 8.— дол. В. Спібайло Н. Й. 10.— дол.. на що зложились: В. Спібайло, М. Макарчук, М. Синицький і А. Варенича. П. Стадник, Трентон, збірка 17,— дол. А. Гальчак 3,— дол. М. Тимчишин 15,— дол., на що зложились М. Тимчишин, Г. Богачук, В. Гонтарський, М. Улян. А. Керекіза, Т. Копка, Ст. Савчишин і М. Цапік. Н. Костів, О. П. 2,— дол. М. Яблінчук, В. Бундзак, Л. Липецький, Д. Мельник, В. Нагайло, Р. Пристай, В. Стояновський, І. Лазєнко і І. Мослан по 1.— дол. А. Когут, Клівл., збірка 11,— дол. Г. Стакнік, збірка 11,50 дол. І. Бородайкевич 2,— дол. М. А. Пілюк, Пасейк 2,— дол. Д. Пилипак, Бруклин 3,— дол. М. Петрик. Біч В. 1,— дол.

Всім активним робітникам в користь УВО і її підпольної роботи складаємо нашу ширу подяку

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Проситься складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 8 (35)

СЕРПЕНЬ.

1930

Григорій Пісецький

член УВО, студент прав згинув геройською смертю під Бібркою дня 30. липня 1930 р. в боротьбі з ляцькою поліцією.

„Великі ми!“

Великі ми!
А й горді як!
Міліони нас!
Наш край богат!
Великі ми —
А лютий кат,
Мов цуценят,
З степів прогнав,
Наш край забрав!
А ми? — Мов раб,
Чолом до ніг —
Бо ти батіг!
Ми горді тим,
Що волі близик
Нам зір засліп —
Ми горді тим!..

Гей! Скиньмо вже
Слезу з очей,
З серця страх,
З душі злий жах.
Ми меч берім!
І клич несім:
— „У бій, у бій,
Йдім усі!“
Геть проженім
Катів чужих!
Стяг піднесім
І в бій під ним
В новий ідім!
А трутень хто,
І раб-червак —
Хай гниль болот

Зале його!
Бо він не наш!

Великі ми?
Так докажім!
Міліони нас?
Так заревім:
— „Загине враг,
У вік проклят!“
Хай знає світ,
Що волі квіт
Жиє в серцях —
Міліонів нас!!

Народня мобілізація.

«Коли честь і існування імперії в небезпеці, народ повинен стати як один чоловік, зі зброєю в руках на захист батьківщини, як на свій власний захист». Так сказав японський патріот, генерал Каїро Сато, передбачаючи в майбутньому тяжкі часи для своєї улюбленої країни. Тільки зусилля цілого народу, а головно його духовна мобілізація зможе принести йому перемогу. Таккаже син нації, яка переможцем вийшла з трьох останніх воєн, яка за 50—70 літ із маловідомого примітивного народу стала великою державою європейського типу.

А ось із протилежного кутка землі подає свій голос турецький патріот Газі Кемаль Мустафа папа, творець і володар сучасної Турції: «Хіба ж ті, хто є справжніми патріотами, можуть думати за свою особисту долю тоді, коли важиться доля цілої батьківщини».

Та може положення тих народів гірші від нашого?

Там мова йде про боротьбу за схоронення того, що вони вже мають, а як природно для них йти вмирати за таке! Ми ж боремося за те, що тільки має бути, за наше вільне життя. Там мова про оборону лібр своїх од зажерливих гієн, нам же треба майбутність свою—життя своє—видерти

А може Японія чи Туреччина морально слабші за нас? Порівняймо хоч би Японію з Україною. Там—багатовікове державне існування, тут—тільки в минулому натяки та спроби встановити свою державу; там—багатіша й славна традиція, тут—безбатченківщина; там—гордий дух самурая, що погорджує смертію, тут раб, ласий до «лакомства нещасного».

І все ж таки там при такому багацтві засобів фізичних і духових ліппі люди кличуть ціле громадянство, цілий нарід бути напоготові, закликають його до духовової табілізації.

Що ж казати про нас? Переможені, розшматовані, стероризовані—ми на краю безодні. Ще крок і... Надійшла дванадцята година нашої історії! Надійшов час іспиту! Час вашого «або-або», на-

шого «бути чи не бути». Час ще нечуваної в нас національної кризи. І тільки надлюдське зусилля цілого організму народного дасть нам змогу вислизнути з пупких обіймів смерти. Хай гасло «батьківщина в небезпеці» хвилями прокотиться по всіх землях українських, пропече вогнем усі серця українські й кине народ наш на шляхи, гідні величі його й колишньої його лицарської певаги.

Нас історія кинула по заслугі навколоїти
із рук наших вирвала зброю. Ба, в нас хотіли ви-
мантачiti призвати мирні «договори», зроблені
зрадниками нації за вказівками переможців. Але
марно! Український нарід в особах ліпших синів
своїх **війни ні на хвилю не припиняв**. Ці завзятці,
гостро відчуваючи образу гідності народньої, від-
чуваючи, що вони є виконавцями волі його, змі-
нивши зброю і фронти, кинулися до дальнього бою
з історичними ворогами нашої улюбленої Бать-
ківщини.

Але досвід останніх літ боротьби показує, що колишня історична диспропорція активних сил українського народу — завжди жменьки завзятців — і пасивних — його величезного, безвладного, нерухомого тіла що іноді тільки відрухово здрігається — є все та сама й на сьогодні. Наші ширші верстви забувають, що ті, які там, на фронті боєвому, ті, що на відповідальних місцях із ріжною зброєю в руках захищають національний прапор і наці-

нальну честь, потребують активного запілля, а не байдужих глядачів, запілля, щоб піддержувало їх не тільки духово, але й матеріально. І то не мовчазного співчуття з «ахами», «охами» чи без них, не пасивної апробації треба, а чинної жертви, чинної самопосвяти!

Скаже хтось: «який із мене герой? Таж я битися не вмію», а інший: «та я вже старий!», а ще інші: «в нас семі, діти»... Кожному своєй кожному своя роль! І в війську не всі стріляють і буються. Бо коли б усі, як один пішли зі зброєю до боєвої лінії, то вона не провоювала б і трьох днів, бо всі б з голоду перемерли: хто б гедував тих вояків? Часи воєн окремих армій і поодиноких володарів давно проминули. Тепер буються на власне бажання й з власної конечної потреби озброєні народи. Гіркий досвід нам показав, що колишні теревені, мовляв, це тільки царський уряд нас гнобить, а народ московський навпаки, прихиляється до нас, були маною. Ми познайомилися з народом московським і іншими ворожими народами аж надто добре за останніх тринацять літ. І проти наступу на нас цілих народів має бути змобілізований цілий народ, од мала до велика.

Боєву лінію вдержує фізично й морально ціла маса народа, що ніби й не бере участі в борні. Але це і справді тільки «ніби». Бо фактично вона змобілізована так само, як і ті, що в боєвій лінії. Обовязком мобіліованої маси є матеріально вдергати ввесь фронт нашії, зокрема її боєву лінію. Але ця матеріальна піддержка має стати рівночасно й моральною. Інакше бо це буде або хабар, даний за свій ухил од обовязку, або платня наймитові за неробство своє, або милостиня, дарма, що, може бути, вони зроблені з найліпших почувань. Це треба собі усвідомити й затямити! Інакше кажучи, піддержка ця має бути **жертвою**. Не від достатків, не від надміру свого кожний має давати, а **героїчно**, відбираючи в себе щось од радощів і утіх своїх, а то й од конечного для себе. Так, це героїзм, самопосвята. Але без цього даремні зусилля наші.

Чи подумали ви, читачу, саме ви, що чите ці рядки, чи подумали ви, що можна раз на місяць не пообідати і гріш той обернути на народну справу? А ви, люба пані, чи подумали ви, що можна відмовити собі в новій сукні? Чи подумали ви громадяне, що накладати головою за здобуття кілька-надпятиріччя золотих надто велике марнотравство—за дорога щіна?! Те життя можна віддати в більш почесному бою.

Матеріальні засоби мають бути жертвою цілого громадянства. Тоді чини на боєвому фронті не будуть вчинками відчая озлобленої, зневіреної в чести своїх громадян і на все здатної людини. з прокляттям на вустах і думкою: будь що буде! А будуть радісним і світлим віданням життя за «други своя» з глибокою вірою в майбутнє.

Може хтось завважить: а хто має цю загальну мобілізацію переводити? Організації, тоб переводила її не потрібно. **Кожний хай сам себе змобілізує.** Хай кожний сам знає свою стежку до місця, де гріш свій складе за вподобою своєю. Чи ж мало в нас фронтів і установ? А тоді його і зрадити ніхто не зможе, бо він сам-один знає про таємницю чину свого, хоч цілий світ буде знати про обовязок його.

Ось так повстане **всесвітня** організація, грізна тим, що **нечхопима** буде для влад чужинецьких на наших землях. Тоді всі ділянки **нашого**

успільного життя будуть розвиватись, тоді не буде нас змарнованих таланів, тоді будуть у нас правжні поети й письменники і вчені, тоді виробуть мов із їзд землі українські театри, музеї, бібліотеки, школи й т. п.

Тоді ми не будемо благати світ, щоб нас по-
штовхти, а змусимо його чинами нашими побачити
нас, змусимо гостро відчути, що ми є, що ми горді,
незломні, тверді, як криця, і шляхотні.

Прадавній хінський фільософ і стратег Сен Тзе казав: «Відвага й положливість головні чинники і залежать од енергії; сила й слабість тільки зміняють її й діють як другорядні чинники. І небезпека наша не в тих «наших», що голосяться до ворогів наших, а в тих, що, іменуючи себе укра-

їнцями, своїм неробством, своєю недисциплінованістю сють навколо себе розклад, зневіру й занепад. Кожний справжній активний патріот скаже такому: йди геть од нас, йди до ляхів, іди до москвинів, маловіре й солодію, бо нема тобі місця серед нас під цю грізну хвилину.

Тих, що хочуть на народньому горі дівоцтво своє недоторканим склонити та ще й копійчину заробити, ми не потребуємо в наших лавах під час нашого величного хресного шляху в боротьбі за честь і волю — Соборної й Незалежної України. Хай прокляті будуть маловіри й крамарі честю й добром народнім!

Батьківщина в небезпеці!

Ужгородський атентат.

Дня 1. VI. ц. р. в Ужгороді під час «Дня руської культури», зорганізованого москвофілами Закарпаття, учень семинарії, українець Федір Татчинець виконав револьверовий замах на провідника москвофільського руху, основника Т-ва Духновича та одного з найзаязятіших й найбільш неперебірливих у засобах боротьби ворогів українства, архідіякона Шабова. Кулі не вцілили, бо револьвер затягся. Татчинця заарештовано, а з ним п-ю Новаківську, жінку адвоката в Ужгороді, яка зізнала, що вона намовила Татчинця до замаху й дала йому револьвер із набоями. Крім них заарештовано суддю М. Вайду, В. Федорчука та С. Станкачинця.—Посли парліаменту чеських народних-соціалістів Кльофа, Панек Кльовда внесли в чеськім соймі інтерпеляцію з пропозицією відповісти на звинувачення в справі ужгородського атентату в тому змислі, щоби влада дала гостро розслідити справу та вживати заходів проти ширення іриденти на Закарпатті. Однак панам соціалістам та знаним русофілям, склади, замісць вносити безглуздні інтерпеляції, прислухатися до голосу чехів—членів клерикальної партії, які в часописі «Lidove Listy» із 15. VI. б. р. пишуть таке: «Не чули ми обективної критики про відносини, що стали причиною того атентату, ані про ті **наслідки**, які прийдуть з логічною певністю, коли влада або політичні партії не витягнуть з того випадку достатичної науки...». З переворотом у 1918. р. наступив на Підкарпатській Русі й великий національний переворот. Держава вернула змадяризований школи і замісць мадярських учителів ужила емігрантів, що були виховані в національній свідомості (мова про українців емігрантів). Досі поневолена література почала розвиватися. Щораз нові часописи закладано

а белетристика виказала в однім році більший розмах, ніж давніше за 30-40 літ. Однак той здоровий розвиток під кермою греко-католицьких священиків та учителів дуже вороже слідкували імпортовані православні еміграти з Росії та Галичини (мова про московофілів—прим. Ред.). Та найбільшими ворогами нарastaючої національної русинської свідомості були мадяри... Ситуацію виуживав шизматизм і під егідою русофільства вачав вести боротьбу проти місцевої інтелігенції, а головно проти священиків... Коли стихла релігійна боротьба на Підкарпатті, найшли мадяри в ревізіоністичній акції нове поле попису для нищення культурних стремлінь русинів: мадяри є найбільш завзятими ворогами русинського національного усвідомлення й національної культури, а тому також і проти якогонебудь розвитку національної мови... Факт є, що мова Підкарпаття стоїть найближче до тої мови, якою балакають у Галичині

та Масарика, кермуються старим гаслом гнобителів—«divide et impera». Найвищий час спамятатися владі яку наша безсталанна країна в добі національного горя **приняла тимчасово за свою**, та не підністи тої приязні, що між обома народами

Боєві трійливі гази.

Вступ.

Техніка будови окопів у світовій війні поступила так далеко, що й найтяжчі гармати мали досить праці, щоби їх знищити. Тоді й ужитий був середник, проти якого й найсильніші окопи не давали достатньої охорони—боєві гази. Вони мали ще й ту властивість, що виріб їх був дешевий, ніж стрілен, а також на початках їхнього вживання їх боєвий успіх був куди більший, ніж стрілен. Не диво, що вживання їх, як боєвого середника, дуже поширилося.

Правда, проти газової війни виступила по закінченні світової війни публична опінія пілого світу, осуджуючи їх як найгостріше, однаке й до сьогодні єма міжнародної умови, що забороняла війну газами. Автім, коли така умова й була, то не багато помогла: ми бачили, як додержувано під час світової війни женевську конвенцію щодо полонених та ранених. Не диво, що кожна держава сьогодні гарячково працює над винаходами нових газів у переконані, що в наступній війні будуть вживати газів куди більше, ніж це було досі.

Тому, що під час війни гази будуть загрожувати не тільки військовим частинам на фронті, але й цивільним мешканцям навіть дуже далеко за фронтом, до речі буде познайомитися бодай повсюдно з газовою небезпекою та з мірами охорони від неї.

Поділ боєвих газів.

В 1915. р. вперше вживли німці на французькій фронті боєвого газу—хлору (Cl_2). Успіх його був такий великий, що німці могли тоді спокійно машерувати бозна куди; але саме тому, що успіх був несподіванкою і для самих німців, не були вони на нього приготовані, та не могли його як слід використати.

Пізніше вживали обидві воянні сторони різних газів, які можна поділити на 4 групи:

1. Гази задушливі, що, попавши до дихальних органів, викликають кашель, виділювання слізу в легенях, параліз дихального нерву, та наслідком того унеможливлюють дихання. Належить єди хлор (Cl_2) коліру жовто-зеленого зі знаним хлоровим запахом, хлорпікрин (CCl_8NO_2 або т.зв. K-stoff), жовтаве течіво з запахом ананасових консервів, бром (Br_2) та інші.

2. Гази трійливі, що будучи вдихані до легенів, сполучаються з кровю, розносяться по цілому організму і відбираючи можність червоним тільцям крові сполучатися з киснем, спричинюючи замірання тканок, нищать первову систему та викидають паралізу дихальних органів. Належить єди фосген, ($COCl_2$ або т.зв. D-stoff) у плиннім стані темно-буруватого коліру з запахом згнилого сіна або згнилих овочів; у його присутності амоніак сильно димить; далі—кінноводень (NCN) з запахом гірких мідгалів який має ту властивість, що змінає смак запаленої цигарки; бромкіян ($BrCN$) чи т.зв. C-stoff, моноксид вугля (CO) без барви та запаху, та ін.

3. Гази подразливі, що викидають запалення слизниць та дихальних шляхів, спричинюють виді- будують кращі його представники, й тих спільніх сітівих перспектив на будуче, що для обох націй откриваються. А то можуть пронизати воздух дальші стріли, й то спрямовані не тільки в канапсько-мадяронські груди..

бу 12 днів, деячи пізніше: працюю, однак, показала, що коли затроєний відрізить 48 годин, то є надія на відновлення й випадки смерті по 48 днів були дуже рідкі.

Ів сполуки арсену найбільш уживаний діфенільхлорарсен (C_6H_5ClAs). При вибуху газового гранату він розгортається та в тій формі є видуваний. Має ту властивість, що **переходить звичайний фільтрат газової масми**, дразнить слизниці очей, носу, горганки, спричинючи слізи, пчихання, кашель; все це при неволює скинута маску, і тим самим віддається на маску й налаштує інших газів, яких рівночасно уживають при наступі. Сам він не є небезпечний. Викликає лише легкий катар слизниць. Денали за кілька днів по затроєні наступає **вомітування**, розвільнення та червівка, біль голови, тощо.

Ніяноводень (HCN) є течіво, з точкою кипіння $26^{\circ}C$. Хоч і дуже трійливий, а всеж у боях уживано його мало, бо пари його є легші від повітря й не держаться землі. Вправді обтягувано його ріжними домішками, але все ж не приносив він більшої шкоди ворогові. Цей газ не діє дуже на очі та на слизниці, зате позбавляє клітини людського тіла можності заприятмати кисень (O_2), а тому людина вмирає наслідком задушення. Головною признакою затроєння є нагла страта пам'яті. Коли газ є рідкій тоді перед стратою пам'яті відчуваємо палення на язиці, біль голови, завороти горла та виділювання слизу. Коли не настане смерть, то поворот до здоров'я настane швидко, при чому затроєння не позлишає по собі ніяких наслідків.

Під час війни уживаве ріжних сполук кінноводня, як хлоркіян ($ClCN$), бромкіян ($BrCN$), які діють сильніше на очі та слизниці.

3. До другої групи належать гази, яких діяльність не обмежується на слизниці чи легені, але взагалі діють на шкіру. Це передусім гази гризливі, з яких найважливіший іперит.

Іперит (діхлорестильсульфонід). є оліювате течіво, що не реаціонується в студеній воді, лише в товинах, а частинно тільки в теплій воді, парофіні й сажевіні. Його запах мало характеристичний, трохи подібний до запаху ковбаси з часником або хріном, але вже по кількох хвилях можна його відчути; коли куримо, змінює він смак цигарки. Простає сильно одяг та шкіру та дужко трамається предмети, на які осідає. Тим та ріжного рода корчі, дерева, телеграфні дроти, тощо, замочені іперитом, дівши час небезпечні; як небезпека в деяких випадках триває аж 3 тижні по газовім нападі. При вибухах гранатів, які наповнені іперитом, у темному стані, іперит обертається частинкою в газ, а частинно прибрігає форму дрібною речовинкою іралін; у тому вигляді підуть він усе, що не спінє. Іралін іпериту при підвищенні температурі плаві парує та й собі діють, хоча може бути діяною по газовім настугою. Іперит уміє німці вперше в 1917. р. під Ургес (звідки його назва). Це був найстраничніший газ, а тому не диво, що во війні працював повсюду над його удеяною.

Люїзит (lewisit). виявлено в Америці; має слабий запах пеляргоїд; не вживано ще. Його під час війни: Має діяльність подібно до іпериту, але сильніше бо пари змінюють первову систему. Інерит нормальний температури є в оліюватій стадії. Рідко діє, що з ним тенор прообріється, переведеть у спрагі таїні.

і спухнуту, але по вільжох дниах ці наслідки зникають без сліду. При тяжчих випадках може пройти на кількох прибрігати таких форм:

a) счервеніла частина шкіри переходить у темногіду аж бронзову барву, рогова верства шкіри грубіє і твердне, а згодом великими платами лупиться; цей процес може повторюватися кілька разів;

b) на запалених частинах тіла творяться міхурці, які або присхнуть, або потріскають, а шкіра лупиться; ця форма гойтися досить добре;

c) найчастіше запалення сягає глибоко під шкіру; головно в середині попаленого місця шкіра посиніє, а то й згніде; за 12-24 год. на попалених місцях набігнути міхурі, що спливаються разом іноді до величини курячого яйця, сильно напнутого та виповненого течівом. Коли міхур трісне а течіво розілеться навколо міхура, то на тих місцях повстає новий процес запалення.

Хоробу допроваджують сильне свербіння та біль. Більш-менш за три тижні рані починають гойтися, а пізньі процес триває 6-8 тижнів. Однак не всі випадки затроєння іперитом прибрігають вище наведених форм і все залежить від ступні попалення, місця попалення, тощо, а навіть від пори року. Так, прикл., у жітку іперит діє гірше, ніж у зимі. Рівно в місцях, де шкіра делікатна або третєся о себе, іперит діє сильніше. На голові почлення гойтися легко, а волосся випадає рідко коли. При попаленні більшої поверхні шкіри може настать смерть, як при попаленні вогнем. На вигостих місцях шкіра й по вигостні залишається довго червону; тратить пікмент, на тиснення досить чутливу та мало відпорна на повторне діяння іпериту.

Подібні попалення викликає іперит і на очах; однак зір дуже рідко пошкоджує, а страти зору загалом досі не спостерігали. Попалення починаємо відчувати по 4-5 годинах. Зночатку маємо враження, неначе впало нам щось до очів, потім відчуваємо палення, біль та стаємо дуже вразливі на світло. Очі червоніють, витікають слізи, а далі гній. Запалення очей має зрештою ріжкі форми. Воріння досягає запалення протягом 3-4 днів. Лікування при легких випадках триває 1-2 тижні, при тяжчих—3-4 тижні, а виїмково тяжкі випадки треба лікувати 2-3 місяці.

Іперит пошилює головно горішні дихальні органи. Приближно за третій день по затроєні іперитом, а іноді по 24 год. настає сильний катар слизниці носа, уст, горганки, та дихальних шляхів. Слизниці набігнути, почервоніють, сверблять та печуть; на них наростиють болони, як при обкладі, відлущуються, а місця, де вони були, зачинають гнити. Горінка буває тоді висока. Відчуваємо біль у горі, носі, у грудях, дразнення до вінця; на початках діє звичайно сильний кровоток із носа. Наслідком сильних спустощеній у легенях може настать порушення у кровообігу. Число смертельних випадків, од затроєння іперитом обчислюють на 3-10 %, все наслідком ушкодження легенів.

Люїзит (lewisit). виявлено в Америці; має слабий запах пеляргоїд; не вживано ще. Його під час війни: Має діяльність подібно до іпериту, але сильніше бо пари змінюють первову систему. Інерит нормальний температури є в оліюватій стадії. Рідко діє, що з ним тенор прообріється, переведеть у спрагі таїні.

Голоси польської преси з нагоди останніх виступів УВО.

Вже протягом кількох місяців тяжко знайти польську газету, де б не було чогось про УВО.— Пригоду до того дають чи плюдинокі виступи УВО, чи арешти, чи процеси членів УВО.—Що, так недавно, коли відбувався процес проти 17-х українців за замах на «Тарії Всходні», у Львові, польська преса не тільки подавала обширні звідомлення з процесу зі своїми коментарями, але й присвячувала «Українській Військовій Організації» довгі статті, в яких знайомила польську суспільність із завданнями та методами УВО, або старалася як найбільше понизити ту організацію та скомпромітувати її ріжкими сенсаційними ревеляціями.

Та ледви закінчився процес, і польська преса спочила на лаврах по «гтяжій боротьбі» з УВО, в переконанні, що УВО таки остаточно зліквідована, як несподівано відбуває напад на поштовий амбуланс під Бібркою, а по мім цілий ряд саботажів, які безпереривно продовжуються до минувшого дня. Ті події довели до скрайнього здenerвовання лідів, а преса їхня заповнена довгошальтовими статтями й то вступніма, де на ріжні лади виліває свою лють на УВО, на польські суди, які нібито видают лагідні засуди на «українських збірів», та на нездатну польську поліцію. Та цікаве не це, а та обставина, що коли досі цілами роками польська преса переконувала польське, українське та чужинне громадянство, що «УВО це заграя збірів, шпігунів та бандитів», які з «спомінною українською людністю» не мають нічого спільного, то тепер, ні з цього, ні з того абсолютно все, що носять українське ім'я—це все або сама УВО, або експозиція УВО, або стойть під впливом УВО.—Огже, не тільки «Сокіл», «Луги» та «Пласт»—це УВО, але експозиція її є і «Просвіта» і «Рідна Школа», і «Маслосоюз» та взагалі ціла українська кооперація, «Академічний Дім» та українські гімназії, й узагалі українське шкільництво, преса, тощо. Десять літ ляхи «ліквідували» ріжкими способами «Українську Військову Організацію» безперервно переконували, що вона вже зліквідована, а та собі не тільки, що залишилася такою, як була, але зросла так, що й ляхи не тільки перестають писати про її ліквідацію, але зачинають узагалі тратити надію на скору й безпосередню її ліквідацію. А тому додумалися до нового способу: коли не можна зліквідувати саму УВО, тоді треба зліквідувати «Сокола», «Пласт», «Луги», «Просвіту», «Рідну Школу», «Маслосоюз», гімназії та народні школи, а тоді нарешті УВО сама зліквідується. Винайд дійсно до сматення!

Та повернемо до голосів польської преси:

«Львовські Курер Порани» з дн. 2. VIII у вступній статті п. з. «Саботажі та експропріації українські» пише: «Ми є свідками нових актів саботажів та експропріаційної акції з боку українських революційних організацій. Підпал будинків ген. Мальчевського в Вислобоках, напад на поштовий амбуланс під Бібркою, злучення із смертю супровідця-поліціята, підпал маєна господаря в Гайворонці, в якого відбувалися освітні курси й т. д.—це нові докази дійливості «Української Військової Організації». Все це діється по саме січневим у Львові, * то з кінцем червня б. р. процес «Української Військової Організації», який же засуджені по видалім засуді, яким 8 членів тієї організації засуджено, а 9

звільнено. Безсумінно й ми самі винні в тій зарозумілості та зухвалості революційних українських організацій, бо не виповнили покликані до того чинники свого обов'язку в цілості. Миємо на думці саме останній засуд у справі 17 обвинувачених членів УВО, яких засуд здивував польську суспільність не так може наслідком певної багатьківської вирозумілості (!) лави присяглих суддів, як наслідком низького виміру кари (!), вимірені фаховими суддями. Міжтим безоглядність засобів та суворість кар є конче-потрібна, щоби ширенням постраху і терором одстражити тих, що бандитськими способами бурять лад і спокій на країні.

Дещо відмінно на ту справу дивиться «Газета Порання» з 2. VIII. б. р. які у вступній статті п. з. «Дорогою робунку», пише: «Бандитський напад на поштовий віз під Бібркою примушує нас повторно співагися на УВО та на її виступах. До деякої міри останній випадок вижутися з недавнім процесом за замах на «Тарії Всходні», точніше з його засудом. Саме в ріжкіх коментарях на тлі бобрського виступу піднеслися голоси, що бачили в діяльності УВО наслідок надто лагідного засуду. Безперечно ножний лагідний засуд скриває в собі заокоту до поновлення злочину, але також і суворий засуд не дає ще заруки на майбутнє. Конче треба брати під увагу і спеціальний тип членів УВО, яких кара не лякає. Найліпший доказ—де той Григорій Пісецький, що поціленій під час переслідування сам відбірає собі життя. Яко ще кари може боятися той, хто власноручно вимірює сам собі найбільш сувору? Для того—на нашу думку—центр ваги справи треба пересунути з судових вироків на іншу площину. Яку? Зрозуміло на профілактичну. Треба ґрунтовно перевірити атмосферу, де родяться кандидати на УВО, треба знищити ті умови, в яких повстає той симптоматичний культ злочину, скермований проти держави».

Те «перевірювання атмосфери» полягає на думці «Газети Порання» в реформі українського шкільництва, що досі видає «боеців», а повинно видавати польських громадян, ладі—в підсиленні праці поліції, яка досі виказує безсильність, а ще далі—закинені «ліберальні ідеалів» у національний політиці. Ось таку рецепту на знищенні УВО подає газета б. директора поліції у Львові, якого—як бачимо—дуже мало навчила поліційна практика з УВО. А повинна була більше навчити, бо саме він—дир. Райнландер—був наслідком своєї безпорадності в ліквідації УВО супендований!

Та вже невдовзі, бо 15. VIII. так «Газета Порання» співає дещо мінорним тоном у вступній статті п. з. «Треба подивитися глибше»: «Поліційні зарядження можуть засобіч одному чи другому випадкові, викрити і зловити справників іншого, хвиливо здусити та притишити надмірну активність організації, але не усунуть явища. Найліпшим доказом на те є сам факт «ренесансу» УВО, по миній—ґрутовий і остаточний ліквідації. Говорячи про «небезпеку» УВО забувається про те, що досі мали ми до діла з тією організацією лише на тлі нормальних відносин. Миємо комплієнто зорганізовану адміністрацію, влади безпеки на постерунках, спокій внутрі та на зовні. І оскільки в тих згядно для себе некорисних усіх розвинула УВО діяльність, що змогла так сильно стрясти публичном опінію та поставити

власти в обличчу тяжких завдань. А міжтим програма УВО є зложений спеціально для виконування диверсій у військових відносинах, що складають для держави тяжку конюнктуру. Що хвиля така може надійти, з тим треба чиститися. Нема держави досить могутньої, якби від часу до часу не переходила через глибоку депресію. Що тоді? Чи наші власти рахуюся з ударом із заду як раз в дніх найбільш критичних? Чи вони певні, що вдастся їм зліквідувати скоро рух, який тепер справляє ім стільких кілопотів? УВО як явище політичне може бути зліквідоване остаточно лише на політичній площині. Знищення підстав, на яких опирається УВО не є справою легкою».

«Львовські Курер Порани» з дн. 8. VIII. пише: «До відомості преси дістаетсяся тільки дуже незначна частина тої загальної кількості насильств УВО. Вистарчить поїхати до першого ліпшого села, щоби переконатися про це, а в кожнім місцевік розкажуть вам кілька сказів випадків «гвалтів», що мали місце лише в протягу останніх тижнів».

Та сама часопись з дн. 14. VIII. пише: «Українська молодіж невідомо звідки дістася зброю і посовюю ріжкі «гвалти», яких відомі не завсіді дістается до загального відома. Словом терористичний рух УВО прибирає острій характер і має на цілі застраплення і влади і польського населення, обріджаючи їм життя і працю, та викликання за границами враження, що люблять молодіж (!). І не для нас поляків, як власне для українців (!) справа є важна та грізна: український терор може похвалитися під тим оглядом успіхом. Кроваві випадки останніх тижнів свідчать вимовно, що не поодинокі групки, не відокремлені центра, але широка хвиля злочинності залишає середні школи українські. Тож та молодіж якій до рук дають які опришкі або бравнінг бойника має бути в будуччині провідною верстовою української суспільності. Як же можна мати на юніадію коли її найбільш вражливі літа улітають у світі злочину». Яка велика журба за українську молодіж у ліхів, які чомусь відразу забули за свою підпольну боротьбу проти московського царства, яку вела їхня молодіж!

«Дзенік Львовські» з 9. VIII. б. р. у вступній статті п. з. «Супроти провокації» пише: «Останні часи принесли знову заслання терористичної акції, веденої УВО. Напад на поштовий амбуланс, підпал двох фільварків—ось страшний пліт тільки одного тижня. Побіч тієї акції конспіраційних елементів маємо ще занотувати за останні часи такі випадки, як інцидент із поліцією в Ремієвцях, напад на «стшелцьф» під Тернополем, нарешті—на щастя нездале—спалення живцем власниці склепу, яке організували та переводили члени «Просвіти» і «Сокола», при співчасті «спокійної» місцевої людності. Незалежне від того ми є свідками, що знати яного вже за порядном, факту участі в саботажній роботі не тільки члери, але й організацій українських, що працюють легально. Преса польська без ріжници політичних переношень заняла однакове становище до бандитських виступів «ідейників» із УВО, і, осудивши як найрішучіша екоесес, домогалася радикального усунення зла. Інший зате є фронт української преси. Передусім грає вона роля невірного Томи, передруковуючи відомості з преси польської та додаючи ріжкі стилістичні діяльності в роді: «мабуть», «здається», «польська преса подає». Не здобулася натомісць на справедливу оцінку та осуд тих методів. Що більше—«Український Голос» не міг одомовити собі в присвіти похвалити та гльорифікувати саботажну акцію та її організаторів».

«Львовські Курер Порани» з 8. VIII. б. р. у вступній статті п. з. «Методи насильства» пише: «Не є суттєвим, що УВО є конспіративною організацією, а «Луги», «Пласт», «Просвіти» чи «Уяд» організаціями явними і легальними. Суттєвим є обставина, що УВО уживає методи насильства. Саме ті методи похвалюють всі перечислені організації, ті методи гльорифікують усі сепаратистичні партії і всі їх часописи». А звертаючися до «панів сепаратистів українських» пише: «Не

числіть на свою кількість! Зате знайте, що незалежно від помочі державної влади польське населення потрапить собі дати раду з політикою націальності! Від себе можемо сказати «панам лялькам гнобителям» те саме: не числіть на свою скінськість!

У вступній статті п. з. «Чому не осуджують!» той же «Курер» з 9. VIII. пише: «Гвалти українських боєвиків множаться. Дарма однак чекалими на слова осудження УВО з боку української преси сепаратистичної. Та здивування мусить викликати що іншого, а це заховання супроти злочинної діяльності УВО українського клеру, так іншого як вищого. Ані слова осудження, ані слова догані. Навпаки, є випадки поперти, співділания солідаризації. Чи не дивне, що зловлені боєвики є часто чинами українських священиків? В численних випадках українські боєвики скриваються по парохіях перед погонею. До того нічого не знаємо про це, щоби український клер та метрополіт Шептицький осудили злочину діяльності УВО. Чому? Публична опінія жадає відповіді. Відповідь дуже проста: Тому, що наші священики не є польські запроданці!

«Слово польське» з 15. VIII. пише: «Останньо розшалілі на терені «Малопольські» вбивства, рабунки та підпали, які є ділом злочинних інстинктів української молодіжі.. викликають щораз то більший відомін неспокію між розумними людьми, що люблять молодіж (!). І не для нас поляків, як власне для українців (!) справа є важна та грізна: український терор може похвалитися під тим оглядом успіхом. Кроваві випадки останніх тижнів свідчать вимовно, що не поодинокі групки, не відокремлені центра, але широка хвиля злочинності залишає середні школи українські. Тож та молодіж якій до рук дають які опришкі або бравнінг бойника має бути в будуччині провідною української суспільності. Як же можна мати на юніадію коли її найбільш вражливі літа улітають у світі злочину». Яка велика журба за українську молодіж у ліхів, які чомусь відразу забули за свою підпольну боротьбу проти московського царства, яку вела їхня молодіж!

«Львовські Курер Порани» з 9. VIII. в дописі з Куликова подає: «Узброяні є українські «герої» не лише в Куликові. І є добре узброяні; найліпше доказують це поліційні рапорти з Станиславова та Тернополя. Все якісь карабінові стріли, револьвери, вибухи гранат, тощо. Чому поліція не забереться вже раз до вищукання тих прямо магазинів зброї й муніції, що находяться майже в кожнім українському селі?!» А в другій дописі подає: «Вчорайша ніч розяснилася наслідком величезної луна, що била від сторони личаківської рогачки у Львові, вказуючи на новий виступ бандитів зі стягу УВО, які спеціалізуючися в морді та підпалах, по підпалі попередньою очі фільварку о. Францішканів в Чашках, перенесли минулу очі свою злочинну роботу на фільварок Ю. Розвадовського в Миклашові. Та дарма, і в тім випадку бандити залишилися незнаними та не знати, чи караюча рука справедливості заведе виновників до кримінальних келій».

«Ілюстрований Курер Цодасин» з 2. VIII. б. р. пише: «Ми переконані, що зарадити тій пошесті можна тільки щоденно вtokмачуючи до голови українського населення пересвідчення, що польська держава є сильна, а наша влада це не є якийсь епізод, але трів'яй і спрavedливий вирок історії. Якщо в масах українського населення буде зростати свідомість сили польської держави, що

бажає добра всім громадянам, то зможе компонентарево бунту здусити в зародку, а бандитські виступи УВО втрутитися до решти психічне підпertia місцевої людноти, а боєвик УВО не показається вже на селі, оповідаючи селянам «смалені дуби», що підлюдуючи їх до ненависті, бо стрінеться зі здоровою реакцією населення, яке віддається його в руки влади». В тім то й річ, що для того, щоб переконувати когось, що «польська держава є сильна», треба наперед знищити УВО! Дови це не станеться, то «Курер», переконуючи «руське населення» про «силу польської держави», буде сповідати «смалені дуби! Отже, рецепт «Курера» на знищенні УВО не дуже то добре.

Найпарадішну рецепту, дас, як звичайно, «Слово Польське» з 2. VIII. у передовій статті п. з. «Скиньмо рукаючи»: «У низці місцевостей польська влада розвязала «Пласт». Вбивник поліцая під Бібркою є теж пластиком. Хиба не не вистарчальна підстава для цілковитого заївідування цієї організації? «Луги» теж у багатьох місцевостях

розвязали—належало розвязати всі... Так само шкільна й нездорова атмосфера цинує в українських гімназіях. Затроєні деревиди втратили б значно свій характер, колиби українська молодь вчашала до середніх шкіл разом із польською молоддю. Нарешті, треба з наголосом підкреслити, що українські господарські й освітні установи є теж експозитурами політичних сепаратистичних підпільств. Господарські потреби українського населення повинні бути запоновані при допомозі політичних організацій, що мають загально-державний характер».

Стільки «Слово Польське». Аде можна дати ще ліпшу рецепту на знищенні УВО, а саме: вистризяти всіх 7 мільйонів українців до одного, або всіх їх переселити до Сагари, або на північний бігун, а тоді зовсім певно малаби ляхи сякий такий спокій із УВО. Але не цілковитий, бо й тоді УВО все таки не зліквідовав обному, що вона існує не тільки на землях, окупованих Цельщою, отже заходила небезпека, що «абіри з УВО» приїздитимуть із закордону ва—«бандитські виступи».

Закарпатські українці про засуд у [працесі за замах на «Таргі Всходнє»]

Українська закарпатська преса про детаній ляцький присуд на членів УВО: Вандальський присуд польського суду у процесі Р. Біди і Тов. виклиав і серед нашої закарпатської еміграції рінуче обурення. Усе тамошнє українське національне громадянство творить із цього приводу один франт і як найостріше осуджує це нечуваний судовий бандитизм в псевдо-пушті ляцькій державі. Ці настрої ярко відбивають теж на сторінках цілої українсько-американської національної преси, яка добавче в згаданому присуді—з одного боку— методи вищенні непокірного противника, переходжувані зі скаженою залістю інtrusa, що за піну крові і трупів спирається закріпти своє нечесне становище на наших землях, а з другого боку— добавче вона в цьому присуді високе знищенні українських національних сил і світливий зрост української державної ідеї, що власне залишило нам в дальшій боротьбі неминучу перевагу.

Нищо наводимо наймарканітніші голоси нашої американської преси, які справді варти того, щоб їх тут одніти:

«Свобода» в ч. 155. ві 7. липня п. р. у своїй змістовній, дуже чіднесеній передовіці п. з. «Не загине» вказує за те, що мимо теперішнього виступу на всіх чотирьох земляницях на українське національне життя, мимо важкої руки всіх окупантів, їхні ворожі заміри ломляться, натраплюючи раз-у-раз на що-раз сильніший опір із нашого боку. Ми свідкам, як зростає активність українських сил за Збручем, як зачинається кровава боротьба за економічну і політичну самостійність на Закарпатській Україні, які чергуються. Й не видно їх війська політичні процеси за державну зраду в Галичині. А далі написано там: «—не входим у те, чи революційна акція є там водно в такий спосіб, як цього собі кожий з нас бажавши, адже це є неосперимій факт, що революційна ідея, а разом з нею й революційна боротьба проти Польщі надходить відгук і є пророччим доказом активності паневоленого українського народу й його протесту проти цього паневолення. Всі ті події свідчать виразно, що українська державна ідея вже тає всіляка в тіло й кров теперішнього по-коління, що вже немає такої сили, щоби могла, і тіпер знищити».

«Америка» подає в 76. ч. в дні 1. липня п. р. за «Таймс» відтак про засуд Р. Біди і Тов. виклиав, що—як Р. Біда так і другі обвинувачені сподівались польської німти за їх боротьбу проти Польщі, але нарешті в царській Росії за нічнім бомбі не карали смертю, тільки тюromoю катогром».

В передовиці «За незалежність» з дні 3. липня п. р. сказане, що—«ціня яка хоче жити своїм самостійним життям і для цього праце та посвячується—нусить стати самостійною. Все те залежить в дальніму від зорганізованих сил українського народу.. Останніх 12 літ безмірно змінили український народ щодо його національно-політичної сідемости і горючості». З того даліші висновки—«година української волі знову прийде і давін свободи знову затримати по широкій самостійній Україні. Тому Українцям годі понадати в зневіру або розлуку, але з надією, вірою, і зевністю треба все йти вперед до повної перемоги Української Нації, до її недалекого вже дні воскресення».

«Народне слово» в відповіді статей з 10. липня п. р. вказує на подібність фактів із мінулих польсько-українських відносин. Броваві суди вже були в нашій історії, але за ними слідували теж, як невідкладна реакція. Контр. Води, Поляві, Зборів і велика крівавна лаха відплати. Те саме настає і тепер. Українських революціонерів засуджено. Смерть члена УВО Р. Біди може уважати Польща для себе за триумф, але це буде хиба триумф її близького і ганебного унадіку, так як удав, свого часу скрізьважений революційний кров'ю передостанній хандар Европи—народа Росія.

З канадських кашцід часосписів: «Західні Вісти», «Канадський Українець» і «Український Голос» подають телеграми про згаданий присуд видніми буквами на перших своїх сторінках.

Протестаційне віче в Нью-Йорку. На першу вісті про жорстокий засуд, виданий польським судом у процесі 17 членів УВО, Відділ ОДВУ в Асторії і Нью-Йорку скликали негадно протестаційне віче в Н. Й. дні 13. липня п. р. «Український Народний Дім» виновникою на борзі, кілька сотень учасників. У відповідності промов змальовано події на українських землях, які довели до створення української революційної організації,

а зокрема до замаху на «Східні Торги» минулого року у Львові. Усі речники вірно підчеркнули, що причиною запіненого цікунання обвинувачених польською пресою, судом, прокуратором і цілою кресовою польською галапаснею є нова, свіжа, молода, дотепер невідома українська сила, що наростила, яка саме й наганяє щораз більшого страху польським міжновладцям. Новий український цінить загально-народну справу і загально-національне добро понад все і не зрикається цього добра та стремлінь до нього навіть під загрозою смерти. Ворожі шибеници і тюрми—українських революціонерів не застрашують. Кожна жертва притягає до боротьби нових людей. **Нинішній дикий присуд коміпромітує перед світом не засуджених, але тих, що судили.** Поляки як слід розуміють вагу й силу революційного ідейного руху, а змагання УВО з окрема; воїні знають, що в тій організації витворюється щораз дужча провідна верства, яка відповідного часу стане на чолі нового зrivу українського народу й пришвидить польське хояйнування на українських землях. Тому чим скорше УВО при допомозі всього українського громадянства у краю та на еміграції розвине свою працю та, що ніоден польський жовнір, ніоден урядник не буде левний, що вийшовши з хати він до неї живий назад вернеться, ніоден потяг не буде певний, чи дійде до своєї цілі, ніоден жандарм не буде певний, чи довезе державні гроші до призначеної місця й т. п., тим скорше прийде визволення українського народу.

Закінчено віче при піднесенім настрою учасників одноголосним приняттям наступних резолюцій:

1) Ми, українці міста Нью-Йорку, зібралися на віче 13. липня 1930. р. протестуємо проти ляцьких змущань над українським народом на окупованих Польщею Західно-Українських Землях.

2) Протестуємо проти засуду на смерть Романа Біди та засуду до вязниці його товаришів і висловлюємо їм своє глибоке почуття як борцям за визволення українського народу з ляцької неволі.

3) Визиваемо українську еміграцію в Америці, Канаді та інших країнах піднести свій протест в обороні засуджених українських борців та протест проти ляцького терору над українським народом, до її недалекого вже дні воскресення».

4) Достойною відповідю зі сторони еміграції на польські змущання буде, коли ми разом зі своїми протестами прийдемо з більшою допомогою нашій революційній організації—УВО, котра бореться проти польської окупації й ляцьких насильств на наших рідних землях.

5) Захликаємо все свідоме українське громадянство на еміграції урядити в своїх місцевостях бідповідні масові протестаційні віче та збільшити збирку на революційний фонд для УВО, що буде гідною відповідю на ціле знищенні ляцьких катів.

Українське протестаційне віче в Брукліні. Союз Українських Національних Товаристств Братств міста Брукліна зареагував на останній засуд членів УВО у Львові протестаційним вічем, уладженним під час пікніку дні 13. липня п. р. Промовці представили в загальніх рисах теперішнє політичне положення на українських землях, а з окрема під польською окупацією, та основно спинилися над безгладними репресіями, яких вживає Польща для знищенні всіх проявів українського самостійного розвитку. Останній жорстокий присуд на членів УВО є тільки одною ланкою в безкінечній через ляцьких варварських насильств. Віче винесло резолюції де новий польський присуд смерти напіятно-

вано, як нову спробу застрапити український народ,—спробу, яка напевно не вдається, бо присуд притягне до боротьби ще більше безоглядних борців проти польської окупації. Віче висказало далі глибоку пошану жертвам ляцької жорстокості, однакоже закликало українську еміграцію в Америці й Канаді теж дати свою відповідь на львівський присуд і то дати її чинним піддерживанням усіх установ у рідному краю, які борються проти польської окупації. Піддержка ця має йти безпереривно аж до того часу, поки не здійсниться ідеал українського народу,—соборна українська держава.

Протестаційні віче в Гемтрекі, Міш. і Но-гус, Н. Й. Започаткована українськими національними товаристствами в Н. Й. протестаційна акція проти засуду Р. Біди і тов. переводиться серед нашої еміграції інтенсивно далі. Одержано відомості, що Відділ ОДВУ в Детройті робить поспішні приготовання до уладження такого віча на день 3. серпня ц. р.

Уладженням пікніку для УВО і рівночасним підготуванням протестаційного віча на день 10. серпня ц. р. заняється рівноож Комітет горожанських клубів у Когус, доручаючи їх переведення спеціальному тимчасовому комітетові.

Масова протестаційна акція в Канаді. Масовим вічем уладженим у Вінніпегу дні 20. липня п. р., почалася широка протестаційна акція нашої канадської еміграції проти ляцького озвіріння на українських землях.

З радістю підкреслюємо цю активність наших братів у Канаді, які тим способом гідно заявляють свою національну спільноту з матірним плем та належно розуміють свій обовязок перед Батьківщиною.

Віче в Вінніпегу відбулося при переповненій просторії салі «Просвіти», що найкраще вказує на велике зацікавлення тамошнього нашого громадянства справами старого краю. Всіх речників вислушано з напружену увагою. Перед очима присутніх пересунулися трагічні дії нашої найновішої історії. Загибаюча Українська Армія залишила для молодого українського покоління міт власної державності, яку вона в затяжних боях довго й героїчно захищала. Цей міт стає одинокою ідеєю нашої патріотичної молоді. На руїнах давньої Армії, але з тими самими цілями твориться нове наше військо, яке сходить із землю, але говорить мовою, яка личить, жовнірові. Зі самопожертвою, прикладним героїзмом і залишною рішучістю боронить воно наші землі перед дальнім наїздом ляцьких кровожадних генів і здичілою воєнщини. Тому не диво, що застрапена ляпнія хапається середньовічних методів нищення УВО. Однак дарма! «Пущеної стрілі ніхто не зуміє завернути». Також розгону українського народу в напрямі здобуття волі ніоден ворог не зуміє здергати. Кожне насильство тільки гартуре і скріпляє українські сили.

Присутні учасники віча приняли одноголосно резолюції наступного змісту:

«Ми горожане Канади, українського походження, зібрали дні 20. липня 1930 року на протестаційному віче в місті Вінніпегу, провінції Манітоба—порушені до глибини нечувано жорстоким засудом польського суду у Львові на смерть через повіщення молодого студента Романа Біли—протестуємо як найрішучіше в ім'я справедливості й гуманності проти насильства над нашими братами в краю і домагаємося:

1) Знесення присуду на смерть студ. Романа Біди польським судом у Львові.

2) Зарядження поновної розправи.

3) Покликання до лави присяглих суддів українців в проценитовім відношенню українського населення наших земель окупованих Польщею (80%).

4) Застановлення середньовічного варварства—тортуровання політичних вязнів польською поліцією».

До загального протесту прилучилися такі українські організації м. Вінницегу:—Канад. Український Інститут «Просвіта», Запомогове Братство ім. св. о. Николая, Читальня «Просвіти», Взаймна Поміч—I Відділ, Запомогове Братство ім. св. Михаїла, Рідна Школа ім. М. Шашкевича, Драм. Спів. Гурток ім. Ю. Федьковича, Жіноче Товариство ім. Л. Українки і Канадійське Жіноче Товариство.

Зокрема треба відмітити палку заяву на вічу представниці українського канадійського жіноцтва, яка заявила, що українське жіноцтво горде з того, що в рядах «Української Військової Організації» заступлене нарівні жіноцтво з чоловіками, а навіть вже понесло жертву в особі бл. п. О. Басарабові, яку люті ляхи замордували. В останньому процесі було знову між обвинуваченими два жіночих імені.

Хроніка.

Експопр яції, саботажі напади. Дня 30. VII. б. р. в полуночі біля Бібрки напали члени УВО на поштовий амбуланс, що віз біля 50.000 злп.—Поліцая Молевского, що екскортував віз, вбито. По розбитті скринок, справники забрали гроши й втекли до поблизьких лісів. В часі погоні, що невдовзі зачалася завдяки тому, що поліцію залярямував візник, якого життя виконавці пощадили, поліція надібала в хлібовицькому лісі одного із справників, студ. прав Г. Пісецького, родом з Корнєва, пов. Городенка. Вивязалася обопільна стрілянина, в часі якої ранено Пісецького двома кулями; не можучи дальше втікати та не бажаючи попасті в руки ляцьких посіпак, Пісецький револьверовим стрілом відібрав собі життя. Хоч залярямовано всі дооколичні поліційні постерунки й прийшла поміч зі Львова враз із поліційним піском, хоч погоня тривала кілька днів та переведено масові арешти по цілім краю, то ні справників, ні гропей поліція не дісталася в свої руки.

— У Сновичах, пов. Золочів, прийшло 20. VII. б. р. до бійки між українцями а московіфілями, в часі якої не обійшлося без стрілянини; в бійку вмішалася поліція, що пробила багнетом М. Гайдука. На другий день переведено численні арештування.

— 3. VIII. прийшло до бійки в Прошовій між українцями а членами польського «Стшељца». при чому українці тяжко потурбували ляхів. Заарештовано 10 селян.

— 3. VIII. прийшло рівно ж до стрілянини між українцями а московіфілями в Куликові

— В липні незнані справники перетяли на границі коломийського та косівського повіту, на шосі до Пістини, телеграфічні дроти. Польська преса подає, що це діло «українських саботажистів».

— 16. VIII. б. р. поперетиано телефонічні телеграфічні дроти навколо Львова, який залишився від 11 год. вночі до год. 10 рано відрізаний від світа. Польська й чужинна преса твердить, що це діло УВО, «яка робить вправи в саботажах із своїми членами».

— 19. VIII. б. р. вибух з невідомої причини

Речниця заявила далі, що українське жіноцтво зі себе тисячі таких борців, а українські матері зуміють виховати молоде покоління, яке стане в обороні прав українського народу, створити міліонову армію, що прожене всіх зайдів-глапасів із українських земель.

«Комітет Оборони Українських Політичних Вязнів» на Канаду видав до цілого канадійського громадянства поклик, в якому визиває до рішучого осуду польських людожерних методів у відношенні до українського населення. Дослівно сказано там між іншим, що «навіть середньовічні закони на пів варварські, знали кару—голова за голову, а ляцький суд перейшов їх, бож на «Таргах» не вбито нікого. До найбільше жорстоких деспотичних країн до світової війни слушно зачислив культурний світ царську Росію, але нічим зглядом неї показалась «Жечепосполіта польська». Коли російські революціонери кидали бомбами на самого царя можновладця, то їх суджено на тюрму, заслання, тяжкі роботи, ніколи на смерть. Тим засудом ляшня доказала поново, що ляцький судя є лише судією для поляка, бо для українця є він завжды катом».

вогонь в каблевім відділі міської електрівні у Львові, при чому згоріла частина магазину: школа виносила 60.000 злп.

— 22. VII. вибухла пожежа на фільтарку С. Пельда в Макареві; школа виносила 20.000 злп: поляки твердять, що це підпал членів УВО—27. VII. в Гайворонці підпалено забудовання поляка Вахирича; польська преса твердить, що це пімста українців за живу патріотичну діяльність Вахирича.—5. VIII. підпалено фільтарку оо. Францішканів в Чижинові та ген. Розвадовського в Миклашеві, пов. Львів.—8. VIII. підпалено збіжжа на фільтарку Софіївка біля Струсева, пов. Теребовля, власності б. львівського воєводи Борковського.—Того ж дня підпалено фільтарок З. Тичковської в Шилах, біля Збаражу. Після польських голосів, це акти саботажу.—13. VIII. в Бишеві, пов. Сокаль, підпалено магазин збіжжа Ю. Тарновського.—В другій половині серпня, згоріли як подає польська преса—наслідком саботажів стирти збіжжа в Стрілках, під Бібркою, далі в Воловім, в маєтку Ценциля, в Старім Гвоздці, пов. Коломия в маєтку бар. Гороха, та в Городенці власності Любомірського.—23. VIII. згоріли стирти збіжжа в с. Данильцях, пов. Рогатин, у маєтку Бесядецького.

Ревізії та арешти. Є загально відоме, що по кожному виступі УВО ляцька поліція переводить арешти на право і ліво, по перше тому, що сподівається, що між заарештованими натрапить на дійсних справників, а по друге, щоб показати польській суспільноти, що вона—щось робить. Це має місце й тепер. Численні виступи УВО, що мали місце в останньому часі потягнули за собою численні арешти в цілім краю. Рееструємо останні арешти та додаємо, що богато з заарештованих вже знаходиться на волі.—30. VI. б. р. в с. Дзвиняч, пов. Заліщики, переведено трус в помешканні о. Ганкевича, та заарештовано його сина Миколу та учит. Сохачького; крім того переведено труси у свідоміших селян, та заарештовано сел. Думного.—9. VII. в Стілові, пов. Стрий, був трус у І. Ковалчук, М. Романчук, Д. Столлярського й І. Цапа; заарештовано Ковалського.—11. VII. у с. Поляниця, біля Болехова, заарештовано В. Будова,

В. Шмегу, В. Дякова, М. Шмегу-Лесюка, М. Дубова і С. Піжика.—В Гощові заарештовано М. Шияна.—В Долині заарештовано Ю. Антоновича, учит. Вірстюка, В. Медведя та М. Шумського під знакомом принадлежності до УВО.—17. VII. в Підлісках малих, пов. Львів, був трус у М. Дедика, В. Пришляковича, В. Макогона та В. Максимовича.—В половині липня в Дрогобичі заарештовано М. Андрушкова, якому закидають принадлежність до УВО.—14. VII. в Сколії по трусі заарештовано І. Бутковського та А. Медведя.—17. VII. у звязку з пожежою фільтарку у Вислобоках переведено трус у С. Дедика у Вислобоках. у М. Сениці, В. Кремінського та В. Цигана в Залитові, при чому двох останніх заарештовано, даліше в Ременові та Підлісках малих у свідоміших селян, при чому заарештовано М. Карамаха, М. Чайківського і Куземського; закидають їм принадлежність до УВО.—23. VII. переведено в Підгайцях труси у пластиунів Федеркевича, Пенкальського й Пеніського.—26. VII. в Тернополі був трус у А. Жуковського, Я. Романіві та Г. Романаніва.—27. VII. заарештовано В. Вільшинського. В Бичкевича, Б. Уласикова і В. Бориса.—28. VII. в Звенигороді переведено ревізію у батька засудженого на 7 років вязниці за напад на пошту у Львові В. Мироша; крім того у селян П. Шкварка, К. Жуковського, І. Шкварка та др.—30. VII. заарештовано в домі батька погиблого члена УВО Г. Пісецького в Корнєві, пов. Городенка, його брата та Д. Кузика і М. Степаняка.—29. VII. в Коломії заарештовано К. Сельського і М. Кузьму, коли вони розліплювали на мурах «Сурму»; крім них переведено численні ревізії та арештовано три особи.—31. VII. на стації в Перемишлі арештовано інж. А. Милянич, при якому найдено «Сурму» та «Розбудову Нації».—В Бушиловичах, пов. Перемишль, заарештовано М. Павлика, братів Захатинських, В. Колодія та ремісника Дудка, у якого найдено «Сурму».—В Стрию заарештовано І. Бутковського під замітом головної зради; як подає польська преса, він переховував в лісі гранати, запальники та кісіві кулі, що мали бути власністю УВО.—З початком серпня арештовано в Рогатині Б. Прокопова та Р. Пелеха.—1. VIII. в Теребовлі був трус у В. Пасіки.—У Звенигороді, пов. Бібрка заарештовано І. Порайка та Г. Балана під замітом участі в саботажах.—4. VIII. в Ходорові були ревізії у Пеленських, Василіка, Гаврилюка, Лукашевського та ін. Арештовано Яворського.—У Львові арештовано І. Теслю в духовнім семінарі.—У Свіржі, біля Бібрки, заарештовано В. Брилинського.—При переході чеської границі заарештовувала чеська поліція 2 українців, що подають свої підвалини, як Лугові: чехи подають, що це правдоподібно одні з учасників нападу на поштовий амбуланс під Бібркою, що однак мінається з правою.—Рівно ж на чеській границі заарештовано Я. Рудакевича, при якому найдено револьвер.—6. VIII. в Нестребі, пов. Збараж, заарештовано В. Борща.—Того ж дня в Бродах заарештовано З. Тернавського під замітом принадлежності до УВО.—В Новім селі, біля Збаражу, заарештовано під тим самим замітом І. Малюцу. В перших дніх серпня мали місце в Борщенні масові ревізії; арештовано Гайдовського, В. Крицуну та М. Никифорчука.—8. VIII. в Бібрці заарештовано Я. Копюмбаса і Е. Лукасевича.—Трус був у Найгольника в Лопушні, та в Паука в Вільхівці. Того ж дня у Винниках, під Львовом, заарештовано Я. Кульчицького, Р. Лисого, В. Гарана, Я. Домазаря.—У звязку з підпалом фільтарків в Чижиках та Миклашеві заарештовано

в Чижинові В. Романова М. Ратушинського та М. Корженця із Закомаря, пов. Золочів.—В Тернопільській тюрмі сидять заарештовані: О. Галиш та Б. Гоповський із Золочева, Залуський із Збаражу, Т. Дзюбінський із Панасівки, біля Залозечі, Яцишин з Гаїв Вел., біля Тернополя, Антін і Ярослав Романюки, С. Чубатий, М. Рущак, А. Луговий з Тернополя, В. Бринявський із Львова і Р. Осінчук з Гниличок, пов. Збараж; всім їм закидають принадлежність до УВО.—12. VII. в Перешиблянах заарештовано Р. Фостяка і Бучацького.—В Бишеві, пов. Сокаль, заарештовано В. Савчука, Мандюка, Пуру і Сафіяна.—В Городенці переведено труси у С. Дедика, С. Семенюка, Як. і Вол. Сілецьких, В. Бандурака, С. Перейми, Л. Дорожинського, Р. Сербинського, І. Ступара, М. Годинського, Я. Хамова і М. Угриня; заарештовано І. Березовського та Т. Юзькова з Поточиськ.

Суди. 23.-24. VII. та 2. VIII. б. р. перед окружним судом у Золочеві відбулася розправа проти 10 українців за опір поліції та злочин публичного насилля. Це вони мали допустити супроти польської поліції, яка арештувала їх в часі посвячення хреста на козацькі могилі під Зборовом, за оглик «ганьба лотрам!» зверненим на адресу ляхів, що попереднього дня зрізали хрест на тій могилі. Засуджено І. Стельмаха, О. Полевого, Е. Стойкевича, Б. Крохмалюка і Н. Качоровського на кари від 10—30 днів арешту.

Уступлення. У звязку зі скріпленим діяльністю УВО уступив воєвода львівський Голуховський; польські часописи пишуть, що «причина лежить в українському рухові, якого п. Голуховський не вмів опанувати». Крім цього уступив також другий стовп польської влади—львівський староста (директор поліції) А. Кльоц.—Як бачимо від ряду літ по кожнім більшім виступі УВО польські центральні органи наганяють своїх місцевих експонентів та присилають більш «спренжистих», які у свою чергу показуються нездарними в «опанованні українського руху».

Ляцькі варвари. В Романівці, пов. Теребовля, громадяне висипали могилу для вшанування пам'яті поляглих на війні українців; постерунок ляцької поліції розкопав ту могилу.

— В с. Магдалівка, пов. Скалат, селяне впорядкували та прикрасили могилу хор. української армії І. Білецького. 8. VI. мало відбутися посвячення хреста на могилі. 7. VI. поліція розгребала могилу а хрест забрала на постерунок. Крім того скалатське старство покарало П. Стадника, Вол. і Мирослава Голоядів арештом на 7 днів за прикропування могил.

— В с. Завалові за поправлення та прикраслення могили стрільця УГА М. Думника заарештовано С. Думника, І. Скальського, С. Моравського, Р. Дідору, і С. Банаха, а крім того 10 хлопців старовство покарало грошовою гривнею; на кінець поліція при асисті ляцького ксьондза Маршала розкинула могилу та поставила варту, щоб ніхто до могили не мав приступу.

— В с. Сольце біля Підгайців за поправлення могили стрільця УГА Г. Барана заарештовано Г. Джулінського, В. Цибульського, М. Сурмея, Ів. та Олексу Баранів а 4 хлопців покарано грошовою гривнею. Староство в Підгайцях казало громаді збурити могилу, а коли та відмовила це зробити, покарало 5 українських радників грошовою гривнею. Біля могили поставили ляхи варту, щоб ніхто не мав до неї приступу.

Куток дописувачів із за океану.

Звідомлення відділу Одру ч. 9.

Мимо теперішніх тяжких обставин наш Відділ із малою горсткою відданих членів працює далі. Ми докладаємо всіх сил, щоби нашій УВО помогти якнайбільше. За час од 1. травня до 1. липня ц. р. наше фінансове звідомлення виглядає ось як:

На книжечку Фін. Реф. зложили від часу засновання нашого Відділу до 1. липня 1930. члені: М. Клюсик 2,50 дол., Г. Туркевич 2,— дол., В. Дячук, І. Лесюк і І. Камінський по 1,25 дол., А. Яворський, Г. Федорук і О. Шмокалюк по 1,— дол., В. Осухівський 75 ц., М. Даньків 50 ц. Дальше симпатики УВО зложили по 1,— дол. М. Дзядзюх др. І. Пишняк, о. Е. Сидоряк, артист В. Авраменко. А. Лущак, Л. Щербан, В. Гуменюк і Ю. Щупак; по 0,50 дол.: Г. Моздір і п-ні А. Костів; по 0,25 дол.: Т. Андрушин, П. Новий, А. Паходок і Ч. Н. Разом зібрано 22,50 дол. Дальше кольортажа «Сурми» принесла 18,— дол., кольортажа брошур УВО 6,75 дол. Нові передплатники «Сурми» Т. Герчак і Т. Велич зложили по 1,— дол. З гаївки, що її впорядкував місцевий Жіночий Українсько-Американський Горожанський Клуб дня 27. квітня ц. р. передано для УВО 12,80 дол. Отже, загальна сума виносить 62,05 ам. дол., яку в цілості переслано до централі УВО через «Обеднання» дня 12. липня ц. р.

Рівночасно повідомляю, що наш Відділ одержав дотепер 30 брошур одних, і 15 других. З того 27 брошур ми вже розпродали і дотичну суму 6,77 дол. зарахували до вище поданих грошей, а 18 брошур остасе до дальшої кольортажі.

Остаемо з боєвим привітом

— В. В.—секретар.

Дорогі Браття!

Просимо приняти ту маленьку, але ширу жертву від братів зза моря. В нас в Т. заснувався Відділ ОДВУ, що поставив собі за мету, на кожнім кроці і як тільки можна Вам помагати. Дуже тішиться, що хоч ляхи лютують, то Ви не упадаєте на дусі, лише в повнім розгоні йдете вперед, вірні зложеній присязі. Тому держиться твердо далі, і певно буде з Ваших чинів велика користь для цілого українського народу. Ми радо стаємо з Вами під один стяг і в Ваших боях подаємо Вам звідси помічну руку. Тому прийміть тих кілька теплих слів, як щирий привіт від нас зза океану. Ми віримо в те, що Ваша дальша праця буде мати ще кращі і більші успіхи.

Здоровимо всіх наших боєвиків

— М. Л.—Канада.

На зустріч УВО.

Про українців у Нантікок мало писати по часописах. Та наша громада числом маленька, зате працює солідно. Вражуючі вісти про варварське переслідування наших братів у ріднім краю знайшли відгук і в нас. В місяці травні ц. р. зорганізовано тут Відділ Організації Державного Відредження України, щоб нести поміч боєвій акції у краю. На початок зібрано від членів 18,— дол., що їх вислано до «Обеднання» на потреби УВО. Нам потрібна така організація, як УВО, яка відповідала ворогам на можні насилиства над нашим

поневоленим народом. Тому громада в Нантікок не остасе позаду, але спішить на зустріч УВО в вільний боротьбі за незалежну і соборну Україну.

І. В.—секретар.

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжких підпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо. Подаємо дальший список книжок:

- 30) С. Кравчинський: Підземна Росія. Львів, 1901. Укр. Вид. Спілка.
- 31) 12 Українців перед львівським судом. Львів, 1927. Бібл. «Нов. Час».
- 32) Jan Kwapinski: Organizacja bojowa, katorga, rewolucja rosyjska, Warszawa, 1928.
- 33) Wierna służba-wspomnienia walk o niepodległość 1910-1915. Pod redakcją: J. Piłsudski, R. Dąbrowski i in. Warszawa 1917, GŁ. Księg. wojskowa.
- 34) Daniłowski: Bandyci z P. P. S.
- 35) Niemojewski: Ludzie rewolucji.
- 36) Г. Семенов: Военная и боевая работа партии социалистов-революционеров за 1917-18 г. г. Берлин, 1922.
- 37) Ол. Бабій: Гуцульський Курінь, Прага, 1627. Вид: групи Укр. Нац. Молоді.
- 38) Р. Ярий: Військове самовиховання, Прага, 1927. Вид: групи У. Н. М.
- 39) Ж. У. Гімменн: Війна будучности. Прага, 1927. Вид: групи У. Н. М.
- 40) Б. Полянич: Товариши усміху. Бібл. Нов. Часу, Львів.
- 41) Б. Сазанов: Як вбили ми рос. міністра Плєве? Друк. в «Нов. Час» Львів, 1929.
- 42) М. Мельник: За рідне гніздо. Оповід. з визв. війни сербів. Львів, Бібл. Нов. Час.
- 43) Сенечільський: Марево війни. Львів, Нов. Час.
- 44) L. Jastrzębiec-Zielonka Wspomnienia z Syberji.
- 45), Za kratami więzeń i drutami obozów. Almanach, 1928.
- 46) Leon Wasilewski: Zarys dziejów P. P. S.
- 47) Strug: Na ulicach Warszawy.
- 48) J. Grabiec: Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem.
- 49) J. Piłsudzki: Moje pierwsze boje.
- 50) J. Kaden-Bandrowski: Piłsudczycy.
- 51) Nikolai: Nachrichtendienst, Presse und Volkstimmung im Weltkriege 1914-1918.
- 52) Fischer: Spionage, Spione und Spioninen 1919.
- 53) Rudeval: Praktyczne wskazówki dla prowadzenia służby wywiadowczej, 1921.
- 54) W. Stepek-Hoffmann: Służba śledcza.
- 55) H. R. Berndorff: Spionage. 1929. Stuttgart. V. g. Dieck.
- 56) Dr. H. Gross-Höpler: Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik, 1922.
- 57) Fedunisyn: Szpiegowstwo wojskowe, 1924.
- 58) Łukomski: Służba śledcza i taktyka kryminalna.
- 59) Dr. Heindl: Kriminaltechnik, 1924.

Предавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте «СУРМИ» перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сot.
Просить складати в Україні
«Політичних Вязнів»

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 9 (36)

ВЕРЕСЕНЬ.

1930

Заклики.

Ряди, ряди тісніше друзі,
Ще довго буде буря ця!
Назустіч кинемо наразі
Всю велич справжнього борця.

Там хтось побліл? І очі долу!
Благає пана жалібно у ніг...
Кляне минул коромоту
Ta на братів готує вже батіг..

Деж тут борні краса і сила?
Іле тут творчости нове живло?
Коли душа безсила заломилась,
І гноєм брудним серце підплило.

Та що тут плести теревені...
Дарма! Дарма! Даремна тата слів...
Bo пан для нас одвічний геній,
A Бог? та ж Бог ніколи не платив.

Хай пугач плаче на розпутті,
Хай ворон серце матері противне,
Хай виром грають хвилі бутні—
Однаково вас Мати проклине.

Ряди, ряди тісніше друзі,
Ще довго буде буря ця!
Назустіч кинемо наразі
Всю велич справжнього борця!

Частинний виступ УВО.

Від кількох місяців панує на українських землях неспокій. У тому часі, коли на Східній Україні мають місце по селах масові терористичні атаки, яких жертвою падуть більшевицькі агенти, на Західній Україні є ми свідками масових саботажів, зверненіх проти польської держави, польських поміщиків та кольоністів.

Перша акція УВО на Західніх Землях, закреслена на ширшу скалю, була в 1922. р. коли то масово палено фільтварки та маєток польських поміщиків, роблено замахи на державні органи, карано провокаторів і зрадників та низко державне майно. Тоді то зреволюціонізовано цілій край й проти польської держави поставлено один фронт українського населення, що відмовилося брати участь у зборах до польського сейму. Мимо великих репресій з боку польської влади, та мимо великих втрат в рядах УВО, пішли досягнено й цей період зверненої діяльності УВО залишив незатертий слід у пам'яті українського громадянства, як прояв сили та згадують його із ненавистю ляхи для перестороги перед випадками майбутності.

А оце по раз другий має місце т. зв. частинний виступ УВО. Такий частинний виступ має на цілі організованим способом ширити неспокій в краю, паніку між польським населенням, ломити екотанцівного духа польського кресового елементу, посіяти в нім зневіру в успігність його охорони лояльними властями перед наступом українських елементів так тепер як і в майбутності, та викликати психічний вплив на маси українського населення в крайно ворожі напрямі до польської нації й держави, викінці викливанням «неспокію» апархії посилювати за кордоном переконання про

непевність граніць польської держави та її внутрішні неконсолідованість та маніфестувати проти польські настрої українського населення.

Зачалося від відірваних саботажів на маєтки знаних польських осіб — генералів, б. воєводів, б. міністрів, тощо. Та вскорі акція поширилася на всіх поміщиків без розбору й на кольоністів, та на державні обекти. Чому звернено головну увагу як раз на нинення поміщиків і кольоністів? Передусім тому, що кольонізація наших земель польськими зайдами, підтримувана польською державою, представляє для нас найбільшу небезпеку, отже треба відстрапити польських кольоністів од поселення на українських землях, а по друге, що при масовій акції, це є найліпший спосіб психічно відлітовувати на маси українського селянського населення: пожежі, які наглядно бачать кілька а то кільканадцять сіл, пожежі майна безпосередніх ворогів нашого селянства, що забирають належну йому землю, більше переконують селянина та мають на нього більший вплив, ніж прим. агенти на органі державної влади, на незнаних собі близьких осіб.

Бажану ціль останні саботажі вповні осягнули. Зачалися вправді масові арешти, але воїни не то що не припинили їх, але вплинули на ще більше позгорнення акції. Щодня з ріжких сторін краю йшли телеграми про щораз то нові акти саботажу, занепокоювали польські владні органи й суспільність та звертали увагу заграниці на відносини на українських землях. Неспокій ляхи зростав із кожним днем, перемінився в крайну ненависть до українців, у зневіру в акцію держави та розбурхав на стільки пристраси, що зачалися заклики до

шілого реванжу польського населення. Та тим тільки утруднювалося державну акцію пацифікації, бо збільшувалося заколот і заміщення в краю, а кожний випадок реванжу компромітувавби у свою чергу польську державу. Щоби до цього не допустити, польська влада прийшла надзвичайні міри: з дорученням Пілсудського приїхав до Львова віце-міністр. Переїзди зі штабом урядників керувувати акцією пацифікації краю шляхом ліквідації УВО.

Та чергові масові арешти не тільки не дали полякам бажаного успіху, але як раз противно: саботажова акція ще більше скріпилася; поруч із акцією пацифікації, веденою польською владою, саботажова акція привела виразний масовий характер. Польська влада ніяк не могла опанувати ситуації й то не тільки в розумінні здушення са ботажової акції, але й держання в широких польських елементів; останні таки зачали допускатися поодиноких актів реванжу на спокійнім українському населенні, заогрюючи ще більше пристрасті та збільшуючи хаос. До того все пе мало місце в часі дуже напруженого внутрішнього польського положення.

Не спинили їх і карні експедиції військові поліції, що їх вислано на українські села. І у добі загального мира, польська влада думає завести на українських землях виїмковий — боєнний стан та наглі суди.

Такий є нинішній стан. Ми дійшли до кульмінаційної точки. Наша ціль досягнута: викликано потрібне моральне враження так між українським загалом, як між ляхами й чужинцями, нанесені ворогові величі моральні та матеріальні втрати, а, вкінці, боєники виказали технічну справність, про що свідчить обставина, що за цілий час тривання акції ні одного з них не зловлено на горячім вчинку.

Тому акцію масових саботажів тепер припиняємо.

Охорона від боєвих Газів.

Охорона від боєвих газів може бути посередня та безпосередня. До посередньої належить організація алярм населення та війська при газовім наступі, вичування чинності ріжних газів у лябораторії, вишкіл населення, як воно має заховуватися під час газового наступу, тощо, отже, все те, що, власне, не боронить нас безпосередньо від газу, а тільки допомагає нам забезпечити себе від нього. Спинимося ширше на безпосередній охороні, що може бути індивідуальною і масовою.

1. Охорона безпосередня індивідуальна.

Зпочатку вояки боронилися від газу тим, що хустину, змочену водою або алькоголем прикладали до носа й через неї дихали. Однак така охорона була дуже невистарчальна.

Відтак споряджено спеціальні маски. Першою примітивною маскою був мішечок із ватою, напушену содою й содовими сполуками: цей мішечок мав на кінцях пінурочки, що їх завязувано ззаду на ший. З часом ці маски вдосконалено. Кожна держава виробляє свої маски: однак не важкий для нас назверхній вигляд маски, а фільтр, отже, та частина маски, куди переходить і прочищається вдихуване повітря.

Так, напр., маска, що її уживали німецькі війська, мала фільтр, зложений із шарів, oddілених од себе дротяними сітками; назверхній шар становив діятоміт або пемза, насякли поташем, передню активне вугілля з окисом цинку, а третю діятоміт, насякли гексаметилентетраміном. Згодом додали ще четвертий шар із фільтрового паперу, що за-

держував газ діфельхльорарсин ($C_6 H_{5/2} As Cl$). Однака їй цей фільтр не хоронив від дужче концентрованого хльорікуму ($C Cl_3 NO_2$). Маска така має ще й ту невигоду, що через фільтрат вдихується й видихується повітря, а парами водними пошкоджується матеріал: крім того, через фільтровий папір повітря проходить досить важко.

Французька маска є лише тим, що видихування відбувається не через фільтр, а окремим вентилем, який при видихуванні автоматично відкривається, при вдихуванні замикається. Фільтр складається з 3. шарів: внутрішній становить 1 гр. вати, середню — вугіль, насяклі содою та бікарбонатом содним, назверхній 2—3 mm. зерна соди, вуглю та окису цинку, насяклі гіліцериною, рициновим олієм або іншим непасичним олієм. Такий фільтр служить 15 годин.

Інші фільтри мають подібне зображення. Одні з них пришрубовуються до маски, інші є завішені на плечах та сполучені з маскою непродищним шляхом. Однак усім фільтрам шкодить вогкість, тому при найновіших масках заведено під тим оглядом уліпшення.

Крім масок, хоронять од газів кисневі апарати: хоронять вони від усіх газів, за виїмком тих, що діють на шкіру (шерит, люзит). Головно їх уживають проти окису вугеля (CO), від якого ніяка маска не захоронить. В таких апаратах є чистий кисень у т. зв. бомбах під тисненням 150 атмосфер, яким відхидаємо.

В австрійській армії уживають спеціального апарату, т. зв. пневматогену, що не мав бомби з киснем, а вироблював кисень сам; крім того, мав він ту вигоду, що можна було його пришрубувати до маски. Подібний апарат у французькій армії називався Fenzy.

Усі ті маски й апарати не хоронять добре від гризучих газів, які хоч і не проходять через фільтр, але діють на шкіру взагалі. Для охорони від іпериту частина англійської армії мала гумові плащи та гумові рукавиці, крім масок. Та таке захистлення цілої армії вимагає великих коштів.

Одержал цар із Льондону коробку з таблетками на заспокоєння нервів. Цар здивувався тій посилюючі і вже хотів розривати пінурочки, що ним була перевязана коробка, та надумався й казав передати коробку придворному лікареві, а цей уже передав її далі своєму помічнику. Коли помічник перетяв пінурочки, наступила легенка експлозія. Переведена аналіза ствердила, що таблетки були зроблені з нітрогліцерину, й колиб вони вибухли, могли б розірвати трьох людей на клаптики.

Ця невдача примусила народовольців закінчити діло підкопу, як рівнож доручити хемікові Кибальчичеві приготувти, крім динамітової міни, резервові бомби. Саме тоді Кибальчич винайшов нову систему бомб, що викликала опісля подив найвизначніших хеміків. Бомба мала форму дев'ятисантиметрового бляшаного циліндра з 5-ти сантиметровим поперечником. Через циліндр, виповнений динамітом, переходив поперечний дріт, закінчений мідяною руркою; рівнобіжно з мідяною руркою була склина рурка, наповнена сірчаним квасом і оловом; ця рурка була злучена зі скляною ретортю, де була мішанина Бертолетової солі (хльоран поташу) з антимоном. Реторта ж була злучена гумовим вужем, наповненим меленим стрільним порохом, із мідяною руркою, де була піроксиліна, звиччена нітрогліцерину; мідяна рурка мала рівнож капзлю, виконану живим сріблом та вибуховим матеріалом.

Частинно від іпериту хоронить добрий одяг; треба лише цілком позавязувати рукави, а на руки настягнути добре рукавиці; коли ж рукавиці нема, то треба настягти шкіру чистою вазеліною (не товщем, бо цей збільшує діяння іпериту!) або посыпти шкіру хльоровим вапном. Одяг і білля, покроплене іперитом, треба виправити в горячій воді з домішкою 0.4% cali hypermanganici та 1% сірного квасу ($H_2 SO_4$).

Дуже важко негайно вичистити терен, затроєний іперитом. Слід знати, що іперитові гранати (7.7 до 21 см) занечищують приблизно 6—18 метрів в терену від місця допаду гранати в напрямі лету гранати, та 4—12 м. під прямим кутом до лету значить — приблизно 24—216 кв. м. терену. Терен вичищують хльоровим вапном, а самевапняний порох розсипають приблизно 1 кг. на 10 кв. метрів, далі треба землю перескородити (пeregребати), щоби перемішати вапно з іперитом. Узамки гранатів та інші предмети з іперитом треба глибоко закопати в землю, при чому не вільно дотикатися таких предметів голими руками. Коли обстріл був рясний і весь простір затроєно, то треба вичистити бодай місця, кудою люди частіше ходять: дороги, села, тощо. Місця, які не можна з ріжких причин вичистити або які загалом дуже тяжко вичистити (румовина, корчі, тощо), треба означити табличкою з написом, що терен занечищений іперитом дня . . . (дата газового нападу). Такий занечищений терен перестає бути шкідливий при сухій погоді по 8 днів, при дощі по 3 дніх. Однак кущі та румовина бувають небезпечною іноді й довше, як 3 тижні по нападі.

Приміщення, землянки та інші закриті місця, де був іперит очинюють тим, що розкладають внутрі вогонь, відтак провітрюють та білять. Хльорового вапна тут не треба вживати, бо воно шкідливо впливає на людський організм.

Поживу хоронимо в непродищих мішках або сильно гортаємо до паперу. Пожива, скроплена іперитом, не надається до ужитку.

Винований засуд смерти над Олександром II.

Після невдалого атентату на «Зимову палату», замовлені народовольці. Між іншими причиною цього було також те, що в Росії всі сподівалися далекодійчих змін у звязку з проектом конституції, що його опрацював Лоріс-Меліков, званий «великим жандармом Росії». Та коли по Різдвяних Святах, із якими звязувано ті надії, все остало по старому, стало ясно, що конституційні обіцянки були тільки маневром. Тоді то народовольці піднесли знову голову. Вони післали цареві засуд смерти й почали підготувати його виконання.

За діло взялися під загальним проводом Желябова: Соня Перовська, Рисаков, Кібальчич, Кобозев, Саблін, Михайлів, Геся Гельфман і Гриневецький. Желябов розробив план атентату. Тепер же не заміряли на царську палату, бо вона з часу замаху Халтуріна перемінилася у справжню фортецю. Рівнож незручно було робити замах під час поїздок царя залізницею, бо залізничного шляху берегло тисячі людей, а крім того, при подорожах царя уживано кількох поїздів рівночасно, і тяжко було вивідати яким саме поїздом їде цар, та ще часто-густо цар пересідав дорогу з одного поїзду на другий. Народовольці прийшли до переконання,

що найкраще буде підмінувати одну з петербурзьких вулиць, якими цар найчастіше їздив. По довгих розшуках знайшли народовольці приміщення при Садовій вул., і один із заговірників, Кобозев, улаштував там крамничку де і продавав сир, рибу, овочі та подібний крам. Тому, що лавочка була в підповерхі, то поліція постійно доглядала за нею. Та часті ревізії все не давали ніякого висліду, хоч власник крамнички із жінкою та товаришами ночами підкопували вулицю.

План підмінування був таким: при крамниці праворуч од входу була мала кімната, де вадовж стіни, що виходила на Садову вул., стояла канапа, де спала жінка крамаря. Під канапою зачинався підкоп, що заходив до середини вулиці. Підкоп закінчувався стофунтовим динамітовим ладунком. сила вибуху якого могла висадити в повітря цілу вулицю. Від ладунку йшов дріт до електричної батерії, що була при вході до краму. Підкоп цей вели доволі довго, бо викопану землю та частину підмурку дому треба було виносити обережно; все це з крамничі виносили народовольці, під виглядом купленого краму.

Та під кінець тої роботи виринули сумніви.

чи можна взагалі робити ужиток із підкопу, бо-

ж разом із царем малоб загинути кілька десятків неповніх людей. А тому рішено спробувати наперед іншого способу. В половині лютого 1881. р.

Така бомба важила 7 фунтів. Механізм бомби працював так: при потрясенні олово, що було у скляній рурці, розбивало її в місці, де ця рурка була получена з ретортю; сірчаний квас переливався до реторті, запалював хльоран поташ й антимон; од полумені займався стрільний порох, од пороху капзля, а через неї динаміт.

Коли вже всі приготовання скінчено, несподівано заарентували провідника — Желябова. Арешт цей був сліпим припадком, бо поліція навіть не знала, хто попав до його рук. Желябов міг бути із тієї халепи вбити, коли при слідстві холоднокровно не заявив, що його арешт нічого не змінить у виконанні засуду смерти цареві, яке наступить у найближчому часі.

Два дні по тому вибрався Олександр II. із «Зимової палати» до михайлівської касарні для провірки плану стійок. Коло 12. год. народовольці побачили на Садовій вул. царську повозку, оточену козаками; та Кобозев уже не встиг злучити дротів із електричною батерією. Знов треба було чекати...

Але цар чайже мусів вертати... Провід цілої акції перебирає Соня Перовська. Вона розділила ролі так: Кобозев став біля електричної батерії, жінка Кобозева заняла становище перед крамницею і тримала звязок із Михайлівським, що був звернений у бік михайлівської касарні й уважав на Ри-

2. Охорона безпосередня масова.

Охорона масова важна тим, що дихати крізь маску довший час дуже тяжко, та ще в масці не можна виконувати потрібних праць (напр., телефонувати), а нарешті не завжди вистарчить масок. Для цивільного населення цей спосіб охорони тим більш важний, бо воно або зовсм не буде мати масок, або обмаль. Масова охорона може бути двояка: а) тепловими середниками, б) укриття в землянках.

Щодо першого способу, то відомо, що вогонь огортає повітря, наслідком чого повітря рідшає, стає легшим та підноситься до гори. Коли в повітрі є газ, то він і собі наслідком нагріву, підноситься в гору й падає знова на землю за огрітим місцем. Тим способом хоронено під час війни коні, магазини з харчами та і люді. Так, напр., місця, де були коні, заздалегідь окладали оберемками соломи чи іншими легкозапальними матеріалами, та ще й поливали їх смолою, нафтою, тощо, а при наближенії газу запалювали їх. Тим способом рівнож одьєртали газову хвилю **від входу до землянок**, де ховалися люди, розкладаючи пер, входом сильний вогонь. Розуміється, все це тією заздалегідь підготували, щоби в хвилі небезпеки тільки запалити приготований матеріал.

Та цей спосіб не завсіди іевний, бо чи вогонь заїзно заметься, чи замідко він догорити, або взагалі згасне чи не розгориться (дощ). Куди п'вицій спосіб охорони — **землянки**. Така землянка повинна мати грубий шар глини, щоби ніде не було ніяких продушин. Вхід до землянки має бути спеціально влантований. А саме — має бути двое, а то й троє дверей з передсінками між ними, причому не повиннося відчиняти нараз усі двері; значить — наперед одчинити надвірні двері, увійти до передсінку, зачинити надвірні двері, а щою тої відчинити другі двері. Річ у тому, що при кожнім одкриванні надвірних дверей увіїде до передсінку дещо газу, який інакше вдерсять до землянки. Простір між дверима має бути досить великий,

щоби не настала швидка концентрація газів, і наймені таний, щоб могли там зміститися нічі з раненим чи хорім. Над кожними дверми має бути завішена ролета з грубого полотна чи сукна, яка коли треба можна спустити в долину й там замкнути вхід. Щоби спущена ролета пристягнула до одвірків, напаніше поставити їх скісно, бо тоді ролета власним тягарем буде до них пристягати; рівнож на споді ролети повинна бути залишена штаба, що забезпечує пристягання її до землі, знову ж поперед ролети кілька деревлинних лямівок не дозволять її корчитися в ширині. Сама ця штаба пропускала газ, тому скроють її течівом, що невтралізує розпущеніми полісульфідами натрія зі содою, або 10 %-им розчином соди або поташу. Коли немає таких середників, то можна скропити бодай самою водою. Добру службу може зробити т. зв. зола, отже вилуг з дерев'яного пошепту, яким на селі золять бля та полотно. Кроція, звичайною коновкою зі ситком. В зимі добре додати до таких розчинів трохи солі, щоби вони не замерзали.

Тому, що через побут в землянці воздух випилюванням CO занечищується, а крім того і світло зуживає кисень (2 свічки спільки, що одна людина!), треба при довнім побуті в землянці дбати за виміну повітря. Це можна робити ріжко. Найліпше мати **бомби з киснем**, з яких випускаємо яких 30 літрів кисня в годину на одну особу. Можна рівнож ужити **окисліту**, себто, мішанини хльорового вапна й пероксиду натрія, що поглиблює водою сам витворює кисень. Коли того нема, тоді треба, щоб землянка мала отвір у даху, до якого вкладається фільтр, такого типу, як у масок, лише в збільшенному розмірі (приблизно 3—4 т завширшки і $\frac{1}{4}$ т грубого), а під фільтром треба мати вентилятор, що ссе повітря. Таким фільтром може бути й утоптане земля, насякна течами, що невтралізують; щоб збільшити діяльність такого фільтру, можна від отвору повести дуже високу руру та подавати тим повітря з вищих шарів, де менше газу.

Рисакова, він кинув бомбу. Громовий вибух роздеряв повітря, кілька нацість людських і кінських тіл кинуло на снігу. Дим не дав зразу зорентуватися в положенні; Рисаков стояв проголомшений. Аж тут одчинилися дверцята царської повозки й вийшов — цар, здоровий і неторкнений. Рисаков здрігнувся; він мав ще револьвер. Та було вже занізно: в тій хвилі звісі моряків скопили його. Цар, побачивши третячого Рисакова, спітав, хто він такий, та наказав його заарештувати.

Але вже в 4. хвилі по першому вибуху бомби. Гриневецький, що йшов у певній віддалі за Рисаковим, дійшов до місця того вибуху та кинув другу бомбу в віддалі кількох кроків від царя. Тим разом житво було страшне. Цареві обірвали обидві ноги та спалило долішню частину тіла аж по бедра. Рівнож змаскований тулуб Гриневецького лежав далеко на землі.

По кількох годинах страшних мук помер Олександр II. Умирав він, мабуть, зі скафгою і жалем на людську злобу й невдачність, бо вмираючи поглишив він уже підписану конституцію, що над нею працював Меліков. Страшною була смерть Олександра, але й страшними були ті тортури, якими він казав мучити сотки людей, запрототочуючи їх живцем у гріб, без доказу вини, без суду.

Вихід із землянки дозволяти лише в **найкращих випадках**. Газ, що дістанеться до землянки при відчиненні дверей, невтралізуємо назичним розчином соди та содного сірнатану, звичайно, з домішкою пірадину. Хльорового вапна з землянці не вживаємо.

Щодо худоби, то можна її охоронити від ціяння газу розкладаючи вогонь навколо стайні. Га можна і її забезпечити масками, як це роблено вже під час війни. Тому, що по наших селах таких

масок не буде, то можна споряджувати імпровізовані маски, беручи під увагу, що худоба менше вразлива на гази, ніж люди. Для цього беремо 2 мішки на обрік, всуваємо один в один, а простір між ними виповнююмо сіном, насяклимо матеріалом, що невтралізує, або бодай намоченим у воді. Коли й такої маски не маємо, тоді треба відвести худобу з затроєного газом місця десь на горбок (ніколи до долини!).

Роди розвідчиків.

2. Мандрівні агенти.

Мандрівні (летючі) агенти мають завсіди спеціальні розвідчі завдання. Вони зі свого терену переходять на чужий, де має переводитися розвідка, а повертають по виконанні доручення назад на тервісне місце.

Під час миру завданням летючого розвідчика може бути перевірка тих чи інших подобиць, важливих для суцільного образу стану ворожої армії, або ж провірка відомостей, одержаних централею від старого агента, або доповнення до рапорту старого агента щодо важливих технічних подобиць, іншим разом — провірка терену майбутнього поля бою, що міг улягти змінам наслідком розбудови доріг, міст чи атмосферичних причин, нарешті — провірка перевізної здібності залізничної лінії та под.

Звичайно, а передусім за мирного часу, ті завдання виконують фахівці, отже, старшини, підстаршини, чи інженери, що під ріжними биглядами дістаються до ворожої країни на вказане місце. Деякі легпіні завдання можуть виконувати й півільні особи, не-фахівці, під умовою, що розвідча централя перейде з ними перед тим одновідній вишкіл, вирядить їх належко та дасть потрібні вказівки.

Мандрівний агент мусить добре володіти мовою даної країни і взагалі добре знати терен, де має працювати, отже, знати відношні та звичаї населення, як рівнож умови, серед яких працюватиме, бо інакше може легко прозадитися та не зможе вільно рухатися між місцевим населенням.

Далі дуже важна та «маска», під якою має працювати розвідчик. Австрійська інструкція для розвідчиків каже про двох розвідчиків, які під виглядом різницьких челядників, що пропонували по селах свої послуги для забивання свиней, перейшли пішки потрібний терен та навіть дісталися до гвардіянів, не викликуючи ніяких підозрінь. Інший розвідчик примістився як студент агрономії на однім фільварку на вакаційній практиці та вів розвідчу працю, іздучи на сусідні фільварки. Кап. Фішер указує на лорда Кіченера, що в 1882 р. перебраний за крамаря вів розвідку в зревольтованім Судані. Той самий автор пише, що перед війною Німеччина була прямо засипана такими розвідчиками; одні були між студентами-чужинцями на німецьких школах, інші між сезоновими робітниками, що приїжджають на роботу до Прусс. Між італійськими сезоновими робітниками, що їхали на роботи до Австрії, бували часто старшини генерального штабу. Австрія ж і собі висилала своїх старшин як туристів чи сезонових робітників до альпійських країв та льомбардської долини. Під час війни, коли москалі заняли Пруси, на один таможній фільварок приїхав старшина російського ген. штабу й назвавши себе захистав власника, чи він

не пізнає його; на відмовну відповідь, сказав: «Так же перед двома роками працював я у вас як звичайний парубок, але рівночасно і добре розглядався тоді по околиці». Кап. Тонує подає, що англійські старшини їздили перед війною по Німеччині як туристи, учні, тощо, а німецькі старшини їздили до Англії ніби для участі в перегонах, тощо.

Розуміється, агент мусить бути обізнаний із тою працею, яка йому слугить маскою. Напр., продавець галантієрійних товарів мусить, крім іншого, розумітися на ріжки родах шкіри, умови перевозу, мита, тощо. Розвідчі інструкції завжди звертали пильну увагу на всі ті подробиці. Так, напр., австрійська інструкція подавала: «Кілька рекомендованих масок: торговельний агент, покупець і мандрівний продавець насління, гною, рільничих машин, школа (чеські гути), гандляр худобою, деревом (в околицях лісистих), збіжжям (у 1 осії губернії қалінська, варшавська, люблінська, келецька), продавець вина (в більших місцевостях), сиру (біля Берестя над Бугом), скрипак, артиста й т. п. Евіденційне бюро та розвідчі відділи ведуть викази фірм, яких поміч може придатися при розвідці. Рівнож Міністерство Зак. Справ може надати потрібні інформації».

Або ось інструкція для агента, що їде до Італії: В Італії треба як найдокладніше знати мову, володіти нею певно і вправно, а навіть і діялектом місцевості, де треба переводити розвідку. Італієць враз пізнає чужинця з вимови, навіть коли той балакав поправно і граматично. Головною умовою вдалої розвідки в Італії є щаслива маска. Вона має відповідати індивідуальним рисам розвідчика й його особистим прикметам, даї завданню, що його має він виконати, місцевим обставинам, річній порі й евент. кожночасній політичній ситуації. В італійських містечках кожна маска буде добра, як що розвідчик вміє з нею віцовідно заховатися. Важним є вибір одягу, бо італієць інтелігент і простий чоловік, мають характеристичну одежду. Треба звертати увагу на найменші подобиці, бо з огляду на великий туристичний рух чужинців, вміє таможня влада та й населення зараз же розпізнати чужинця. Вибір одновідніх прямішень (не заїздити до готелів, де спінаняються чужинці!), реставрацій, одновідніх новелів (як їсти та пить) є важні, щоб не впадати в очі. В горах на пограниччі можна видавати себе за туриста, природника, збирача мотилів чи мінералів, ботаніка та ін. Убратися не дуже ошатно, а за місцевим звичаєм. Італієць є дуже піздорливий і хитрий, однак коли з ним довше говорити та ще усім потакуючи йому, то він легко набирає довірра й починає звірюватися». Коли під час миру назверхні улови праці розвідчика не становлять спеціальних труднощів, беї через границю можна перейти нормальним смо-

себе, і в міжнародній русланії були засновані
інформація, та відповідь на це вимоги
був гравіює з відповідною зброєю, а гравію з від-
повідною зброєю було багато зроблено звичай-
кою, якщо вони були звичайною звичайною
зброєю. І в такій же розмірності відповідно
вони зробили відповідною зброєю, але звичай-
кою, якщо вони були звичайною звичайною
зброєю.

6) विद्युत ऊर्जा का उपयोग के निषेधों की सूची
निषेध निम्न हैं 1) विद्युत ऊर्जा का उपयोग 2) विद्युत
ऊर्जा का उपयोग करने वाले 3) विद्युत ऊर्जा का उपयोग
करने वाले 4) विद्युत ऊर्जा का उपयोग

Більшість післявоєнних джерел вважають, що збитки від війни та послідовної економічної кризи в Україні склали близько 100 мільярдів доларів. Це підтверджується даними у Бюджеті УРСР на 1916 р. (там є 30 робочих позицій відповідно до Білорусії з метою розподілу збитків і пропаганди вимоги Шевченка), які в Ільинському паспорті автомобільного розподілу збитків за Білорусією з північно-західних провінцій. Зокрема Святослав Ігорович відповідає за збитки від війни у Білорусі, підзвітністю якої він є. Крім цього він відповідає за збитки від війни в Україні, підзвітністю якої він є. Це підтверджується даними у Бюджеті УРСР на 1916 р.

Бакі відівши ім'я Re. після підписання факсу
згадані з боків лінії яко з факсом відповідь на спогад
Президента за другий бік тоді підписанім Верховним
штабом фронтовою армією. Це є ще буде очікувана
фото. Як зазир. з північної лінії з Гаївської.
Це буде як звичай. і після цього буде підписані
ці згадані звіти, а їх зібрані підписані відповід-
ними. Це буде як Сімі. в ААН. як звичай
в друкарні. Бак Tchukiv з північної звітності
зупинивши підписання Franks-a, зупинив
після підписання Франк і за зупинивши
зупинивши підписання за зупинивши
зупинивши Franks підписання Juniper у
північної звітності зупинивши. а після цього він
зупинивши підписання Juniper у зупинивши
зупинивши Franks підписання Juniper у зупинивши

**Гаресің көзіндең түрлөрі зеңбектердің останнайх
мистериясында**

штабу, зробив перший випуск пісні про боротьбу
з ганчом, зазначивши, що боротьба із ганчом є п'ятири
зброями держави, які виконують завдання зовнішньої
політики та його підліжні сприяють підняттю на верх. Пісні
записані відповідно до головної тематики. Побудовані
відповідно до пісень, які виконувалися відповідно до
п'яти борьб на сторінці, всіх пісень Franksa, п'яти
головних тем пісні та іншими темами, обсяги всі
записаних фразами багатьох пісень, які записані
записниками під назвою «Фе-Случини», при тому кожного
записника багато розмежували між діяльністю про
справах іншуренцій. Побудувавши Franks, ахтінський
військовий Lawrence перебирає у своїх папіз
за гуртовими фразами. На розрізі пісні та фразі
одного дня піснів є ліса в інтересі російських
людей. Біля Михайлова, розмежуваний російською та
її місцевою говізиною, на западі пісні буде пісні. Він
відмінно не відповідає, тільки використовує перелік та
якщо він є, то він є пісні пісні співачки. І, якщо
це буде багато російських пісень та в тій місці
це буде використано в записі російської азбуки.

Через французький ліній залізничний перевіз відбувався
загальні хлопчика або жінки на південні та північні
шляхи до місцевості Розуміється, треба виїхати із міста ву-
зінами із залізницею як виїзду із села. Ідея цього
виду розвідниців умислу не є їх підприємством
богемів (шляхи кагулів, підприємств місток, мі-
сько) або цих переселенців місцевої фольклору ві-
важається. Так, напр. в 1917. р. на французькій
броній біле Grappa з'явився як інформація на-
журналі: при виїзді склали, що підприємство має
є свою обслугу. Відомо здатність відносної та ві-
дома художній гонщик звітиться після того як
зробить після цього матчу. та що без сподіваної ві-
домості художник розуміється із залізницею. Голов-
ниму є чи такі виїзди будуть можливі, що відбу-
вався відповідно

Відповідь дуже недоброзичливий і напевно висувається з поганою мірою. Це призвело до злиття з місцевими агентами (загальними ліквідаторами) після чого вони почали працювати в його підпіллі після зникнення з публічної сфері після зникнення земельних відносин між ним та з місцевими ліквідаторами. В цій ситуації багато земель у земельних агентах. Це викликало тоді прибуток на ліквідаторів, які використовували їх землі з собою. Тому, як варто згадати, що з перерви гурту після його знищенню та з гурту ліквідаторів відійшли землі, які були позичені після зникнення земельних відносин земельних агентів. Результатом цього було те, що земельні відносини земельних агентів зникли, а земельні відносини земельних агентів зникли.

її інституції, її репрезентанти і обекти. Друга група — це палення фільварків. Трета — напади на побуття приватних осіб. Щодо третьої групи, вкажемо, що в Прошовій побито тільки тих «Гешельцуф», що є кольоністами. І в тім міститься, без сумніву, ціль нападу: ходило про стероризовання кольоністів. Вже досі багато кольоністів кинуло свої садиби в нашій дільниці та виїхало на Захід. Нині український сепаратизм рішив фронтову атаку, щоби кольоністів стероризувати, перестрашити і знеохотити до дальшої боротьби з труднощами. Палення фільварків — це погроза на адресу польських поміщиків, щоби не парцелювали землі між поляків та щоби зрезикували зі своєї евентуальної ролі огнищ польськості».

«Слово Польське» з 20. VIII. у вступній статті п. з. «Шкідливий гуманітаризм», пише: «Від кількох тижнів ми знову свідками скріпленої саботажної і терористичної акції, веденої з щораз більшою відвагою організованими українськими бандами. Вбивства, рабунки, нищення державних об'єктів і масові підпалі. Стероризована і змучена людність ставить собі повне неспокою питання, чому в дванацятім році незалежності, по десяти літах відновлення на «Червоній Землі» польської влади — не заведено тут вповні правний лад та публичну безпеку. І кожний, дивлячися з острахом на такий стан речей, думає про ліквідацію своїх справ і еміграцію на Захід. Дехто супроти безсилля державних чинників заклика до самооборони! Всі ті голоси є виявом зневіря у правний лад. У ній родяться і неспокій, і резигнація, і воля застосувати терор для самоохорони. Пересічний громадянин тратить віру в успіх санкцій, що ними в'язать правний

Зокрема вшехпольська преса виужиткувала нагоду та виступила проти уряду Пілсудського, захищаючи йому нездольність у поборюванні акції УВО, та взагалі нездатність полагодити справи «національних меншин»; із свого боку закликала вона до «самооборони», що простіше означає — плюндрування українських **культурних** та **гуманітарних** інституцій. Такий вихід із ситуації бувби і справді чи не найлегший, та не найліпший для Польщі. Річ у тому, що світ вже прекрасно знає, що УВО бореться з польською **владою** та її підлеглими **органами**, як рівно ж і з тими акціями, що їх підpirає **польська держава** (кольонізація), однак не виступаючи проти осілого з давних днів польського мирного населення, а зокрема — проти його гуманітарних чи культурних інституцій. Раз уже, а саме в 1928. р. за листопадових подій у Львові, руйнація поляками українських **культурних** та **економічних** інституцій не принесла Польщі слави; передусім завдяки акції заокеанських українців, до якої долутилися українці з інших українських земель, поза польською окупацією, та українці — емігранти, міжнародні установи впрост засипано протестами проти Польщі, а це їй зовсім не вийшло на добре.

Здавала собі з цього справу й теперішня
польська влада, і, щоби оминути ту небезпеку,
тим більше, бо заходила можливість, що й УВО
відплатить тим самим та розпічне боротьбу з поль-
ським безборонним населенням та ще й недозволе-
ними засобами, найшла інший вихід із ситуації.
Варшави приїхав 29. VIII. б. р. віцеміністер
Перацкі з начальником виділу Сухенеком та
іншими урядниками й перебрав до своїх рук акцію
«ліквідації УВО». Все це зроблено з великим га-
ласом: призначено нового воєводу, нового директора
львівської поліції, відбулося нарада з місцевими ор-

анами безпеки, виаренштовано одного дня кілька десятків людей, уряджено пресові конференції з польськими, та чужинними кореспондентами, вже другого дня польські часописи та телеграфні агенції доносили: «Ліквідація саботажної акції українців», «На терені Галичини приступлено до ліквідації УВО», «Пацифікація Галичини», тощо. На пресовій конференції 30. VIII. б. р. Сухенек заявив, що «цілий штаб «Української Військової Організації» є вже в руках поліції. Нині ми вже кінчили зі штабом УВО». Ще й глузував, кажучи, що робота УВО «була дурна», «Іслопи ховали підібір плян старого замаху» та що «цілу акцію скінчать протягом кількох днів». Та не минуло 24 години й п. Сухенек із Перацкім не заїхали ще до Варшави по «успішній ліквідації УВО», коли 31. VIII. відбулася **низка нових саботажів**, а польські газети принесли такі відомості: «Луни підпалених фільварків далі червоніють», «7 підпалів протягом станиної доби», «14 стирт згоріло під Яворовом», «14 стирт згоріло в Свидниці», «Саботажники не заощадили львівського повіту», «Хто поперетинав телеграфні дроти під Рогатином?», «Чотири стирти горіли на фільварку в Угнові», «Хвиля саботажів більшується» і т. д. Сталася компромітація! Сухенек, по приїзді до Варшави вже інакше говорив журналістам. Як подає «Газета Поранна» з 2. X. б. р. «Сухенек представив заступникам преси варшавської положення в Галичині й заявив, що акція ліквідації УВО розвивається успішно, але протягнеться довший час». Той самий часопис случно пише: «Знамений той факт, що терористична акція триває рівнобіжно з акцією органів безпеки, що має метою пасифікувати край».

Щоби заспокоїти поляків, новий львівський
голова, приступаючи до виконання своїх обов'яз-
ків, проголосив, що «залізною рукою» задавить
акцію «українських саботажистів» й що в тому
спрямі ведеться ацію. Та вже 24 год. пізніше
тім же самім Львові, де почав урядувати новий
голова, відбувся саботаж із метою знищити «Таргі
Зхідне». Поляки мають нову причину нервуван-
ня. Польські часописи (**Газета Варшавська**, з 5.
X.) пише: «Факт той викликав нечуване враження
мешканців Львова, що були тоді на вулицях.
В місті взагалі панує з тої причини великий за-
холот, передусім серед молоді».

«Львовські Курер» пише: «Від понеділка 1. IX., тже, від проголошення воєводи, а перед тим іще, ід суботи (від проголошення п. Сухенека) число аботажів не тільки що не зменшилось, а радше значно збільшилося.

«Газета Варшавська» з 5. IX. у статті п. з. УВО» пише: «Від половини серпня б. р. світять уни пожеж над Галичиною, що їх викликує бан-дитська рука з під знаку «Української Військової організації». Почалася та злочинна діяльність од-андитського нападу на поштовий віз під Бібркою, від тоді мимо арештовань та зусиль влади панувати ситуацію, не припиняється та злочинна жілія. «Частинний виступ», як події в Галичині називає орган УВО «Сурма» «позначається щораз новими актами саботажу».

І правда, акція УВО мимо численних арешто-
вань, що мали метою «остаточно зліквідувати УВО»,
ревала далі. Досі ляхи заповнювали пресу статтями
про УВО. Тепер їх зднервовання пішло аж так
злеко, що починають уряджувати віча. Так із
пінцем серпня та з початком вересня ріжчі поль-
ські організації влаштували в різних місцевостях
заличини віча з бундечними резолюціями на ад-
ресу УВО та українського громадянства. Але без

ник, згоріла стирта кольоніста Гумінського; найдено фляшки з легко запальним піном. — В **Костельниках**, пов. Бучач, одного дня везнані люди намагалися підпалити стирти на пелі, але вартівники витягнули в час таючі ганчірки; на другий день збільшено варту при стиртах, та міжтим підпалено стайї, де згинуло 29 штук худоби, вартості 80.000.— злп. При тім вивязалася стрілянина. — В **Сущиці**, пов. Тернопіль, згоріли 2 стирти на тамошнім фільварку. — 7. IX. В **Станьнові**, пов. Калуш, згоріла стодола зі 600 копами збіжжа, власність гр. Дзедушицького. — 8. IX. в **Косвці**, пов. Бережани, згоріла стирта у М. Лешинського. — Біля **Підністриї**, пов. Бібрка, було намагання підпалу фільварку; при тім вивязалася стрілянина між вартів'ями а і пасасниками; пасасники втікли. — На колії від **Германічі**, пов. Перешиль, згоріла стирта. — 10. IX. в **Чорнолозах**, біля Шетока, пов. Рогатин, згоріли 3 господарства польських кольоністів, а в полі 2 стирти кольоністів; стверджено підпал хемічними середниками. — Того ж дня в **Задівіцах**, пов. Городок, згоріла стирта на фільварковому пок. Зборів. вибухла бомба під стіною

«Просвіти», каплиці на Замарстинові та в готелю «Народна Гостиниця», при чому побили сторонохи К. Зелену та пробили ножом портфера Макагона. Послухавмо, що про цей «геройський» поступок пише таки польський варшавський **«Роботник»: «Минулі суботи понад 20 осіб виконало напад на укр. готель «Нар. Гостиниця», при чим портфера поранено ножем; цей ж свідчить, з якого елементу складалися «готові до бородьби» з українцями». 4) 3. IX. підпалили стодолу **О. Юрина** в Тернополі: вогонь можна було зараз угасити, але поліція не позволила, бо, мовляв, в стодолі є бомби. 5) В Тернополі намагалися підпалити **Університет** українську; але завдяки охороні, вогонь сейчас угашено; зате поліція арештувала 4 учеників українців, що хоронили вночі гімназію! — 6) 5. IX. поляки хотіли підпалити браму «Сокола — Батька» у Львові; сторож сейчас загасив вогонь. 7) 7. IX. ляхи підпалили стодолу **о. Е. Мацелюка** в Кудобинцах, біля Зборова; під час пожежі польські **військові** стріляли по сели, щоби відстрашити селян від гашення вогню. — 8) 8. IX. в Данильківках пок. Зборів. вибухла бомба під стіною**

«штаб УВО» арештовано такі особи: адв. Рудницький, братів Процишинів, Скрентовича, Галібяя, Токаря, Чоловського, Б. Кравціва — всіх у Львові, та і З. Книша, Н. Яціва в **Чесанові**. А. Стефаничина, П. Матійтіва, А. Медведя в **Долині**, Е. Зібінкевича в **Перемишлі**. Далі були ревізії та заарештовано П. Тенгала і Повх в **Букшовичах**, М. Невалиська і С. Чорняка в **Болестратичах**, Ст. Симка в **Дахнові**, пов. Любачів. О. Пітляра в **Підкаміні**. Ревізію зроблено в редакції «Українського Голосу» в **Перемишлі**, так само в «Академічному Домі» у Львові, де найдено нагромаджені дріги, каміння та фляшки, наповнені піском, приготовані на випадок демонстрацій поляків під **Акад. Домом**. — 1. IX. в **Тернополі** заарештовано В. Турковського. — У **Краївці**, пов. Яворів, заарештовано Д. Середовича і Коропея зі **Свидниці**. 3. IX. у звязку з підпалом трибуни «Чорних» заарештовано 78 студентів з «Академічного Дому» в Львові. — В **Краївці** заарештовано І. Середовича. — У **Винниках** заарештовано М. Дмитерка, В. Тубку, П. Москву та М. Тимка. — У **Бориславі** заарештовано за приналежність до УВО

а 7. X. 4 гімн. учеників за те, що цільнували будинок гімназії перед підпалом поляків. — 10. IX. У **Рогатині** заарештовано Я. Глаткого, С. Хариша, Б. Бігуса, С. Ґембу та П. Гладуна. — У **Станиславові** заарештовано Т. Салука та Я. Пиндуру за приналежність до УВО. — 11. IX. переведено ревізію та заарештовано на **Сиднівці** Г. Посипанка. — У **Шешорах**, пов. Косів була ревізія у Д. Васалашукя, І. Михайлівка, М. Слижукя, О. Фелещукя, П. Мельничукя і М. Семенюка, а заарештовано М. Голячнюка та Р. Макогонського. — 13. IX. У **Товстолузі**, біля Тернополя, заарештовано О. Павтишипа. — У **Рогатині** переведено ревізію у Др. Гладкого, О. Кудрика та професорів Замороки, Равича, Ковальського, урядника Вербинця

Павлову, а заарештовано проф. Ковальського, Каменецького і Др. Вербинця. — 14. IX. У **Львові** заарештовано В. Радчія, С. Гриневича, М. Бойка, С. Гановича, А. Воскалу за приналежність до УВО.

Ляцькі варвари. У **Жабині**, пов. Зборів, є могили 4 стрільців УГА, на яких в часі Зелених

В. Босий невинний, а за очернення мас йому «Нешенел Прес» заплатити 3000 дол. і покрити всі судові кошти.

Коротесеньке повідомлення про це припіс «Український Голос» у дуже ляжонічній формі, не зраджуючи зовсім перебігу розправи. Обвинуваченого в суді боронив український адвокат п. Арсенич, «Канадського Фармера» і його фірму боронив англійський адвокат п. Гонт. П. Гонт старався представити раціональніст поступування «К. Ф.», мотивуючи, що загальний український інтерес вимагає знати про того рода «справедливі замітки» щодо В. Босого. Як доказовий свідок із боку «Нешенел Прес» виступав священик української православної церкви М. Подольський і доказував «немов це він свого часу в Галичині мав причину вносити, що В. Босий побив для польської поліції». Що говорив проф. Біберович та п. Босий досі нічого не відомо. О. М. Подольський це та сама людина, яку будуть собі пригадувати ті політичні вязні, що сиділи в тюрмі на Баторого у Львові в 1925 р., а передусім ті, яким він зробив чимало прислуги, працюючи, як в'язень, у тюремній канцелярії.

Можливо, що є й такі люди в Канаді, яких вдоволяють ці коротесенькі відомості, як і самий вислід процесу, але є чимало й таких, які бажають знати щось більше позитивного про особу п. Босого. Є дані припускати, що Босий має гріхи на своїй честі, бо священичі католицько-українські кода, що свого часу далиб себе розіпнити за гетьманського сотника «Сіці» Босого, сьогодні з погордою відвертаються від нього, але мовчать і не зталкують причин.

Канада—це і справді країна, що дуже чуйно стоїть на сторожі порушеній чести свого громадянина. І як і в тому випадку, бачимс, що обвинувачення треба довести інакше бо... бережись. В. Босий легким заробком возьме 3000 дол. Коли він справді ніколи не мав на собі той огидної плями, то багато з нас спотиваються, що всі ті гропі віддасть він на добродійні українські пілі. Коли ж, однак, честь В. Босого регабілітована тільки присудом англійського суду, силою того факту, що зза величезної віддалі не можна було прикласти безсумнівних доказів на ствердження правдивості поліційного документу, то ще лишається слово за УВО. Для великого числа українців Канади присуд у справі В. Босого є тільки замкненням уст: не вільно нам вже голосно застановитися над сумнівною чистотою його характеру. Однак в очах тих людей у Канаді, що мали, чи мають ще дещо спільнога з УВО В. Босий буде щойно тоді регабілітований, коли розвідчий відділ УВО зробить заяву, що, бодай, така особа не була в нього на підозрінні.

Пригадую собі мудрі вказівки, що їх «Сурма» сказала була свого часу на «адресу української преси» (ч. 12.—1929) у звязку зі замахом на «Входнє Таргі», а саме: «УВО з засади не спростовує всіх тверджень, просто тому, що не відкривати ворогові своїх карт», і далі—«хай українська преса в майбутності ставиться стримано до передруку всіх вісток польської преси. Хай її голова

не болить за провокаторів у нутрі УВО, з якими УВО дасть собі сама раду, так як вже нервіз собі давала».

Не очікуючи того, щоб українська преса, і в краю, і в Канаді, схотіла більше займатися кваліфікованням провокаторів, прошу замість того, щоб «Сурма» подала нам опінію УВО про В. Б. Босого.

К—да.

Від Редакції «Сури». По інформації у претирозвідчому відділі УВО подаємо у справі п. Б. Босого таке:

По розброянні надніпрянської армії наслідком рижського миру в 1920 р. В. Босий опинився в Тернополі, де проживав на ласкавім хлібі своєї тестя, власника малої реставрації. За час свого перебування в Тернополі Босий не тільки не працював на народному полі, але навіть неуважав за вітловідне чесною працею заробляти на своє удержання, мотивуючи це тим, що він «створение до вищих завдань і чорна праця йому не відповідає». Однак, факт, що він тоді всетаки мав певні гроши, що дозволяли йому при тодішній загальній матеріальній скруті не тільки вигідно жити, але і павіт плекати у стрижий свої нігти, що, до речі, викликувало між його знайомими здивування, а та й упрост обурення. Вже тоді зачали кружляти ріжні поголоски, які викликали сумніви щодо моральності В. Босого.

В 1922 р. Босий переїздить до Львова, дабудувати семінаріальну матуру, а якийсь час потім перебуває в Перемишлі, де стає навіть головою «Студенської Секції». Саме тоді виринає в членів УВО підозріння щодо провокаторської діяльності Босого, яке збільшилося тоді, коли він рівночасно з Гуком (польським провокатором, застріленим УВО) пропонує УВО, що він виконає атентат на вішхоплянія Прушинського, або шкільного куратора Собінського (останній згодом також згинув од рук УВО). Ось тоді цій справі присвятив увагу претирозвідчий відділ УВО, який і ствердив звязки Босого з дирекцією поліції у Львові: саме слідуючи за Босим стверджено, та ще й кілька разів, що він по ночах вистоював у Львові, на вул. Мінкевича біля будинку лірекції поліції та стрічався в поблизькім парку з людьми, які з того будинку виходили. Одного вечора один із членів проти-розвідки під час такого вистоювання приступив до Босого та запитав його, що він тут робить. Босий спершу знявковів але далі з питомою собі самопевністю почав ватякати на «дуже важливу справу», яку він — так дав розуміти — нібито підприймає з рамени УВО. Босий і згодом заслонювався, німові їхні звязки з поліцією були лякотовані наказами УВО, що однак, є цілком неправдиве, б. УВО Босого ніколи до таких чинів не уживала. Коли Босий по тих фактах не був виїхав до Канади, а задержався в Галичині, то проти-розвідчий відділ УВО бувби безумовно призирає проти його незбиті докази його «діяльності». І будаби його скоріше чи пізніше стрінула та сама доля, що Гука, провокаторство якого стверджено безсумнівно.

Однокім неоспоримим доказом вини є приловлення на горячім вчинку і то в присутності свідків.

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.
Редакція Редакції Колегія.

передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „Сурму“ перед ворогами, бо це нелегальний орган.

Ціну 30 сot.
Проситься складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

10 річниця
Української Військової Організації.

ч. 10 (37)

ЖОВТЕНЬ

1930

Юліан Головінський

Сотник У. Г. А. Командант VI бригади.
Красивий Командант „Української Військової
Організації“, піддо вбитий ляхами в часі
увязнення його 30. вересня 1930. р.

Боеvnini!

Знову згинув один член української боєвої армії не серед гамору бою, не серед соток товаришів, а сам один, замучений по звірськи катами в казематах тюрми.

Неждано сповістили часописи, що нещодавно арештований Юліан Головінський, старшина У. Г. А., довголітній член У. В. О., вбитий крісовими кулями при спробі втекти. Цим комунікатом хотіли віправдати польські офіційні чинники смерть героя, що серед найтяжчих тортур не схотів зрадити тайни, які належала до Організації й до Нього. Та надто добре знані нам методи польського безправства, польська садистична ненависть та їхні насильства. Для нас смерть його є закликом до чину. Вона є заразом і доказом, що Організація не використовує несвідомості запальних молодиків, але в першу чергу наражує своїх провідників.

А що Тобі, Команданте, не віддали ми останніх належних почестей, прости! Але кожний стріл, який буде з підпілля вбивати наїзників, буде стрілом останньої почесної сальви. Тому освіти нас із за могили Твоєю Могучою Волею. Ми члени У. В. О. до Твоїх приказів.

Постій, у жовтні 1930.

Красива Команда У. В. О.

Боєвики!

Згинув найкращий ізпоміж нас. Згинув Ваш найближчий Друг і Ваш Командант.
Згинув сотник Юліян Головінський.

Знали Ви його всі. Це Він вів у бій за Україну нашу славну VI. Бригаду. Це Він здобув Київ та вступив, по перемозі над большевиками, до столиці соборної України, повинуючися кличеві—Шлях до Львова веде через Київ. Це Він вів Вас, уже в підпіллі, в бій проти другого наїздника—ляха, здійснюючи ключ—постійного революційного кипіння на українських землях аж до хвилі вибуху національної революції на всій Україні проти її тиранів.

Боєвики! Ви це найліпше знаєте, що під його кермою „Українська Військова Організація“ пережила найкращі дні свого розвитку та позначилася чинами, що поривали й пориватимуть до бою й байдужих, що скріплювали та скріплюватимуть на дусі й зневіренічих, що пакуть діломи парові річки остаточними —

Краєвий Командант УВО Ю. Головінський,

сотник У. Г. А. згинув трагічною смертю дnia 30-го вересня ц. р. на гостинці, в половині дороги між селою Бібрка—Глібовичі та місточком Бібрка, около 7 год. вечером.

Покійний народився дня 1-го грудня 1894 р. в Радимні, коло Перешиля. Гімназію скінчив у Львові.

Цілу світову війну перебув в 30 п. п. австрійської армії на італійському фронті, де своєю незвичайною відвагою здобув численні військові відзнаки та ступінь поручника. По розвалі Австро-Угорщини вернув до Любачева, де жила Його маті та зараз почав творити перші відділи української армії. Ці відділи були завязком VI-ої бригади. На чолі VI-ої бригади звів Юліян Головінський безчисленні побідні бої та виїхав перший 30 серпня 1919 р. до Києва, витаний хлібом—сіллю та квітами. Після примусової злуки здесяткованих частин армії з большевиками був командантом корпусу, але ненавидючи большевиків не маючи зможності поворотитися по поточному то новаторській відпові-

польського полону.

А потім Фридрихівка, щаслива утеча з Ялівця, Ізмаїла та Берно, де Покійний скінчив ветеринарію.

Після укінчення студій вернув до краю і бере визначну участь в діяльності УВО, у різних функціях, аж до Краєвого Команданта включно. Не час тепер говорити про діяльність Ю. Головінського в підпіллі. Во звязана є вона з працею соток людей, що й далі находяться на своїх постах.

У р. 1926. арештовано Головінського у звязку з вбивством куратора Собінського. Та по 14-ти місячнім слідчим арешті — звільнений.

В місяць по виході з арешту закупив автобусове підприємство в Чесанові, де працював безпереривно до липня ц. р. В тому місяці продав інтерес та задумував взяти посаду кооператора в Перешиля. Дня 20-го вересня Його арештували, а в десять днів пізніше згинув трагічно на шосе між Глібовичами і Бібркою.

Пам'яті про нього буде вінко між чорното-

Ії згвалтовано прилюдно!..
І можуть тільки лицарі без чести
Юрбі свої облудні

Теревені пласти,
Щоб заслюкоти жагу народню.
Все... все... хотиться в безодні!

Слава, право, честь,
Давно вже крамом на базарі...
Брехня при кермі й... лесть.
А в куряви сграши примари.
Чичуєте що ваша мати гине?
Ще десь блукає по полях,
Шукаючи свою надію—сина,

Никає по хатах,
Де все добро забрав огидний лях...
І це її останній шлях!

Бо як кров її безвпину
ворог точить,

Свій Хам встремляє ніж у спину,
Заглядаючи заласно в очі.
На захист! Всі під рапор!
Промовити хай до тих рушниця,
Хто розсівсь захрапом
По чужих світицях...
Одиний бій, бій до загину!

Чину хлонці, чину!

* * *

А й справді так! «Еліта» наша!
Прилюдно чваниться, як каша.
Та чи знайдеться чудодій,
Який піде відважно в бій.
Творці малоросійського Провансу!
Однакові і тут, і за Збручем.
Майстри народ доводити до трансу
Привабливим лунним кличем.
На людях—українська свита,
А нишком угодовий кобеняк.
Найвищий ідеал: Просвіта!
А паном? Хай москаль чи лях!
Прилюдно славити Франка
Та зраджувати нишком.
Сьогодні перед Леніном клякати,
А завтра лаяти опришком.
Така вже вдача тих філістрів.—
Усе про боротьбу галасувати,
Коли ж вітри зірвуться бистре
Мерцій під ковдру голову сковать.
І так на кожнім, кожнім кроці:
Солодкий перелив промов
Сльоза громадська в очі...
І переляк, як приснє кров...
А ми ж прийдемо мов ізгої
Шід глум і лайку міщухів...
Вони лише народній герой...
А ми... ми цвіль порожніх днів.

Перманентна революція.

(Прев'ячено Краєвому Командантству УВО б. п. Ю. Головінському).

Коли недавня збройна боротьба Українського Народу за вільне життя у власній державі покінчилася невдачею, стояли перед ним дві дороги: або віддатися на ласку-неласку ворога, або працювати далі над визволенням із неволі.

І справді, одні, зневірившися в сили власного народу, покинули його ряди та перейшли до ворога, помагаючи йому ніщити своїх братів це т. зв. «хруні» «зміновихівці» та інні запроданці.

Другі, що також не вірили, що Український Нарід зможе колись власними силами здобути собі волю, але вірили, що з помічю одного ворога можна побити другого й тим способом створити Українську Державу. Отже, вони вірили, що Український Нарід не створить собі держави сам, але вороги йому створять. А тому вони звязалися кожний із іншим ворогом й то рівночасно, так що всі наші вороги мали своїх українських «союзників». Та вороги, забравши українські землі, погодилися між собою, розділили сфери впливу і їм і в голові не було творити Україну. Противно, своїх українських «союзників» обернули в наймитів, що помагали їм ніщити українців у себе дома.

Треті не запродалися ворогам, та не мали надії, що вороги створять нам державу, але роздумували так; коли не вдалось нам зброєю в війні здобути держави, тоді треба взятися за мирні способи та по частях здобувати собі права, видістуючи від ворога постійні уступки. А по якім часі набудемо стільки прав, що створення держави буде чисто формальністю: вона наступить, так би мовити, чисто автоматично, а як що і станеться це з нагоди якогось потрясения ворожої держави чи міжнародного конфлікту, то буде це сполучене з мінімальними жертвами. Ті, що так думали, ставили на шлях «легальщини», «органічної праці»,

хідній Україні, другі—«Українську Військову Організацію» на Західній Україні. Зробили це з тю метою, щоб викликати проти окупантів національну революцію на всіх українських землях.

Коли хтось хоче поставити дім, мусить подбати за грунт, матеріял, людей та доглядати, щоб що дня ішла праця над будовою, від підвалин аж по дах. Хто хоче зібрати збіжжя з поля, мусить мати землю, насіння та економувати всі потрібні праці від оранки аж по жнива. Хто хоче мати революцію, той також не може сидіти зі складеними руками. Як дім одного дня сам не поставиться, ні ріля сама не зародить, так і революція сама не вибухне. Резолюцію треба підготовляти, що дня над нею працювати, і працювати відповідним способом. Народнє повстання, отже не палатову революцію, а революцію цілого народу, треба підготовляти в широких масах революційними способами, а не «льояльністю», «реальною політикою», «угодовщиною», «легальщиною»—взагалі миром. Все це з революцією не має нічого спільногого; це так неважче ми до ставлення дому вживали не цегли, каміння, піску, але зерна пшеничного, або рілю засівали цеглою замість зерна. І як з цегли не виросте хліб, а з зерна не повстане дім, так і «льояльність», «легальщина», «угодовщина», політика компромісів не виклике революції. Навпаки, вони її унеможливлють. Хто хоче жити в спокою, в згоді, в льояльнності, той не буде працювати для революції—незгоди й війни. Так само, хто хоче війни не може змагати до згоди, спокою й льояльнності.

А далі: хто скупує дати каміння під фундамент дому, тому дім завалиться, і той буде мати велику втрату; хто скупує зерна на засів рілі, тому поле не зародить. Так само хто скупує класти жертвами людьми, майном і працею для справи революції, тоді революція не вдасться, а противно—принесе в тисячу разів більші втрати.

Це тає ясне! Але мало є таких, що здають собі з цього справу. І не всі з тих, що узнають потребу існування революційної організації, розуміють це, навіть і ті, що радіють із діяльності підпілля, мовляв, воно зlostить полянів та наганяє їм страху. Бо вони думають, що як негречних дітей лякають «бобаком», так, власне, малаби підпільна організація бути страшаком для «негречих» поляків, мовляв, коли не підете на уступки, то зараз нам тут атентати почнуться. Підпільна організація повинна бути, на їх думку, лише додатком до «реальної політики», помічним засобом твої політики, й то другорядним, коли інші не вправдають себе! Отже, не про революцію повстання їмходить, не і про песпокій, а про уступки поляків, про окрушини з павлівського стола для спокійного, льояльного раба, який пнакше може збунтоватися. Вони не беруть прикладу із італійців із Істрією та Тиролем, що під Австрією мали вповні забезпеченні всі культурні, економічні та політичні вимоги, а все ж віддавали цей «рай» за принадлежність до їхньої держави італійської й з це в війні проріяли кров соток тисяч людей.

Мабудь наші «льоялісти» думають, що революційна організація існує для мирної «реальної політики». Здається, що в такому разі, після них найліпше булоб, коли така підпільна організація була як найсильніша але нічого не робила, не наче державне військо, що стоїть на поготівлі, яке може стріляти, але лішче, щоб воно не стріляло. А тому може їх вони погодилися, щоб підпільна організація в ряди—годи виступила з якимсь актом проявляючи в той спосіб своє існування.

Мабудь цей акт мав бути такого рода, за який очевидно ніхто з «реальних політиків» не ніби ніякої відповідальності, і який нікому не пошкодивши а тільки наробивши величного шуму. Просто це бувши гучний феєрверок, який своєю несподіванкою страшивши поляків а нашим «реальним політікам» спріяявши приемність.

А тому, коли не вдається виступ революційної організації, повстає ремство, мовляв, цілий ефект знищевий тими «нездарами», забуваючи кілько невдач мали революціонери інших народів, кілько то хочби невдалих атентатів виконано тільки на одного царя Олександра II. І найбільше ремствують саме ті, що самі рук до виступу не приклалі, що скоріше вмерли зі страху, ніж, например, переховали в себе боєвика, що сотика не дали на цілі підпільної організації. на те, щоб вона мала запевнений успіх.

А коли попадуть боєвики до ляцьких рук, і засудять їх на довголітню тюрму, або згине хтось із них у бою, то хоч не «льояльні» громадяне потерпіли, все ж це, на їх думку зле й дає їм причину до гострої критики підпільної організації та революційних метод. Вони хотіли, щоб усе в нас обійшлося без жертв, хоч прекрасно знають, що цілій Сибір був заселений жертвами революції, що в усіх сибірських копальнях працювали революціонери — каторжники.

А ще гірше стає, коли за виступ УВО попадуть невинні, спокійні люди та пересидять кілька тижнів чи місяців у тюрмі. І ремствують тоді за те не на поляків, що мучать іншінніх людей, а на підпільну організацію, бо кіль не вона, то цього не булоб. Но це — після них — страшно, коли понесе хочби найменшу жертву той хто присягнувся до кінця життя свого бути «льояльним» та ніяких жертв не класти! А тому вже цілком зле є, коли починаються масові арешти.

А коли «невідповідальні» виступи УВО втягнуть до акції широкі маси, коли вони розворушать всю країну, викликавши в ній революційне кипіння, коли вони виведуть ворога з рівноваги, і він показує своє правдиве, хижакське обличчя, коли почнуться карні експедиції та вводиться воєнний стан, коли зачинає плисти кров, у якій тонуть угодові мрії та пляни «реальних політиків», тоді вони смертельно настражені навіпереди біжать поклонитися ворогові, заявити йому свою льояльність, не тільки відмежовують себе від революційної організації та її акцій, але й осуджують її, як шкідливу для Українського Народу та нарешті проголошують прилюдно, що це навіть зовсім не є революційна робота.

Історія повторюється. Колись польські «льоялісти» називали своїх революціонерів, що здобували їм волю, бандитами. Нині українські «льоялісти» називають українських революціонерів «невідповідальними людьми», «анархічними одиницями», «легкодухами», «народніми шкідниками» та «псевдореволюціонерами».

А міжтим ворог глузує собі, глузує з рабів, а на їх заяві «льояльні» дивиться з правдивою погордою...

Не було більш спокійного та льояльного до свого гибителя — пана народу, як українці під Австро-Угорщиною. Зі своєї кервавиці платили вони покірно податки, що йшли на розквіт не — українських провінцій, давали рекрутів, що мав бути боронити тюрму, які жили, та молилися ревно за «цісаря—пані». А під час світової війни їх землі зорано заливом, сокти їх селищ зрівняно із землею, тисячі цивільного населення згинуло від куль

ворохих військ, а десятки й соткитисяч українських вояків гинуло на італійськім та сербськім фронтах за «царя—пана». А в тому самому часі їх брати за Збруча десятками тисяч клали покірно свої голови за «царя—батюшку». Та й ще молилися за перемогу своїх гнобителів. А коли, завдяки чинності інших, бунтівничих народів, Австро-Угорщина розпалася, жаль здушив горло українським народнім провідникам. Інші народи вже давно заходилися творити власні держави, а наші провідники до останньої хвили сиділи в Відні, поклони бачи «цісареві—панові».

І що за свою лояльність мали українці? Мимо вічних поклонів, навіть університету не дістали; а народне школництво, доречі — дуже мізерне, дістали впрост тому, що всі інші народи вже давно собі його вибороли; однак на Плкарнатті його не мало; там так винищено морально й матеріально населення, що по розпаді ворожої держави остав народ — жебрак, що не знає навіть, хто він такий. А за свою лояльність десятки тисяч українців під час війни каралося по тюрях, Талергофах, і повисло на шибеницях як зрадники. Ніякий народ так нізащо не карався й не гинув! А українці, чуйте умираючи залишалися вірні й лояльні ворогові.

А якже велося іншим народам? Мадяри криваві війни й революції вели проти Австрії, хоч нічого їм в порівнанні з нами не бракувало, і тому здобули рівноправну державу. Що чехам бракувало під Австрією? Всі мали, так що по перевороті тільки поперемальювали державні емблеми, й все залишилося по старому. Але вони держави своєї не мали — і тому бунтувалися: на кожнім кроці покидали Австрій, в краю і за границею, й революцію робили в 1848 р., з ворогами Австрії зутилися, а під час світової війни цілими полками покидали фронт та засновували і в Італії і в Росії, і Франції, і в Америці свої легіони для боротьби з гнобителем, щоб ляти кров свою за чеську справу, а не ворожу. А — італійці під Австрією? Хиба пташачого молока їм бракувало! Тоді як сотки тисяч італійців згинуло, сотки тисяч стали каліками на те тільки, щоб вирвати клаптик італійської землі з під австрійського «добра». — А поляки? І школи свої малі, і університети, і всі уряди були в їхніх руках, і поліцію, свою мали, й намісника свого й міністрів. Авсеж під час війни їх легіони, з Пілсудським на чолі, збунтувалися; бо державу свою хотіли мати та австрійського «добра» позбутися! А словінці? Румуни? Хорвати? Всі рони в порівнанні з нами рай мали. А всі вони були незадоволені, всі вони були нельояльні, всі вони бунтувалися.

І саме тому, що всі вони опір стягнули ворогові й плювали на добра ворожі, мали ті добра, а нині мають свою державу. А найбільші лояльні українці, власне, через своє рабство найгірше на тім вийшли: й тоді нічого не мали, й держави своєї не здобули, а дісталися до рук ще гіршого ворога, й нині нічого не мають.

Не лояльністю здобудемо волю. Не опортунізмом, компромісом, угодовциною, реальною політикою створимо власну державу. Лише найбільшим опором ворогові, протестом, боротьбою, революцією, війною!

Ось що пише польський ідеольог Дмовські, духовий керманич польського походу на знищення українців: «у взаєминах між націями немає слушності і кривди, а тільки є сила і слабість. Хоробрі, придатні до життя народи тільки в боротьбі

вирастають. Нарід улеглив і покірний скорше чи пізніше буде знищений, а улегливістю своєю сам тому допоможе».

Переглянемо цілу нашу історію, і побачимо, що всі світлі моменти нашого народу, моменти його розвитку, — всі вони трагічні, жорстокі, небезпечні, неспокійні. Княжа доба? — Постійні війни. Козацтво? — Небезпека, сміливі виправи, геройські війни. Хмельниччина? — Постійні бої на протязі літ, тисячі вбитих, крові. Народні пророки Шевченко? Бунт, підпілля, арешт, катогра. Остання українська держава? — Жорстока боротьба на всіх фронти, трикутник смерті десятки тисяч вбитих, могили. Революційна боротьба? — Арешти, тюрма, шибениці, розстріли.

Але все це не пішло на марне! Все це живе у свідомості народу, все це творить його історичну традицію, все це творить із нас, етнічної маси, націю, що щораз голосніше домагається своїх прав, і права ті, кінець — кінець здобуде. Ні одна капля крові, пролита за Україну, ні одна жертва, покладена для української справи, не пішла й не піде на марно.

І коли гине боєвик УВО, якого слава буде жити в поколіннях, що будуть на ній виховуватися в любові та посвяті для Батьківщини, коли він гине за українську справу, то яким правом «льоялісти» підносять крик, що це не потрібна жертва? Чому вони не кричали на весь світ, коли десятки тисяч наших людей гинуло непотрібно на шибеницях од мадярських рук під час світової війни? Яким правом «льоялісти» ремствуєтъ тепер, що повні тюри де людє терплять за українську справу, і чому вони не кричали коли австрійські та російські тюри були повні? Чому вони тепер ремствуєтъ, що людє тратять маєтки за українську справу, а не кричали, коли за чужу справу рівняли наші села з землею та ожебрачували цілі народи? Чому вони кричать тепер, коли українське підпольне військо вступило в бій із ворогом за українську справу, і чому не перервали собі глотки від крику, коли сотки тисяч українців гинуло в російські та австрійські війську за чужу справу? Все це були непотрібні жертви. Всі ці жертви нашої лояльності її рабства, жертви, покладені для чужих, пішли на марно! Ті жертви були й є небачим. На наших кістках, на нашій кервавині стояли довгі століття цілі держави — польська, російська, австрійська. Коли ми в тисячній частині офірували це для своєї справи, ми давно були державним, могутнім народом.

Саме ті часи з нашої історії, коли ми були лояльні, мирні та жили в згоді з ворогами, були нашим занепадом, занепадом нації, неволею тіла й духа. Що зискали ми під Польщею, коли «реальні політики» повели наш народ на дорогу лояльності та частинних здобутків, на дорогу легальщини, парламентаризму й угодовщини на дорогу мирного співживиття з Польщею? Непомітно ворог замкнув нам 3.000 українських шкіл, 500 церков, сколонізував десятки тисяч гектарів нашої землі ляцькими зайдами, замкнув перед нами державні уряди, сотки українських учителів поперенося в до корінних польських земель, а на їх місце спровадив ляхів, замкнув або обмежив вступ до високих шкіл, завів насильну польонізацію цілого краю, здушив культурний, економічний та політичний розвиток народу, ожебрачив населення матеріально, усунув навіть назустріч «українській» та взагалі завів курс «wyterpіc!» Що зробили наші «реальні політики» проти того? Виголошували в ляцькім соймі промови, яких ніхто не слухав? Писали інтер-

пеляції, яких ніхто не читав? Чому вони тоді не кричали на весь світ про це? Чому вони тепер осуджують перед цілим світом саботажову акцію, що була реакцією проти постійного, систематичного гнету Українського Народу? Чому вони тепер перед цілим світом осуджують акцію УВО, коли йдуть з димом осередки польськості — поміщицькі двори, коли вогонь нищить майно зайїдів — кольоністів, відстрашуючи інших від поселення? Вони це називають шкідливою для нації роботою? Чому вони не кричали, коли ворог не помітно замікав нам 3.000 шкіл, про що світ не знає, а бідкається над шкідливою діяльністю УВО, бо, мовляв, вона довела до замкнення під час пакифікаційної акції українських шкіл, коли про замкнення тих шкіл телеграми пресових агенцій кричали на весь світ, коли українці на всім світі будуть підносити цей факт у своїх протестах! Що зробили вони, щоби забезпечити народ перед цілковитим знищеннем? Складають заяви лояльності?

Чому українські «льоялісти» замість витратити свої сили на нікому непотрібні соймові промови, інтерпеляції, засідання в комісіях, вибори не витратили їх на — змілітаризування українських мас, на зроблення їх здібними відперти всі ворожі заміри? Тоді при «пакифікаційній» акції люді не далися спокійно мордувати, тоді пожежа повстання обхопила цілий край, тоді «пакифікаційна» акція не тревалаб 3 місяці, але тягнулася літами без ніякого висліду, тоді ми змусили вмінитися до відносин у Польщі, тоді ми могли й світові диктувати свою волю.

УВО зміряє до національної революції не через згоду, лояльність і співживиття з ворогом, а через постійне революційне кипіння в краю. Органічну працю поставимо на перші місці посягнені волі. Інакше ворог нам знищить усе те, що маємо. Коли будемо покірними рабами, ворог одним розпорядком скасує і ті рештки, що ще нам залишилися. Він скасує їх так, як уже досі скасував тисячі шкіл, церков, «Просвіт», кооператив: скасував, бо опору ніякого не бачив. І коли його не буде далі, то незабаром і говорити нам українською мовою заборонить як уже счеркнув назустріч «українській», і віру нам відбере, як уже відібрал 500 церков. І вижене нас цілковито з нашої землі, як уже десятки тисяч гектарів землі нам відібрали на кольонізацію та змусив десятки тисяч людей виїміровувати з рідної землі у світ за очі.. Він це зробить напевно, коли будемо покірні.

А тому ми рук не складаємо. Плястука ворожого в покорі лизати не будемо. А смерть і знищення будемо поміж його лавами сіяти. Не тільки поодинокими атентатами, але масовими виступами, організованими час до часу, захопимо для ідеї визволення та втягнемо в революційні ряди широкі кола населення. Широкі маси треба цікавити справою революції й волі. «Хто хоче жити не-рабом, мусить не тільки щось любити, але й ненавидити». Лише масовими виступами, що будуть повторюватися, можна підтримати й племати постійний дух протесту проти окупанта, підтримувати ненависть до ворога та бажання остаточної з ним розправи. Нарід не сміє звинувати до кайданів, не сміє почуватися в ворожій державі добре.

Викличе це реакцію ворога? — Так! Тим гірше для нього. Він власними руками буде тоді поглиблювати ненависть до себе, буде зблішувати кипіння, буде поширювати революційні руки та приближувати остаточну розправу з ним. Кого ворог останніми карними експедиціями озвірив проти

всього, що польське? Членів УВО? Ті й без карних експедицій дишать ненавистю до ляхів! Саме мирному населенню показав він свое правдиве обличчя та відкрив свої справжні заміри, саме тим із нас, що думали в мірі, в покорі класти шоденні жертви на будову своєї тюрми. Він знищив щораз більш податливий ґрунт для угодовиці, легальщини, лояльності, він убив всяких надій на ласку ворога. Він оправдав революційну боротьбу, оправдав УВО. Нині кожний на власні очі бачить, що колиб УВО була в 100 разів сильніша, ніж є, не так стояли ми, як стоямо. Тепер кожний переконався, що УВО це одинока сила українська, якої ворог бойтися.

Будуть жертви по нашім боці! А тепер не несемо жертв? Ворог живе з нашої кервавилі, ожебрачує цілий народ, заповнює тюрем, безчестить наші святощі — церкви та могили поляглих за волю, знищується над жінками та старцями, осирочує дітей. В ім'я чого те все діється? Чи не ліпше понести в 100 разів більше жертв в боротьбі з ним за свою будучину та на його знищенню? Ніякі жертви не є за великі, коли йде про життя і честь нації. Такі жертви не підуть на марно! Всі наше здобутки, знищені ворогами, відбудуємо на волі за 1 день. Але волю мусимо наперед здобути. Ось що нишуть поляки в історії своїх підпольних змагань: Важно, щоб був народ, а не стадо, щоб жила в ньому свідомість, гордість, воля, гін життя й розросту. Повстанці 63 р. не мали ніяких надій, щоб іх шалений крок оплатився, вже не для них, але для батьківщини; а все ж кинулися з мотикою на сонце, бо відчували це добре, що моральний зиск їх чину винагородить всі страти».

Отже й колиб ми викликали матеріальну руїну, дух нації остане вільний, захоронимо будучість життя нації. Знищимо моральну неволю, яка є причиною й основою всякої неволі. «Раб духом ніколи не підведеться, щоб шірвати кайдані». А тому ми їх пірвом! Ми ворога здеморалізуємо його безправствами та нашою впертістю, нашим суцільним фронтом, нашим відпором, нашою безоглядністю. Ми стягнемо його у прірву, яку йому викопаємо.

Хто хоче спокою, згоди, миру, хай зрееться від батьків і хай перенесеться на корінні польські землі. Ми, революціонери, маемо сміливість заявити, що не дамо нашому народові звикнути до кайданів, не дамо загинути нації. Ми не можемо дозволити, щоб нація, коли приде слінний момент до останньої розправи з ворогом, була нездібна до боротьби. Так уже було в 1918—20. і тому ми програли нашу війну. Бо лише нечисленні зноміж нас пішли битися за Україну! А тому ми не дамо на поневолених українських землях запанувати мирові. Бо спокій, це для нас неволя. А тому,

«Де неволя, хай мир згине
Хай не має муж дружини,
Хай гине на полі ілід!
Де тирані та кайдані —
Хай мале дитя не гляне
Весело на чорний світ!
Хай сповисе наші села
Сум і дума невесела
Аж здобудем волю знов,
Аж ти Дніпро бистротечний
І ти Дністре наш сердечний
В море влещ ворожу кров.
За наш сором, кров і рани
Помста, помста вам тирані!
Наше пекло вас спалити!»

ЗАЯВА

Української Військової Організації до всього мультикультурного світу.

Команда У. В. О. видала на чужих мовах та розіслала до урядів всіх держав культурного світу, як рівно ж до ріжких міжнародних установ, редакцій визначніших чужинних часописів та до поодиноких визначніших чужинців заяву такого змісту:

Під час свого недавнього побуту у Львові заявив віцеміністер внутрішніх справ Польщі полк. Перацкі представникам преси, що

а) польський уряд дуже занепокоєний діяльністю „Української Військової Організації“ (У. В. О.), та що

б) маршал Пілсудський доручив йому виїхати до Львова, щоби на місці вжити всіх заходів для остаточної ліквідації У. В. О.

Ця офіційна декларація представника польського уряду найкраще висвітлює те становище, що витворилося на західно-українських землях, окупованих Польщею.

Після революції та розпаду Російської Імперії та Австро-Угорщини Східня та Західня Україна приголосили себе незалежними державами, згідно з визнанням державами Антанти принципом самовизначення народів. Актом із дня 22. січня 1919. р. майже всі українські землі обєднались в одну Українську Державу.

Але держави Антанти, нехтуючи волею Українського Народу, рішенням Найвищої Ради з дня 25. червня 1919. р. дали Польщі мандат на військову окупацію Східної Галичини. Крім того, Польща, підписавши мир із більшевиками в Ризі в 1921. р. поширила своє панування також і на інші українські землі—Волинь, Полісся, Холмщину та Підляшшя. В той спосіб осадовилася Польща на західно-українських землях, простором до 140 тисяч кв. кіль., з населенням понад 8 міліонів. Знову Рада Амбасадорів своїм рішенням із дня 14. березня 1923. р. визнала за Польщею право зверхності над українськими просторами.

Українськими землями заволоділа Польща силою, поставивши держави Антанти перед доконаним фактом, а тому вище наведені юридичні акти дали лише санкцію актам насильства й несправедливості, що їх довершила Польща. Ця обставина є одною з причин, чому Український Нарід тих юридичних актів не визнав і ніколи не визнає.

Мало того, Польща, підписавши міжнародні договори, знехтувала і нехтує далі всіма своїми зобовязаннями щодо українського населення на окупованих землях (статут автономії для Східної Галичини, права меншостей та ін.). Хоч таке її поступовання є зневагою для Держав Антанти, а все ж воно досі не зустрінуло ніякого спротиву з їх боку, ані з боку Союза Народів.

Оскілена цим Польща, вирішила силою зденаціоналізувати корінне населення західно-українських земель і з тою метою вжila супроти нього політику гноблення й насильства (ліквідація українського шкільництва, відбір церков, колонізація краю польськими осадниками та ін.).

„Українська Військова Організація“ (У. В. О.), що вийшла з лона Української Армії, яка протягом років боролася проти Польщі й Московщини за незалежність України, вважала за конечне й доцільне для остаточного і правильного вирішення української справи, розпочати чинну боротьбу проти Польщі. Стан війни, який з того часу повстav і триває безнастанно на західно-українських землях, є тим більше тяжким для Українського Народу, бо він бореться також і проти більшевицької Росії, що поневолила Східні Землі України.

Польська влада, бессила здусити цей український активізм, запровадила на окупованих західно-українських землях режим повного безправства супроти українського населення. Погроми українських установ, масові арешти і процеси, зааранжовані поліцією, тортури ув'язнених і засуди невинних, карні експедиції війська й поліції стали способами польської політики на західно-українських землях. Цей стан річей безумовно доведе до вибуху, що пошириться на цілу Східну Європу, бо українське питання в Польщі є лише частиною української проблеми, яка зумовляє остаточне й доцільне вирішення цілого комплексу східно-європейських справ.

Тому Команда „Української Військової Організації“ (У. В. О.) заявляє:

1) що всі спроби Польщі здусити визвольні змагання Українського Народу на окупованих нею українських землях є і будуть безуспішні,

2) що великі держави, які віддали українські землі Польщі, несуть одповідальність за грізне становище, витворене Польщею на тих теренах,

3) що всі спроби розвязати східно-європейську проблему без узглядження національних змагань України завжди зустрінуть рішучий і чинний спротив Українського Народу, зорганізованого українськими активістами, які будуть боротися до останньої каплі крові за самостійність і соборність Іхньої Батьківщини.

Жовтень, 1930. р.

Команда
Української Військової
Організації.

Ляхи про УВО.

Останніми часами польська преса дуже багато пише про УВО. Та здебільша статті ті настільки переповнені ненавистю та брехнею, що дарма шукає тут критичного відношення до подій: постійні вигуки про «бандитизм», «збрів», наклепи на Команду УВО та на поодиноких членів у злодійстві, службі чужим чинникам, запевнювання про остаточну ліквідацію «бандитської шайки»—все це вже обрадює і слухати. Та серед повені тих голосів є деякі, що заслуговують на увагу й українського громадянства; вони вправді не в цілому відповідають фактичному станові, але цікаві тим, що мають на меті, без звичайної лайки й нагладної брехні поінформувати польське суспільство про мету, тактику та історію УВО на підставі української нелегальної преси, судових процесів та опінії і студій державних польських чинників.

Наведемо кілька таких голосів без ніяких коментарів із нашого боку та не вказуючи, в чому політики помилюються.

«Газета Варшавська» та «Ілюстрований Кур'єр Поранні» в низці статей під заг. «УВО» пишуть таке:

«Неначе це діялося вчора, памятаємо кроваві змагання за Львів та Східну Галичину. Ще чути в руках брякіт гранатів, що летіли на місто. Не так давно перебули ми кроваву муку змагань із армією, залишено тут нам на тій землі окупантами (!). Здавалося, що по перемозі нашого вояка наступило заспокоєння, що зліквідовано справу. Однака так не сталося.

Українська еміграція (?) створила організацію, що хопилася методів терористичної боротьби та почала зміцнити до постійного неспокою в Галичині й одірвання тієї землі від звязку з цілістю. Розясна, що таке відкриття Галичини від однopolого звязку з Польщею не могло відбутися без оружної розправи, а тому близькою метою, до якої УВО рішила йти, є виникнення повстання українського населення на нашій (?) землі, повстання, зверненого проти територіальної влади Польщі над Галичиною й Волинню.

Низка процесів, що з ріжки нагод одбулися проти терористів, дає можливість кинути світло на методи тієї злочинної діяльності.

Технічна підготовка такого збройного руху полягає на самперед на широку закроєній пропагандивній акції. Метою тієї пропаганди є насамперед сіяти ненависть проти Польщі, а далі—вербування членів УВО, головно—зноміж молоді, яка з натури річі підлягає легко та охоче революційним кличам, ширінням та поглиблюванням злочинної агітацією.

Уже в липні 1920. р. на приказ «Української Стрілецької Ради» Василь Кучабський, Ярослав Чиж та Михайло Матчак творять боєву конспіративну організацію, звернену проти Польщі та поляків, під назвою «Воля», а крім згаданих, на чолі організації станули: Остап Коберський, Дмитро Паліїв, Богдан Гнатевич, Степан Федак, Ф. Штик та Микола Секрет. Першу познаку життя дає «Воля» 5. вересня 1921. р. Степан Федак стрілив до тодішнього начальника держави, Йосифа Пілсудського, що виходив із ратуші, при чому ранив воєводу Грабовського, який супроводив начальника.

У другій половині 1922. р. організація прибирає назустріч УВО і приступає до акції, закроєній на ширшу скалу. Той період діяльності позначається численними актами саботажу. Палено стирти, фільтарки, збіжжя на пні, роблено замахи на

поліціянтів та політичних прислівників й заповідено примінювання безоглядного терору супроти тих осіб української національності, що взяли участь у розписаних тоді виборах до сейму й сенату. Терор банд і бойків УВО довів тоді справі до застриження широких кол українського населення, яке почало здергуватися від виборів. Невидимі й часто невисліджені виконавці стріляли до війтів та громадських секретарів та палили господарства льоцьльних селян. Преса тих часів переповнена трівожними вістками, що находили з ріжких сторін краю.

Нарешті падає 15. жовтня 1922. р. вбивчий стріл, од якого гине проф. Сядір Твердохліб. Стріл цей одкрив підпілля. Тоді то в поліційних доходженнях вперше падає кабалістичне слово: УВО.—Тоді то довідалися ми про існування Начальної Колегії в особах; військового референта Евгена Коновалця, його заступника Петра Баковиця, політичного референта Володимира Целевича, організаційного референта Осипа Навроцького та звязкових із округами УВО Степана Терлецького та Дмитра Гричанівського. На чолі поодиноких команд стояли: Др. Володимир Кузик, Петро Петрук, Володимир Зубрицький, Степан Гіжа, Антон Дорош та ін.—По викритті тих подобиць центральна влада організації приступила до реорганізації.

Тимчасом розгромлено УВО на терені Східної Галичини. Численні арешти та зміцнена обережність влади покінчила зі злочинною діяльністю на довший час. Лише час од часу мають місце замахи.

Находить рік 1924. Рік цей позначується засиленою діяльністю УВО. Рік цей приносить ряд нападів на поштові амбулянси: під Дунаєвом, Богородчанами і двічі під Калушем. У тім самім році гине від вбивчої кулі члена УВО директор української гімназії Софрон Матвіяє.

Продовжуючи боєву акцію в 1925. р. урядила УВО напад та рабунок поштового амбулянсу у Львові 27. марта, а потім влітку до каси повітового відділу в Долині 18. липня 1925., що був получений із вбивством постерункового поліції Громадки.

Знаний всем замах на куратора Собінського, виконаний боєвиками Атаманчуком і Вербицьким 19. жовтня 1926. р. у Львові, потряс до глибини опінію цілого краю, як наймарканініший із дотеперінших злочинних актів УВО.

На рік 1927. припадає замах на зрадника Михайла Гука, що його виконав Платон Полотнюк 17. листопада.

Наступного року, 3. липня 1928. р., боєвики УВО Володимир Ординець та товариш виконують напад на поштову філію ч. 13. у Львові, а в березні 1929. р. Роман Мицик і Ярослав Любович виконуючи напад на грошового листиря, при чому од кулі Любовича гине Леонард Гаклік.

7. вересня замах на «Гарді Всесвіт».

По вбивстві Твердохліба провідники хороняться за границю. В краю залишилася Красна Команда, на якої чолі становув зпочатку Івано Меркун, а потім Юліан Головинський, а по його уступленні Роман Сушко.

УВО працює у трьох площах: а) у законспірованих бойках, б) на терені товариств характеру культурного, суспільного та освітнього, та в) в господарських організаціях. На чолі організації стоїть Начальна Команда, якій підлягає чистка військових округів, а тим зчергі повітові колегії, тим

знову бойки, початково по 5-ти, а від р. 1922. трійки. Трійка творить секцію (рій), на чолі стоїть роєвай, чотири секції творять чету з четаром на чолі, чотири чети творять сотню, а чотири сотні курінь. В 1922. р. з тактичних мотивів поділено роботу в терені на 15 округів військових, обіймаючи також Волинь. Начальна Команда осіда в Берліні; поодинокі команди чинять у Львові, Празі, Ужгороді, Данцигу та Кенігсбергу.

Вербування нових членів УВО відбувається через особисту намову з боку старших членів, яким ті функції доручила влада організації. Важну роль в тій акції має «Сурма». Часопис той палає ненавистю до Польщі та поляків, пропагує революційні ключі боротьби з польською владою з метою визволити землі Галичини й Волині з польського державного суверенітету.

Нові члени УВО складають присягу на револювер до рук одного зі старших членів, зобов'язуючись до безоглядного послуху приказам законспірованої команди та піддаючись згори засудові смерті на випадок зради. Конспіративний характер організації проявляється в т. зв. трійковій системі та в уживанні псевдонімів, під якими укривається правдиві назвиска членів.

Організації провадить курс й виклади, уряджувані спеціальними інструкторами, що мають на меті влоєння в адептів того злочинного угруповання революційних правил: послуху й заховання тайни, військовості, техніки урядження замахів та тактики заховання при слідстві на випадок арештування польською владою.

Організація робить засоби зброї та муніції, а рівної і вибухових матеріалів та перехоругвей.

нічної справности, як рівною революційної карноти, далі — викликування панини між польським громадянством та в поблизу державних колах, як рівною психічний тиск на маси українського населення в напрямі скрайно ворожім супроти польської держави.

Акти терору та саботажів мають бути супроти своїх та чужих чинною маніфестацією вигаданих (1) настроїв населення українського проти принадлежності східніх земель до польської держави; вони мають показати, що те населення не годиться з існуючим тут станом річей, а проявляє чинно своє стремління до визволення. Тим способом намагається УВО викликати заграницю неприхильні настрої що до принадлежності Галичини та Волині до Польщі, а тим самим спровадити небезпеку зменшення земель держави.

Ніяка законспірована організація не може діяти без опертя на злегалізовані товариства та установи. Такими товариствами легально існуючими в нас є: «Українське Товариство помочі інвалідам», «Українське Товариство Охорони Воєнних Могил» та «Комітет помочі українським політичним вязням». Інституції ті, хоч і з гуманітарними, статутовими цілями, майже юденія доторкаються до УВО, стоять у близькім контакті з її членами, нараховують між своїми членами багато симпатиків сепаратистичних ключів, отже, знаменито сприяють поширюванню зasad конспірації улегшує працю та творять знамениту базу в краю. Незалежно від них не менш доброю платформою діяльності УВО є угруповання такого типу, як «Луг», «Сокіл», «Пласт», які є свого рода військовою підготовкою, а також спільноти та релігійні гуртки.

— У тому ж часі поперединало телегр. дроти на шляху **Тернопіль—Бережани**.

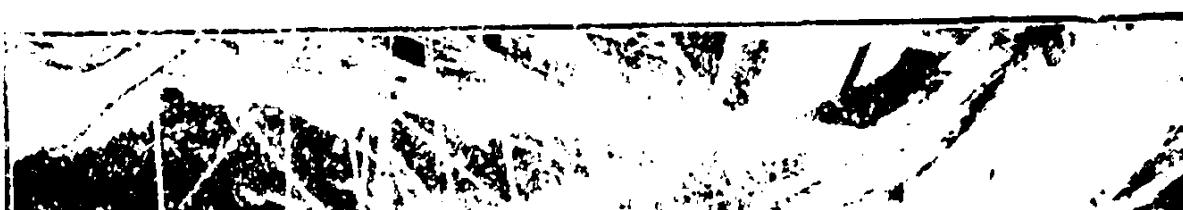
— Вже в часі карних експедицій поперединало дроти на шляху **Львів—Стрий**.

— 16. IX. у **Рибнім**, пов. Станиславів, згоріла стирта власності Т. Будинського. — у **Фразі**, пов. Рогатин, згоріло 8 стирт і шопа зі збіжжям на фільварку Стаженського; шкода 100.000 зл.; стирти були стережені, а тому підпалено наперед управителя, від якого вони занялися. — У **Ставчанах**, пов. Городок, було намагання підпалу стирт на фільварку рим. кат. капітули. — 17. IX. у **Нугаєві**, пов. Львів, згоріло 2 стирти рим. кат. капітули. — У **Завидівцях**, пов. Городок, незнані справники намагалися підпалити стирти; була стрілянина. — В **Ясенівцях**, пов. Золочів, згорів дім та крамниця «Стпельца». — В **Угринові**, пов. Підгайці, згоріла стайні з інвентарем С. Книся. — У **Лисівцях**, пов. Збараж, згоріла шопа, 200 кіп збіжжка, 200 кірців бураків та одна стирта на фільв. Конопацького. — У **Кипчинцях**, пов. Тернопіль, згоріла стирта на фільв. Завістовського. — У **Городищу**, пов. Бібрка, було намагання підпалу стирт Воронецького. — У **Костельниках**, пов. Бучач, було 3 рази намагання підпалу хоч стирти пильнує постійно поліція! — У **Трибуховій**, біля Козови, пов. Бережани, спалено майно кольоніста Спека. — 18. IX. У **Красівці** спалено 2 стирти на фільв. Острівського. — У **Бичківцях**, пов. Чортків, спалено господарство Маршінова. — У **Зуброві**, пов. Бучач, було намагання спалення стирт на фільв. Баденього; була стрілянина. — 19. IX. Біля **Віцини**, пов. Золочів, було намагання підпалу стирт:

ского, підкрадалося з озброєних людей до 6 стирт; була обопільна стрілянина між ними а вартю. — У **Залужі**, пов. Рогатин, згоріла стодола кольоніста Данилевського. — У **Голендрах**, біля Підгайця, згоріло майно кольоніста Ричая. — 23. IX. У **Мицеві**, пов. Белз, згоріла стирта на фільв. Догілевського. — У **Васючині**, стріляли напасники до вартівників стирт. — 25. IX. У **Голгочах**, пов. Підгайці, вже по пацифікації згоріла стирта Др. Карчика. — У **Звенигороді**, пов. Борців, кинено 3 ракети на стирти; вартівники стріляли. — У **Сухоставі**, пов. Збараж, згоріло 3 стирти вл. Рончиковського; шкода 30.000 зл. — У **Дитятині**, пов. Рогатин, згоріли будинки Якубовського. — У **Марянці**, пов. Тернопіль, згоріла стирта Вишелячинського. — У **Вербівцях**, пов. Рогатин, згоріла стирта Каспішика. — У **Бишові**, пов. Сокаль, згоріла стирта на фільв. Тарновського. — У **Королівці**, пов. Товмач, згоріла стирта на фільв. — 30. IX. У **Городишу** підпалено стодолу зі збіжжям на фільв. Зелінського; шкода 36 000 зл.; справник стріляв при втечі.

— Рівно ж на Волині горіли стирти на польських фільварках. І так: в **Сильні**, повіт Луцьк, згоріла стодола та стирта на фільв. Радзівілла. — У **Ліпії**, пов. Рівно, згоріла стирта Радецького. — У **Скурчі**, пов. Луцьк, згоріли 2 стирти Перетякевича. — В **Усичах** згоріла стирта Сичевського.

Наслідки експлозії в «Центросоюзі».

царських» вчинків та кажуть, що це... українці палять й нищать своє майно. Та не тільки кажуть але й поліція арештує за польські злочини — українців. Були випадки, коли українець вказав, хто з поляків допустився злочину, і тоді не арештовано виновника, але українця, що його вказав. Подаемо дальший ресептер «відважних» вчинків ляхів, роблених під охороною поліції:

19. IX. у Демяніві, пов. Рогатин, підпалено приходство о. М. Лисика. — У Озірній пов. Зборів, підпалено стіжки о. Яновича. — 20. IX. у народній школі кн. Льва, у Львові, підложені бомби, яка знищила частину будинку; друга бомба не експлодувала; арештовано... українців А. Савчука та його брата. — У Глубічку Вел спадено 2 стирти соломи о. М. Винницького. — На Левандівці, під Львовом, вибито шиби в «Рідній Школі», захоронці, кооперативні крамниці, та в помешканні учителя Манька. — 24. IX. підложені 2 бомби під монастир о.о. Студитів на Знесінні під Львовом; одна бомба вибухла та не вчинила шкоди, друга не вибухла. — У Радилічах, пов. Дрогобич, кинено 2 бомби до укр. кооперативи; бомби не вибухли. — До читальні «Просвіти» в Збоїсках, під Львовом кинено бомбу, що завалила одну стіну; арештовано... українця

польська преса голосить, що це роблять... самі українці; знову влада ляцька конфіскує укр. часописи з описом вибrikів експедицій; що більше, заявляє офіційно чужинним кореспондентам, що карні експедиції вже покінчилися. Міжтим експедиції тривають до нинішнього дня, і можемо з невідомістю твердити, що будуть тривати аж до самих виборів. Пропагандивний відділ УВО розсilaє по цілому світі так до українських, як і чужинних редакцій, докладні описи діяння карних експедицій в поодиноких укр. громадах. Тут обмежимося голим реєстром місцевостей, де були карні експедиції.

16. IX. прийшли карні експедиції 14 п. уланів язловецьких до сіл Підберізець, Гаїв, Германова та Яричова Старого і Нового; рабували населення та побивали людей до смерті. — 18. IX. прийшла карна експедиція 9 п. уланів до Нурівець, які відмовилися лавати варту до поміщицьких стирт. — 21. IX. кількасот поліціянтів та військо виїхали на карні експедиції до тернопільського повіту; демольовано укр. приватні domi та інституції. — 22. IX. 40 поліціянтів в Кушковичах: замкнено «Луг», «Пласт», «Сокіл» та кооперативу. — 23. IX. карні експедиції в повітах Підгайці, Бібрка

Предавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 20 сot.
Просить складати в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

— Орган —

Української Військової Організації.

Ч. II — 12 (38—39)

ЛИСТОПАД—ГРУДЕНЬ.

1930

До Українського Громадянства.

Історичні приклади унезалежнення поневолених народів вказують, що лише глибока національно-одержавницька свідомість та настірлива воля до самостійного життя забезпечують побуду в бо-

зації та політичної розпорядженості суспільства на Західній Україні, після невдач мищулого — УВО поставила собі наступні завдання:

1. Зберегти активні традиції української

на тлі цього активізму можлива боротьба з польським наступом на наш край.

Останній хажацький польський терор під час якого розперезана солдатеска пілсудчина одним своїм свавільним махом знищили многолітні економічно-культурні придбання Української Нації, здайв раз доводить правильність визвольної політики й тактики УВО. Всупереч заявам польської влади про то, ніби погроми українства завинила саботажева і терористична акція УВО — остання твердить, що урядові погроми є виявами плянової акції поляків, зверненої до поступневого матеріального винищенню та духового занеслення українських мас, та яку поляки проводять од самого початку окупації ріжними способами. Що більше, погроми ці стали можливі лише тому, що українська суспільність не в стані була ще насьогодні поставити їм могутнього революційного спротиву.

Наколи такі заяви були потрібні й корисні полякам для того, щоб замаскувати свої справжні руїнницькі завдання й одночасно здискредитувати в очах українських мас УВО, то подібні закиди з боку представників української суспільноти впрост неімовірні, бо випливали або з неусвідомлення справжніх шляхів нашого визволення, або зі злістного бажання нанести Йому шкоду. Однака такі закиди мали місце і авторами їх були відповідальні чинники українського громадянства — що претендують на Його провід — та достойники церкви на Західній Україні.

Декларація політичних партій Західної України, видана з нагоди польського терору бльском УНДО, УСРП і УСДП, та становище преси тих партій до сучасних подій є явищами, яких УВО не може замовчати. Национальним обовязком краєвого політичного проводу буде зорганізувати навколо себе українську суспільність із метою активного захисту своїх прав та народного майна, створити атмосферу духовової єдності і **виступити на міжнародному форумі з авторитетним протестом проти польських насильств та порушення договорів зобовязань**. Лише така поставка партії дала б можливості корисної капіталізації подій та відповідала б гідності взятих на себе зобовязань правного політичного заступництва народних мас на Західній Україні.

Міжтим нічого подібного партії не зробили і не знайшли для себе інших рішень у цей відповідальний момент, як застосувати до подій тактику пілатових «умітих рук» та звернутися з закликом на адресу УВО. Заоліплі безпідставними надіями на можливість провадження так зв. «органічної праці» в жорстоких умовах польської окупації здеморалізовані постійною звичкою приладнюватися до окупаційного режиму та що найвище — скаржитися, але ніколи **чинно й одверто поборювати Його**, партії свою поставою до подій лише спричинилися до підсилення позицій окупантів і дали їм зайвий аргумент для їх провокативних тверджень, ніби революційна боротьба на Зах. Укр. Землях не користується підтримкою широких мас населення та в безвідповідальним виявом окремих одиниць.

Було далеко краще, коли б партії замісць осуджувати в заявах **українську революційну діяльність**, звернулися з закликом до культурного світу проти **польського терору**, й тільки проти нього! Наші внутрішні корахунки можна було залишити на пізніші. Наслідки такого заклику не тільки за границею, але й у самому краю були далеко інші, ніж, ті, що мали місце по партійній декларації. І декларація лояльності партій, виявила тільки

їхню слабість, й як раз прояв тої слабості використали поляки не тільки для дискредитації українського руху за границею, але і для **скріплення терору** в краю, терору, який не оминув і тих партій, що складали заяві лояльності; позаарештовано численних партійних діячів, позамінано партійні локації та унеможливлено всяку діяльність партій, як раз це найліпший доказ неправильності протисаботажової заяві партій.

Та правда, що розвиток і добробут нашого народу можливий лише в умовах цілковитого звільнення від окупації наслідком напруженій запеклої і тревалої боротьби, але ніколи наслідком компромісів, правда, за яку лягли тисячі найкращих синів нашої землі, і яка починає бути зрозумілою широким народним масам по 13 роках визвольної боротьби не може бути засвоєна тими чинниками, які тепер уважають себе за — провід нації. Якими ж жалюгідними, беззм'єстовними та даремними видаються заклики тих чинників до народної маси — «об'єднуватися біля свого національно-політичного проводу!»! Із політика хитання між революцією й угодовщиною, політика постійної розгубленості та здезорієнтування, яку провадять партії, ніколи не приєднає до себе мас, що більше — спричиниться лише до розриву з ними.

Не менш помилковою виявилася поставка і краєвого церковного проводу до польського терору та сучасних умов окупації серед — яких живе, терпить і бореться Український Нарід. Наша національна церква мусить бути тим чинником, у якому народні маси черпатимуть дальші сили для боротьби за свою будучину та віру у свою правду. В завданнях краєвого духовенства лежить вщіплеення масам почуття своєї національно-релігійної правди та моралі, базованої на тлі **активізму**, але не на засадах **непротивлення** злу. Такий власне вплив на визвольну боротьбу виказувала свого часу і польська церква та її духовенство, в якому народні маси польські бачили активних провідників батьківщини під час змагань за незалежність.

I тоді коли десятки **нашого** духовенства того духовенства, яке грато досі світлу ролю в нашій визвольній боротьбі були катовані до смерті польською солдатескою саме за свою активну діяльність в українських масах, отже за те, що не унавали засади «непротивлення злу», коли українське духовенство всіх чинів та визнань поза границями Польщі піднесло ріпучий протест проти катування населення, а зокрема священиків, коли заграниця нетерпляче чекала голосу **найвищого** церковного проводу, — не було до речі в пастирськім листі церковного проводу остерігати **українську** молодь перед **українськими підпольними** організаціями та осуджувати **українську** революційну діяльність. Це не був час на виміну поглядів між нами та на давання науки нашій молоді. Були використали це **тільки поляки** у своїй заграницій пропаганді для віправдання свого терору і для дискредитації Українського Народу, а зокрема його революційної організації. Можна поважно сумніватися в тім, чи згаданий пастирський лист спричиниться до побільшення авторитету церковного проводу серед національно усвідомлених мас Західної України.

УВО не може також оминути без уваги відношення до краєвих подій з боку групи А. Лівінського, що претендує на роль Уряду «УНР». Згадана група, якої ролі прихвостя польського імперіалізму давно відома українському громадянству, не раз допускалася в відношенні до Західної Ук-

раїни та частини единого Українського Народу, що ці землі заселює, виявів ганебного зрадництва, хоч і замаскованого ріжними гарними фразами. Погромна акція поляків і звязані з нею інтервю А. Лівінського, виступи п. Шульгина за кордоном та декларації офіціоза групи — «Тризуба» наявно виказали юдину родю унервівщини, що стоїть на послугах пілсудчина. Висліди десетилітньої праці унервівщини на ділі обмежуються до того, щоб за кордоном оббілювати Польшу, твердити, що українцям в Польщі добре живеться та що акція УВО — це або большевицька, або німецька інтрига. Діяльність унервівщини це безпереривна компромітація наших революційних змагань за відновлення нашої державності.

Останній терор Пілсудського на Західній Україні повинен знищити всяку прихильність до Польщі і в найбільших оптимістів, що чесно ще вирили в бажання Пілсудського відновити українську державу над Дніпром, бо цей терор показав, якими методами послуговалася б пілсудчина на випадок свого походу на Україну.

Краєві події виказали не тільки правдиве обличчя «українських союзників» Польщі, але й «союзників» Москви — «українських комуністів». Із революційними фразами на устах та маючи величі фонди, видерті вигляді податків од українського селянина та робітника, вони, що досі не спромоглися ні на один революційний вчинок, з нагоди останніх подій не знайшли нічого крашого, як початково вписати діяльність УВО на свій рахунок, а потім (на наказ «з гори!») осуджувати саботажну акцію та осуджувати УВО як «союзника польського фашизму». Та ліпшого союзника в поборюванні УВО від большевиків (побіч унервівців) було б тяжко найти польському фашизму.

Заслуговують ще згадки й словесні революціонери з «Оборони України». Вони правда і проти Польщі, і проти Москви, і (на словах) за революцію, але при тому не оминають ніякої нагоди, щоб і найбільш негідними способами поборювати УВО. Самі досі не тільки ще нічого не зробили для революції, але й не думали робити, що більше, навіть не сказали, що і як мають інші робити, а проте поставили собі за ціль дискредитувати **одиноку** революційну організацію на Західній Україні. І саме в тому її ганебна робота.

Наведені прикінченні незрозуміння сучасних завдань та нашого місця в подіях майбутнього, вказують на ті труднощі, в яких переходить і переходитиме боротьба за наше визволення. Однака вони ніяк не зменшують глибокого переконання УВО в доцільності й неминучості тих ідейних гасел та метод боротьби, які є реалізатором яких вона зивляється. Справа українського визволення була почата боротьбою. Ріжні причини перешкодили нам виконати нашої історичної місії. Але час поновних змагань наближується; тоді то знова нашу долю рішатимуть зброя жертв та кров. До того мусимо бути готовими, пам'ятаючи,

що від праці сучасного залежиме і доля майбутнього. Це ж майбутнє досягнемо не лояльним принатуруванням до окупаційних режимів, але чинним їх поборюванням; не зверненням цілої уваги лише на практичні господарські здобутки для краю, які при нашій безборонності можна кождої хвилині знищити безкарно, як це мало місце при останніх подіях, але і вмінням створити силу для їхнього захисту; не проповідуванням милосердя та непротивлення злу, але пересякненням народів мас почуттям жагучої ненависті до ворогів та волею до їх знищенню; не психольогією нікчемного міщура, закоханого в дрібязкові здобутки та уникаючого жертву, але стягливим духом національного активізму та орієнти; не розпорішенням наших сил, але створенням заливої когорти революційних сил, здібних поконати ворога і в підпольному, і в одвертому бою. Такий заповіт лишила нам проліта кров наших напіональних мучеників!

Мимо всіх несприятливих обставин УВО стверджує, що її ідея та практична праця глибоко запала в душу народну і дає відповідні овочі. Ця свідомість підсилює УВО в готовності продовжувати дальнішу боротьбу проти окупантів.

Польща своїми середньовічними методами инищена українства недосягне бажаних наслідків. Страх репресій впливає лише на духових ніжчим, але в народній гущі насильства витворюють ще більш сприятливий ґрунт для розвитку революційної думки та революційних методів боротьби. Карнimi експедиціями та катуванням невинних ляхи не знищать УВО, і не підривають довірія до неї мас; УВО репрезентує визвольну ідею, яку через катування не можна видерти з міліонів українських сердець. Уже найближчий розвиток подій на ЗУЗ доведе, чи справді, варварські насильства знищили могутню потугу українського революціонізму опертого на народній волі до самостійного життя.

Переживаємо тяжкі переходові часи підготовки нашої Нації до великих іспитів і завдань. Нарід наш стойть на роздоріжжі багатьох шляхів, з яких одні ведуть до загибелі другі до визволення. Але віримо в здоровий розум народу нашого при виборі правильного шляху, хоч би бути тяжким і кривавим. Він єдиний приведе нас до досягнення найсвятішого ідеалу, якому служить УВО: створення Самостійної Соборної Української Держави.

Обовязком всіх тих, у кого беться українське серце, що до центру не здеморалізувався в отруйливій атмосфері угодового легалізму, піддержати УВО в її нерівній та тяжкій борні. У вірі в цю піддержку УВО знаходить для себе джерело моральних сил для реалізації своїх завдань.

**Команда
Української Військової
Організації.**

Протестна акція заокеанських українців.

(Частииний звіт на підставі матеріалів, одержаних до 30. XI. 1930.)

Ще заокеанські українці не закінчили протестної акції, яку вели проти засуду польського суду в процесі за замах на «Тарії Всходнє», коли прийшов із Європи заклик розпочати протестну акцію проти польського терору в звязку з «Пацифікацією» Східної Галичини. Заокеанські українці приступили до плянової та широко закресленої

Українська Краєва Централа Кооператив „Центросоюз“ у Львові на другий день по вибуху бомби 3.—Х. 1930.

на нечайне припинення польського терору та вислати міжнародну комісію до Східної Галичини для перевірки справи на місці; українська преса за океаном заповнена оригінальними матеріалами з польського пекла, при чому деякі статті писані англійською мовою; крім того, численні відомості подає чужинна американська преса: з одного боку — повідомлення своїх кореспондентів, що були свідками польської «нацификації», з другого — статті відзначних публіцистів, що займають позицію до польського терору, повідомлення про протестну акцію українців, тощо.

Заокеанські українці підходять до акції протесту, яку ведуть, без ніяких ілюзій. Так, напр., «Свобода», орган, «Українського Народного Союза», з 13. Х. б. р. в. ч. 238, завзываючи до розпочаття протестної акції, пише:

«Протести — це робота, обласлена на далеку мету. Ні Вашингтон, ні Ліга Націй не зроблять цілком нівно ні одного кроку, щоби припинити переслідування українців з боку Польщі. Українському народові під Польщею великої користі з того не буде. Та вони все ж таки підкопують довірю до Польщі й її престіж як держави, а це спонукає Америку давати Польщі більші позички, хиба таку жебранину, як тих 3 мільйонів, які вона має тепер дістати. До того треба памятати, що всі ті протести будуть взяті колись під розвагу, коли справа наша стане більш актуальною на міжнароднім ґрунті. Та найбільшу увагу треба звернути на те, щоб всюди, де тільки відбуваються віча чи листопадові свята, були поміщувані в американських газетах звідомлення про те, що діється на наших землях. В той спосіб поширимо пропаганду за українське імя і наші державницькі змагання».

1. Протести поодиноких українських організацій.

— «5-ий Конгрес Обєднання Українських Організацій в Америці» вислав 23. X. б. р. великі телеграми до 1) Генрі Стимсона, секретаря стейту (міністра закордонних справ) у Вашингтоні, 2) Е. Друмонда, генерального секретаря Ліги Націй у Женеві, 3) А. Бріяна, мін. закород. справ у Парижі, 4) Р. Мек Дональда, прем'єра в Лондоні, 5) Апостольської Столиці в Римі 6) до редакції час. «Ді Менчестер Гардіан» у Менчестер, Англія.

В телеграмах домагається інтервенції в справі припинення польських знищень, поповнюваних над українським народом й назначення міжнародної комісії для безстороннього розсліду причин і наслідків польського терору в Галичині.

— «Український Робітничий Союз» вислав довшу телеграму до держ. секретаря Стимсона, прем'єра Мек Дональда та то Ліги Націй.

— «Український Народний Союз», Джерес Сити, що обєднує понад 25.000 українців, вислав дnia 25. X. б. р. велику телеграму до секр. Стимсона, Вашингтон.

— «Український Демократичний Клуб» в Нью-арку вислав протест до конгресмена Hartley-a, а кошію до губернатора Carson-a і майора Нью-арку Congleton-a.

— 30 українських організацій в Скrentоні Па. вислали 22. X. б. р. до Вашингтону та Ліги Націй довшу протестну телеграму.

— «Товариство Жіноча Поміч» в Скrentоні Па. вислало 26. X. б. р. телеграми до Стимсона, сен. Бори, та Ліги Націй.

— «Американсько-українська політична Ліга пов. Лакаванні», Скrentон, Па. вислала протест до Вашингтону, Ліги Націй та сен. Бори.

— «Український Допомоговий Комітет», централь, 12 укр. товариств, вислав 25. X. б. р. телеграми до Стимсона, Ліги Націй, Мек Дональда, Бріяна, Р. Бордена в Канаді. Протест вмістили всі місцеві американські часописи.

— Телеграфічні протести вислали до Стимсона такі українські товариства кожне окремо:

— «Товариство американських горожан «Міллениум», Нью-арк, Н. Дж.; Тов. «Боротьба», Клівленд, Ог. Тов. «Згода», Міші.: Відділ «Оборони України», Вунсакет, Р. Ай.; Відділ «Українського Робітничого Союза», Сент Джансвіл, Н. Й.; Тов. ім. Шевченка, Кемден, Н. Дж.; Брацтво св. Михаїла, Кемден; Відділ «Провидіння», Кемден; Відділ У. Р. Союза, Кемден; Сестрицтво Непорочного Зачаття, Кемден; Брацтво Серця Ісусового, Кемден; Греко-кат. церква Михаїла, Кемден; «Український Просвітній Клуб», Кемден; Відділ «Оборони України, Бостон, Масс.; Українська Православна церква, Пасейк, Н. Дж.; Відділ УРСоюза в Гінс-

дейл; Відділ УРСоюза в Матапан, Масс.; Українська греко-католицька церква в Штетбургу, На.

— Телеграфічні протести до Стимсона та Ліги Націй вислали такі українські товариства і організації (кожне окремо): «Союз Української Молоді», Нью-арк; «Українське Жіноче Запомогове Товариство», Шкаго Іл.; Українська греко-католицька парохія, Скrentон, Па. Відділ УРСоюза, Голліок, Масс.; (поміщено в місц. amer. часописі: «Голліок Д-рі Тренскріпт»); 8 українських товаристств в Тейлор, На; «Український американський горожанський клуб», Нью-Броневик, Н. Дж.; Відділ «Оборони України», Філadelphія На; «Січ» та інші українські товариства в Шкаго, Іл.; Відділ «Оборони України і Відділ УРСоюза в Шкаго-Борисайд, Іл.; Відділ УРСоюза, Іст. Шкаго; «Товариство бостонських українців» в Бостоні; Українська греко-католицька церква, Скrentон, Па.; Українська народна церков, Скrentон, Па.; Українські організації в Елмайра Гейтс, Н. Й. (про протест писали місцеві американські часописі), «Українсько-американський горожанський клуб» у Вест-Вервік.

— Телеграфічні протести до Гувера вислали такі товариства (кожне поодиноко): «Відділ УРСоюза», Бридж Шорт, Коли; Греко-католицька церков Карнеджі, Пенз.

— Телеграфічні протести до Ліги Націй вислали такі товариства (кожне окремо): Збори обєднаних громадських і церковних організацій в Неміден, Н. Дж.; «Український американський Клуб, Ром. Н. Й.; «Українська Громада», Френклін, На. (писала про це місцева американська преса): Українська Громада в Матапан.

— Уряд «Провидіння», Філadelphія, Па. великого запомогового укр. товарисва вислав 17. X. б. р. протест до Гувера, Вашингтон, сен. Бори, держ. секр. Стимсона, та амбасадорів В. Британії Франції, Італії, Японії та Німеччини.

— Епископ І. Теодорович, в імені української православної церкви в Америці, вислав протест до Ліги Націй і секр. Стимсона, а далі протест до епіск. Менінга в Нью-Йорку і до кантерберійського архієпископа, примата Англії.

— Греко-католицька церков у Спол. Державах вислали до Апостольської Столиці, Рим. телеграми, підписану всіми греко-католицькими священишками в Спол. Державах.

— 27 українських товариств у Вілліс Бері, Па. вислали телеграфічний протест до Ліги Націй, Вашингтону і Лондону.

— Греко-католицька парохія в Анг'стави, Ог. вислала протест до Вашингтону, Ліги Націй, Риму, і правительства В. Британії, Італії та Франції.

— Українські товариства в Сісеро, Іл. вислали збірний протест до Стимсона Мек Дональда та Ліги Націй.

— Греко-католицька парохія в Гартсфорд, Конн., вислала 1. XI. б. р. телеграфічний протест до Ліги Націй, Апостольської Столиці та до урядів Спол. Держав Америки, В. Британії, Франції, Німеччини, як рівноож до польського амбасадора Філіповича.

— Збори обєднаних товариств і брацтв в Сент Луїс вислали 26. X. б. р. телеграми до Стимсона, Ліги Націй та Мек Дональда.

— Виконавчий Комітет «Українського Робітничого Союза» вислав 13. XI. б. р. протестну телеграму до конгресу організації «World alliance for International Friendship through the churches» у Вашингтоні.

2. Радіо, виклади, походи демонстрацій.

— Радіова стація WIZ в Нью-Йорку: Ловел Томас з «Літерарі Дайджест» подав дия 19. X. точні відомості про арешти в Галичині, а зокрема, що забігали налками українського священика.

— Радіова стація WHAM в Рочестер: I. XI. б. р. про польські звірства говорив по радіо Мирослав Січпіський.

— 23. X. М. Січпіський говорив про краєві події перед американською публікою в «Berith Kodesh Temple» в Рочестері.

— 2. XI. б. р. українці в Асторії устроили величавий протестний похід містом, який тягнувся 1½ год.—Січники виступали в муилурах. По закінченні походу устроено протестне віче.

— 15. XI. б. р. Провіденс. Р. Ай. відбувся протестний похід, поділений на діточку, жіночу та чоловічу дівізії; брало участь 4.000 людей. Потім відбулося віче.

— 15. XI. б. р. Детройт, Міш. відбувся похід та демонстрації перед польським конзулатом; участь брало 7.000 людей. В поході українські жінки несли таблиці із такими написами: «Польські живири насилують безсorомно жінок», «Польські живири катують українських дітей», «Польсько руйнує українські школи», та ін. Між чужинців роздавано лялечки, що інформували про польські звірства. Потім відбулося протестне віче.

— 15. XI. б. р. Клівленд. Ог. мали місце демонстрації українців, в них брало участь 10.000 людей. Потім відбулося віче.

3. Протестні вічі.

1) Дия 12. X. б. р. відбулося віче в Трентон, Н. Дж. З промовами виступали: І. М.rozko, О. Грибівський, Др. Минуга, І. Бородайкевич, І. Кушнір, В. Гасій, М. Кизима. Винесено протестні резолюції.

2. 19. X. б. р. відбулося віче в Перт Амбай, Н. Дж.; з промовами виступали І. Данишин, М. Лисяк, О. Грибівський, Д. Галичин. Й. Буяло, І. Чаверчик. Протесташі резолюції вислано до Ліги Націй, через Гувера, сен. Бори, секр. Стимсона, Франції, Італії, Японії та Німеччини. Зібрано 125.30 дол.—3) Щого самого дня відбулося віче в Бофало Н. Й., на якому промовили Дещик, Д. Братусів; винесено промову резолюції та зібрано 62.70 дол. — 4) 19. X. б. р. відбулося віче в Торонто (Канада), при участі 500 людей; протестні резолюції вислано до різних чужинників урядів.—5) 26. X. б. р. відбулося віче в Вінніпегу (Канада); промовляли: М. Степанішин, прот. СВ. Савчук. Резолюції вислано до міністерства закордонних справ у Отаві, до міністерства загран. справ у Лондоні та до Ліги Націй.

— 6) 26. X. відбулося віче у Ром. Н. Й. Промовляли О. Гадз, О. Грибівський, М. Мурашко, О. М. Насвицук. Зібрано 69.67 дол. та винесено прот. резолюції. — 7) 19. X. б. р. відбулося віче у Фініксвіл. Па. на якому промовляли Д. Грабовський, Др. Галан та М. Дармограй. 8. 26. X. на вічу в Арнольд, Па. промовляли о Сепчук, А. Васильк, П. Пасгернак і Глубчиц. Вислано телеграми до Вашингтону (Стимсон), сен. Бори і Ліги Націй; про це віче писала американська преса. — 9) 26. X. відбулося віче в Патерсон. Н. Дж., далі 10) Фол Рівер, Масс., 11) Ром. Н. Й., 12) Матапан, Масс., на яких внесено протестні резолюції та вислано із телеграфично до різних чужинників установ. — 13) 19. X. відбулося віче в Дітройт. Миш., на якому говорив М. Січпіський. — 14) 26. X. на вічу в Брумін, Н. Й. говорили Г. Бардак, В. Кедровський.

кпії, Ю. Павчак, О. А. Лотович. Збірка 200 дол.—15) 26. Х. віче в **Пасейн** вислали телеграфічний протест до секр. Стимсона.—16) 26. Х. на вічу в **Палмертон** говорив Ст. Корпан; вислано телеграми до секр. Стимсона та Ліги Націй.—17) 26. Х. відбулося віче в **Скрентон**, Па., на якому винесено протест та вислано телеграфічно до Вашингтону та Ліги Націй. Зібрано 137.20 дол.—18) 26. Х. на вічу в **Клівленд** О., промовляв о. Л. Левицький; вислано протестні телеграми до Ліги Націй, великих європейських держав та до Вашингтону; зібрано 103 дол.—19) 24. Х. Збори «Українсько-американського горожанського клубу» в **Нью-Бронсвік**, Н. Дж. вислали протест до Стимсона та Ліги Націй.—20) 31. Х. віче в **Ленсинг**, Міш. вислали телеграфічний протест до Стимсона та Ліги Націй.—21) 31. Х. Збори 27 товариств в **Вілкс Бері** вислали телегр. протест до Вашингтону, Ліги Націй, та англійського амбасадора.—22) 1. XI. Збори 7 Відділів УРСоюза в **Шикаро** вислали протест до Ліги Націй та Стимсона.—23) 1. XI. віче в **Бейон**, Н. Дж. вислали протестні телеграми до Ліги Націй і Стимсона.—24) На вічу в **Нівленд**, дия 2. XI. було понад 3 500 людей; промовляли Др. Галан, а по англійській Др. О. Малицький, старшина амер. армії 1-го рівня та о. Л. Левицький; віче організував комітет із 29 товариств; зібрано 1.000.—дол.—25) На вічу в **Нью-Йорку**, дия 2. XI. 6. р. було 3 800 людей; промовляли М. Січинський, Др. Л. Цегельський, соц. кандидат на конгресмена Нормен Томас, проф. колумбійського університету Террел Сміт, предсідник піменсько-американської федерації Черл Обервагер; вислано протести до Ліги Націй та американського уряду; зібрано 730.—дол.—26) 2. XI. по демонстраційним поході відбулося віче в **Австорії**; головним бесідником був Др. Л. Машуга.—Того таки дия відбулося протестні віча в 27) **Вілмінгтон**, де говорив ред. Кадровський, 28) **Бейон**, де говорив ред. О. Ревюк, 29) **Нью-Гейвен**, де говорив Д. Галичин, на яких зібрано гроці на рідний край та винесено резолюції протесту та вислано їх міжнароднім чинникам.—30) На вічу в **Пітсбург** було 4.000 людей, а промовляли О. Грибівський та Джеймс Джан Дейвіс.—31) Віче в **Нью-Бритен** ініціювало 8 організацій; промовляли Мерещак і Кличин; вислано телеграми до Стимсона та Ліги Націй.—32) На вічу в **Савт Бруклін**, Н. Й. 2. XI. говорив Др. Демічук; вислано протест до Стимсона.—33) На вічу в **Сіракюз**, Н. Й. 2. XI. говорив о. Сидоряк; вислано протест до Вашингтону, Ліги Націй та Париза. 34) 5. XI. Збори «Запомогового Товариства Ж. нок» вислали телеграми до Стимсона та Ліги Націй.—35) 9. XI. вібулося віче в **Вінніпегу** (Канада), на якому говорив Др. Т. Дацків, та винесено протестні резолюції.—36) 9. XI. віче в **Флінт**, Міш. вислали телеграми до Стимсона.—37) 9. XI. на вічу в **Йонкерс** промовляв Д. Галичин; протест вислано до між. установ.—38) На вічу в **Балтимор** промовляв Др. Галан; телеграму вислано до Стимсона та Ліги Націй.—39) 9. XI. на вічу в **Порт Джервіс**, Н. Й. промовляли о. Д. Микитяк та Й. Прохорі; протест вислано до сен. К. Бавчеса.—40) 9. XI. вібулося віче в **Скрентон**,

Па. при участі 2.000 людей; промовляли по англійській Джан Моран з Джонін університету в Нью-Бург, Мек Доналд, юний діяч, та Др. І. Кульчицький, а по українській о. Клодинський та ін. Зібрано 456.44 дол.—Того ж дия відбулося ще віча 41) в **Бінгемтон**, Н. Й. та 42) **Нортгемптон**. Па., які вислали телеграми до Ліги Націй та Стимсона.—43) 15. XI. по протестнім поході в **Нью-Йорку** вібулося віче, яке винесло протестні резолюції.—44) Того ж дия відбулося віче в **Скрентон**, Па., на якому говорив М. Наастасівський.—45) Віче у **Вілкс Бері**, Па. з 16. XI. вислали протест до Ліги Націй та Стимсона.—46) 15. XI. по демонстраціях в **Клівленді** вібулося віче, на якому говорили А. Білінський, проф. Шавловський, а по англійській проф. О. Малицький, амер. полковник Гастін; Др. В. Галан, Л. Левицький і о. прот. Хомицький; вислали телеграми до Стимсона та Ліги Націй; зібрано 900. дол.—47) 15. XI. по протестнім поході в **Провіденс**, Р. Ай. вібулося віче, на якому промовляли Д. Галан, о. В. Каєків, а англійською мовою о. Я. Скроцький та П. Грудзинський резолюції вислано до Стимсона, Ліги Націй, Мусоліні, Мек Доналда, Бріана, Апостольської Столиці, та редакції «Мінчестер Гардін».—48) 16. XI. на вічу в **Мікізакс**, Па. промовляли ред. Хандога та о. Волошук.—49) віче в **Бервік**, Па. вислали 16. XI. резолюції до Стимсона та Ліги Націй.—50) По демонстраціях в **Детройт** Міш 15. XI. вібулося протестне віче.—51) 16. XI. на вічу в **Майнерсвіл**, Па. організованім православною громадою говорили о. Й. Ялечко та В. Кедровський; винесені резолюції вислано до міжнародних установ.

Заповіджено до сьогодні далі віча в таких місцевостях; 52) **Міннеаполіс**, 53) **Бофало** Н. Й. 54) **Нью-арк**, 55) **Філадельфія**, Па. 56) **Трой**, Н. Й. 57) **Рочестер**, Н. Й. 58) **Істон**, 59) **Бонд Брок**, Н. Й., 60) **Елізабетпорт**, Н. Й. 61) **Годсон**, Н. Й. 62) **Бріджпорт**, 63) **Мільоки**, 64) **Нартерег**, Н. Й., 65) **Нью-Гейвен**, 66) **Філалельфія** Па., 67) **Гемстед**, 68) **Централія**, Па., 69) **Лудлов**, Мас., 70) **Джанстон**, Па., 71) **Елізабет**, Н. Й., 72) **Алентавн**, 73) **Маланой**, 74) **Мікіс Ракс**, Па.

4. Офіційні інтервенції.

— Департамент стейту у Вашингтоні оголосив, що американський амбасаді у Вашингтоні поручено перевести дуже солідне доходження в справі Юстини Федориніна, американки українського походження, якого побили польські жовнірп. Доходження має переводити Джан Вілей, американський пленікопотент у Вашингтоні. Зазначено, що коли вийде на верх справліше побиття американського громадянини, то уряд піднесе протест.

— Польський амбасадор у Вашингтоні Фліппович у відповідь на статті в американській пресі про польський терор, написані очевидцями, заявив, що «в Галичині нема ніяких наїздів війська й поліції на села та що ніхто не побиває селян, а коли і були які заміщення в Галичині, то вони були інспіровані совітами».

Протестна акція української еміграції в Європі.

Польський терор над українським населенням при «нацифікації» Східної Галичини поставив у разі всіх українців у всіх країнах світа на ноги.

Ганда визвольних стремлінь українського пароду. Як що недавно сотки саботажів української підпільнії організації заставили поневолі звертати очі цілого світу на відносини у Східній Галичині, так з чергі сотки протестних телеграм та меморандумів до різних чужиних осіб і установ, сотки віч, походів, демонстрацій по різних країнах, викладів, радіовідносин, тисячі статей у всій світовій пресі, листючок, брошур, розмов та інтерпеляцій інформували світ про наше неявніше положення під польською окупацією, підтримали престіж ворожої держави і нації та здобували нам симпатії цілого світу.

І як із одного боку слід ствердити небувале досі заинтересування українською справою у цілому чужиному світі, якій найшов тільки слова гестного осудження польського терору, так з другого боку треба піднести факт одностайного, спільногого протипольського фронту українського громадянства, де в вою не находитися, і небувале досі напруження у веденні протипольської акції та в заступництві людських прав частини українського народу, що находитися в польському ярмі.

Ниже подаємо частинний огляд акція української еміграції в кількох європейських країнах, на підставі звітів, одержаних по кінець листопада 6. р.

Докладніше про це звітів, як рівнож огляд протестної акції в інших країнах подамо в слідуючим числі.

Чехословаччина.

а) протестна акція українських організацій.

— Відділ «Організації Українських Націоналістів» (ОУН) вислав 7. X. 6. р. протестну телеграму до Ліги Націй, а 14. X. до Бріана та Мек Доналда. На Зборах Відділу 18. X. винесено протестну резолюцію з домаганням висилки міжнародної комісії на ЗУЗ та негайної допомоги від Червоного Хреста. Зібрано 157.—Кч.

— Відділ ОУН, Пш брам, вислав протестне меморандум до урядів великих європейських держав, Америки, Канади, Міжнародного Червоного Хреста, Ліги Націй та Апостольської Столиці в Римі. Рівнож виготовив заклик до соколів. До чеської місцевої преси вислано окремо виготовлені статті про польський погром.

— Відділ ОУН, Брно, власнував 3. X. 6. р. інформативні звіти про події на ЗУЗ. 8. X. вислав протестні телеграми до Мек Доналда, Курціуса, Бріана і 2 до Ліги Націй. Від приїзджих із краю списувано інформації про польський терор та висплюють референтові Пропаганди ПУН. Зібрано 344.—Кч. Для подіноких редакцій чеських опублікували статті про польський терор.

— Відділ ОУН, Подебради, брав участь в організації протестного віча та в обробці краєвих матеріалів. На Зборах Відділу 3. X. винесено протестну резолюцію.

— 5. X. в Празі Тов. «Єдиність» улаштував звіт, на якій очевидець інформував присутніх про г. чеську «нацифікацію». Зібрано коло 400.—Кч. на протестну акцію та засновано створення контактного комітету для ведення протест. акції. Представники різних організацій постановили негайно вислати протестні телеграми до Ліги Націй та урядів великих держав.

— Центральний протестний комітет у Празі, що повстав із контактного комітету, вислав 20. X. апель до цілого світу на різних мовах, 22. X. улаштував віче в Празі яке винесло протестні телеграми, видав друковані брошурі про польський резолюції, видав друковані брошурі про польський терор чеською, французькою та англійською мовами.

— Відділ, вислав 2 інформативні бюлетени українською мовою, вислав матеріали про «нацифікацію» і звітів до українських та чужиних редакцій і поодиноких «сіб» по різних країнах, та стояв у зв'язку з другими протестними комітетами.

— Протестний комітет у Пшірамі вислав протестне меморандум до Міжнародного Червоного Хреста, Папи, Ліги Націй, урядів великих європейських держав та Америки. Дня 14. X. скликало протестне віче, на якому винесено протестні резолюції. 8. XI. уряжені паради за жертвами польського терору. Вислали листи до англ. політичків Ротермера та Мальона, а також до подебрадських соколів. Зібрано на акцію 600.—Кч.

— Протестний комітет у Брюні власнував 11. X. інформативні звіти, підтримавши винесеною резолюцією. 1. XI. публичне віче яке винесло протестні резолюції. 1. XI. віце відбулося відомою пам'ятником поляглих українських стрільців, віддавши мовчазну пошану героям. Протестне меморандум вислано до 14 європейських і американських держав та до Ліги Націй. Крім того вислали окремі листи різними мовами до Червоного Хреста та його філій у 11 державах.

— За ініціативою Відділу ОУН у Ліберці та при співпраці з Допом. Комітетом і Укр. Професійним Союзом відбулося 1. XI. публичне віче яке винесло протестні резолюції та зібрано 100.—Кч.

— Заходами 23 українських товариств у Подебрадах відбулося 1. XI. протестне віче, що винесло резолюцію проти польського терору, домагаючись винесення Союзом Народів окремої слідчої комісії на ЗУЗ.

— У Братиславі відбулося 1. XI. листопадове свято, на якому зібрано 250.—Кч. на протестну акцію та утворено протестний комітет. Комітет вислав меморандум до Ліги Націй та Ліги оборони прав людини і громадянства.

— «Народня Українська Рада» вислали 5. X. меморандум до Ліги Націй та Ліги оборони прав людини і громадянства.

— Головний політичний комітет УПСР вислав 5. X. лист до Міжнародного Бюро соц-революційних партій та до поодиноких соціалістичних партій II. Інтернаціоналу.

— З ініціативи групи с. р. осулювалося в Празі пресове бюро «Українська кореспонденція», яка від 4. X. почала видавати бюлетени про польський терор та звітів про події на ЗУЗ.

— Українська часопись в чеській мові «Українія» присвятила своє 8. і 9. числа краєвим подіям та протестній акції.

— «Центральний Союз Українського Студентства», Прага, вислав 6. X. телеграму до Союзу Народів.

— 18. X. відбулася в церкві на Пшікопах, у Празі, паради за Краєвого Команданта УВОЮ. Головінського, відбитого ляхами, та за інші жертви польського терору.

— Ген. В. Петрів в імені «Лугу» та «Січ-віків

— Празький відділ УРС відав відозву до робітників Європи і Америки в справі польських збрів. Відозву передала центральному комітетові професійних союзів в ЧСР окрема делегація, яка широко інформувала чужинців про красви поїї.

— Український «Пласт у ЧСР» відав відозву чеською, німецькою, французькою і англійською мовами, яку розсилало до ріжких пластавих і спортивних організацій світу.

— «Союз українських емігрантських організацій у ЧСР» відав 6. X. меморіал ріжкими мовами про краєві події.

— 8. XI. Збори «Обєднання українських студентів—техніки» внесли резолюцію протесту проти польського терору.

— 27. XI. Управа Українського Академічного Товариства внесла протестну резолюцію.

— «Українська Університетська група Міжнародної Федерації для Ліги Націй» присядалася до протесту Центрального Комітету.

— У Моравській Остраві українська католіцька відомість протестувала віче, яке вислоє відповідні резолюції.

б) акція чужинців і інтервенції.

— Чехословакська Жіноча Ліга миру і свободи відава відозву до чехів із протестом проти переслідувань українського населення в Східній Галичині. Рівночасно Ліга звернулася до Чрвоного Хреста в Женеві з домаганням вислати допомогові комісії до Східної Галичини.

— Польський заступник у Празі протестував перед офіційними чеськими чинниками з приводу протестної акції українців у ЧСР та пропагандистських виступів чеської преси.

Німеччина.

— Дня 19. X. б. р. відсліжив о. Др. П. Вергун у Берліні жалібну папахиду за трагічно загиблих: соти. Ю. Головинського, студ. І. Боднара та інших жертв польської «пацифікації». Папахиду відправили «Союз українських Старшин», «Українська Громада» та Тов. Техніків «Основа». Зібралась вся українська колонія. Між присутнimi були і німці.

— Дня 3. XI. б. р. відбулися в Берліні протестні збори, сполучені зі святом 1. Листопада. Присутніх українців та німців привітав Др. З. Кузеля. Р. ферат виголосив соти. Р. Ярий. Зчери прочитано оригінальні документи про польську «пацифікацію», підперті звітами. На святі були присутні представники ріжких німецьких організацій та представники інших народів; литовці, вірмени, грузини, хорвати, болгари, азарбейджанці та ін. Промовляли Др. Гинцель, президент «Дойч-штер Остбунд», Др. Боверштейн, представник «Остмаркфрайн», Др. Фіттігер, професор техніки в Шарлоттенбургу, майор Вагнер, канцлер «Шальгельму», таїний державний радник Куні, майор барон фон Аутенрід, представник «Банд дер гаймратроєн Вест-унд Остпройсен», студ. Нізе представник «Остмарк», посол фон Боде, представник Союзу південних південно-західних організацій, В. фон Гарце, заступник «Грецького уряду Аустраїїстітут», референдар Кофка, представник «Дойч-штер Гохшульрінг», шефредактор Др. Фішер, Др. Г. Льоен заступник мімечських буршенафтів та інші. В. імені болгар промовляв болгарський генераль-

ний конзуль Іоцов. В імені групи, вірмен та азарбейджанців говорив князь Даулукідзе. Крім того, насилі телеграми та листи від ріжких товариств та організацій. Винесено протестні резолюції які вислано до Ліги Націй. Численні кореспонденти німецьких часописів, що були присутні на святі, писали наступного дня про відбуте свято у своїх часописях.

— В Берліні працювало безперервно українське пресово—інформаційне бюро, що стояло у звязку з численними журналістами ріжких народів та німецькими редакціями.

Франція і Бельгія.

а) Акція українців.

— Заходами Відділу ОУН, «Студентської Громади» та «Української Громади» улаштовано в Парижі віче, на якому промовляли ген. Капустянський та Др. Студинський. Винесено протестну резолюцію, яку вислано до Ліги Націй, та переведено збірку на політичних візянів. Вислано привіт проф. Мартелю за його прихильце становище до українців у виданій ним книзі.

— Відділ ОУН в Омекур вислав телеграфічний протест до Ліги Націй, а 17. X. б. р. улаштував віче, яке винесло протестну резолюцію та засадило їх до Ліги Націй.

— Відділ ОУН в Кюнтанжі вислав 19. X. б. р. телеграму до Ліги Націй. Крім того вислано меморіал, підписаний 44 особами.

— Заходами Відділу ОУН в Крезо відбулося віче, яке висладо протестну телеграму до Ліги Націй.

— Заходами Секретаріату ОУН у Бельгії скликано протестне віче в Льєжі 4. X. б. р., на яке прибули українці з Льєжу, Соренто та околиць. Ухвалено резолюції протесту, які вислано до Ліги Націй, губернатора Льєжу, през. Льєжу, архієпископа льєжського, чотирьох місцевих часописів, ректора університету, союза професійних бельгійських спілок; міністерства закорд. справ Бельгії, Франції, Англії та Італії.

— У Брюсселю (Бельгія) українське пресове бюро, ведене Потічним Референтом ОУН, видає бюлетини французькою мовою та інформує чужинців про кримільні події.

— «Українська Громада» в Парижі вислали 20. XI. б. р. прогест до Ліги Націй.

— Др. Панайко в Парижі, вислав 28. X. б. р. телеграму до Ліги Націй, Міжнародного Червоного Хреста, Мек Дональда, Вотсона, англ. публіциста Сгіда, редакцій «Times», «Daily Herald» і «Observer», В. Мартіна та Др. Fanqueta.

б) Акція чужинців та інтервенції.

— Центральний Комітет Ліги прав людини та громадянства обговорював 30. X. справу польського терору та рішив вислати з Франції, Німеччини та ЧСР свої комісії до Сх. Галичини для розслідування.

— Французький посол у Варшаві зробив кілька демаршів перед польськими урядовими колами в справі «пацифіканії» Східної Галичини; демарші своїм змістом зробили гнетуюче враження на ляхів які не думали, що французький уряд так пильно слідить та так добре поінформований про східно-галіцьку справу.

Чумна преса про УВО та про події в краю.

— «Pravo lidu», Praha 18. X. оголошує версю статтю Dr. V. Charvata: п. з. «Pacifikace uvnitř Halicke». У статті автор пише між іншим: «...дебі розквіту своєї популярності говорив Пілсудські про потребу згоди з українцями, війшовши близько з петлюрівцями, осуджував вибрики польського шовінізму та марив про витворення польсько—української унії, яка простягалася би від Балтії аж до Чорного Моря. Гарні слова перемішувалися з чарівними снами в його політичних комбінаціях, які однак не мали реального бажання скінчного вирішення польсько-українського спору». Українське питання прибирало небезпечно забарвлення для мирного розвитку стосунків у Східній Галичині. У підземній атмосфері розвинулася підземна терористична українська організація «Коли в серні б. р. почали виникати на галицькій землі пожежі панських маєтків та селянських господарств, польська націоналістична преса приписала всі ці пожежі на рахунок тайної української організації». «До пожеж на провінції незабаром прилучилися бомбові атентати та саботажі (зокрема на залізницях), які викликали, як пісмисту, атентати на польської академічної молоді на українські інституції думки за диктатури Пілсудського, як партізанська війна в Східній Галичині. «Пацифікація» того краю є справжньою трагедією. Розмухала глибоко ненависть та неприємність між двома слаянськими народами. Витворила атмосферу, в якій буде добре зростати тільки взаємна ворожнеча та недовір'я, інтриганство, насильство та терор. Ця «пацифікація» кліче до життя підземні організації та підсилює в bogatych українців віру, що мирне порозуміння з Варшавою є неможливе. Поліційні

Кооператива «Спільна Праця» в Кадлубицьках, пов. «Броди, по відвідинах» карної експедиції.

та уланські відділи ускладнили внутрішньо—політичні відносини в Польщі. «Пілсудські хотів показати національним меншинам свій піастук. Це правда, що він застрашив та стероризував цілу Східню Галичину, але своїми уланами Польщі не поміг. За його рішення болячого українського питання буде Польща покутувати довгі літа».

— «Čech» Praha. 24. X. Josef Obr: «Ukrajinci a jejich boj za svobodu». У статті автор інше між іншим:

«Стало ясним, що польський натиск на українців викликав безперечний одір. Національна свідомість українців розвинулася в таких умовах цілковито, а тому виникли таємні українські організації, метою яких є незалежність і воля України. Ці таємні гурти є в сталім звязку з еміграцією, а їх коріння заглибилися не лише в середині Європи а й у Радянській Росії. «Останніми членами можна спостерігати серед українцями великий

рух до самостійності, себто, до утворення з окремих частин української землі одну ділість.

— «Prítomnost», Praha, 5. XI. б. р. Dr. Frančo: «Kam spěje Polsko?» у статті автор іншим пише:

«Земельна реформа, ведена владою в 1923—28 р. виключно на українській, білоруській та літovській території, розділила загарбану землю в дев'ятьдесят процентах адносно польським кольоністам і легіонерам без огляду на те, що осіле рільниче населення має 27% безземельних та 70% малоземельних, а тільки 3% припадає на самостійні господарства. Між польськими кольоністами і українським осілим населенням панує досі воєнний стан. З одного боку нові маєтки озброєних польських кольоністів, з другого бунтівничі хули українських селян. Висліди: підпали польських маєтків, нищення кольоністів, карні воянні експедиції проти українців.»

«Відпір польській владі і оборону перед нею веде від 1921. р. тайна українська військова організація, про вчинки якої часто читаємо в часописах». «Останнє півріччя прynесло дальнише загострення відносин. По кількох великих політичних процесах, що закінчилися надзвичайно гострими засудами, прибрав на спілку віціші українців. Недавне відрізання Львова від телефонного й залізничного сполучення зі світом притягом цілої ночі мало метою звернути увагу світа на небезпечну ситуацію».

— «The Nation». Нью-Йорк з. б. Х. містить статтю М. А. Hallgren — а. п. з. «The Polish Terror in Galicia». В статті пишеться між іншим:

Від 1918. р. Польща пробувала ріжними способами приборкати тих бунтівників (українців) наперед силовою зброєю, потім удаваною політичною ввічливістю, а в новіших часах при помочі виховання, що застосовується скрізь по Європі: супроти національних меншин. Вислідом тих старань Варшави було те, що довго тліючий опір українців проти польської крадіжі їх незалежності вибуває у формі теперішнього бунту проти польського панування. Як повідомляють телеграмми зі Львова, надруковані в польських, німецьких та англійських газетах, той бунт проявився підпалами. Українські селяни підпалюють власність багатих польських поміщиків, що з давніх часів були панами тієї провінції. Тепер Шлесії намірився, мабуть, знов хопитися ще раз старої імперіалістичної зброї військового нападу, щоб втихомирити мешканців. Але це покажеться, чи виховання пострахом і нагайкою потрапить забільшити любов українців до польського панування. Українці з Східної Галичини не мають нікого хто мігби говорити за них перед Лігою Націй. Як кажуть американські кореспонденти, їх петиції і жалоби постійно мандрували до коміса, тому що в секретаряті Ліги Націй немає нікого, хто дававши про тих людей Тому не можна дивуватися, що українці в Галичині вибрали інші, більш безпосередні способи, щоб говорити про свої кривди.

— «The New York Herald Tribune», Нью-Йорк, 16. X. б. р. друкує велику статтю John·a Elliot·a в якій між іншим писано:

У трьох воєвідствах, на які поділена Східня Галичина — у Львівським, тернопільським та станиславівським — виконано протягом останніх з місяців щось із 200 підпалів маєтків польських землевласників. Цією акцією керувала терористична українська військова організація, яка заміряє до визволення Східної Галичини від польської влади та до сворення враз із теперішною совітською Україною незалежної української держави. Ось так повсталаб велика держава від Каспійського моря аж до границь Мадярщини. Головою тоді таємної організації є Е. Коновалець, що керує операціями з Женеви, яка колись була місцем захисту Леніна і Троцького. В 1920. р. Коновалець почав творити українську військову організацію

зашію, коли то українське військо перемогли поляки. Рік пізніше він був змушенний втекти зі Львова, бо брав участь у нелегальній акції. Він наперед прибув до Берліна, однак пізніше перенісся до Женеви. Кажуть, що організацію широко підтримують грошевими допомогами численні українські колоністи, що живуть у Канаді. Як довідуюся, як раз канадські українці настоюють що вони хочуть бачити щось за свої гроші і це було причиною розпочаття останньої саботажової акції у Східній Галичині в 'єрвні'.

— «Lietuvos Aidas» оголошує статтю французького вченого Рене Мартеля, який між іншим пише:

«В Парижі поляки зачали офензиву мовчанки. Французька преса повинна мовчати про ті жорстокості, що творяться у Східній Галичині. До редакції повінню пливуть чеки. Зпочатку опубліковано кілька телеграм, де українських терористів поставлено на рівні з комуністами. Однак, завдяки Женеві і в першій мірі німецькій пресі, правдатаки вийшли на верх».

— «The New York Herald Tribune» Нью-Йорк, 16. X. пише:

«У Східній Галичині панує майже стан горожанської війни. Через ціле літо підземна українська організація вела кампанію систематичного нищіння вогнем фільварків і стирт польських землевласників. Ці підпалі пригадують методи італійських терористів із 80-тих років минулого століття. Поляки відповіли гисилкою військових карних експедицій до Галичини. Звірські методи ціх експедицій і карання без розбору винних і невинних викликали протест цивілізованого світу і збільшили напруження, що панує між двома народами в Східній Галичині».

«Slowo Polskie», Львів, орган, що послідовно підпорює УВО, в числі з дня 11. X. б. р. писало:

«Треба признати, що вбитий Головінський був далеко чесніший, ніж провідники УНДО, що з ним конферували. Бо він тоді їм заявив що особисто кандидувати не буде тому, що він у своїм сумлінні не погодивши польського шлюбу на вірність польській конституції зі своєю властивою практикою провідника організації боєвої та противідражаючої. Нині о. митрополит Шептицький, п. Левицький та інші відмежуються від участі в антидержавній акції. Спілляється інтервю та заяви лояльності супроти польської держави. Отже, або в місяцях червні, липні і серпні українська суспільність не почувалася на силах приступити до ліквідації саботажової акції, або не старалася ліквідувати злочини, що були її на руку. В обох випадках нинішні представники української суспільності виказали що не повинні називатися репрезентантами й провідниками своєї суспільності та повинні уступити своє місце тим, що більші етики й моралі посідають в серцях, або мають більше послуху в своїм середовищі».

Дещо про Я. Чижка та його агітацію проти У. В. О.

Ми дістали лист, висланий з Нью-Йорку дня 1. серпня 1930. р. про реферат п. Чижка в «українському Народному Домі» в Нью-Йорку дnia 13. березня б. р.; у листі пишуть таке:

... «Про УВО сказав Чиж між іншим таке: А тепер на кінець моєї лекції розкажу вам про одну цікаву організацію, а радше

дідичеві, або виконають яку партацьку роботу і то неудачно, можна назвати роботою революційною? Ніколи! Але є богато ріжких молодиків, яких заманено до тієї організації платнею 50.—дол. місячно, но і такі герої мають за що пити, в карти грati, валиючись по каварнях. Коли я приїхав до Галичини, по піару дніях приходить до мене таких двох молодиків і кажуть: «ми є члени УВО, в імені команди приказуємо Вам опустити Галичину як найскорше». А я насміявся з них, викинув їх за двері... От така то ціла УВО. Ще кілька днів шукали за мною по каварнях, але мене ці панки не знайшли». На салі зчинилось заміщення. Піднеслось кілька голосів проти Чижка. На запитання одного з присутніх: «чи американські українці повинні підпирати УВО, Чиж відповів, що ні, бо ті гроші не йдуть на визвольні змагання нашого народу, але на піяницу панків з УВО. Під присягою стверджуємо правдивість написаного, на що кладе мо власноручні підписи: Нікола Горін, в. р. Василь Сцібайло в. р. Данило Леськів в. р.»

Що ж на це відповісти? Передусім скажемо дещо про побут п. Чижка в краю. Я. Чиж вибрався до краю, щоб на місці — зібрали матеріали проти УВО. Ще з Америки залишив він своїм краєвим спільнотам, що «їде до краю робити порядок з УВО». Першим кроком у цьому напрямі були наради Я. Чижка в Парижі зі славнозвісним полк. Чеботаревим, що є на службі польської розвідки. Чеботарів був знаний у цілій Українській Армії як «кат Чеботарів». Це б. начальник контррозвідки, що проти волі війська й самого Головного Отамана Гетлюри, заарештував полк. П. Болбочана й розстріляв його, довівши перед тим до божевілля. Він рівно ж досі не очистився від закидів йому роблених що саме він був ініціатором і організатором вбивства полк. Ген. штабу Ю. В. Отмарштайна, б. начальника корпусу київських Січових Стрільців, одного з перших членів — організаторів УВО, та знаного противника «чеботарів». Будучи в порозумінні з польською дефензивою, Чеботарів скермував слідство в справі вбивства проти приятелів вбитого, щоб тим способом не тільки заслонити себе, але й легким коштом поズбутися дальших противників. Однак згадані приятелі зібрали докази вини Чеботарєва, так що польський окружний карний суд у Каліші, на виразний наказ з Варшави, припинив слідство. Політичні вислуги Чеботарєва полікам, доноси і провокації на українських діячів, не тільки емігрантів із В. України й Волині, але й Галичини (процес Мельника), як і взагалі служба його при розвідчому відділі польського Генерального штабу, це річі загальної знаті. Нині Чеботарів є на службі в майора Сухенека, начальника відділу безпеки публ. при міністерстві внутр. справ (того самого Сухенека, що недавно приїздив до Львова ліквідувати УВО! в характері інформатора від «справ українських».

Чи Я. Чиж того всього не знав і не знає? Знає це він добре, бо це знають всі українці, а зокрема спільноти Я. Чижка в краю. І ось як раз до того Чеботарєва звернувся Я. Чиж по «урядовим матеріалам» проти членів УВО. Ті урядові матеріали Я. Чиж таки дістав і пробував навіть використати їх в краю, але найшов обмаль найвін, що захотіли повірити

йому та чеботарівським «урядовим матеріалам». Коли Я. Чиж буде тому всьому перечити то ми подамо на доказ правди називка спільноти Чижка, які ствердили, що Я. Чиж хвалився тими «урядовими матеріалами», що їх одержав від Чеботарєва.

А тепер далі: Я. Чиж приїздить до Львова. Має американський паспорт на власне ім'я, замешкує в готелю «Народна Гостиниця», явно і славно. Значить поліція з мельдунковою карткою знає про його побут. Але крім того, Я. Чиж буває собі в публичних локалях, реставраціях каварнях, театрах, виступає з голосними промовами на партійних зборах і нарадах, бере участь у зборах «Укр. Тов. Оп. кінадів», «Червона Калина», Т-ва «Луг», перевідає довший час у своєї рідні в Самборі, відвідує знакомих, їздить по всій Галичині, їздить по Волині, словом «робить сенсацію». Дехто навіть дивується: бо ж ще й до нині дійсний «гончий лист» за ним прокуратора з 1921. р., але товмачать собі це так: Чиж має американський паспорт, а це заручує в Польщі недоторканість, що її навіть соймові посли не мають.

Повних сім тижнів робив п. Чиж сенсацію. Та несподівано боєвики УВО, при слідкуванні за польськими агентами і провокаторами, відкривають цікаву річ: Я. Чиж має звязок із польським агентом Купрянцем та польським провокатором Курахом, відбуває з ними наради, бавиться дас їм певні завдання, намірені проти ненавігідних йому членів УВО. Може Я. Чиж, не знати, хто такий Курах і Купрянець? Зав прекрасно, бо про них не тільки «Сурма» писала але краєві приятелі п. Чижка судилися з тими особами! Цього було боєвикам уже заагато, тимбільше, що знали вони про провокаційні виступи Чижка проти УВО на американськім терені. Двох молодих юнаків звертаються до Я. Чижка з пересторогою: Ваша діяльність в Америці та ваше перебування у краю осуджують старі активні боєвики, а тому закликаємо вас опустити край добровільно, бо у противному разі знайдемо на вас інший спосіб».

I нараз нова несподіванка: польська поліція заарештовує Я. Чижка за стару справу про це перед вісім роками, розглошуючи про це польська преса, а радикальний «Громадський Голос» розписується про — мученика тов. Чижка. зразу годі було зорентуватися, що власне сталося. Не маючи ще точних даних про цілу справу Чижка на краєвім терені (тяжке порозуміння з огляду на конспірацію!), Команда УВО рішила допомогти Чижеві вирватися з тюрми, куди він попав ні за «цапову душу» та звернулася до приятелів Я. Чижка з пропозицією, що мала уможливити Чижеві негайно вести свою непричентність у закидувані йому злочині.

Та на превелике диво, змісьць подяки, організація зустрілася із ординарним закидом Я. Чижка, що, мовляв, УВО сама спровоцувала його арешт! Міжтим приятелі ударили в всі дзвони в Америці: пішла збирка «на оборону товариша мученика» та порушено пружини в урядових американських колах. Одне слово — пішла велика рекляма для Я. Чижка, як великого революціонера. Бо і справді, їздив сюди і Др. Мишуга, і ред. Ревюк, і Галичин, і Др. Кібзей, та багато інших, а тільки одного Чижка

жа, великого революціонера, не охоронив американський пас! є однак деякі люди, що так розумують: що ж залишалось Я. Чижові на жадання боєвиків негайно опустити Галичину? Вертати з опущеним хвостом до Америки? Залишатись тут наперекір УВО? А так спік він нараз дві печені: з одного боку став великим революціонером—героем—мучеником й то легким коштом, бо внедовзі слідство проти нього припинено, й він вийшов із тюрми, а з другого боку прибив тавро на УВО, мовляв, віддали мене в польські руки з пімсті за приватні порахунки!

По виході з тюрми вернув Я. Чиж до Америки з авреолею мученика, і є предметом дальших сензацій: пише спомини з тюрми, дає відчiti, інформує про УВО, тощо. Як не вірити йому, коли був на місці, сидів у тюрмі, говорив із боєвиками УВО в тюрмі?! Дивне тільки, чому Я. Чиж розпинається проти УВО перед непоінформованим американським загалом, і чому він тут у краю, куди їхав «робити порядок з УВО», не підніс у тій справі ніде свого голосу чи то на партійному, громадському, ста новому чи іншому форумі, а щойно, втікши за океан, стріляє з поза плота?! Однак для нас це не дивно: бо тут, у краю, люди знаються, тут справу можна легко вивести на чисту воду, тут є свідки, документи, тощо, і тут далеко з брехнею не зайдеш. Не те в Америці, там нема нікого, щоб на місці негайно завдати брехню Я. Чижеві. От напр., читає там Я. Чиж реферат про політичних вязнів, і всі слухають, та похваляють собі, як то Я. Чиж турбується нашими політичними вязнями. У нас у краю, по такім рефераті, зараз забравби слово чи якийсь вязень, що, власне, вийшов із тюрми, чи оборонець, чи хтось інший та розповів би, що Я. Чиж у тюрмі навіть не радо ділився цигарками з товаришами недолі, тими цигарками, що їх куповано за гроші, зібрани в Америці на оборону «мученика» Чижя. А яку моральну поміч ніс Чиж вязням? От він доказував засудженим на довгу тюрму членам УВО, що вони **мертва провокація членів Команди УВО**. Справді велика моральна піддержка. Хай би Я. Чиж тепер показався на очі тим людям, коли вони вже перевірили наклепи п. Чижя!

Звертає увагу те, що Чиж досі виступав проти УВО саме тоді, коли вона проявляла живіщу діяльність, і виступав проти тої діяльності, а, напр., ніколи не лаяв УВО за бездіяльність. Виступав, отже, тоді саме, коли і поляки виступали. І так за листопадові події в 1928. р. що звернули на себе увагу цілого світа, напали на УВО з одного боку—ляхи, а з другого—Чиж; ми про це своєчасно ширше писали вказуючи, що Чиж уживав не тільки тих самих метод, але й тих самих речень і слів, що і вшехпольська брукова преса. Був замах на «Всходнє Таргі», що рівном звернув увагу цілого світа, було те саме. А тепер, коли остання саботажева акція УВО, звернула на себе увагу цілого світа, повторяється стара історія.

Однак зробили б ми полякам велику кривду, колиби сказали, що Чиж уживав тепер тих самих метод, що вони; бо Чиж уживав

далеко гірших. От, напр. вшехпольський «Львовські Кур'єр Поранні», що найбільше нападає на УВО, пише (5. IX) що « **кожний це легко зрозуміє**, що насильств вбивства УВО доконує найбільше група **кількотисячна**; однак **здорове міркування** рівночасно каже, що діяльність така вимагає відповідної атмосфери, що її витворює **цілий український сепаратизм**. На вшехпольськім вічу у Львові проти УВО, ствердили поляки, що» злочини українських саботажистів, це не тільки робота якоїсь занархізованої групи з. т. зв. УВО, але тішиться вона піддержкою **цілого українського суспільства**» Але Я. Чиж говорить, що УВО це «горстка людей» й то така, яка стірається на зваблених платних молодиків — картярів! Про «картярів», «що валаються по каварнях» досі ні одна найбільш брукова польська газета, як довго існує УВО, ніколи **не наважувалася писати** правда не тому, щоб не плюгавити памяті членів УВО **розстріляних і тих, що загинули на шибеницях**, чи запроторених на довгі літа до тюрми, й не тому щоб не уражати тих, що тепер своїм життям важать при роботі, але просто тому, що кожний, навіть поляк таку часопис висміявби: бо коли «члени УВО валаються по каварнях», то хто ж тоді робить ті атентати й саботажі? хто, напр., перевів останню саботажеву акцію? Цілий світ говорить про ту акцію, самі поляки аж до знудження повтаряють, що «робота УВО має на цілі скомпромітувати польську державу на міжнароднім рунті й підтвердити думку, що границі Польщі є нетревалі». Але в Чижя це «підпалення дитиною купи соломи якомусь дідичеві», все це купи січки варто, все це «партацька робота», «й то невдачна». Був Я. Чиж у краю: чому він не показав хоч на однім вчинку, як має виглядати правдива революційна робота? Чому вже нарешті хочби не напиші про це? Польські державні експерти (радн. Івахів) публично, на суді, стверджують, що «метою УВО є здобуття незалежної, національної, та соборної української держави через революцію, а за собом, що веде до того, є підготовка збройного повстання проти окупантів українських земель; УВО творить завязок будучої української армії. А. Чиж твердить, що гроші, які йдуть на УВО, «не йдуть на визвольні змагання нашого народу, але на піятику членів УВО».

Взагалі цікава особа Я. Чиж: веде він наради і збирає матеріали проти УВО від польського розвідника Чеботарєва, що стоїть на службі Сухенека; Чеботарів убиває членів УВО, Сухенек «ліквідує УВО» в краю, а Чиж «робить порядок» з УВО в Америці. А далі: Чиж укладає з польськими провокаторами плян як знищити проводирів УВО, і заразом голосить на всі боки, що в Команді УВО сидить—провокатор! А найцікавіше те, що співпрацюючи з польськими шпіонами, провокаторами й агентами та ведучи підлу роботу проти однокої революційної української організації сам Чиж залишається **українським мучеником**, героєм та великим революціонером! І справді цікава особа! Найвищий час, щоби нею зацікавився український загал в Америці.